

387.

387

242

~~320~~

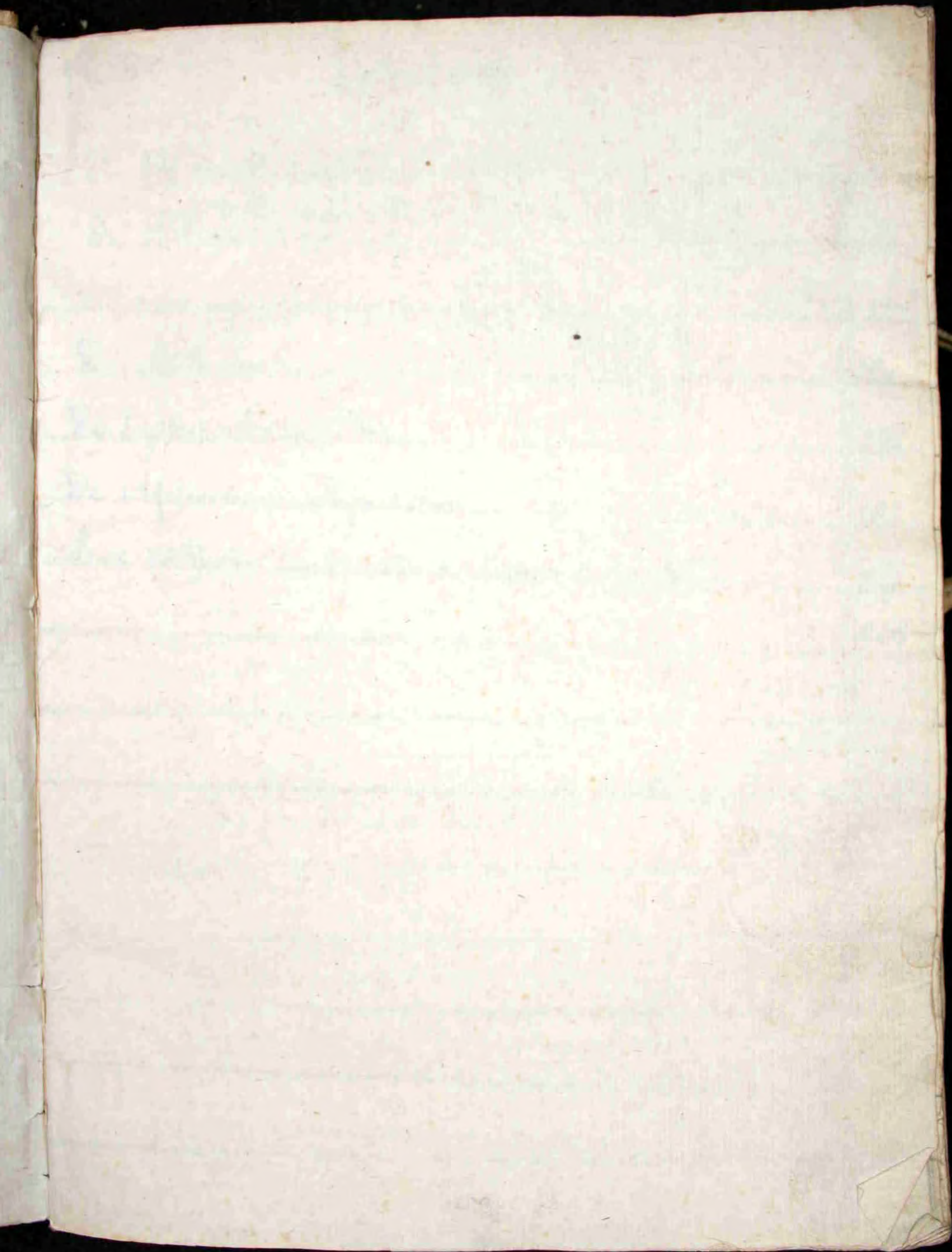
~~272~~

242

Handwritten text, possibly a signature or initials, in dark ink, located at the top center of the page.

R. 807

Index.

De IV mathematicis disciplinis	1
De Astronomia	56
De Cosmographia	292
De Medicina	80
De legibus et canonibus.	324
De Aphorismis Hippocratis	186
Para entender las recetas y el modo de recetas	223
	225

El autor de Cristobal Colon

Guillermo de Vas.

J. Pineda

Liber sextus De quattuor
mathematicis disciplinis. 358. fol.

Tractatus Primus De
Arithmetica //

capitulum Primum

Mathematica latine dicitur scientia
doctrinalis. que abstracta considerat qua-
ritatem. abstracta enim quantitas est
quam intellectu a materia separantes
uel ab alijs accidentibus. ut est par impar
uel ab alijs huiusmodi in sola ratione
trahimus. cuius species sunt quat-
tuor. scilicet Arithmetica. geometria-
musica. et Astronomia. Arithmetica
est disciplina quantitatis numerabilis
secundum se. geometria est disciplina
magnitudinis formarum. Musica de
numeris loquitur qui inveniunt in sonis
Astronomia est que cursus celestium sid-
rum. atque figuras contemplant. atque om-
nes habitudines stellarum. De quibus bre-
uiter dicemus ut earum causas possint
ostendi.

Arithmetica ergo que disciplina nume-
rorum est. que etiam numerum Arith-
mum appellatur. ab authoribus secularibus
prima inter mathematicas annumeratur
quamquam ipsa ut sic nulla aliam indiget
disciplina. Musica autem et geometria
et Astronomia que sequuntur ut sint at-
que subsistant istius egent auxilijs
Numeri disciplinam apud grecos primum

Py

Pythagoram asserunt conscripsisse. ac
deinde a Nicomacho diffusus esse dis
positam. quam apud Latinos primus Aqu
leius, deinde Boetius transulerunt.
Numerus est multitudo ex unitati
bus constituta, nam unum semen nume
ri est non numerus. Numerus autem
nummi nomen dedit. et a sui frequenta
tione in cabulum indidit. Unus ex gre
co nomen trahit, grece enim unum enā
dicunt. sic duo, tres qz tria appellant, qua
ltuor uero a figura quadrata sumptezūt
quinqz autem non secundum naturam
sed secundum placitum uoluntatis in
cabulum accēperunt. ab eo quinume
rus nomina indidit. Sex autem et sep
tem a greco ueniunt. in multis enim
nominibus que in greco aspirationem
habent. nisi pro aspiratione. S. ponimqz
inde pro 'ex. sex' pro 'pta septem. sicut
pro Herpulo herba Despullum. Octoue
ro per translationem, sicut illi. et nos
illi enim enea nos nouem. illi deca
nos decem. Dicta autem decem a greca
etymologia eoqz ligent et coniungunt
infra iacentes tumores. nam desmenin
coniungere est uel ligare apud eos. Por
ro Vngenti dicit qz sicut decembris geniti
u. pro B. littera posita. Triginta qz a
ternario denario gignant. sic usqz ad
nonaginta. Centum uero uocabatur An
tho, quod est circulus. Ducenti a duo et
centum. sic et reliqui usqz ad mille. mil
le autem a multitudine. Et inde milia
qua

2 2

quasi multitudo. Inde et millia quęque
ce mutata littera miramur.

Ratio numeri contemnenda non est in
multis enim sanctorum scripturarum
locis quantum misterium habeant et
lucet. Non enim frustra in laudibus
dey dictum est. omnia in mensura, nume-
ro et pondere fecisti. Senarius namque
qui partibus suis perfectus est perfectus.
nem mundi quędam numeri sui signi-
ficatione declarat. Similiter et qua-
draginta dies quibus moyses et Helias
et ipse dominus ieiunauerunt senariu
miserum cognitione non intelligunt.
Sic et alij in scripturis sacris numeri
existunt. quorum figuras non nisi gnari
huius artis scienter solvere possunt.

Datum est etiam nobis ex magna parte
sub numerorum consistere disciplina. quā-
do horas per eam discimus. quando mensu-
ram curricula supputamus; quando an-
ni spacium redolentis agnoscamus per nu-
merum si quidem re confundamur instru-
imur. Nil numerum in rebus et omnia
perent. adime sequo computum. et om-
nia ignorantia cęca complectit. nec ef-
ferre potest a ceteris animalibus. quicquid
culy nescit rationem.

cap. I. De Prima diuisione.

Parium et Imparium.

Numerus diuidit in parum et imparē
Par numerus diuiditur in pariter parum
et pariter imparē. et in impariter parum
et

Et impariter imparum. Impar numerus
 dividit in primum et simplicem, secun-
 dum et compositum, tertium et medietatem
 qui quodam modo primus et incomposi-
 tus. Alio vero modo secundus et compositus
 est. Par numerus est qui in duas equas
 partes dividi potest. ut. $2 | 4 | 3 |$ im-
 par vero est qui in partes equas dividi ne-
 quit. uno medio vel deficiente vel supe-
 rante. N.g. $3 | 5 | 7 |$ etc. Pariter par
 numerus est qui secundum par numerum
 pariter dividit. quousque ad indivisi-
 bilem perveniat unitatem. N.g. sexagin-
 ta quattuor habet medietatem. 32. hic
 autem. 16. sedecim vero octo. octonarius
 quattuor. quaternarius. 2. binarius ta-
 dem unum. qui singularis indivisibilis est
 Pariter impar est qui in partes equas reci-
 pit sectionem. sed partes eius mox in disse-
 cabiles manent. ut. N.g. $16 | 10 | 18 | 30 |$
 et $50 |$ mox enim ut hunc numerum di-
 viseris in curru in numerum. quem se-
 rare non potest. Impariter par numerus
 est cuius partes etiam dividi possunt. sed
 usque ad unitatem non perveniunt ut $12 |$
 hic enim in medietatem facit. 12. et hu-
 ius medietas est. 6. Alia medietas est
 3. nec ultra divisionem recipit sectio
 ista. ac proinde ante unitatem deus nec
 ad terminum sive numerum. quem se-
 rare non poteris. Impariter impar est
 qui ab impari numero ~~equale~~ mensu-
 rat. ut. 25. et 49. qui cum sint impares

impariter

ma-

numery ab imparibus etiam partibz di-
 uidunt. qz septies septem faciunt 49
 et quingies quinqz reddunt. 25/
 Imparium numerorū alij simplices sunt
 Alij compositi. Alij mediocres. Simples
 sunt qui nullam aliam partem habent
 nisi solam unitatem. ut ternarius sola
 tertiam. et quinaris solam quintam. et
 septenarius solam septimam. In eorum
 sola pars una est. Compositi sunt qui non so-
 lum unitate metiuntur sed etiam alius
 numerus procreant. ut .9/ 15/ 21/ et 25/
 dicimus enim tertres. novem et septies
 ter. 21. terquinqz. 15. et quingies quin-
 qz 25. Mediocres numeri sunt qui quodā
 modo simplices et incompoti esse videntur
 alio vero modo secundi sunt et compositi.
 V.g. Novem dum comparatur ad 25 pri-
 mus est et incompotus. qz non habet cō-
 munem numerum nisi solum monādium
 ac si comparer ad 15. secundus est et com-
 positus quoniam ad est illis cōmunis nu-
 merus p̄ter monādium scilicet ternarij
 qz novem mensurat terternj. et quinde-
 cum terquinqz

Item parium numerorū alij sunt super-
 flui, alij diminuti, alij perfecti. Superflu-
 i sunt quorum partes simul ducte ple-
 nitudinem suam excedunt. V.g. duodena-
 rius habet enim partes quinqz. duodecim-
 am. quae est unum. sextam quae est duo
 quartam quae est tria. tertiam quae est quat-
 tuor. et dimidiam scilicet sex. et unum enim
 duo

duo tria et quattuor et sex simul ducta
faciunt sexdecim. et longe duodenario ex
cedunt. sic et in alijs similibus. ut in duode
vicesimo est.

Diminuti numeri sunt qui partibus suis
computati minorem summam efficiunt
ut puta denarius cuius partes sunt tres,
decima quod est unum. quinta quae duo
et dimidia quae quinqz. unum enim et
duo et quinqz simul ducte octonarium fa
ciunt longe denario minorem. Similes
est hinc octonarius, et alij plurimj. qui in
partes redacti infra consistunt.

Perfectus numerus est qui suis partibus ad
impletur. ut Senarius habet enim tres
partes sextam. tertiam et dimidiam. Sex
ta enim eius est unum. Tertia duo. di
midia tres. Hae partes in summam redactae
id est unum duo et tria simul eundem
perficiunt senarium et complent illum.
Sunt autem perfecti numeri intra dena
rium sex. intra centenarium 23. intra
millenarium. 496.

Capit. 3. De Divisione To tus Numerj.

Omnis numerus aut secundum se consi
derat aut ad aliquid. iste dividit sic alij e
runt sunt aequales. Alij inaequales. iste di
vidit sic alij sunt maiores. Alij sunt mino
res. maiores dividunt in multiplices. su
perparticulares. superpartientes. mino
res

res rursus ^{sunt} alij ^{alij} submultiplices subsuper
 particulares ^{alij} subsuperpartientes. deinde
 submultiplices in submultiplices ^{sub} super
 particulares. submultiplices ^{sub} superpartie
 tes. Secundum se aut per se numerus est
 qui sine relatione aliqua elicitur. ut tres. qu
 attuor. quinque. sex et ceteri similes. ad
 aliquid est numerus. qui relative ad alios
 comparat. N. g. quattuor ad duo dicitur
 paratus fuerit duplex dicitur et multiplex
 sex ad tria. octo ad quattuor. decem ad quin
 que. et verum tres ad unum triplex sex ad
 duo novem ad tria.

Equales numeri dicuntur qui secundum qu
 antitatem equales sunt. N. g. duo ad duo.
 tria ad tria. decem ad decem. centum ad
 centum. Inequales numeri sunt qui ad in
 vicem comparati iniquitatem demonstrant
 ut tria ad duo. quattuor ad tria. quinque ad
 quattuor. decem ad sex etc. Sic enim se habet
 maior ad minorem. et minor ad maiorem
 maior numerus (ut nomen ipsum sonat)
 est qui continet minorem ad quem compara
 tur et aliquid plus. minor contra qui con
 tinetur a maiore ad quem comparat cum
 aliqua parte sui. ut ternarius ad quinarium
 multiplex numerus est qui continet mino
 rem bis. Ter quater ad tripliciter. N. g.
 duo ad unum. tria ad unum. et quattuor ad
 unum. Contra submultiplex numerus est
 qui in triplicem continet bis. ter. quat
 ter

ter aut multipliciter. N.g. unum a duo
bis continetur, a tribus ter a quattu
or quatter, et ab alijs multipliciter -
superparticularis numerus est dum for
tiori continet intra se inferiorem nume
rum circa quem comparat, similiter et
usiam partem eius. N.g. 3. ad. 2. dum
comparati fuerint continet intra se 2
et alium unum qui media pars est. Duo
rum. 4. ad. 3. cum comparati fuerint
continet in se. 3. et alium unum qui
est tertia pars trium. Item. 5. ad. 4. dū
comparati fuerint habent in se quatter
narium numerum, et alium unum qui
est quarta pars dicti quaternarij nume
ri. est.

Superpartiens numerus est qui in
se inferiorem numerum totum continet
et super hoc alteras partes eius duas, aut
tres aut quattuor aut quinqz aut alias
N.g. 5. ad tres cum comparati fuerint
habet in se quinarium numerum ternari
um. et super hoc alias partes eius duas.
Septem ad quattuor dum comparati fue
runt habent in se quattuor, et alias tres
partes eius. Nunc ad. 5. habent in se
quinqz et alias quattuor partes eius

Subsuperparticularis numerus est minor
qui continet in fortiori numero cum a
liqua parte sua, aut media, aut tertia
aut quarta aut quinta. N.g. 2. ad. 3.
3 ad 4. 4 ad. 5. et alijs similes.

Subsuperpartiens numerus est qui conti
ne

vel sub numero superpartiente cum a
 liquis partibus suis. duabus, tribus, aut
 pluribus. N. g. 3. continet a. 5. cum a
 lijs duabus partibus suis. 5. a. 9. cum qu
 tuor partibus suis.
 multiplex superparticularis numerus
 est qui dum comparatus fuerit ad nume
 rum sibi inferiorem continet totum nu
 merum inferiorem, cum aliqua parte eius
 N. g. quinq; ad duo cum comparati fue
 rint continet in se bis binos et una
 partem eius. Novem ad quattuor cum es
 parati fuerint continet in se bis quattu
 or et unam partem.

multiplex superpartiens numerus est qui
 dum comparatus ad inferiorem sibi nume
 rum fuerit, continet eum multipliciter cu
 alijs partibus eius. N. g. 3. ad 3. dum es
 parati fuerint continet in se bis ternos
 cum alijs duabus partibus eius. 4 ad
 6. dum comparati fuerint continet in
 se bis senos cum alijs duabus partibus eius
 21. ad 9. dum comparati fuerint conti
 nent in se bis novem cum alijs tribus
 partibus eius.

submultiplex subsuperparticularis
 est qui cum ad fortisorem comparatus
 fuerit continetur ab eo multipliciter cu
 aliqua parte sua. ut. 3. ad. 7. et. 4 ad

2. Submultiplex subsuperpartiens nu
 merus est qui dum ad fortisorem comparatus
 fuerit continetur ab eo multipliciter cum a

aliquibus partibus suis. V. g. 3. ad 3. co-
tineret bis cum duabus partibus eius. 4.
ad undecim contineret bis cum tribus
partibus suis.

Cap. 4 de 3 divisione totius nu-
meri.

Numeri aut discreti sunt aut continentes
et iste dividit sic. scilicet linealis super-
ficialis. et solidus. discretus est qui dis-
cretis monadibus constat. V. g. 3 | 4 | 5 |
6. et reliqui. Continens est qui continet
tot monadibus continet. ut V. g. ternarius
numerus si in magnitudine intelligat
linea aut spacio. aut solido dicit continens
similiter quaternarius. et quinquarius,
numeri 7. Linealis numerus est qui in-
choans a monade linealiter scribitur us-
que ad infinitum. Unde Alpha. ponit pro
designatione linearum. quoniam hęc lē-
tera unum significat apud grecos.
Superficialis numerus est qui non solum
longitudine. sed et latitudine continet
ut trigonus. quadratus. quinquangulus
vel circulares numeri. et ceteri. qui se-
per in plano pade. id est superficie conti-
nent
Circularis dum sibi nec multiplicatus facit
nec a se inchoans ad se convertit. V. g. quin-
quies quini. vices quinqz
Solidus numerus est qui longitudine lati-
tudine et altitudine continet. ut sunt py-
ra.

rannides que in modum flame consurgunt
 cubus sunt thesura. Sphera quibus est
 quatuor rotunditas. Sphericus autem
 terni numerus est qui circulo numero
 multiplicatus a se inchoat et in se
 conuertit ut quingues quinq. hic circulus
 dum se ipse multiplicatus fuerit facit
 spheram. id est quingues 25. faciunt
 125

caput. 5. De Differentia A
 rithmetice geometrice mu
 sicę

Inter Arithmetice autem geometria
 et musicam hoc interest. ut media inue
 niat. in Arithmetica primo sic quę res
 coniungit extrema et diuidis et facit me
 dium. ut puta si extrema esse. 6. et. 12
 simul iungit et faciunt. 18. partium
 media et facit. 9. quod est arithmeticum
 Arithmetica non medius quę in modis
 superat primam. Si superet ab extremo
 superant enim. 9. sex, tribus in modis
 et his superat a. 12.
 Secundum uero geometriam ita quę res
 extrema multiplicata tantum faciunt
 quantum et media multiplicata ut pu
 ta. 6. et. 12. multiplicata faciunt. 72
 media. 8. et. 9. multiplicata tantum
 dem faciunt. Secundum musicam. ita
 qua parte superat medius primam. ea
 dem parte superat medius ab extremo
 ut

ut quatuor .6. ab .8. duobus moradibus su-
perant quodque pars sunt tertia eademque
media .3. superat ab ultima quod est .12

cap. 6. quoniam sunt infiniti.

Numeros infinitos esse certissimum est
quoniam in quocumque numero finem fa-
ciendum putaveris idem ipse non dico
non addito augetur. sed quamlibet sic ma-
gnus. et quamlibet ingentem multitu-
dinem continent in ipsa ratione atque suc-
ta numero. non solum duplicari. uerum
etiam multiplicari potest.

ita uero suis quisque numerus proprieta-
tibus terminatur. ut nullus eorum pare esse
cumcunq; alteri possit. ergo et dispares in-
ter se atque diversi sunt. et singuli quisque
finiti. et omnes infiniti sunt.

Tractatus. 2. De Geometria

capitulum 1. De Geometria inuen-
tibus et uocabulis ipsius.

Geometria disciplina primum ab aegyptiis
reperita dicitur quod in ueritate Nubis et omni-
um possessionibus Sino Abdulis instruit
terra diuidenda per lineas et mensuras
uenerunt arti dedit. quae deinde longius
acumine sapientum prouecta et mare
et uel et aëris spacia dimetit. nam stu-
dium prouocatur et peruenit post terrae dime-
sionem uel spacia inuestigare. quantum in
teruallo. Luna a terra. et Sol a Luna dis-
ta

tinet. Et usq; ad uerticem coeli quantase
 mensura distenderet. sicq; inter ualla
 ipsa coeli orbisq; ambitum peruenire cum
 studium ratione probabili distinxerit
 Sed q; ex terrae dimensione hęc disciplinā
 cepit. ex institutisq; numeris seruauit. nam
 geometria de terra. et de mensura cum
 cupata est. terra enim gęga. q; uocatur
 metron, mensura.

Huius disciplina ars continet in se linea
 menta interualla. magnitudines et fi
 guras et in figuris dimensiones et nume
 ros.

cap. 2. De quadripartita
 diuisione geometriae.

geometriae quadripartita diuisa est. in
 figuras planas, in magnitudinem ratiōe
 rabilē, in magnitudinem ratiōnabē
 et in figuras solidas. Planę figurę sunt
 quę longitudine et latitudine continent
 innumerabilis magnitudo est. quę ratiōnabē
 Arithmeticę diuisi potest. magnitudinē
 et ratiōnabē sunt. quarum mensuram
 scire possumus. et ratiōnabē uero quę
 mensurę quantitas cognita non habet
 figurę solidę sunt. quę longitudine et
 latitudine. et altitudine continent. quę
 sunt iuxta Platonem numeri quinq;

cap. 3. De Figuris geometriae
 In planis figurarum prima circuli est.

fi.

figura plana & circumducta cuius in me-
 dio punctus est. quod multa conueniunt
 quod geometris centum uocant. latini
 punctum circuli nuncupant
 quadrilatera figura est in plano que sub
 quatuor rectis lineis iacet.
 Diorthogonum grammata figura plana
 orthogonum trianquulum est figura
 plana que habet aequalum rectum
 isopleurum figura est plana eius
 sphaera est figura in rotundum formata
 partibus circulis equalis
 Cubus est figura solida que longitudine
 latitudine. et altitudine continet.
 Cylindrus est figura quadrata habens
 superius semicirculum in solidum
 Conon figura solida que ab amplo in
 angustum finit. sicut orthogonum
 Pyramus est figura solida que in modum
 ignis ab amplo in acumen conuenit. ig-
 nis enim apud grecos Pyr appellatur.
 Sicut autem intra decem omnis est nu-
 merus. ita intra circulum omnium figu-
 rarum concludit ambitus.

Caput. 4. de Principijs geo- metricis

Principia huius artis proutus est cuius
 pars nulla est / Linea est prout latitu-
 dinem longitudinem / Recta linea que ex q
 quo in suis punctis iacet / superficies ue

in quibus longitudo et latitudo inessas
habet. Superficiem autem finis linea
sunt quorum finis licet non exprima
et facile mente concipiunt.

cap. 5. De numeris

Numeros autem secundum geometri
am ita quibus. extrema quippe eius
multiplicata tantum faciunt. quatuor
et media multiplicata. N. g. 6. et 12
multiplicata reddunt. 72. media 8
et 9. multiplicata tantumdem faciunt

Tractatus. 3. De musica

cap. 1. De musica et eius nomine

Musica est peritia modulationis soni
cantuque consistens. et dicitur musica per
derivatorem a musis. musa autem
appellata. a musis. id est quere
per eas sicut antiqui voluerunt vis
tationem. et vis modulationis quere
et quere sonus quod sensibilis res est quod
tafluit in preteritum tempus imprimi
quod memoria. inde a poetis laus et me
more filias musas esse confectum est.
nisi enim memoria ab homine teneant
soni perirent quod scribi non possunt

cap. 2. De musicis inven
toribus

Moses dicit inventorem musicae fuisse
1. Tubal qui fuit de stirpe Chamane delli
iii

virum. gregi uero Pythagoram dicunt
fuisse artis inuenisse primordia ex mal
leorum sonitu. et cordarum extensione per
cussa. Alij Linum Thebicum et Fetu
et Amphiona primos in musica clausse
ferunt. Postquam paulatim diueta et dis
ciplina. et aucta multis modis. eratq; ta
tuque musicam nescire q; litteras
interponebat autem non modo sacris sed
et omnib; solemnib;. omnib; letis. uel
tristioribus rebus. ut enim in ueneratio
ne diuina Hymni. ita in nuptijs Hymene
et in funerib; threni et lamentationes
ad tibias canebant. In conuiujs uero
Lyra uel cythara circumferabatur et ac
cubantib; singulis ordinabat conuiuia
se genus cantorum.

capit. 3. quid possit Musica
sine musica nulla disciplina potest esse
perfecta. nihil enim est sine ulla. nam
et ipse mundus. quadam harmonia sono
rum fore esse compositus. et uelut ip
sum sub Harmonie modulatione reuoluit.
musica mouet affectus. prouocat in des
sum habitum sensus. in prelijs quoq; tu
be concentus pugnantis ascendit. Et
quanto uehementior fuerit clangor tan
to magis accendit ad certamen animus
Siquidem et remiges cantus suscitatur. ad
uellerandos quoq; labores musica animu
fortificat. et singulorum operum fatiga
tionem modulatio uolens solat. Eiusmodi
quo

quoque animus musica sedat. Sicut legitur de
 Dauid. qui a spiritu immundo Saul
 arte modulationis eripiebatur. ipsa quoque
 bestias necem serpentes, volucres, ac
 delphines musica prouocat. Sed et quid
 quod loquimur uel dum intrinsecus ue
 roque pulsibus commouemur per musicas
 uirtutes armonie uirtutibus probat esse
 sociatum

CAP. 4. De Partibus musicae.

Musicae partes sunt tres scilicet Armo
 nica. Rhythmica, et metrica. Armonica
 est que discernit in sonis acutum, et gra
 uem. Rhythmica est que requirit incursus
 uerborum. utrum bene sonus anima
 le cohaereat. Metrica est que mensuram
 diversorum metrorum probabiliter ratione
 noscit. ut. N. g. Heroicum, Sarcenicum, e
 Legiacum etc.

CAP. 5. de tripartita musicae divisione

omnis sonus qui materia cantilenarum
 est tripartitus est natura. Prima est har
 monica, que ex uocum cantibus consistat
 Secunda organica, que ex flatu consistit
 tertia Rhythmica, que pulsibus digitorum nu
 meros recipit. Nam aut uoce edit sonus
 sicut per fauces, aut flatu sicut per tubas
 uel tibiae, aut pulsibus sicut per cytharam
 aut per quodlibet aliud, quod percutiendum
 canorum est

Harmonica pertinet ad Comedias tragedias
 uel

uel chorus. uel ad omnes qui uoce propria
cantant. Hęc ex animo et corpore motum
facit. et ex motu sonum. ex quo colligitur
musica. quę in homine uox appellatur.
uox est aer spiritu uerberatus uide et
uerba sunt nuncupata. propria autem uox
hominum est. seu irrationabilium ani-
mantium. nam in alijs ab usue non prop-
rie sonitus uox uocat. ut
uox tubę infernæ fractasq; ad libita uoces
nam proprium est ut libitę resonent ses-
pily. et at tuba terribilem sonitum pro-
culq; canoro.

Harmonia est modulatus uocis ex con-
dantia plurimorum sonorum. uel ~~libitę~~ ap-
tato.

Symphonia est modulationis temperam-
entum. siue in uoce. siue in flatu ex gra-
ui et acuto concordantibus. siue in pulsu-
per hanc quippe uoces acutiores grauior-
esq; concordant. ita ut quisquis ab ea disto-
nerit sensum auditus offerdat
cuius contraria est diaphonia id est uoces
discrepantes uel dissonę

Euphonia est suauitas uocis. Hęc et mel-
lis a suauitate et melle dicitur

Diasthema est uocis spatium ex duobus uel
pluribus sonis aptatum

Diesis est spatia quędam et dedultiones ma-
dulandi. atq; uergendi de uocis in alteram
sonum

Tonus est acuta enunciatio uo-
cis

vis & serium harmonie differentia et qua-
ntitas. que in uocis accentu, uel tenore con-
sistit cuius genera in quatuordecim partes mu-
sici diuiserunt ex quibus Hyperlydium ~~est~~ a-
cutissimum. Hypodorium omnium grauissimum
est cantus est inflexio uocis. namis-
mus diuersus est. precedit autem sonus can-
tum. Arsus est uocis eleuatio. id est initium
thesis uocis positio. hinc est finis.

Suaves uoces sunt subtiles et spissa. cla-
ra ac graua. perspicua uoces sunt que
linguis protrahuntur. ita ut omnem im-
pleant continuum locum, sicut clarior
tubarum. subtiles uoces sunt quibus non
est spiritus, quales sunt in farstrum mu-
licum uel egratatum sicut in neruis
que enim subtilissima chorde sunt subti-
les ac terues emittunt sonos.

Pingues sunt uoces quando spiritus mal-
tus egreditur sicut uiciorum.

Acuta uox est tenuis et alta sicut in ch-
ordis uiderimus.

Dura uox est que uolente emittit sonos
sicut torituum. et sonus in cubis. et
sicut in durum malleo percutit ferrum.

Aspera uox est rauca et que dispergitur
permutos et indistinctos pulsus

Ceca uox est que uox ut emittit conuulsa
atque suffocata. longius non producit si-
cut est in fide h69

Violata uox est mollis atque flexibilis dicta
a

a Virino hinc est circino molliter flexo
Perfecta autem vox est alta suavis et cla-
ra, alta ut in sublimi sufficiat; clara ut
aures impleat; suavis ut animus audien-
tum blandiat cui si quid ex his defuerit
vox perfecta non erit.

caput .6. De secunda divisione
qua organica nuncupatur

Secunda scilicet organica est in his que
spiritu reflante in sonum vocis animan-
tur, ut sunt tuba, calami, fistulae, orga-
na, Pandura, et huiusmodi instrumenta
organum vocabitur est generale nomen
omnium musicorum. hinc autem cum sit
les adhibentur, alio generi nomine vocantur
ut autem organum dicat magis vulga-
ris ea est consuetudo.

Tuba primum a Tyrrenis inventa de
quibus Virgilius. Tyrrenosque tuba mu-
gere per ethera clamor. adhibebatur au-
tem non solum in pugnis, sed et in omni-
bus festis diebus propter laudis vel gau-
dij claritatem. unde in psalms dicit ca-
nite in tuba mensis tuba in die insigni so-
lemnitatis vestre. Preceptum enim fu-
erat iudicis, ut in tuba nonque luna et large-
rent tuba, quod etiam hinc usque faciunt
Tubas exogitatas in Phrygia faciunt
has quidem dii funeribus tantum adhi-
bitas. vox et sacris gentilibus. Tubas
autem appellatas putant, quod primum de
cer

cernimus tibijs. cruribusq; immixtis fuerent
 Desinde per abusum nem. ita etiam ceptas
 uocari quorum decuribus ossibus nec esset
 Hinc Tibicen. quasi tibiarum cantor.
 Calamus uocatur et arboris propter uiam a
 calenda. et est funderis uices uocatus.
 Fistulam quidam putant a Mercurio inue
 tam: Alij a Fauno quem graeci uocant
 Pana. uocant ab Idi. Falore a grigen
 tis e Sicilia. fistula autem educta q. uice
 emittat. nam graeci Phos. uox. skolam
 sa appellat.

Sambuca in musis species est sympho
 nicarum. Est enim genus ligni fragilis
 unde et Tyberis componuntur.

Pandura ab inueniente uocata de qua
 uagulis. Pandurinus calamus cera coniunge
 re pilulas instituit. Parcurat oues omni
 q; magistris. fuit enim apud gentiles deus
 pastoralis. qui primus disparis calamus
 ad cantum aptavit. et arte studiosa con
 posuit.

capit. 7. De 3. Dimissione
 quae Ryttonica appellatur.

Haec terra pertinet ad uerum et pulsum
 in dero species cythararum diversarum
 tympanum. Zymbalon. Sistrum. Acsta
 Cula graea. et argentea, uel alia que me
 tallis rigore percussa. reddunt cuncta
 uitate trinitum. et cetera huiusmodi
 cytharae ac Psalterij reperitur Tubal ut
 prae

114
predictum est perhibet. iuxta gregorium
autem sententiam cytharę usus ab ipso
line manavit. forma cytharę initio si-
milis fuisse dicitur pectus humano. es-
q; sicut vox de pectore. ita vox de ipsa
edere se q; appellata eadem de causa
nam pectus dicitur lingua. Ki dicitur no-
cativ. paulatim autem temporis suc-
cessu plures eius species extiterunt. ut
psalteria. lyra. Carbiti. phoenices et pec-
tades. et quę dicuntur indus et feruntur
a duobus simul. Item alia atq; alia
et quadrata forma. et trigonali.

Chordarum etiam numerus multiph-
caturus est et commutatum genus. ut
teret autem cytharę fiduculam. vel
fidem. q; tam concinunt inter se chordę
eius. q; bene concinunt inter quos fir-
ma sit et inviolata fides. Antiqua au-
tem fides siue cythara septem consistat
chordis. Unde Virgilius. Septem disci-
mina vocem. Discrimina autem ea q;
nulla chorda vicinę chordę similem
sonum reddat. id est autem septem chor-
dę. vel q; totam vocem implent. vel
q; septem motibus sonat eodem.
Chordas autem dicitur a corde. q; sicut pul-
sus est cordis in pectore. ita pulsus chor-
dę est in cythara. Has primus Mercuri-
us exogitavit idemq; quos neros in so-
num strinxit.

Psalterium quod vulgo canticum dicitur
tuer

tur a psalterio ruminatum, quod eius
 uocem choros consonando respondeat.
 est autem similitudo cytharę barbarę
 in modum. A. Scltera. sed psalterij et
 cytharę hęc est differentia, q. psalterium
 lignum illud circumum inde sonus red
 dit superius habet, et deorsum ferunt
 chorda, et de super sonant. cythara uero
 circumnitatem ligni inferius habet. hęc
 breuiter psalterij decachordo usi sunt. ob
 numerum decem q. legu.

Lyra dicta est a Lyra grece id est uocem
 uarietate q. diuersos sonos efficit. Lyram a
 mercurio primum dicunt inuentam fuisse
 hoc modo cum regrediens Nilus uarua in
 campis reliquisset animalia relicta etia
 testudo est. que cum esset putrefacta
 et nerui remansissent intra concham
 extensi percussa a Mercurio sonitum de
 dit ad cuius speciem Mercurius illam fe
 cit. et Orpheus tradidit, qui huius rei erat
 maxime studius. Unde et existimatur
 eadem arte rursus tantum, sed et saxa
 atq. siluas canens alluuisse. Hanc mu
 sicę propter studiij amorem. Et carminis
 laudem etiam inter sydera fabularum
 suarum figmentis collocatam esse sinxe
 runt.

Tympanum est pellis uel uirum lig
 no ex una parte extentum, est enim
 pars media symphoniae, in similitudinem
 cribi Tympanum autem dictum q. me
 dium est Unde et margaritum medium

tym

21
tympanum dicitur. Et ipsum ut symphonia
ad virgulas percuntur.

Cymbala ac tabulae quaedam sunt quae
percuta invicem se tangunt et sonum
faciunt. Dicitur autem Cymbala quae cum
Cathemacia simul percuntur. ita e-
rum quae dicuntur Cymbala Cathemacia
Sistrum ab inventre vocatum. Isis e-
rum quae quaeptorum Regina id genus inve-
nisse probat. Unde Juvenalis.

Isis curato ferat me alumina sistris —
Iude et hinc mulieres percuntur. quae inue-
trix huius generis mulier fuit. Unde et
apud Amazonas Sistris ad bellum foemina-
rum exercitus vocabatur.

Tintinnabulum de sono vocis nomen ha-
bet sicut et plausus manuum. et stri-
dor valvarum.

Symphonia lignum vocat cavum ex
utraq; parte pelle extenta. quam virgu-
lis hinc inde musiciferunt. fitque in ea
ex concordia gravis et acuti suavissimus
cantus.

Capitulum de musicis numeris

Numerus autem secundum musica
itaque positis extremis ut puta sex
et 12. videtur quod monadibus superetur
sex a 12. et est sex monadibus. Ducus per
quadratum sexcesserit faciunt. 36. comu-
nis extrema illa prima. 6. ac 12. simul
efficiunt duodeviginti scilicet. 18. par-
ti.

inis 36 per duo de viginti efficitur dipo
 vus. his unguis cum sicca mirrose si
 licet sex erunt. 3. et erit medium inter
 6. et. 12. propterea q. octo superant 6.
 duobus monadibus. Id est tertia de sex et
 superant octo a duodecim quattuor mo
 riadibus tertia portione. quia parte ergo
 superat eadem superatur.

Sed hęc ratio quemadmodum in mundo
 est ex volubilitate circuloꝝ ita et in
 micros chosmo intantum præter uocem
 ualeet. ut sine ipsius perfectione etiam
 hinc symphonij carens non consistat.
 eiusdem musiq. perfectione etiam me
 tra consistunt. in Arsi et thesi. Id est e
 lenatione. et positione.

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

In nomine domini Amen.
 Et postquam ad locum
 dicti universi cum
 suis fratribus et
 abbatibus et
 prioribus et
 conventibus et
 capitulis et
 vicariis et
 rectoribus et
 scholasticis et
 clericis et
 pueris et
 mulieribus et
 omnibus
 conditionibus
 personarum
 in eisdem
 locis
 et
 vicariis
 et
 rectoribus
 et
 scholasticis
 et
 clericis
 et
 pueris
 et
 mulieribus
 et
 omnibus
 conditionibus
 personarum
 in eisdem
 locis

Inac

Tractatus 4 de Astronomia

cap 1. de Astronomiae nomine

Astronomia est astronomia lex. que cursus syderum et figuras et habitudines stellarum circa se et circa terram indagabili ratione percurret.

Astronomiam primi egyptij inuenerunt Astrologiam uero et naturitatis obseruationem Chaldei primi docuerunt. Arabiam docuisse egyptios astrologiam Iosephus assererat. greci autem dicunt hanc artem ab Atlante prius excogitata ideoque dictus est sustinuisse coelum. quos quis autem ille fuit motus est. et ratione animi excitatus per tempora in uices per astrorum ratos de firmis quoque cursus. per interuallorum spacia moderata considera ut dimensiones quasdam et numeros. que definiendo ac discernendo in ordinem rediens Astrologiam reperijt.

In utraque autem lingua diuersimodum uerba sunt scripta uolumina inter quos tamen Stoicismus apud grecos habet principium. hic etiam et carmines instituit quibus cursus astrorum inueniantur

caput. 2. de differentia Astronomiae et Astrologiae

In rebus aliquid discriminis est. nam astronomia omnem uiam coeli. ortus. obitus motusque siderum continet. uel quae ex causa ita uocent. Astrologia uero partim

na

^{superstitioni}

naturalis partim ~~artificiosa~~ ^{superstitioni} est. naturalis
lis dum exequitur solis et lunae cursus vel
Stellarum. certasque temporum stationes
superstitiosa est quam mathematici se-
quuntur in stellis augurantes. quique e-
triam duodecim signa, per singula animae
vel corporis membra disponunt. Siderum
que cursus hominum natiuitates, et mo-
res praedicere conantur.

CAP. 3. De Astronomia ratione.

Astronomia ratio modis plurimis consistat
definit enim quid sit mundus, quid coe-
lum, quid sphaera situs, ac cursus. Et
quid Axis orbis et poli, quae sint climata
orbis, quis cursus solis. Suntque astronomiae
etiam ^{capitulum} 4. de mundi diuisione.

Hoc igitur tam elegans tamque mirabi-
le naturae opus quod mundum sive
universum appellamus in duas partes
praecipuas diuidit. quarum prima ex
immenso aethere, et altissimis ignibus
constat quos sidera et stellae uocamus.
alia autem ex quattuor illis corporibus
quae elementa uocantur, quorum ex il-
lis omnia quae geruntur.

capitulum 5. quid sphaera Axis Poli.
velum uicem orbis aut globis ita est
conmixtum ut exterius quosque interiore
complectatur et ambiat. globus uero (sic
etiam sphaeram interpretatur Cicero) for-
ma solida est cuius omnis extremitas
pa

partibus a medio radijs attingitur. Alij sic
 describunt. Sphera est figura una super
 fuisse contenta. in cuius medio punctus est
 a quo omnes lineae ductae ad peripheriam
 sunt extremitatem sunt & quales. atqz
 illud sphaerae medium centrum appellatur
 quod etiam dicitur in eadem linea per ipsum usqz ad
 extremitatem utriusqz diameter nuncu-
 patur. q. si super illam sphaeram rotarij
 uideat axis dicitur: cuius extrema polos (in
 illis enim uolum rotari et uerti existima-
 e) aut uertices uocantur.

Horum unus qui nobis perpetuo apparet
 Arcticus. Aquilonius et septentrionalis
 dicitur. ille alter Antarcticus. meridiona-
 lis, et australis. quem Cicero etiam Anta-
 xona nunciat. de quibus in georgico Vir-
 gilius.

georg. 1.

Hic uertex nobis semper sublimis. ac illius
 sub pedibus stygiae uideat manesqz profundi.

cap. 6. de orbibus et de eorum situ
 et de Anno magno.

globeorum uisum collocatio et natura
 sic ab antiquis explicantur et firmus omni-
 um (Sicut enim uidet commodissimum
 incipere) qui est terra completus et exer-
 cet a gregis Anaseros. quibus sideribus
 ornet. a nobis primum mobile dicitur
 cuius conuersio est conuulsissima. ab-
 ortu enim ad occasum. quotidie conueni-
 enter conuulsioqz conuersione conuenit nu-
 qz cursus sui aestiuium inflectit. atqz eius
 ea

ca natura est ut visua reliquas omnes
sphaeras complectens viginti quattuor hora
rum fere spacio quamuis resistentis
contingat. Nam illa interminutio
ne transversa. et in hunc primum sphae
ra motum incurrere uaga et muta
bilis ratione labunt. continuasq; con
suetudines duas iisdem spacijs cursib; q; co
ficiunt

Deinde est alius in quo sunt fixae stellae
illae, quae quae non mouentur loco, sed suis
sedibus consistunt. et perpetuo manent
a planis. huc est errantes appellantur
et huc proprie mundus siue est illud di
ctum graece Chosmos ab ornatu. ab his can
tibus homines reliquos omnes orbis in
tra viginti quattuor horarum spacijs
conuerti crediderunt: Et ita primum
mobile appellauerunt, quod nullum aliud
in eo motum deprehenderunt. Postea
uerso motu deprehendit Ptolemaeus
in centum annis uno fere gradu, ita ut
ista circuitio 360 annorum compleze
t. Unde desijt primum mobile appel
latum.

Huc subiecti sunt alij septem quinque
incitant, rursus retardantur, sepe etiam
insestunt. atq; ides planetae. id est erran
tes sunt appellati. cum in omni quo
suis motibus conseruent. ab occidente in
orientem sub orbe quem significum
seu Zodiacum uolunt consistentes et
ratos de quibus sic Cicero.

que uerbo et falsis graecorum uocibus errant
reuera certo lapsu spacioq; feruntur -

Plin -

lib. 1.
de diu -

Primum in ipso aere inter caelum et terram
planetas fieri et sentiri et ratione confir-
mat. cui consonat Manilius.

Sunt alia aduerso praegnantia sidera mundi
quae caelum terramque inter habitantia perdecem
ex his unum orbem possidet illa stella
quam Saturni nominamus Phieron
a graecis dicitur, quae a terra plurimum
est. et triginta annis cursum conficit
terraeque diametrum dimidia parte su-
perat.

Deinde est minimum generis proser et
salutaris ille fulgor Iouis stella, quae
Phaeton dicitur, eaque suum orbem annis
duodecim peragrat; terraque diametrum
plus dimidia parte superat.

Hinc autem proxime accedit Pyrois
quae stella martis appellatur, eaque duobus
annis diametrum terrae aliquantulum
excedens orbem conficit.

Proximam uero sequitur sol obtemet
dux Princeps, et moderator summorum
liquorum, tanta magnitudine uicine
ta sua luce sustinet et compleat, terram
que ipsam centum sexaginta duabus par-
tibus excedens cursum annuum peragrat
quem Venus si praegrediat graece Phos-
phorus Latine Lucifer dicitur. si uero sub-
sequatur Hesperus graece Latine uesper ap-
pellatur, cursum habet solis celeritate fa-
rem, neque ab eo sine antececedens, sine sub-
sequens duorum signorum interuallum
discedit, diametri terrae tertia parte ma-
ior. Infra hanc autem stella mercurij

rij est que Stibon appellat. que uertem
caferre amro emrdum peragit. neqz a so
Le longus, tum anteccedens tum conse
quens unius signi intervallo disun
git. decimam diametri terre exequans
partem.

A Notandum //
autem q, Astrolo //
gi ob diversos aspect //
tus et motuum def //
ferentias quas in //
planetis observa //
uere. in singulis //
coelis planetarum //
diuersos esse et mot //
tiplices orbis affim //
iunt taliterq, in //
coelo sunt quatuor //
orbis. in coelo //
mercurij quatuor //
sunt quinqz //
et in singulis reliquis //
planetarum //
tres orbis assignant //
sed pauca nota //
q, ex tribus orbibz //
coeli in quo est sol. //
medius orbis e //
formis in grossi //
et in eo orbe est fix //
sol totam eius grossi //
eam ad equalem com //
plens et occupans //
superior autem et //
inferior orbis in quo //
sum medius sistit //
sol. non sunt in quo //
sunt uniformes in //
ms altera parte grossa //
sua pars paulatim at //
tennant ita ut mag //
nam suam grossi a //
mittant. Sic tamē //
dispositi sunt ut grossi //
sua pars unius cor //
pondeat a regione //
partim minus grossa //
alterius. et partes //
que

ultima omnium luna terra ipsa tribus
et quadraginta partibus minor. non to
to mensis spacio lustrat orbem.
ex his planetarum cursibus antiquima
quidam annuum. & uere uerti
tem effecerunt. qui tunc efficit inquit
Cicero. cum solis et luna equinqz terra
tum ad eandem interse comparatio
nem est facta conuerso confectis om
nium spacijs. uide Macrobium. lib. 2
Sonn. cap. 12. Denique anni sunt illa
Virgilij.

Magnus ab integro se chorundemque ordo
et qz magni anni magni sunt menses
subiungit. Incipient magni procedere
menses. A

CAP. 7. De elementis et eoz situ.
Post qz terra et sidera quattuor corpora an
figuri indiguerent. que uocantur elemē
ta ignem aerem aquam. & terram
quorum uicitudine curula generant
Itaque quasi partita habeant inter
se. et diuisa momenta, terram et hu
mida superterrena. & suo pondere ad
pares angulos in terre centrum ferunt
Reliquę duas partes una igne altera a

Ad.

animalis rectis lineis in celestibus cum
 ipsa natura superiora appetente subus
 lare sed infra lunam ignis sedes est qui
 ubi suum retinet ardorem, tenuem, et
 nulla admixtione concretum. parte ue
 ro inferiori sui, cum aeris extremitate
 coniunctum. Aer autem fusus et exte
 nuatus in sublime fertur, tum ueris
 cretus in nubes cogit humoremque colligens
 terram auget imbribus. tum effluens tunc
 et illuc uentos efficit, annuasque frigus
 et cuboris uarietates.

terram in media parte mundi sitam et
 sum mare appetens ita libroribus claudis
 ut una ex duabus naturis conflata ui
 deat. nam ex terra et aqua unum soli
 dum globum effici nauigantium cursus
 facile deprehendunt dum hinc aquibus
 se elongant penitus inuisis. alia de no
 us eis conspicienda se offerunt quod e
 ram umbra terrae in luna dum obscura
 et manifestat. id eam ortus et occasus
 siderum terramque satis ostendunt. ter
 ram et aquam unum globum efficere
 quoniam sunt eodem tempore apud omnes

A
 ustrum
 georg. 1.

Sed ut ait Virgilius.
 Nos ubi primis equis orientis afflant anhelis
 illic sera rubens accendit lumina vesper
 Ille est huius universitatis facies sum
 aqz descriptus. Nunc ut eius parte ple
 nius exequamur. De illius forma, motu
 circulis, signis, uerique orbis, atqz obitu a
 geridum restat

capit. 3 De forma mundi

Hinc agitur omnibus huius animantia

con

que in medio pre
 dicto orbium me
 diam quiescenti
 ue tenuitatem
 habent sub simi
 liter e regione as
 piciant. unde fit
 ut totus prefatu
 solis coetus sit
 uniformiter et
 turidum et aere
 lare.
 tam ergo cum sol
 fuerit in ea orbis
 sui parte que resp
 det parti minus que
 et orbis inferioris e
 rit nobis uiciorum
 et dies annuam
 cum fuerit in oppo
 sita erit minor dies
 annu. cum autem
 consistit in parti
 bus sui orbis in cor
 respondenti part
 bus inferioris orbis
 mediam quiescent
 habentibus. erunt
 dies noctibus equa
 les. sol non habet
 epiciclum.

In medijs autem or
 bibus coelorum in qui
 bus sunt reliqua pla
 neta sunt epicicli
 hoc est globi trans
 parentes. Sicut reli
 qua caeli substantia
 in quibus mente con
 cipimus planetas in
 fixos admodum. N
 gran. Synapsis imp
 mo

mo. mouent au-
 tem dicti epicycli
 in predicto medio
 orbis motu circu-
 lari situm in quo
 sunt non deseren-
 tes. Et bene mo-
 tus ille distinctus
 a motu totius coe-
 li. Et inde fit
 qd planeta iam in
 superiori parte sit
 epicycli. et tunc
 uadit directus qd
 mouet ~~motu~~
~~ad orientem~~
 motu epicycli. sicut
 et motu naturalis
 coeli in quo est
 tam uero est in in-
 feriori parte epicycli
 et tunc uadit retro
 gradus. tam deniqz
~~est~~ est in late-
 ribz epicycli et tunc
 nec progredit nec
 regredit respectu
 motus. et dicitur sta-
 tionarius. et tunc
 nascit qd planeta a
 lignis hodie inspi-
 cit retrocessisse ab
 spacio quod ex ter-
 ra die pertransierat
 Luna tarda dicit.
 uel uelox non dicit
 ta aut retrograda
 qd motu proprio uel
 locus mouet qd a
 liq planeta ac pro-
 de in ea non sic per-
 cipunt motus epi-
 cycly sicut in alijs pla-
 netis. sed de his satis

contineri firmam ad id minus accu-
 modatissimam accommodant qua ~~satis~~
~~et~~ relique forma concludunt.
 absurda in super rursi uelum esse ro-
 tundum multa contingerent nam et
 uacuum daret in anfractibus et angulis
 eius. Et aliquae partes essent partes pro-
 pinguiores
 motum autem sumus artifex coeli eius
 forme aptum etiam adaptant circulari
 numerum. ut ex siderum motibus uis
 picimus. Et specialiter in stellis que cir-
 cum polulum rotantur quotidie eorum

Cap. 9 De Zodiaco et 12. Signis
 Sidera tam firmamentis fixa, qd plane-
 ta que falso dicunt errantia in eorum
 riam labuntur primis uelibus conuersio-
 nem. planetarum tamen intra unguem
 eiusdem metas spaciare. qui a grecis Zo-
 diacus Latinus signifer appellatur.
 Huius Zodiaci medium (nam duodecim
 gradus in latitudinem) orbis quidam que
 sola uia solis est secut. quem solarem uel
 eclipticam seu eclipticam sole minus uocant
 re. Reliqui uero planetae, nunc hinc, nunc
 illuc. intra tamen Zodiaci latitudinem
 suos peragunt et dimittunt cursus.
 Zodiacus autem a mathematicis in du-
 decim partes distribuitur. quibus quasdam
 animalium formas et sideribus descriptas
 annuntiant. que Zodia grece. Latine sig-
 naria distributionis gratia nominantur
 ea sunt mensurata paribus spacijs atqz
 bre

globosa
 scilicet
 sicut
 scilicet

hoc ordine disposita. Aries, taurus, gemi-
ni, cancer, Leo, Virgo, Libra, Scorpius, Sa-
pittarius, Capricornius, Aquarius, Piscis,
singula uero signa triginta partes seu
gradus habent in longum, atque ita totus
signifer 360 gradibus absolvitur.

Sed illud aduertendum sane planetarum
conuersionem ab occidente non in polis fi-
eri prima sphaera quos uulgo polos mundi
uocamus, sed in ipsius Zodiaci polis, qui
circuli polis tribus et viginti gradibus
cum semisse distat.

Hic dubium inuenere mathematici quo
modo significet particula. *M.* quare ddi-
cimus solem esse in ariete aut in tauro?
cum praecipue signa ipsa supra planetas
omnes constituantur, ac primum poete fir-
gant duodecim illa signa esse ueluti solis
currus, quibus uelut equis dispositis ad an-
imum cursum peragendum utat. unde
dicit signum gestare uel ferre solem. Si
sol est in illo, diciturque seue cum a sole relin-
quetur. Ouidius

Virg. *Il.* tam leuis obliqua sub sede aquarig urna
Lucan. *lib. 2.* carnes perat ultimam virgo
Phebum Saturnas ortu precedere chelas.
dicit etiam poete sol tenet signum aut
premit.

Deinde cum stellas errantes in aliquo sig-
norum esse dicimus, sub signo plane intel-
ligimus. si uero alias stellarum in arie-
te u. g. dicat esse, in arietis regione erit
intelligendum. Frequunt enim astronomis
sex circuli per initia signorum duobus
sig-

Signis quoque polis secantes qui duodecim
signa distinguunt. ut si peronem in duo
decim & quales partes dissecemus. Hinc
fit ut quicquid stella quantumvis a zo
diaco distet. in signo aliquo esse dicat

— caput decimum de Horizonte
requirero in hac celesti parte hinc
lunorhem seu circulum fingere ac con
cipere animo debemus. Sed et alios etiam
qui res in celestibus illustras maxime de
signare et ostendunt. qualia sunt dies
et nocturni vicissitudines, temporum
mutaciones, diurni et nocturni in
qualitas. quorum circulum alij ma
ximam appellant, illi vimirum qui to
tam spheram mediam dividunt alij
vires. qui in partes non omnino &
quales dissecunt. // // //

Maximorum ille primus occurrit qui
mundum quasi in duas hemisphaera
dividit. Et aspectum nostrum definit
unde finietur sine finit a nostris. o
rizon a grecis nuncupat. hinc vultus
rectus dicitur non inclinatus sine obli
quus. Rectus dicitur cum polo mundi. v
trinq; orizonta contingunt. tunc enim
spheram recte rotari, et converte cernimus
obliquus vero est cum polo alter ex
tollit ab eo. alter vero deprimat. unde
velum videt inclinatum. //

caput 11. de meridiano circulo
Itemq; de Zenith et Nadir. Et
— De linea meridiana

Hinc

Hunc alius orbis ad partes angulos
 secat, qui cursum e maximis mundi
 et ipse medius mundus. dicitur per mu-
 di polos, perqz horizontes vertices. a nos-
 tris dicitur meridians, qz cum sol quobi-
 diaria conuersione ad hunc orbem per-
 uenere merides fit insua cuiqz regio-
 ne. Sicut circuli summam partem
 que nobis vertex est Cerithi arabes uo-
 cant, contrariam uero, que nostris
 pedibus respondet Nadir.

Si meridianam lineam eius civitatis per-
 petuam cupis indagare. describe circu-
 lum in plana, fixaqz superfacie, in eu-
 sus centro sue stili ad angulos rectos
 apte locatus, sitqz aliquantulum minor
 ante meridie diligenter observabis
 stili umbram circulum attingentem
 ubiqz rotam apponit, post meridie
 eadem adnotat, illud intervallum
 adnotatum diuide medium. Et per ut-
 rumqz medium et circuli centrum linea
 duces meridianam, atqz hi duo modo
 dicti orbis, etiam si singulis civitatibus
 statim atqz fixisint, varietatem maxima
 habent quoniam ad cuius cuiqz hori-
 nis rotationem uariant, idesqz ex-
 tra spheram ipsam intelliguntur.

caput. 12 de equatore siue
 equinoctiali.

medius uero orbium, et a mundi polo
 equa utriusqz distantia parallelus ma-

ximus dicitur equinoctialis sine equa
tor appellatur. quoniam ad eum sol ac
cedit. quod in primis partibus arietis
et libra contingit. dies noctibus equan
tur. hinc ille signorum orbis, quem
diximus medium medium secat. ab eo
qz in septentrionem, & meridiem de
clinat. unde regis illa borealis, hinc
australis dicitur.

De Tropico solstitio & Bruma caput. 13.

Sunt insuper duo alij paralleli. nec
maximi. solstitialis, brumalis qz a
pellati. nam cum ab arietate in Aqu
linarem regionem sol longissime
abscesserit. id est cum primam par
tem canceri attigerit solstitialis efficit
orbem. et eo tempore solstitium esse dicimus
Sistit enim sol cursum suum, et altius se
efferendi finem facit. est qz is dies in toto
anno maximus. At vero cum a libra
ad austrum maxime accedit quod in prin
cipio Capricorni contingit. brumalem or
bem simili conversione describit et id
tempus Saturni non solstitium (ut in no
vis) sed brumam a breuitate appellatur.
utramqz discessionem maximam solis
declinationem esse dicimus. Ridiculi au
tem quidam duo alta. duo ima solstitia
sub equatore habitantibus confixerunt.
Illi Lucani loco decepti
deprehensum est hunc esse locum quo circumqz alti
solstitij medium signorum percutit orbem Lib. 9
Lo

Loquit enim hic Lucanus de Ammonis
templo, qui fere sub cancro est medius
autem signorum orbis ecliptica est, ut
ex Ptolemy sphaera facile colligitur.
caput. 14. De circulis arctico et
Antarctico.

At illi, qui circum mundi polos describunt
et Arcticus et Antarcticus nominati a
Zodiaci polis in mundi conversione desig-
nantur, tantumque semper a mundi po-
lis distant, quantum solsticialia puncta
ab aequatore distabunt. Proclus autem
et antiqui hos circulos pro regionum situ
crescere, atque decrescere dixerunt, nam
illius arcticus est qui circulus omnia
trigens totus apparet, sidera quoque omnia quae
semper apparent continet. Antarcticus,
vero totus sub orbe deprimatur ea sidera
intra se continens quae nunquam in ea regio-
ne apparent.

caput. 15. De duobus coluris

greci qui primam sphaeram inveniunt cum
torridam zonam non crederent posse ha-
bitari, sed duos circulos coluros, id est
curtatos, aut imperfectos in canere, cum
revera integri sint atque perfecti, quorum
unus (sunt autem a tribus maximis) per
prima puncta arietis et librae, perque polos
mundi duos coluros distinguens quinque
tra nuncupat. Alter per iuncta canceri,
et capricorni, perque polos mundi, et Zodia-
ci descriptus, solstitium, et vernalis aequino-
dit

dit. diuiduntur autem sphaeram in quatuor
et quatuor partes. et commutationes tem-
porum quadripartitas ostendunt. uer q̄s
tatem autumnum. et hyemem

cap. 16. quantum uertex noster
ab equatore distet. et de latitu-
dine et longitudine.

quasi in qualibet regione poli altitu-
do supra orientem facile ex instrumen-
tis indagari potest. quantumque ab ori-
onte ad polum fuerit interuallum
tantum uertex noster (qui arabie ce-
nith dicitur) ab equatore distat. nam qua-
drans coluri solstitialis, ab equatore ad po-
lum mundi equalis est quadrantibus in e-
dem circulo orientis ad uerticem, tunc
uersus ab equalibus equalia demas. uel i-
dem commune. quae remanent erunt equa-
lia. in hoc igitur coluro interuallum a ver-
tice ad polum commune est. quod dempto
reliquis partibus id est arcus ab equatore
ad uerticem. et ab oriente ad polum erunt
equales.

distancia porro illa siue interuallum
quod a cenith usque ciuitatis usque ad e-
quatorem per lineas parallelas inuenit
latitudo locorum appellatur. sicut etiam
longitudo dicitur. quae inter duas meridia-
nos. quorum alter sit occidenti pro pinqua
se inuestigat

caput. 17. de signis caelestibus
Res

Restat inenantiarum maxima multitudo
 que nocturnam vel formam undiqz si
 veribus ornata, atqz distinguit, quorum ita
 descripta distinctio est, ut ex notarum fi-
 gurarum similitudine nomina invene-
 rint. quibus eamlibz comprehenduntur
 Arboream gemmas trux anguis separat arctus
 cepheus arctus glulax Alcides cressa corona
 et Cyra cum cygnis Perseus tum Casiopea
 Auriga. Arguiterens eius draco, Delta Sagitta
 Pegasus Delphus. equi pars Pegasus Arcturus medeaqz
 Polus Arctus Tauri gemini cancer. Leo Virgo
 Libra Scorpis. Arcturus caper. cornu piscis
 Cridanus. Cetus. Lepus. Orion. Canis ardens.
 cum Procyo Argus. Medus crater. cornuqz lupusqz
 Centaurus cum pisce alio. Ara. aliaqz corona
 Sunt igitur imagines es ely ordo et quadragin-
 ta ex quibus duodecim in zodiacis collo-
 cantur. in Boreali parte una et viginti
 in australi quindecim. harum porro
 imaginum stelle mille viginti duae divi-
 dentur in quindecim primae magnitudinis
 in .45. secunda. in .208. tertie. in
 474 quarta. in .216. quinta. in 49
 sexta. in obscuras .9. in nebulosas .5.
 et in eam Berenices. ~||~||~||~
 ~ cap. 18. de ortu et occasu signorum
 omnis autem ratio signorum observa-
 ta est ex ortu siderum et occasu. ortus
 occasusqz minus modis intelliguntur, aut
 enim aduertu solis occultantur stelle et
 conspiciesunt. aut eiusdem abscissu
 proferunt se, et merito hoc melius qz ex
 ortum consuetudo dixisset. et illud occul-
 ta

tuto nam potius q̄ occasum: Alio
de quo vidie in apertis apparere vel
desinunt oriente sole aut occidente
matutini, vespertiniq̄ ortus et gromi
nati. Illum priorem Heliacum, hos
versus chosmicos et achronicos vocant
Heliacum ortum. id est solarem descri
bit Ovidius.

sem leuis obliqua sub sedit aqua iugurna
signum enim dicitur leue quicquid a sole
relinquit et videri potest. occasum
Heliacum innuit Virgilius. fast. 2
georg. 1.

noxiaq̄ ardentis decedat stella coronae
nam decedere idem est quod cedere
id est ut sic dicam deficere nam corona
in scorpione est. qui tunc solem gestat
idem,

et auerso cedens canis occidit astra
id est canis occultat. propterea q̄ sol
est in tauro, quod signum dicitur auer
sum, q̄ postea oritur. Hec alij a
liter explicant. chosmici ortus sine
mundari exemplum est apud Virgilius georg. 1.

candidus auratus aperit cum cornibus ante
Taurus. id est cum sol est in tauro
et mane apparet chosmicum occasum
significat idem Virgilius.

Arctici loq̄ Atlantides abscondant
hic est matutino tempore. huc respice
xit Lucanus. lib. 4. Luc. lib. 4

Tunc nox thesalicas urgebat parua sagittae
id est nox brevis urgebat sagittae
um, ut chosmice decederet, nam sol ges
tabat a geminis. Achronici ortus id est
1100

1. de
Ponte

Virgily

notitiam exemplum habes apud Ovidium
quattuor autumni Pleyas orta facit. //
neq; obstat si Virgilius pleyades in au-
tumno dixit abscondi. Ovidius autem
ortu. nam autumnus chosmicum occasu
intellexit. Ovidius vero achronicum
exortum, quod eodem die potuit contin-
gere. nam achronicis sidus occidit, quod
chosmicis orit.

11. tult.
eleg. 3.

vesperitini occasus sit exemplum illud Ovidij
Tingit occasu cubos erimanthidos usq;
egnoscat q; suo sidere turbat aquas
Arcturus enim occidit in fine octobris
Tabella ortus et occasus chosmice

— Achronice

Martius	Aries.	September
Aprilis	taurus	october
Maius	gemini	november
Iunius	cancer	december
Iulius	les	ianuarij
Augustus	virgo	februarius
september	libra	martius
october	scorpij	aprilis
november	sagittarij	maius
december	caprioni	iunius
ianuarius	aquarij	iulius
februarij	pisces	augustus

Viginti facere de chosmicis mensium
signa hęc oritur achronice op
posita occidunt. //

Viginti facere de chosmicis mensium
signa hęc oritur achronice op
posita occidunt.

Opposita signa

Est Aries Cancer. Virgam les virgq; pisces
Scorpius et taurum, geminos chiron capra canceru
ortus vero et occasus Heliacus peritentes

stium solis in signa perspicue intell
gu. ~~re~~ capit. 19

Recte an oblique signa
orientur.

Astronomi poeta reipublice scripto
res. non solum ortus et occasus signa
considerant. sed etiam recte an oblique
orientur distinguunt. Signum quicquid dicitur
recte emergere supra orientem. cum
quod maiori pars equatoris quod Zodiaci ex
orie. oblique autem contra. si maior Zo
diaci pars exoriat eadem de descensu sit
ratio. sed quod rectus et obliquus orientur
in recto quatuordecim columnis distincta et
qualiter emergunt et firmunt. partes
vero intermedias nequaquam. sed in tempo
ribus equalibus dispariter portiones ascendunt
in oriente obliquus non habet quartam
partem. sed duo solum media signiferi ab
equinoctijs auspiciata equaliter ascensum
metiunt. et cum intermedia sunt dis
paria equaliter tamen perorientur. ~
Equator sine in recto sine in obliquo firmi
tudo qualibet hora quindecim partes as
cendit. ac Zodiaci diversa est ratio ~
illud etiam advertendum in oriente o
bliquus signa quae recte orientur habere
signa opposita obliqua descendentia. et
contra; sed in ipso equatore equaliter
ascensiones et descensiones habent. sig
na opposita. quod apte descripsit Lucanus
sed male intelligitur. quod eius carmina tras
posita legebantur. loquitur autem primo
de.

de Annisus templo. quod est sub tro
pico canceri. postea de his quae sunt sub
quatuor sic autem legendum -

Hic quae quae obstat Phebo circardine sumis
stat librata dies, truncum vix protegit arbor
tambrenis in medium radijs compellit umbra
deprendum est hunc esse locum qui circula malti
solstitij medium signorum percutit orbem
at tibi quae quae et libles gens igne d'zempta /
in rotam umbra cadit quae quae exitiazlon
te segrus cyrus era sebit tu succa profundo
mergi plaustra putas nullumqz in uertice sumo
sidus habes commune in arii p'cent axis uterqz est
et fugas signorum medio rapit omnia coelo
non obliqua meant, nec tunc scorpuse exit
rebtur aut aries donat sua tempora libra
par geminus Chiron. Et idem quod canceri ardens
sumus Agocers, nec plus se tollitur vna
aut Astrea iubet lentos descendere pisces

capit. 20. de Die naturali
atqz vulgari

Ex ascensu et descensu signorum et
ex motu solis in zodiaco duplex diei
ratio intelligitur. diei uniusqz alij na
turales alij artificiales. dies naturalis
est tempus illud, quo equator semel
circa terram circumfertur cum tanta
tempore zodiaci parte quantum sol mo
tu suo proprio percurrerit. huc quotidi
anus solis decursus uariis est, neqz sem
per idem. Unde sic ut dies ipsi naturales
sunt inerse disparis. hunc diem alij
uilem uenit parant, quem maximum
esse tertio martij obseruatum est die.

vul

Vulgaris dies sine artificioso sic intell
gitur cum sol motus in partes inaequales
quod die in zodiacis perambulet centum
fere octoginta duas primas (sive arcus
parallelos in eam) motu suo a tro
picis in tropicum perficit. hinc circuli diei
et nocturni arcus in remane. in sphaera
recta semper diurni arcus super horizon
tem nocturni arcibus equantur, at vero
in obliqua (quamvis horizon equatorum
semper equantur in duas aequas portio
nes dividat) ab arietate ad cancerum in
seu nocturno arcus diurni paulatim cres
centes nocturni arcus superant. Contraque
dies a libra ad capricornum a nocturnis
superantur. Sole tamen in arietis in
itio aut librae residente diurni ac noctu
rni arcus semper aequales inveniuntur.
In his autem zodiaci partibus, quae ab
libra vel arietate distant aequaliter, quan
tus fuerit ex uno arcus, tanto rursus
in altero reperietur: itaque maximum in
canceris diei, rursus in capricornis respondet
aequalis.

capit. 21. De Noctis.

contineantur erit ut postquam de diebus e
gimus de noctis etiam mirabiliter dicam
horarum alia aequales, alia dispares si
ue horae planetarum decurrunt, aequalis
est dies civis vigesima quarta pars i
dei spacium illud, quod quindecim equato
ris partes supra horizontem emergunt
his

Hic rursus passim in horologijs utitur. & lentius in sexagenas particulas dividit. que horarum minuta vocantur. et minuta dividuntur in sexagenas secundas. Astronomi horis planetarum sine inaequalibus utuntur praecipue in electionibus. Ego planetarum hora duodecimamulgaris pars. qua quindecim Zodiaci partes supra Horizontem ascendunt. omnia autem die. siue brevis siue longa. illa sit. sex ascendunt. sexque descendunt signa. unde si longissimam. vel brevissimam diem in duodecim partes divideris duodecima illa pars magnitudinem horae planetarum illi die declarabit. Sole tamen in arietis & Libra commorante principijs vulgares & planetarum horae inuicem & aequales. dicunt autem planetarum quae unamquamque ab aliquo planeta credebantur gubernari. Nam die dominica prima hora solis est. Secunda veneris etc.

~ Hora sabbathij

Hora prima	1 Saturnus	1 Mercurius	Hora nona
	2 Iupiter	2 Luna	
	3 Mars	3 Saturnus	
	4 Sol	4 Iupiter	
	5 Venus	5 Mars	
	6 Mercurius	6 Sol	
	7 Luna	7 Venus	
	8 Saturnus	8 Mercurius	
	9 Iupiter	9 Luna	
	10 Mars	10 Saturnus	
	11 Sol	11 Iupiter	
	12 Venus	12 Mars	

Post.

post martem sequitur sol qui purpuram his
tam dominicam obtinet.

CAP. 22. De Variositu gentium et umbris

qui sub equatore habitant semper horas
planetarum et vulgares equales habent
sol bus inanis tangit eorum verticem
cum arietem et Libram ingreditur. bus i
tern ab eis digreditur, cum in canes et
capri vno detinet, atq; sunt qui dicant
illos duas hyemes, duasq; states habere
sed melius dicimus illis dies ac noctes eo
dem tenore fluere. idem fere dicendum
est de omnibus, qui inter duos tropicos
habitant, quibus lux sensibily augmen
to horz omnes diutius ac robustius sunt
equales. In ipso autem meridie. (ne
q; enim aliter umbra considerant) nunc
ad perpendicularum, nunc dextras, nunc
sinistras umbras habebunt.

Arabiam constituebant antiqui ultra
equatorem in ipsa tamen torrida. et
in eodem fere tractu Ozeitas, et Carma
nos qui sunt iuxta sinum persicum, ut
auctor est Arrianus in Nearchi nauig
gatione. Vide Lucanus.

ignotum nobis arabes venistis in orbem
umbras mirati nempe nonne sinistrae
tum furor extremos insuet romanis Ozeitas
Carmanosq; duces quos iam flexu manibus
etheris innotuit merquidam aspicit Arctus
Suec et exigua uelox ubi uolte Bootes

lib. 3

Luc. lib

3.

ad

addit deinde Lucanus gentes etiam interius /
 res id est ety: pes quos consistunt et in tor-
 rida sub capricorno. et etiam extra torrida
 - ety: p[er]mittitq[ue] solū quod non p[er]meret ab ulla
 signiferi regione poli nisi p[er] plite lapsa /
 ultima climati p[ro]cederet unguis tauri
 quasi dicat non solum romanus fuisse
 inuicē Orcitas et Carmanos qui paribus
 ultra equatorem habitant. Sed etiam et
 lam ety: p[er] partem, que ultra tropicum
 capricorni est. et que nulla t[er]raci regio
 nē p[re]matur, nisi unguis tauri p[ro]ten-
 sa eam p[er]meret. Regiones uocat ipsa
 signa, que in duodecim regiones distri-
 gunt. porro taurus olim situm habere
 dicebat prope equatorem ubi nunc aries
 est. unguisq[ue] extendebat ultra totam
 torridam, que nunc etiam extra equato-
 rem austrum uersus p[ro]tendit. polus au-
 tem hoc loco p[ro] parte ueli. ne s[er]pe alias ac-
 cipit.

qui sunt sub ipsis tropicis semel in an-
 no habebunt umbram ad perpendicularē
 relique umbræ semper autem dextra bo-
 realibus, sicut australibus sinistrae. De sy-
 ene que est sub cancro dixit Lucanus. /

Atq[ue] umbras nusq[ue] flectente syene
 quem immerito capite Marsubius, q[ui] se
 que apud Lucanum, nusq[ue] flectente. cum
 legi debeat nusq[ue].

qui uersus habent tenet inter tropicum
 canceri. et arcticum circulum, quales sunt
 summi, nusq[ue] supra uerticem solem habe-
 bunt, semperq[ue] umbras dextris id est septē-
 trionales aspiciunt. Illis autem quorum

uer

vertex in circulo arctico est polus zodia
si illis Zenith erit. eorumque horizon erit
eclyptica. at cum velum semper mo-
ueatur circulus Horizontis subito in
partes equales intersecabit eclypticam
unde repente sex signa illis orientur
et tandem demergent.

Totus sigterea tropicus canceri erit illis
supra horizontem. ac proinde cancer ges-
tante solem illis dies erit. 24 horarum
si in nocte. Et tandem horarum erit nox
cum sol in capricornio detinebitur.
iuxta hunc circulum est britania in
sula de qua Iuvenales.

Sat. 2

ac minima contentis recte britanos
quorum autem Zenith inter arcticum
circulum. et mundi polum. illi semper
zodiaci partem aliquam supra Horiz-
ontem habebunt. quare quinque signa
nunquam obvertentem conspiciunt. non die
per mensem integrum (cum sol illud sig-
num occupare fuerit) quidvis.
signa per duos menses. Et sic de reliquis
Signa vero reliqua que illis omni et oc-
cidere possunt diversis ac rubis modis
illis oriuntur, taurum enim aries subse-
quetur, quicumque autem oriuntur pro-
prie recte occidunt, et e contra.

Qui polum mundi pro vertice habent
equatorem pro Horizonte habebunt qui-
bus semper sex mensium unus erit dies.
incipit enim illis oriri sol in arietis prin-
cipio sicut in principis libris per alios sex
menses non conspiciendus secultat un-
de

de

Defit ut integer annus unus dies similis pos-
 sit ad eum numerari. bene scilicet autem crepus-
 culorum solum claritate nunquam privan-
 tur. Est autem crepusculum spacium il-
 lud ante ortum, vel post occasum solis qu-
 andiu ab ortu solis claritate perfungi possu-
 mus, quod tempus partium decem et octo sub
 Horizonte astronomis signaverunt.

capit. 23. De quinque Zonis

totam hanc terram quinque quasi redimi-
 tam. Et circumdatam circulis seu fasciis a-
 sunt, quarum mediam, quae inter utrumque
 tropicum continet mediam dissecat & qui
 medialis. Et in obliquum Zodiacus ample-
 xat. Et quoniam sub Zodiacis bis eam
 quatuor pererrat torrida omnium continer
 su fuit appellata. Duxitque regiones quae
 orbis partem vocanda erant circuli arctico
 Et antarctico circumscribunt. Utique mundi
 polus pro centro est. Hasque circuli perpetua
 obliquitate privata. Reliquae duae dicuntur
 temperatae, quarum inter ardentissimam
 et frigidissimas collocantur. quarum aequi-
 noctem nos incolimus. Antihydrotes antea
 Lam. quam Antihydrotes greci vocant. Vir-
 gilius. georgic. 1.

quinque tenent orbem Zona quae una torrens
 Semper sole rubens, et torrida semper ab igne.
 quae circum extrema dextraeque trahunt
 Cerulea glacie concreta atque imbribus altis
 his inter mediamque dux mortalibus & gravis
 munere concessa deum, et uaselta per arboras

obliquus qua se signorum uerteret sed
 addit auctorem Diuidius . i . metamorph
 ut qz dicitur a dextra uelum totidemqz sinistra
 parte secant Zona . quinta est ardentior illis
 sic omnis inclusum numerum distinxit eode
 cura de j . totidemqz plaga tellure premere
 quam . que media est uis est habitabilis qz
 rux tegit alta duas totidem inter utramqz locant
 temperemqz dedit mixta cum fugote flama
 sed hanc Zonarum temperem est poetar
 grecorum Latinorumqz carminibus celebra
 tam Comenitiam esse . iam istos feres
 be peragrato hispani deprehenderunt . i .

i .
 continet torrida
 circiter 48 gra
 dus singula ex
 duabus frigidis
 23 / singula ex
 temperatis circi
 ter . 43 ~ // ~

~ cap . 24 . De Partibus mundi
 dextris . et sinistris .

43
 23
 23
 43
 43

130

quoniam sepe incidit mentis apud poe
 tas et Astronomos de partibus mundi
 dextris . et sinistris . et Seruius in geor
 gius . et alij aut fallunt ^{aut} implicentur
 ea numerata erit breuiter expedienda
 Antica mundi pars . Cui aut Cleomedes est
 occidentis quoniam in occidentem fitus
 tus . Nunc motum semper intuerit poeta
 dextras uel Aquilonem sinistras austrum
 constituerit . Astronomi longissimos stel
 larum cursus necesse habent indagare
 in meridiemqz spectabunt Hinc tu uindis
 to dextras et sinistras . Contra Chosrogi
 phy . qui meridianos circulos ad ciuitatu
 interualla ad polos semper ducunt et
 Aristoteles motum mundi a dextris esse di
 xit . Somnium utiqz considerans supin
 cuius uertex in antarcticas partes dirigere

tur pedes uero in boreales qui uersus augu-
 lia captabant dexteram ad meridiam par-
 tes. ut Titus Livius ait. Quasque ad septem
 triduum esse statuerunt. sed placet. *Arctus*
 2. coel. cap. 2. et. 3. | telis sententia quibusque respellus sui dex-
 trum, et sinistrum uocare conteridit. Unde
 Cicero. primo de diuinatione querit cur a
 dextro cornu a sinistra cornu faciat ratu
 unde explicatur illud Virgilij

egl. 1. sepe sinistra cana prodixit ab illice cornu
 enid. 2. Item illud. Intimus leuam quibus hastam
 fuerunt obscura

~ caput. 25. de diuisione climatu
 climata græce Latine inclinationes autem
 age possunt appellari. est autem clima regio
 inter duas parallelas, inter quas dimidia ter-
 ra percipit uarietas. Antiqui quæ partem
 orbis partem cognouerunt septem clima-
 tibus cognitam terram descripserunt, nunc
 autem iam tota fere orbe peragrata et cog-
 nita ab æquatore uersus utrumque polum
 viginti quattuor climata sunt constituen-
 da usque ad eum dum taxat parallelum
 ubi sol per viginti quattuor horarum spa-
 cium maximum diem sinens efficit.
 Post eum parallelum continuat & hinc in-
 crementum per dies civiles numeranduz
 est quoad usque ad integrum mensem perue-
 niat. ex quibus per mensium incremen-
 ta climata distinguimus donec ad sex men-
 ses perueniamus, *cap. 26.*

De Terra iterum quæ globosa
 Ab oriente In occidentem constat esse ter-
 mo

nozem qz orientabilibz sol et astra
purs qz occiduis oritur Luna item de
ficietis tunc ostendit ut canit Manilius
te talem dicit Luna sui globi merabilis orbis Lib. 1.
qz cum mersa nigra pernoctem deficiis umbis
non omnes pariter confundis sidere gentes
sed prius Ede quereunt tua summa terra
post medio subiecta polis quocumqz colunt
ultima ad Hesperos infectis uolueris alis
seraqz in extremis quatuor gentibz gra
qz si plana foret tellus semel ista per omnes
deficeret partes totum miserabilis orbis.

Sed qz per teretem deducta est terra tumorem
suis modis post illis apparet delia terris.

Ab austru uero in septentrionem terraz
esse globosam argumento est possum mul
tis gentibz occultari, a quibus si possum uer
sus tendant uideri possit.

cap. 27. qz terra sit mundi cen
trum immobilis et quasi pure
tum si cum coelo comparat

Ubi cumqz sis uides coeli medium, quod e
uicere non posset, si terra uersus aliqua
uergere mundi partem. Deside uaniter
za sit summe grauis, quocumqz illius pars ad
centrum tendit. Centrum est in coeli me
dio ac prouide in terre medio. terra igit
in medio coeli est, sed nullis inquit melius
argumentis inquit Plinius hanc in medio
sitam esse comprobat qz equinoctij paribz
horis. Nam si in medio esset equales dies
noctes qz in ueriti non possent. de pignen
de

deunt idem Dioptra que uel maxime,
 id confirmant cum quum solis tempore
 re ex eadem linea ortus occasusq; cerna
 tur. et solstitiales exortus per suam linea
 Itemq; brumalis, que accidere nullomodo
 possent nisi in medio sita esset
 immobilis uero manere una sede semp
 harentem omnes fere philosophi affirmant
 cum enim suu pondere et ruitu ferat ad
 infimum, id est medium mundi locum post
 q; illum adeptus est, tanq; parib; examina
 ta poriderib; nullam in partem mouetur
 eaq; ei demum naturalis est sedes in qua
 nulla re egeris sustentat et alitur. persua
 dent etiam mathematici terram ad uniuers
 Si complexum, quasi puncti instar se habere
 quod illi centrum uocant, alioquin horu
 celum ipsum non uideret medium, neq; u
 q; noctes diebus pares essent. Nobis tamen
 qui eam immensam existimamus sic tradi
 tur dimetrenda

cap. 28. De ambitu terra et ad
 centrum distantia

Ptolomeus et Alphraganus ambitum ter
 re centum et octoginta millium stadiorum
 constitunt, uniuersiq; graduum quinquag
 ginta stadia deputando. Noster uero decem
 et septem hypanas leucas uniuersiq; gradui
 tribuunt, quod si uerum est facile quod leu
 cis totus orbis terrarum contineat eluciet, cu
 partes magnorum circulorum 360. nume
 rent. Deinde si uelimus diametrum totiq;
 terre indagare mathematici diametrum sep
 tem

tem partes continere earum quae sunt in
circulo viginti duo docuerunt. Hoc est si circuli
sunt quatuorlibet in viginti duas aequales
seces partes dempta una parte tres septem
viginti reliquentur quarum quatuorlibet dia
metrum circuli esse dices de maniera que
es in hypocrinas qui latera parte del
circulo. hac etiam dimensione colliges
quantum per semidiametrum a terre ce
tro distentus. v

cap. 29 de solis et luna defectu.

Reliquum est ut solis, lunaeque labores
id est eclipses explicemus. Eclipsis so
lis nihil aliud est quam interpositio lune inter
oculos nostros et solem. Eclipsis autem
lunae fit, cum terra inter solem et lunam
interstitit. sed quae partibus contingant
parvas accipit. ab ecliptica quae medium
secat Zodiacum, nunquam sol discedit, si idem
luna faceret in quolibet mense solis et
lunae eclipsim aspiceremus; sed quia lu
na ab ecliptica per gradus quinque aut
eo plus potest discedere saepe contingit ut
resistente sole N. g. in cancro ipsa eo tan
tum salutate ultra tropicum per quattuor
aut quinque gradus separata praetermittat
eodemque modo, cum umbra terre, quae nox
est in eclipticam direkte ferat saepe fit,
ut luna non tunc umbra terre interfe
rat; nam si per mediam umbram mear
obscuraretur. Debemus etiam animo per
pere in duobus eclipticis locis transire trans
versis circulum alterum, qui pari interua
lo secat eclipticam, per quem semper luna
meat. cum istas horum circulorum ex
altera parte caput Draconis, ex altera cau
dam

dam ruminamus. Hæc etiam purista percoe
 lum ita mouentur ut decem et nouem
 fere annis cursum conficiant; solis igitur
 ecclipsis continget. cum sol et luna fuerint
 in capite uel in cauda draconis. Luna ue
 ro. Si alter in capite, alter ad fuerit in cau
 da. uel contra.

cap. 30. cur facies lune uariis sint
 cum luna semper media illustretur a sole
 quæ si solis cur modo plena, modo tuberosa, mo
 do media, modo tenuis aspiciat. cuius rei cau
 sam accipe cum sol est in oriente luna ue
 ro in occidente oculus noster qui in medio
 est. totam lunarem partem a sole illustratam
 potest aspicere. ubi uero a diametro secedere
 incipit nobis immixtus uidet. quæ pars illustra
 ta per obliquum auertit atque ita nostris ocu
 lis eripitur. mox quæ magis soli propinqua
 fit; superior quidem pars ut ante illustra
 tur inferior autem magis ac magis euanes
 cit. aut obscurat. atque ita nunc per mundi
 sphaera dicta sufficiant.

Tractatus quintus De cosmo
graphia seu terra exalta
|| Descriptione . cap. I

Totus terrae globus quem mare circum
dat oceanum in tres magros dividit
continentes. hoc est Hispania dicitur tres ter
ras firmes. interese eodem mari dividunt
se. Vna harum terrarum pars illa est quae
iam olim ab antiquis est cognita. et per
Insulata. quae in longum extendit a me
ridiano fixo quem de las canarias vocat
usq; ad ultimos Asiae fines. qui mare oc
ceanum orientale contingunt in quare
per sunt centum et nonaginta quinque lo
gitudinis gradus paulo plus minusve.
Continet autem haec pars centum et octo
gradus latitudinis quorum .35. sunt la
titudinis australis. et septuaginta tres
sunt latitudinis septentrionalis. quod
est spaciū ab equinoctiali usq; ad liti
ra maris oceanici Scitici. quod nunc ge
lidum sive glaciale vocatur; ubi sunt
provinciae Scythiae, Lapiae. et Bolli
nae. quae dicitur Noruegia et Scotia sub
ditur. est etiam ibi Scitia Asiatica. quae
hodie Tartaria nominatur. ||

Secundus continens sive pars totam
illam terram complectit. quae ab uno mi
di polo usq; ad alterum pertendit. a freto
nummum de Magallanes. quod est in la
titudine quinquaginta graduum latitu
dinis australis. usq; ad terram sive termi
nos qui de Labrador appellant. quae est
qual
trior

In septuaginta tribus gradibus latitudinis septentrionalis. hanc partem exploravit tempore catholicorum regum Ferdinandi et Elisabethae Christophorus Columbus ab oppido liguriensis decessus oriundus. et adimpletum est quod priscis ante temporibus Seneca tragicus prae dixerat his carminibus;

Veniunt annis saecula seris
quibus Oceanus uincula reylaxet
ingensque pateat tellus.
Typhusque novus detegat orbem
nec sit terra ultima Thyle

In hoc continente siue terra partes sunt indue occidentales. de quibus susloquimur

Tertius continens siue tertia pars est tota illa terra que extendit ab oriente occidentem versus circa polum Arctarcticum, que terra incognita vocitatur, quoniam quatinus a terminis freti de Magallanes fuerit indagata et inuenti habitatores in ea, nondum tamen omnino est explorata nec exploranda ditioni aliquorum expugnantium subdita dicitur autem australis quae est in ea parte in qua perflat auster. et terra ignea que illa mandel fuoco propter incendia aliquaque in finibus siue littoribus eius quandoque appaerunt similia his que in monte Pelthia saeculis flagrant.

In horum trium continentium priorem et maiorem ingrediuntur ab Oceano quattuor maria, ad instar sinuum. duo ex illis a meridie in plagam que sunt Mare arabicum alijs nominibus eritreum et rubrum appellat

Latium & persicum: & Asia duo maria ab
occidente scilicet gothicum. alio nomine
germanicum. et mare mediterraneum quod
mare nostrum dicitur. Hoc in suo ingressu
decem millas latitudinis habet in fretis rumi-
zum quod antiquitus Herculeum sine gadi-
tanum ~~portum~~ nunc de gibraltar appel-
latur. hinc autem transmissis fretis mare di-
latatur. et diversis nominibus gaudet
iuxta diversitatem locorum et provinciarum
quibus tangit et suis lustrat aquis. et post
sui latissimam diffusionem ad eam stru-
cturam et cingitur ut paulo plus quam unius
milliaris spatii concludatur in Helespon-
to scilicet quod est fretum in quo submersa
et aquis suffocata est Hele soror Trixi. filia
Atamantis Thebanorum regis. Et in hoc
dem fretis struere fuerunt duae turres de
sexto. et Audio hiberna Leonidi et Hero cele-
bri nostra fama. hodie autem fretum istud
dicitur et far de gallipoli ab urbe quae
est gallipoli nuncupata. in ~~struere~~ hinc
uis freti frontibus turcarum princeps duo ^{hinc} struere
licia valde munita construxit quibus ^{inde} constanti-
nopolis canalis deferretur et custoditur
ab his enim incipit locus. huiusmodi cana-
lis olim est vocata Propontis. et nunc dicitur
et mare de marmara sic dicta ab insula
depopulata quae in ea existit hinc nomine
appellata. Canalis iste patet in longitu-
dine septuaginta millia passuum hinc est
des de el far de gallipoli usque constanti-
nopolim. ubi mare iterum arctius quam
Helesponto cingit. hinc vero fretum quor-
dam Bosphorus Tracicus vocabatur. quod
idem

idem est ac bouis transitus. Et nunc Consta
 ntinopolis fretum dicitur, quia iuxta quoddam
 nunc hęc civitas structa est. Traque metis
 polis, caput olim gręci imperij postq̄ Con
 stantinus magnus es sedem Romanip̄
 tificatus transiit. Et nunc Imperij Tur
 carum caput. Postq̄ armum viribus
 a Mahumeto Turca est expugnata e
 ius inde ultimo imperatore Constantino
 Paleologo.

Post fretum hęc mare mira suscipit in
 crementa et dilatatur nimis et invocatur
 est Portus Euxinus. hoc est mare bonij
 hospitij: et nunc appellatur mare maius
 uel mare nigrum. hoc iungit paludi
 Meotis per angustum istum, qui Bospho
 rus Cimmerius nominatur. hęc autem pa
 lus Meotis alio nomine dicitur el mar del
 Zabague. uel alio nomine Thermeunda
 quod lingua tartarica aquarum matrem
 significat. est autem in ea finis maris
 mediterranei, in quod mare duo ingentia
 influunt flumina scilicet Thanas, et Nilus
 Thanas a septentrione uersus meridiem
 defluit, et in medio Meotides se diffundit
 hęc fluvium Moscobita (quorum termin
 nis abluat) Don. Nilus a meridie uer
 sus septentrionem decurrit sequi in mediter
 raneum mare exonerat in provincia Eryp
 ti. Hęc duo flumina et mediterraneum
 re diuidunt hanc magnam terrę partem
 seu continentem in tres partes, quę sunt eu

10.
ropa Asia et Africa, totum illud spacium
quod est a fretis gaditano usque ad fluvium
Thanaum est Europa, et quidquid conti-
net a dicto fretis usque ad Nilum est Africa
et omne residuum dicti continentis est
Asia.

Moderni Cosmographi non dividunt Afri-
cam ab Asia per Nilum, sed per mare ru-
brum quod aliquantulum ulterius exis-
tit iuxta lineam a litore huius maris rubri
usque ad terminos mediterranei, in qua
spacii distantia decem et octo leucarum
pretereuntur paulo plures, cuius ratione
Africa est pene insula, et coniungit Asia
per firmam terram. caput. 2.

De Europa et Provinciis eius.

Europa est minor trium partium in quas
dividit predictus continentis illustrior ta-
men et habitatoribus locupletior. Et in qua
clarus et ferventius dei cognitio et religio
nis cultus erucat, eius terminus ab oriente
sunt fluvius Thanaus iuxta lineam a fonte
ipsius usque ad mare oceanum Scythicum
Seythiacale. Habet etiam per terminos in hac
orientali plaga. Paludem meotidem. Et
Pontum euaxinum. Et versus meridiem
terminat in mari mediterraneo usque ad
Herculeum vel quod idem est gaditanum
fretum, ab occidente terminat oceanus
Atlanticus. Et a septentrione, mari britan-
ico et glaciale est autem eius figura similis
Draconis cuius caput est Hispania, Italia An-
glia. et quidquid est residuum corporis sim-
li.

Situdinem representat. Alij similem di-
cunt esse puellę ornate talarum tunica in-
duta cuius caput sit Hispania. pectus gal-
lia. brachia Italia et Anglia. et redidit
usq; ad Thanaos. tunica prædicta

Europa nomen accepit a filia Agenoris
Phoenicę regis. quam ferunt fabulę Iouē
furto a domo patris sustulisse. et in tan-
si figura per mare in cretam (que nunc est
Candia) transuexisse.

excipit Europa ab Helesponto usq; ad gadi-
tanicum fretum tres magnos sinus. quo-
rum primus est maris egei. nunc Archipe-
lagus nuncupatj. Secundus est Adriaticū
mare. quod est mare Venetum. in sui princi-
pio Ionium appellatum. Tertius et ultimus
sinus est tirrenum mare siue Tuscanū a
Tuscania dictum.

Plinius in suis descriptionib; et Abra-
hamus ortelius in suo theatro orbis. quando
Europam depingunt ab Anglia intum-
surunt. et ab insulis vicinis ei. q; omnes
Europa adiacent in littorib; maris occidentis
et proinde sic eundem ordinem seruabim;

cap. 3. De Anglia Hispanie in glaterā

Anglia est maior ceteris insulis maris oc-
cidentis. olim Albion dicta a rupibus albis
et dicta etiam Britannia a quodam duce Bri-
tone qui eam expugnauit et ditiorisq; rede-
git. et tandem Anglia uocata est. ab An-
glis saxonū populo. qui in eam a Saxonia
provincia Germanię appulerunt et habita-
runt eam. Est autem figurę triangularis ex
uno

uno angulo orientem uersus et galliam res
piciunt. alio angulo ad occidentem. et tertio ad
septentrionem directa. diuidit in duas mag
na regna. in illud scilicet quod proprie An
glia dicitur. et in Scociam. Anglia australem
fusiua insula partem occupat. Scocia uero
septentrionalem. uel dicamus hęc duas reg
na a se inuicem separari et diuidi in medio.
flumine inter eam ab occidentem orientem uer
sus decurrante. qui Tiracla uocatur.
principua Anglia ciuitas est Londres latine
Londium dicta. ad litora cuiusdam flumin
is edificata. qui Tamesis appellatur. et
principis urbium Scocię est ciuitas que
sancti Andree nomine gloriatur.
Vniuersa hęc insula a duobus regibus predic
torum regnorum possessa est admodum fer
tilis et abundans tritico. armentis. et om
nibus rebus que ad uitę conseruationem co
ducunt. et necessarias sunt uti duntaxat et
oles exceptis. quorum uices seruicia et buty
ro supplent quibus replentur abunde.
In hac insula nullatenus lupi gignunt. im
mo si in eam alunde apportentur. non con
seruant sed pereunt. et inde fit ut bouum
et ouium greges et alij similes sine custodia
pastorum incolumes in montibus depascā
tur. Quum et arretum lana optima est a
deo ut ei similis nullibi reperiat. ex quibus
admodum conficiuntur pannorum contextura
que in diuersas deferuntur orbis partes.
Est in super hęc insula plerumque populus ecclia
ciuitatibus plurimus ualde munita religio
af

affluens et rebus plurimum queq; animicum re
creare queant.

Antiquitus in quattuor erat diuisa natio
nes. Anglos. uirginum. Scotas. Cambros
et Cornubros. Angli eam partem possident
que galie uicina est uersus orientem. a
gallia uero diuidit per longum canalem
qui de Calles appellatur. Scotis septentrio
nalem huius insule plagam obtinent. cor
nubrij autem qui sunt in Cornualla pro
uincia meridionalem portuonem habitant
queq; uersus Hispaniam uerget.

Circa Angliam sunt alie plures insule
que omnes inter britannicas insulas an
numerari solent in .64. fere latitudi
nis gradibus sunt duae insularum plurali
tates quarum prima continet insulas
Orcaes appellatas. que uersus orientem
Scotia approximat. In altera sunt in
sulae Hebrides uocatae que similiter
prope Scotiam sedem habent ab occidentis
parte. omnes autem praefatae insulae Sc
tia ditiori et regimini subiacent. in
lunt eas Somini meruli et rustici. qui
in eo mari piscaturam exerceudo uitam
sustentant.

A parte occidua Regni Anglie subit mag
na insula uocatae Irlanda. alio nomine
Hibernia. que nunc Anglie subdit. cum
solum ecclesie Romanae subiecta fuerit.
Et autem frumento et pascidibus nimis
abundans. bene animum multas Ha
ca /

canas. Lebetes & azares. habitatoribus
referta. et quamvis ab his ethnicis Angli
uexat sunt nihilominus in ea plurimum
catholicij. apparet inde multo fuerit
cudo cecial. & suelas tubernias.

De Hispania cap. 4^m

Prima Europae provincia ab occidentis
fimbis est Hispania. Hae undiq; ma
ri ungit. ea parte excepta qua Gallia
est coniuncta. a qua dividit per medios
quosdam magnos montes. quos Pyrenos
uocant Septuaginta Leucarum in longi
tudine a mari scilicet Oceano ubi initium
sumunt prope Fuenti Rabia. usq; ad
mediterraneum mare in quo terminant
in locis dictis Colibre vicinis locis dictis Per
purian. Hispaniae autem nomen ab His
pano Rege ipsius desumptum est.

Romani primum eam in ulteriore
et citeriorem partiti sunt. dicitur vero ci
terior tota illa pars. quae a Pyreneis usq;
ad fluvium. Hebro. Ulterioremq; to
tium eius residuum appellauerunt.

Deinde eam in tres seauerunt partes. in Tar
ragoniam. scilicet. Beticam. et Lusitani
cam. Sacrum trium maiore est Tarracena
quae ab urbe insigni in ea collocata desum
psit nomen. quae est in litore mediterranei
pelagi. et hodie Tarragona nominatur.
Hanc urbem Plium Imperatorum hospiti
um uocauit. Et in ea erat Caesars August
tus cum edictum promulgauit ut de
criberet uniuersos orbis. Hae Hispania Tar
ra

tarraconensis attingit ad mare mediterraneum, et oceanum, ad Mediterraneum, a loco dicto Colibre usque hasta el cabo de gata, qui est finis regni de Murcia et principium regni granatensis. et oceanum attingit ab oppido dicto Fuente Ra-bia, usque ad ingressum fluminis Minis in idem oceanum, quod flumen regnum galicis, a regno separas Lusitanie. // a loco dicto Cauddegata si preterdat linea usque ad fontem quadriana, et inde decurrit media entre Toledo et Talavera et per la paravera de Anula, usque dum Durium perveniat in oppido de Tordesillas. dividet eiusmodi linea Tarragonicam a Bettica et Lusitanica.

uero

Tarraconensis continet in se Provinciam de Catalunia. Regnum etiam Valentie et Murcia. Sed etiam subueniunt tres Hispania partes circa littora maris mediterranei. continet in super-turum Aragonis regnum, a locis nomine Celtiberia vocatum. totum preterea regnum Navarre, et provinciam Cantabria in qua est etiam Alava, Siquencia, et Vizcaya, continet in super montana del Arredo, de Burgos, et Legionis regnum, Asturias, et Galliciam, maiorem etiam partem Castellie novae et antiquae et denique Samara parte de la Mancha, continet las sierras de Lucena. Bettica a quodam flumine que cam mediam secat (Bethus nomine a lter quadalquivis nomen accepit, tanque mediterraneum et

ingredita

1.

et

flumen //
usq; dum in
gredit mare

et oceanum mare, illum quidem ab or-
ditu caudegata usq; ad fretum de gibrat-
tar. hunc uersus ab eodem isto fretu usq; ad
flumen ad ingressum fluminis de gradi-
na in idem oceanum. quod est prope villa
de Hayamorte ubi finem facit castelle
regnum, et regnum Lusitanie in istum su-
mit. predictum a sui ortus principio decur-
rit diuisoriam faciens inter regnum Be-
thicam et Lusitaniam. Unde fit q; Bethica
totum continet granatense regnum. tota
La Andaluca. sicut Vandalsa nuncupata
et tota la sierra morena que est in latere se-
dite Mons mariani. que incipit in saltu
castubonensi et est in sequia de las cer-
ra cerca de granada ubi fluminis Bethus
incipit scaturire, et accipit originem, con-
tinet preterea al maestraazgo de calatrava
qui est circa fluentia ~~granada~~ fluminis
quod dicitur guadiana prope oppidum Alma-
go nuncupatum. continet etiam maiorem
partem magistratus de sanlago que est
terra cercana a llerena.

Lusitania que a Lusio Liberi patris filius
nomen accepit. tangit solum mare oceanum
diuidit a Bethica per fluminem ^{de} guadiana
et a Tarracensi per lineam superius pro-
tractam. continet totum Lusitanie regnum
et fere totum illud terre spacium quod ex-
terna dicitur appellat. et partem aliquam
inque castelle, quales sunt montes circa To-
letum. terra de Talavera. et terra la uera
de Plasencia. quin et aliquam partem cas-
telle

in triginta stelle quales est Augustobrica ^{hoc est} que est linc
 vad Rodrigo. Salamanca. Ledesma. Aug
 la. Tord. q. Carrora. et illam etiam gale
 us partem que tanque fluentia fluvij mi
 nis.
 Sunt in Hispania quinq; copiosa flumina,
 quorum quattu; influunt in oceanum,
 quintum autem in mediterraneu
 mare se diffundit. que ad oceanum decur
 runt. sicut Guadalquivir, quod originat in
 montib; de Segura et decurrit per Anduxar
 Cordubam, et Hispalim, et mare ingredit
 prope sancti lucar de Barameda, qua; ingres
 sae sunt omnes clasces divites que in Hispaniam
 a prima india et circum mundi explor
 ratione et expugnatione in eam adventa
 runt et allatae sunt. Secundum flumen
 dicitur quadiana originem ducere a magnis
 paludib; que sunt in terra de la mancha
 hinc autem post decursum super terram pla
 nam, subterraneam submergit et post septē
 leucarum spacium iterum prorumpit cir
 ca Villam Daimel uscitatum ~~de~~ istam
 in campo calatrae. Unde per Meritam
 urbem Romanam y temporib; celebratione p
 transit, donec ad Pacem Augustam que dicit
 e Vadajoz perveniat, ut tandem in oceanum
 sistat circa oppidum Ayamonte appellatum
 Tertium flumen est tagus qui oritur in iugis
 sine prominentijs de Cuencia, et cursum agit
 per Toletum, Talavera q. Alcantara ubi ex
 tructus est in signis ad modum pons a Traiano
 et inde pergit versus Santanen et Vissponē
 ubi oceanum iungit. / quartum flumen est
 Du-

Durum prope Soriam oriundus. et per Ara-
dam transiens. Tordesillas Toro y Carro-
za. ingreditur autem oceanum tharsa iuxta
o portu Lusitania urbem. quiritum flumē
ex dicitur quod in mediterraneum mare in-
fluit est Hebrus. qui ab occidente oriente
versus defluens. scaturire incipit entas
montanas de Burgos. pertransit Logrono. Ca-
lagona. Tudela de Navarra. et Carago ca
et ingreditur mare prope Tortosam civitatem
per flumen istud appulit in Hispaniam Tu-
bal Cham Noe nepos cum ~~Hispaniam~~
~~suam~~ eam gentibus et populis habitan-
dam distribuenda post diluivum.

abundat Hispania multis rebus preciosis
nec mediocriter estimatis. quales sunt
equi. arma. et lana et mineralia argenti
cupri. et ferri. est etinea in Villa del ^{que est}
maderi puteus vini argenti. quod ^{entier} Hispanie
est azogue. ex quo singulis annis ultra ^{ramo}
1000 ducatorum lucrum acquirit. ^{rena}

exteris autem totius orbis provincias longe
longe superat in rerum preciositate quas
partunt precipue in alimentis ad vitam
necessarijs In Tarraconensi precipue in
uitates sunt Barçona. Tarraçona et pro-
pe eam rombedo antiquitus dicta Sagū-
to. Murcia. Cuenca. Zaragoza. Pamplo-
na. Victoria. Burgos. Leon. Valladolid.
Segonia. Madrid. y Toledo. //

Bethuz autem sunt. granada. Malaga
Cadiç. Xerez de la frontera. Sevilla. Cor-
dona. Jaen. Ubeda. y Baeca
Lusitaniae vero sort. merida. Badajoz. Ne-
60

Hebora. Lisboa. Coimbra. Oporto. Toro.
 Camora. Salamanca. Ciudad Rodrigo.
 Plasencia. Truxillo. Caceres. y Coria
 Incipit Hispania in. 35. gradibus latitu-
 dinis ubi est gaditanicum fretum. et
 terminat in. 44. ubi est Fuente Rabia
 et pyrenei montes incipiunt.

cap. 5. De Gallia sive

Francia

Hæc provincia gallia dicitur a galla. quod
 tartarica lingua lac significat. eam au-
 tem olim Romani. in cisalpinam et
 Transalpinam distinxerunt. cisalpinam
 intelligentes eam que apud ipsos ante Al-
 pes extendit montes. quam galli posside-
 runt expugnantes eam. hęc Lombardia
 vocatur. et quod tota illa italica pars quę si-
 ta est in ripis fluminis dicti Padis vel Po-
 usque Venetias. et alio nomine dicta est To-
 gata. quę eius habitatores et incolę togis-
 quibus Romani utebantur. Transalpinam
 autem illam que ultra alpes existit ro-
 minantur. et est id quod hęc die stultice
 proprie nomine gallie sive France retinet
 Hęc tangit Italiam. Alamaniam et Hispani-
 am. et tendit libora versus mediterranea
 meum et oceanum mare. ab Hispania
 per pyreneos sacernit montes. ab Italia per
 Alpes. ab Almania vero per Renum flu-
 vium riuem Rinominatum. qui in Alpi-
 bus in tuum sumit. et versus septentrio-
 nem confluit. et intrat oceanum in insu-
 la

La de Flanda provincia Flandrie | ~ |
Pars autem huius gallie que mare me-
diterraneum contingit. appellatur gallia
marbonensis. que olim gallia Braccata
hanc medius dissecta fluvius ab Alpi-
bus ortus. qui vocatur Rodanus & en-
france & Rhone qui post id. Leucarum
transitum per partes Helveciorum quos
esquicarios nominamus. lacum efficit in
terminis abrogum. quos dicimus Sabo-
yarios. qui lacus Lemanus dicitur. vel
Lago de genebra. inde ab hoc lacu egredi-
ens decurrit hinc a Leorde Francia. et
inde usque ad Aunon. inde usque ad Arles
ubi in mare diffundit mediterraneum.
quod quid autem continet in Alpibus et es-
tus fluminis decursu Romani antiqui-
tus Provinciam appellaverunt. et hodie
Pwenca nominatur. in cuius spacio sibi-
t Saboya tota. et Marsella. vel **Condado**
de Aunon que est del Papa. ubi sedet Apos-
tolica sedes circiter sexaginta annis |
illud autem omne spacium quod preteridi-
t ab istius fluminis decursu usque ad Py-
rneos montes circa littora maris mediter-
ranei appellatur Lengवादो. et est provin-
cia fertilis ad modum. et insignibus populis
munita. quales. Arnes. Rompillet. Max-
beria. Besnes. & Tolosa.
illa autem gallie pars que mare oceanum
contingit late extendit a Fuente Rabia
que est in montibus Pyreneorum montium
quousque ad fluvium Rhin perveniat.

Insuper tota ista gallia pars in tres dividi-
tur partes. galliam scilicet Aquitanicam
celticam. & Belgicam. Aquitania cacet
inter pyrenaeos montes, et fluvium garu-

quod
nomen
dicitur
Bux
de galles

mnna. ^{Normannatum}, qui a pyrenaeis exoritur
Tolosam pertransiens tandem prope civita-
tem de Burdeos in oceanum ingreditur
In ista gallia Aquitania inferius Navarra
sedem habet, quae hodie terra de Vasconia
nuncupatur. & provincia de Bearnne. & el condado
de Fox. et tota provincia de Gasconia
et ducatus de Guyena.

gallia celtica cacet inter fluvium garu-
mnna. et fluvium Sequana qui per Pari-
sum gradient deinde oceanum ingreditur
& prope civitatem de Ruari in provincia
Normannia. In hac celtica consistit ex-
cellentior gallie portus magis abundantis
fructibus. et populis. quoniam mediam diu-
dit flumen Ligoris dictum. & in francis-
luere per cuius fluentia nauis ascenden-
do et descendendo deferunt. et hinc sena-
uega aqua aruna & aqua anaso per spaci-
um ventum Senarum et eo amplius
circa Orlens et Turis (ab nomine Turona)
decurrit. et deinde circa Naantes robilez
et famosam urbem. in provincia Britania
in Anglia sitam, quae quondam ab
Anglis expugnata fertur.

gallia belgica est inter fluvios Sequana
et Rin. in qua est provincia de Picardia. &
totos los estados de Flandes. in quibus sunt
tredecim provinciae. quarum praecipuae sunt
Borgonia. Brabantia. Flandes. Frisa. Flanda
et gelanda

Vniuersa hęc gallica populusa ualde est
p̄cipue enī s̄tados sobredictos in quib̄
sunt insignes et ingentes urbes aliq̄
alijs perniciosa. quas opulenta et diuites
efficit negociatum diuersitas et mer-
cium affluentia que illic apportantur
P̄dictorum statuum p̄cipua oppida
et ciuitates sunt Antuerp̄ (alias Antu-
erpias) gante. Bruselas, Bruzes. Luani
om̄ium facultatum leuissima v-
niuersitas. et emporium. Malinas. Duay
Tornay. et Valenciānas. ubi sunt et cō-
munitas mulierum que caruicę ap-
pellant cuiusdam ecclesię ministerio
eius ciuitatis additę et diuitis ubi ciui-
tij mancipata. circa ecclesiam per dom̄
distinctas habitantes cum famulis s̄b
deseruientib̄. Unde postea cum ingenti
cōdotib̄ nuptij tradunt et uiris ubi
s̄b in matrimonio copulantur.
Hęc gallica Belgica non subdit tota reg-
no Francie eius enim maiorem partē
Rex noster Philippus quartus obtinet s̄c̄
s̄c̄ Borgoniam q̄ alios dictos estados
Vniuersa gallica tam Narbonensis q̄ tres
p̄dictę Aquitania. nummum. celtica
et Belgica ingentium multitudina et
terę nascentium abundantia ceteras
mundi partes excellit.

De Alemānia ~ cap. 6

Alemānia provincia omnium europa pro-
uinciarum latius extendit. dicitur germa-
nia. uel a germinando ut quibusdam pla-
cet q̄ fecundissima est in rebus gignen-
dis

dis. uel qz qer. in lingua alemannica est
 totus. et man, homo quasi qui in ea gignit
 nunt in omnibus sunt homines viriles si
 licet et fortes tam corpore qz mente. hęc
 provincia extenditur valde. ab occiden-
 te orientem versus. et ab occidente quidē
 mari oceano Britanico iungit; et in ea
 portione continet Alemannia inferior esto
 es los estados de flandes antiquitus no-
 mine gallicę belgica comprehensi. ab ori-
 ente autem finibus vngria proxima et
 confinis est. que omni sarmacia appella-
 batur. ab oriente etiam Panonia inferiori
 iungit. et Polonia regno. que sarmaciano
 minat. a septentrionalibus autem plagati-
 que mare germanicum siue gothicum quod
 idem est. et ab occidente orientem versus
 ingreditur oceanum mare per stratum fra-
 tum. quod fluit entre Dinamarca. y noru-
 ega. A parte meridionalibus hęc provincia
 confinis est italia. a qua diuidit per iuga
 extensa montium qui dicuntur Alpes que
 protendunt des dehis cantones de esquiza
 us hasta Venecia.

continet Alemannia provincias plures et
 regna quorum maius est Bohemica reg-
 num in medio eius situm. et undiqz fron-
 dosa et delictabilibus circumseptum silua. que
 Hircinia nomen habet. Bohemique diametri
 est longitudinis Bo. Leucorum. quia par-
 te vngria iungit ab oriente continet pro-
 vinciam Austrię que Panonia est superior
 cuius caput est civitas de vena circa rip-
 pam danubij edificata in qua imperator
 solium Regni et imperij sui obtinet. et

Sua

qua parte Polonia confinuit secus orientem. continetur a la Merabica que est imperatori subiecta. et superflant ad Aquilonem est Pommerania provincia. Post predictas uero provincias ad occidentem regnum Bohemia patet, in cuius medio est insignis ciuitas nomine Praga. et deinceps meridiem pergentibus uia provincia occurrit. in qua dux Bawaria nobilis ad modum et Christianus princeps dominat. Post hanc in Italijs finibus ad Alpium radices consistit ducatus de Tirol. cuius dominum est pater Archiducem Ferdinandum. //

Post regnum Bohemia circa occasum iacet magna Provincia Saxonia ab eius duce possessa. et prope eam circa flandrijs status. et Francia regnum a yburgensibus et alijs de seniores ecclesiasticos et seculares et aliquas ciuitates liberes imperatoris ditioni aliquatenus subiectas.

Ad partem septentrionalem Germania extendit Regnum de Dinamarca. quod etiam Germania provincijs annuuntur et consuevit. hinc speciatim sibi Regem prefertur habet. qui simul etiam Noruegia preficit. ut dicemus postea. //

Germania provincia plurimum iungat fluminibus. quibus precipua sunt. Rhenus de quo supra dicebamus. Germaniam a Gallia Belgica separans. et tunc inter Germaniam superiorem. et inferiorem cursum peragat. hinc in Alpibus oritur. et stationem circa ortum suum iungentem efficit.

proprie
sita.

est Lacum qui Constantia Lacus vocatur,
 a civitate huius nominis in qua cele-
 bratum est Constantiense Concilium ~
 Hinc progreditur donec in urbem perveni-
 at de Basilea. que est maxima entreto-
 das lasqueay et hinc cantones de esguira-
 ros. et Postharic secus civitatem Colo-
 niam vergit. ubi trium maiorum Regum
 corpora sacent. et 110. virginum. et alie
 q̄ plures sanctorum reliquie. 〃 〃
 Est autem opulenta ^{hic} civitas proxima
 Flandrie Statibz in qua residet Archiepus
 copus unus ex his qui inter catholicos
 amplissima iurisdictione congaudet et
 civitatis tenet dominium. eius electio ad
 canonicos eiusdem ecclesie pertinet. et
 ut in placentium unus ex ipsis eligitur.
 De rivis hie urbe peragrata, predictum flume
 succans mari se suscipiendum tradit iux-
 ta Olandam. in cuius ripis ex vitiuma
 bundantia fit copiosa presura vini. quod
 communiter vocantur Larnan del Rin. Est
 etiam in ea provincia aliud flumen a
 quo abundans. quod Albi appellatur
 quod ^{et} mediam Bohemiam pertransiens
 Siliam invadit et rumpit Herciniam
 et magiam permeans Saxoniam ver-
 sus septentrionem pervenit. et tandem
 oceanum mari iuxta Dinamarcam se ipsum
 iungit. Et inde efficitur per insula pre-
 dictam Dinamarcę regnum. ex altera
 ex una parte a flumine Albi et ex altera a
 germanico mari angusto et cartharismo
 In hoc quondam Romani terram expug-
 nantes fines Alemanie constituerunt
 et

et iuxta ipsum cum Sarmis bellage-
serunt. quos uocamus de Dinamarca
Hoc flumen transuadunt Carolus quin-
tus quaparte miraculose a quodam
Rustico eductus est nequingz est trans-
uadatus. ex tempore quo manus uic-
toriose conseruit cum Saxonia duce
et cum Lanz graue de Essen. et alijs
principibus germanijs.

Sunt in hac Alemannia prouincia plu-
rimae ciuitates plurimum diuitijs afflu-
entes tum ex commercio. tum ex ipsius
terris fertilitate et fructibus praecipue fru-
menti. et pecorum. Sunt autem sep-
tem proceres generosi electores germa-
nici imperatoris. tres uirginum eccle-
siasticarum. et quattuor seculares. ecclesias
trici sunt Archiepiscopus Coloniensis.
Archiepiscopus Maguntinus. et archi-
episcopus Treuirsensis. Seculares sunt
Saxonia dux. Comes Palatinus. Mar-
chis Brandenburgensis. et Bohemia Rex
qui praesens electoris. et solum suffra-
gatur cum sunt in electione ceterorum
paria suffragia sine uota ~ //

~ CAP. 7. De Italia //

Italia una est ex principibus europa
prouincijs. que primum erotiga est
uocata ab erotigis sacerdotibus
rege qui in eam aduertant et possedit.
deinde dicta est Hesperia ab Hespero Ath-
lantis fratre. qui e regno a fratre patris
illuc appulit. Et tandem Italia nomina-
ta est ab italo duce exercitus qui eam ex-
pug

pugnant, est similis ista provincia in
 figura crucei hominis extenso cum pe-
 de, que extendit inter duo maria quorum
 alterum superum alterum inferum ap-
 lat. superum est Adriaticum alio no-
 mine La canal de Venecia. Inferum ue-
 ro est tyrrenum mare, quod etiam dici-
 tur mare Tuscum, et mar della Toscana.
 Hæc provincia a parte septentrionali
 Germanie confinis est. gallicæ uero ab
 occasu, et ab istarum utraq; segregat
 altes alpium summis interpositis -
 alpes dicuntur ab albedine propter niues
 ab eis continuantur longa pars montana
 que per totam extenduntur Italiam, et
 dicuntur Appenninus mons, ex quo plura
 scaturiunt flumina, alia Adriaticum
 alia Tuscum mare diffusa, quia parte
 eiusmodi provincia gallicam tangit duas
 habet provincias in ordine primas, altera
 dicitur Liguria que et el gens uesudo sita
 circa rippam maris Tusci. Altera dicitur
 Piamonte et hæc est quasi circa suram
 eruris diti cui Italia assimilatur, nec ulla
 tangit maris partem, huius diti Piamon-
 te præcipua ciuitas est Turin, in qua re-
 sedet Saboya Princeps appellatus del
 Piamonte, Sane influit abundans flu-
 uis ab Alpibus descendens dicitur Po
 alio nomine Padus, huc est Heridanus
 in quem præcipue currit Pnaeton et
 postq; autem per Piamonte defluxit per
 Lombardiam mare adriaticum intrat
 Hæc Lombardia latine proprie dicitur Insu-
 bria, in qua est et estado de Milan.

dux

et

yelestad de Mantua & el de ferrara
et multę civitates oppida et terre fer
tiles Venetijs subiecta. quarum pre
cipua sunt Padua et Verona.
Venecia edificata est in ultimis Adria
tici maris in isleos & Vaxios. fundata
autem est ab illis qui fugam capta ex A
quileya sunt egressi (quę est uis del frus
h) ut tyrannam crudelitatem euaderet
Attila gothorum Regis tempore Lesny
Papa. millesimo circiter ab hinc an
no. et ex tunc hucusq; hęc Respubli
ca in libertate mirabiliter seipsam con
seruat dominatrix effecta regnoꝝ pro
vinciarū et insularū in latere italie
que mare adriaticum contingit. //
Post Lombardiam et ingressum fluminis
Po in mare sequit̃ illa terre pars que
Picenum dicebat̃, nunc autem Lamarin
ca de Ancona civitas edificata in quo
dam angulo mare subintrans incubiti
formis. et inde eorumine appellata est
est autem ditioni summi Pontificis sub
dita et prope eam Sancta Maria de Lore
to camera nimirum illa omni admi
ratione et cultu ueneranda in qua beatis
sima Virgo angelis nunciante cascis
viscerib; unigenitum dei filium sibi et
unigenitum concepit et genuit. quā an
gelus minister a nazareth hinc usq;
locum mirabiliter apportata.
Post Anconam sequit̃ in eodem litore
la Apulia. et deinceps la Calabria. que
prisca temporib; magna gręca nomina
ta est. in qua Pythagoras glorię discipu
lus instrucebat. Hęc totum pedem italie

occupat et extendit latera tum ad Adriaticum
 tum ad Tuscanum mare et in littore
 Adriatici est portus insignis nomine Brin-
 dez. uel Brundisium Latine dictum. in lit-
 tore uero Tusci maris attingit el far de me-
 rina que est un estrecho de mar que esta
 entre Sicilia e Italia in quo latitant il-
 li duo nauigantibus periculosissimi meatus de
 scylla et caribdis. est autem scylla Ru-
 pes ingens in italico littore. caribdis uero
 un remolino de las aguas en frente de la
 scylla ad Siculic littus. Unde exijt prohi-
 bitum incidit in scyllam cupiens uitare ca-
 rybdis. habet autem fretum istud dimidi-
 um leuce in latitudine aquarum.

guetia
 uel
 mar)

Calabria transacta ~~per~~ littora maris tusci
 pergentibus occurrunt Neapolitanum regnum
 in provincia nomine Campania ^{que} uocatur
 ceteris ~~profectis~~ italico prouincijs. et
 neapolis illustris ciuitas que in ea repe-
 ritur. Deinde sequitur Prouincia quorunda
 dicta Latium. nunc Romania in qua est
 opulenta Roma iam olim urbs orbis caput
 et nunc summus Pontificatus solum ex-
 celsum. Prope hanc decurrit fluius Ti-
 ber. qui iuxta Nolaam mediterraneis ma-
 ri se immiscet a Toscana oriundus. Distat
 Roma a mari quinqz leucarum intervallo.
 Post Romaniam succedit La Toscana an-
 tiquitus Etruria uocata in qua sunt Flo-
 renzia Sena Pysa et la senozia de Luca. est
 autem Toscana mirabilis et abundans.
 Post eam sequitur Liguria ex quo est gero uesado
 quod Italia gallicam pertingit. 11. 11.

In -

In littore maris mediterranej Proceres
 qui Italiam possident sunt. dux Saboya
 in Piemonte. Rex noster Philippus obti-
 net in subria et in Lombardia et es-
 tado de milan. et in eadem suis obtinet
 status dux Mantua et dux Ferraria et
 Vereti. et etiam in ea aliqua Romani
 Pontificis portio. qualis est civitas Bolonia
 et in hac eadem Lombardia est status du-
 cis de Parma. omnes autem provincie
 Neapolitani regni dicti Regis nostri Phi-
 lippi subiectae sunt. et Romania summo
 Pontifici. et maior Toscana pars Floren-
 tia ducis. et Liguria Regis. Liguriensi et
 tres de genova. / " " "

cap. 8. De Provincijs quae adia-
 cent mari Adriatico contra
 - Italiam -

Prope Venetias in initio Adriatici maris
 et declivus Alpium parva patet Provin-
 cia Republicae Venetorum subdita no-
 mine Friuli olim delta forum Iulij. in
 hac consistit quaedam insignis civitas
 Aquileya. quam destruxit Attila. et cuius
 ruinae usque hodie extant. Post hanc est
 Hestria etiam Venetis subiecta. et de-
 inde Illiricum. Illirus. esclavonia. sine
 Dalmania. haec enim quattuor nomina
 dem significare in qua existit Strido-
 nia urbs. a qua oriundus duxus Hieroni-
 mus. In hac esclavonia ad litus Adria-
 tici maris est Republica quaedam libera
 nomine Regusa. quae principi turcarum
 tri

tributum persoluit ut illam quiete uiue-
re sinat. ab hac sunt naues Aragoeses
appellatae. quae a suis hinc illucq; uaga
bunda per utrumq; mare oceanum seu
hinc et mediterraneum deferunt con-
ductuq; ab illis (quicumq; sint) qui tam
pro bellis gerendis q; pro mercibus assporta-
tis eis uti uoluerint.

Capitulum nonum De Graecia

Post Dalmaetiam succedit magna graecae
provincia. quae latera extendit ad mare
Adriaticum. ad Ionium. ad Aegeum. et
ad Propontidem. et est ad canal de Cons-
tantinopla. alio nomine mare darma-
ra. Item ad euxinum quod est mare magis
sive mare rugum.

Prima ex provinciis graeciae ad rippam stori-
atici maris est Epirus. nunc Albania
dicta. ubi regnauit Pyrrus epyrotarum
Rex. et eius ultimus dominatus est georgius
castrus alio nomine escanderbecki. quod
turcarum lingua significat idem quod
Alexander magnus. Hic inter principes
orbis duces annumerari meruit. qui cum
ab Annibalibus cum quo fuerat ab infantia
eructus) confugisset. in Albaniam regnum
quod fuerat patris sui) confugit unde gloriose
se contra Turcas saepius dimicauit in pluri-
bus viginti pugnis uictor euadens. Vixit tem-
poribus catholicorum Regum Ferdinandi
et Elisabethae. In hac Albania provincia
sunt duo precipui portus. alterum dirachinuz
est et Duraco. Alterum Apollonia hinc est la

turcarum
Principe

et col-
omplis

Be

Delona. ⁱⁿ ad terminis huius Albaniae
versus meridiem intrat a graecia ⁱⁿ et mare
longum magnus sinus ab occasu in orientem
qui olim dicebat Rion. uel sinus corin-
thiacus. et nunc el golfo de Lepanto. quo
sinus ex una parte. et alio (qui a mari q-
ues defluit) Archipelagus nominatur. a
des graecia uocatur ut ab uno alterum sinu
quingz. solimodo multaria cuiusdam in-
termedijs ismi reperiant. in quo interme-
dio extitit ~~fundata~~ Corinthi ciuitas cele-
brata de qua oratus bimarus ue Corinthi
hodie Corinthus dicta. Doo fere omnibus
populata.

Hoc transmissis ismis inter egeum et io-
nium mare iacet grandis quaedam pene-
insula antiquitus el Peloponneso nunc
La morea uocitata. et autem in figura
similis folio Platani pluribz maris sinu-
bz incisa. ac proinde pluribz scatis promon-
torijs. in hac Lacedaemoniorum uiguit im-
perium. quorum caput erat ciuitas dicta
esparta. In huius Lacedaemoniae mediocri-
ta erat Archadia. et in prouincia quam
moream dicimus gignunt equuabily.
abundant oliueta et uineta multa. in
super sunt in ea duo portus celebres alter
choron alter muros nominati.

Post moream autem versus Aegaeum ma-
re patet Attica prouincia quondam apud
gracos multis enchomij celebrata et illius
cris ualde. cum ob uenustatem lingua. tu
ob insignem Athenarum urbem in ea uindj-

tam.

tem ubi nata et alta est moderata vita. ista
ciuitas nunc ad modum parua effelta est
et eam circa Athenas uideant.

Post Atticam in eodem litore Macedonia
succedit in qua Philippus regnauit qui
sub totam greciam subiecit. et Alexan
der eius filius qui Asiam subiugauit.

Sunt in Macedonia oppulenta oppida
ob sui fecunditatem ex quibus oppulen
tior est in litore maris que Thesalonica

Judgoy

dicitur. Hi sunt Thesalonices ad quos
Apostolus Paulus scripsit. sunt in ea ho
die ultra 300000. in interuallu autē
hinc Macedonia exiit Thesalia. et in
ea Lemathici campi ubi Pompeius a ces
sare deuictus est. fuit uero eiusmodi The
salia multis portarum carminibus cele
brata. quia iniqua nimis est. et nemorosa
ualde. et propterea Pyeria musay do
mij in ea locum consecrarunt. et fontē
Cabalino et Parnaso bicupiti.) ~)

In latere Macedonia est mons sublimis
nomine Athos quem perforauit Xerxes
ut classem et exercitum suum in mare
Athens ^{contra} transmitteret. nunc
dicitur iste, mons sanctus. in quo sunt ultra

gregoy

40 monasteria monachorum sancti Ba
sily. qui labore manuum suarum uictum
acquirunt et necessaria uitae lucrant

Post macedoniam subsequit magna pro
uincia Tracia que nunc Romania no
minat. pertingit latera Aegemari. et
ponti Euxini. et Propontidis. in hac sita

a Consta
tino sic
dicitur !!

est Constantino polis ciuitas olim Bizan
tium appellata. in qua nunc sedes est im
perij Turcarum. est autem edificata in Bospho

20 Tracia circa finem canalus Constanti
nopolitani. ad cuius canalus initium
sunt duo fortalicia alterum in Europa
alterum in Asia. quae huiusmodi ingres
sum in Constantinopolim impedire ua
lent. et praedictum (ut diximus) cana
lem defendunt

In hac Tracia est ingens civitas Adu
nopolis nomine. ubi turcarum Princip
est huius tempore uerus comorant. est e
iusmodi provincia Tracia montuosa
ualde. per quam decurrit fluvius He
brus nomine in quem in frustra conici
sum Bachi sacerdotissa Orpheum pro
reuerunt. extendit Tracia per litus eu
xini pontus usque ad ora Danubij ~

cap. 9. De Provinciis quae sunt
a Danubio ad Tanaim

Ultima Alemannia provincia orienti
tem uersus est Austria ut dictum est
quae olim Panonia superior dicebatur
per hanc influunt Danubius. et postea
^{circum}fluente eiusdem Danubij procedit ma
gnum Ungria regnum antiquitus nomi
natum Panonia inferior. Fuerunt in hoc
regno longo temporum decursu Christiani
Reges donec tempore Caroli quinti a Sol
mano Turca expugnatum est. et interui
tute emiseram redactis. sunt uero princi
pales ciuitates inter quas Buda. Belgrads. et
Alba real. eminentiores. est autem ferti
lis et fecundissima. pane pecoribus. et uinetis
et alijs rebus uicis necessarijs. et etiam te

perata cohabitatorum qz in eodem clima
 ee in quo Hispania iacet. iustatise regi
 num versus meridiem sunt duae paruae pro
 uinciae. estidia et calinthia ~~namque~~
 quibz dominat magnus Archidux Caro
 lus Austriae familiae. utraqz autem in
 ter duo flumina sedent habitae quae ab Illi
 ris Venetorum originem trahunt et co
 piosa affluentia decurrunt. quorum al
 terum Sava alterum Draua nominatur
 perquirunt autem ab occidente in oriente
 se diversis vijs Danubio se coniungunt pro
 pe deltae duas provincias desertibz ad
 meridiem ingrua, fimbz sunt aliae par
 uae provinciae Principi turcarum subiectae
 quae sunt Serbia. Bosnia. et Croacia
 ex quo latere Dalmatia propinquan
 tes. Post Vngariam aduecti sine de
 cursu Danubij sunt Vulgaria, Molda
 uia, et Balachia. quae omnes unica vo
 ce quorundam dictae sunt nomine Dacia
 quam subegit Traianus ut constat ex
 triumpho quo Roma acclamatus et hono
 rifice affectus est. eiusmodi provincia
 Turcarum ditiori et regimini subdunt
 vna Balachia excepta quae speciali do
 mino del Baybis de Balachia (sic enim
 illum provincia praefectum vocant) sub
 iect. Vngaria regno transalto sequitur
 Antiqua Sarmatia, quae Tarnaim usqz
 extendit. multas in se provincias com
 plectens, quarum prima septentriones
 versus est Transilvania parua terminis

sed

Sed valde frequenda eius duces & seniori
es elbaybo que vocantur de Sa Transilua
nia hic vere catholicus est et simul cu
imperatore hinc temporibus maxime
tantis bellis infestat

Post Transilvaniam succedit Polonie
regnum, quod circa septentrionem as
cendit donec goticum mare pertingat et
descendit versus meridiem donec portus
appropinquet Cuxis. et ad partes ori
entis confluit usque ad terminos Mosco
via. civitatum autem est Polonia a
Pole. quod dalmatica lingua Planum
significat. est enim in planicie situm
et proinde equis pulcherrimis et ad bel
lica ministeria accommodatis utitur fre
quentissima. et validis et plurimis e
quitibus cum hostibus concertat. fit Regis
electus a terrigenis. Et proximo re
tro alius temporibus tres ~~sub~~ breviter
ualis regnum electiones contigerunt, alia
~~terra~~ Henrici qui postmodum in gallia
regnum obtinuit et a quodam monacho
interfectus est. alij ~~est~~ cuiusdam Ste
phanus Bathier. Baybo Transilvaniae
et alij filij. Regis Sueciae. et gothiae
Huius regni illustris civitas Carosuja
vominat. Habet hoc regnum suffraga
neam sibi Libonie provinciam valde sep
tentrionalem prope mare goticum cuius
Libonia pars ducatus de Moscovia
subiecta est. est insuper predicto regno sub
dita provincia Livonia super quam titulo
ducatus Rex Polonia Legatur. Est hinc pro
vin

iuncta extensa admodum et montuosa
 et super dominis et possessione ipsius et
 moscovita. et Rex de Polonia trahens
 guerras. Principia Sibiriana civitas di-
 citur Bilna. totum autem regnum Polo-
 nia frumento et armentis abundat.
 Post hoc autem regnum orientem versus
 succedit residua pars Sarmacia usque ad
 Tanais in qua existit regnum Russia ad
 ducatum moscovita pertinens. quoniam
 nam terrarum partem tam in Europa quam in
 Asia obtinet. etenim Tanais fluvius qui
 Asiam ab Europa disceunt mediam dis-
 secat moscoviam. Hic Princeps mosco-
 vita Christianus est ad grecorum ritum
 multus admixtus erroribus. ut constat ex
 libro nuper super hoc edito a Religioso
 quidam societatis Iesus. nomine Pose-
 uino. sub titulo. de Moscovia. cui a grego-
 ris decemtercio commissum est ut amicu-
 que federa inter Principem Poloniae et
 moscovitam Russi imperatorem confirmaret
 Universa moscovia frumento. carni-
 bus. et cerea redundat. et praecipue quibus-
 dam bestiolis qui in montibus nascuntur
 a quibus praecissa pelles (quas cebellinas
 martas uscamus) excoriantur. Huius
 provincia Illustrior civitas appellatur
 musco. plurima pars moscovitarum
 ad modum Arabum in mobilibus ten-
 torijs morantur. iam hic iam illic assis-
 tentes cum suis curribus pecoribus et fa-
 milijs. eiusmodi autem congregatio-
 nes mobiles apud eos appellantur ordas
 quemadmodum apud Arabes. dicuntur
 Advares. iuxta regnum istud iacet gra-
 dis

de Asia des-
criptione

24
dis quaedam pene insula rominē Cher
soneso infer meotidem et luximum
sita. ditroni Turcarum subdita. in
qua habitant Tartari europēi. // Taru
rica

cap. 10. De Prouincijs Euro
pae quae sunt ad septentrionem
nem circa littora gotici maris

In ultimis Europa septentrio Cuius
partibus insulis sunt duo regna distinc
torum Regum. quorum alterum est
noruega regnum. Alterum uero Sue
cia et gocia. Regnum noruega ad
Regem Dinamarche pertinet et regnum
autem alterum Suecia et gocia ad Re
gem specialem spectat, qui etiam Polo
niam obtinet. Horum regnorum gen
tes rustici sunt et inculti, scilicet nimi
rum illi, quos Romani europes nomi
nauerunt. ex illis quidam (et si pauci)
sunt Christiani, quidam Lutherarij
cuius gentiles et idolatra, maxime qui
in partibus ultimis horum regnorum inuunt
quae mare Seythicum siue glaciale perti
nunt. Noruega regnum consistit in
ore maris gotici contra Dinamarcham
Rex Dinamarche et Noruega pluri
mus redditibus locupletat gabellarum
provenientibus ratione mercium quae
classibus per mare goticum asportantur
ab Alemania. Polonia. Moscobia. gocia
et Suecia. et hae quae praefatus Rex domina
t fretis quae merces Flandriam Angliam
et alias prouincias deferende sunt. //
Rex iste Lutheranus est. et paucis ab hinc

annis filiam nuptui tradidit Regis sueciae ay
 eneste Reyw inuy buenos azores y Ha
 canas.
 Rex gocia e Suecia magnam possidet ter
 re partem circa litoram maris gotici que ex
 tendit versus septentrionem usq ad ma
 re glauciale. ubi obtinet Provincias de Both
 nia. Scythia, Lapia y firimarchia.
 retro ante annis flusus regni Princeps du
 xit uxorem filiam Sigismundi Polonice
 que que semper in uera Christiana fide reli
 gione perstitit non obstante q, eius vir erat
 quando in eum ea uixit Lutheranus Sabo
 infelitus. et filius qui predictis successit
 princeps Suecia dictus electus est in Polonia
 Regem. et post patris obitum regna Suecia
 et gocia hereditario iure possedit in quibz
 fidem Christianam disseminandam cura
 me materna fidei imitator effectus, qui
 horum septentrionalium regnoz histo
 riam late nosse desiderat Lea a Olas mag
 no de natione goda et Posuimum religio
 sum Societatis Iesu in libro quem edidit
 moscobia inscriptum. et de Europa dic
 ta sine satis.

cap. 11. De la description de Assia

De Assia des
criptione

trium

Assia maxima pars est huius continentis
 terminat ab oriente mari oceano orien
 talis a meridie oceano indico. a septentri
 one oceano scythico. ab occasu uero mari
 arabico (quo ab Africa diuidit) et mediter
 raneo mari effluus Tanais quibus ab eu
 ropa dissecatur. Diuidit hodie in quinque
 opulenta regna sive imperia iuxta quin
 que.

que ualde potentes principes a quibus posi-
det. quorum primus est princeps Turcarum
nostro mediterraneo mari proximus. Se-
cundus est Sophi. Tertius qui in India ob-
tinet orientalem. quartus qui in magna
Chan ^{dicitur} ~~nomine~~ qui tartarus dominatur,
et quintus qui Moscobia.

Primus igitur predictorum regnorum est to-
ta illa orbis pars que continetur inter mare
rubrum et Persicum et inter mare me-
diterraneum et fluvium Tigris usque ad
ultimum auximum ponti sinum. in quo se-
quentes prouincie existunt.

Primum in ea parte qua regnum hoc Afri-
ca et mari rubro coniungit sunt tres A-
rabia. Petraea nimirum, deserta, et
foelix. Petraea contingit egyptum per is-
trum qui est a fine maris rubri (qua fi-
lij israel transierunt) usque ad litora
maris mediterranei, quoniam et ad medite-
ranei maris litora protrahit aliquantu-
lum. et ad litora rubri. regio montuosa
est et deserta licet tamen excellenter ha-
bens quod populus dei per quadraginta an-
nos in ea ad terram pergens promissa
commoratus est. et quod dominus in monte sy-
nay legem tradidit obseruandam. in quo
ludie edificatum est monasterium reli-
giosorum. in quo corpus sanctae catharinae
martiris requiescit hinc ^{ex} Alexandria
egypti ab angelis asportatum. est etiam
in hac Petraea mons Casius in quo est se-
pultura Pompeii.

Post hanc succedit Deserta que dicitur Arabica
uer

versus meridiem per littora maris rubij
haec est arenosa ualde quibus magna pars
populis orbat. pars aliqua continet oppi-
da. quorum precipuum est ciuitas Me-
chia. unde omnibus detestabilis mahu-
metus. et proprie hanc ciuitas de medina
Iadnab, in qua est mahumeti sepulchru
quod turci peregrinantes pergere consue-
runt.

Post Arabiam desertam sequitur Arabia
Felix. inter Rubrum et persicum mare
collocata. Haec provincia Scythes et
populosa et multis preciosis rebus ab-
undans specialim de uisus de specie
ria. y uisus odoriferas uasmatidas de
aquista saltem uis tres Reyes a adorari
a christo seruimus est uasmatidas
doriferentes. iuxta illud prophetica
Reges Arabum et sabba dona adducunt
ab hac post mahumethi obitum plurimi
Arabes egressi sunt. qui magnam partem
Asia et Africa expugnarunt. necnon
et aliquam europa partem unde Ara-
bum imperium nominatum est. quod
longo tempore persistit Christianis bellis
uexans.

In ultima parte huius Arabia qua mare
occianum tangit uersus meridiem sed e-
st habet quidam mahumethanus Rex de
Aden uocatur. Sic Principi turcarum
subditur immo aduersus eum bella gerit
auxilium a Lusitania regno postulans. et
es fretq. cui ob id tributa persoluit prope
huc enim regnum Aden est insula de Ormuz
ad

et de
ormuz

ad ostia maris persici quæ Lusitanorum [^] ^{tota}
minis. et ditiori subest.

Post prædictas Arabias subsequitur provin-
cia quorundam Syria uocitata. et nunc
Suecia dicta. hæc ceteras finibus imperij turcorum
magnitudine et nobilitate superat. ex-
tendit enim late ad latera mediterranej
maris. et latitudinem habet magnam
circa partem eius partem versus mare
mediterraneum sita est Palestina. alio
nomine terra de Chanaan. s. terra de
promission. diuidit autem in quinque par-
uas portiones. quæ sunt. Idumæa. Iudæa
Samarita. et galilæa. et illam quam uo-
cant Transjordanem in interioribus ter-
minis a mediterraneo mari distans.
In his quinque partibus Promissionis magna
dominus deus operatus est mirabilia. in
hanc terram induxit dominus populum
suum in brachio potenter eductum de
gypto post quadraginta annos peregrin-
tionis in deserto tribuens ei victorias
contra Iebuseos. Amorrhæos. Phereceos. Cha-
naæos. et alias nationes gentiles et id
latras a quibus possidebatur ne specialiter
constat ex libro Iosue. In hac natus
est Christus dominus et passus. natus qui-
dem in Bethlehæm. et passus in Hierusa-
lem quæ sunt due Ciuitates in provincia
Iudææ. Per hanc Palestinam decurrit
Fluuius Iordanus oriundus a monte Lyba-
no. ex duobus fontibus quorum alter dicitur
I. IOR. alter uero DAN. perque autem

a septentrione versus meridiem. Statim
 vero insuper initio lacum paruum efficit
 qui vocatur Maron. et ab hoc egrediens
 postea efficit alium lacum in provincia
 galilee. qui dicitur de generare et s. vel ma-
 re Tyberiadis. vel etiam mare galilee. no-
 quod reuera mare sit. sed quod huiusmodi congrega-
 tiones aquarum vocantur maria. in hoc
 piscaturam exercebant diuus Petrus, An-
 dras. Iohannes et Iacobus quando a Chris-
 to domino vocati sunt ut fierent pesca-
 tores hominum. et de hoc mari fit frequ-
 ens in sacra scriptura mentio abes ite-
 rum exit Iordanus et tandem in alium
 magnum lacum ingreditur qui dicitur el-
 Lago de Asphaltites (cercus de la Arabia)
 y porro in nomine el mar muerdo. in hoc
 existerunt civitates Sodomia et gomorra
 quas deus igne consumpsit in ualle san-
 ce qz lacus fueret) adeo placido et ameno.
 qz a scriptura uocatur uallis salina
 similis paradiso. Et in hoc lacu peritus
 submergitur Iordanus. neqz amplius appa-
 ret. ex eo extrahit quoddam genus bi-
 tuminis dictum Asphaltis. quod in the-
 cis pharmacia pole ad certas qz utilitates
 curandas vendi solent.
 circum lacum hunc usqz hodie apparet
 aliqua cineris promontoria. tanqz di-
 uini ultionis uestigia miranda.
 Post Palestinam ad littoralem mari medi-
 terranej sacet Phoenicia. qua etiam est
 Syria pars. in hac existeret quondam Ty-
 ro, et sydon. que iam destructa sunt. et
 non extant. quarum locus est populositas
 numerosa dicta Tripolis Syria. et in
 hac

hac eadem Phoenicia in interioribus ter-
ris est insignis civitas Damasci in qua
facta est mirabilis Pauli Apostoli ad do-
minum Jesum Christum conversio, eo
tempore quo in Christianos acinus mi-
nus et civitatibus invehabat. Hæc civitas
est opulentior ceteris quas turcæ im-
peratori in Syria possidet. in eadem quoque tē-
porum interstitijs Arabici imperij se-
des constitit. et prope eam est magna
civitas de Alepo. et in litore mediter-
ranei maris ubi Syria terminat. in si-
nu quodam, quondam Iscus vocato-
fundata est civitas Antiochiæ in qua
circa octo annos Apostolica sedes Pe-
tri sedem habuit. anteq̃ Romanam trans-
ferret. Pergentibus ad interiora terre
sunt duæ provinciæ in quibus Syria vel
Sicilia (quod idem est) terminat. alte-
ra eorundem est Mesopotamia, altera ¶
Chaldea. mesopotamia sic appellat
quod interdum flumina sacet quibus
Tygris et eufrates. nunc autem dicit
diarbecs. Chaldea ibi sita est ubi ista
duo flumina in unum coeunt. et in ca-
nalis vero in mare persicum decurrunt
Chaldea semper fuit curiale solum et
Alipha de his moros et turcos. est autē ¶
Alipha maior inter eos.

Hæc in præcipua civitas est Babylon
quæ quondam caput fuit imperij Assy-
riorum. eam autem Regina Senniramus
murs fortissimis laterum circumxit, quod

Septem

inter mirabilia mundi annumerari solent si-
mul cum pensilibus ipsius fortis. hinc transla-
ti sunt captivi filij israel quorum miseria
dam transmigrationem deplozat Hieremi-
as propheta quadruplici enim alphas ut
ait Hieronimus plangit peccata populi sui.
in angulo syriae qui est ad littora maris me-
diterranej (ubi cepta in civitate Antiochi-
ae terminat) incipit Asia in praedicta ma-
re magnam terram immittere frontem. que
conspicitur eodem mediterraneo mari
et ponto euxino. et terminat in Archipela-
go et canali Constantinopolis.

dicunt

Tota ista magna terra frons olim dicta
est mons Asia. et nunc a Turcis usca
tur Thablia. qua parte ad littus mediter-
ranej syriam tangit est Cilicia provincia
cuius metropolis et caput fuit civitas Tar-
sus. aqua oritur Paulus non quine
riat. sed quia pater ipsius a ludaea illuc tra-
biturus adveniret. et propterea Apo-
stolus dicitur est civis Romanus. quoniam
haec civitas fuit quondam Romae nomi-
cipium. In hac Cilicia est mons Amanus
prope quem Alexander Darium regem
Perfarum vicit eius confracto et des-
tructo exercitu.

Post Ciliciam in littore maris mediter-
ranej succedit Pamphilia. et post eam
Lucia ubi est mons Chonera quem Pel-
erophon complavit. et deinde est Ca-
ria cuius ex hinc caput civitas de Al-
carnas in qua Arthemissa Charia re-
gina mansit visus sepulchrum il-
lud construxit quod inter septem mundi

iii

mirabilia numerat / Post Charianam
sequitur Ionia, quae est optima inter pro-
vincias minoris Asiae, in qua exstant
multae civitates eximia, quarum potior
epheesus, in qua fundatum est farrusū
dianq̄ fanum, de quo sic in Apocalypsi
alibi mentio / In hac euangelista Ioan-
nes suum scripsit euangeliū, et in
ca. vitam finit. Hic etiam postea ce-
lebratum est unum ex omnibus genera-
libus ephessinum nōminatum.
In hac Ionia constiterunt septem ciui-
tates de quibus in Apocalypsi fit mentio
quae sunt Tyrathica, Samira, & Iphion
etc. Postea sequitur provincia Phrygia
alibi nōminibz dicta missia, Eolis, et
Troos. In hac fuit celeberrima urbs de Tro-
ya circa Hellespontum quae usq̄ exte-
dit hęc Phrygia provincia. Hic est
mons Ida iudicis Paradis satis notus
a quo dicitur exire flumina Symus, Sei-
lucus, et Escarnander. In latere huius
provinciae erat sepulchrum Achillis es-
tempore quo Alexander a graecia ste-
gressus expugnaturus Asiam, iuxta
quod Alexander lacrymatus fere, tes-
te Petrarca in illa umate, quod inq̄-
pit Ions Alexandro al' farrusa Tom-
ba. In iuncto canali Constantinopoli-
tanae quod est el fardaguisq̄ incipit
provincia Bithunia, quae pertinet ad
Le deum, partem sibi uendicans ad po-
num eximium. In ea celebrata sunt duo

Concilia ex quattuor generalibus scilicet
 Nicaenum et calcedoniense. Nuzca
 in qua alterum eorum celebratum est
 iacet in interiori terra a canali ducto
 remota. Calcedonia uero est in Propin-
 quitate contra Constantinopolim
 hodie autem appellatur Scutarij. solo
 equata et diueta. solum enim in ea
 sunt loci domus et casas de placcet del
 Turco. In antiquo Ponticorum in quo
 incipit ista pars Asiae littora maris sub
 intiare (ut diximus) est Provincia no-
 minata Cholchos. In qua Phryxus edi-
 ficauit templum pellicis aureae. que despu-
 es gans Jason. Circa ciuita de medea
 Sijad el dicto Rey de Cholchos. hinc est
 ultima ex prouincijs Turcici imperij
 que Armenia minor confinis est in qua
 etiam turcarum est terra parua portus ma-
 ior enim pars utriusque Armenia ad impe-
 rium Sophi spectat de quo statim dicitur

De 2° Imperio Asiae. quod est
 del Sophi. caput. 12.

Sophi secundum imperium ex Asiati-
 cis est quod magnum et extensum ualde
 totum continuatum fertile. et abundans
 et temperatq; habitatorum in omnibus il-
 lius terris partibus. que continentur inter Cas-
 pium et Persicum mare, et partem oce-
 ani indici. et flumina Tiro. et Tigris
 itaq; hoc regnum terminat uersus orientem
 in flumine Tiro. per quem diuidit ab in-
 dia

02
dia orientaly versus occasum autem
terminat a fluvio Tigris. qui segrega
t ab imperio Turcarum. versus meri
diem vero a mari oceano Indico et
tandem versus septentrionem a mari
caspio sine Hircano et fluvio gaxartes
qui ab oriente in occidentem defluit.
et mare Caspium ingreditur. et hac parte
fluvius iste distinguit imperium Sophi
ab imperio Helgiam Chan.)) —))
Sunt in hoc Sophico imperio plures pro
vincie. qua enim parte Chochos reges
sunt dicitur Armenia. maior minorem et
minor (que turcay ut diximus ditionis pro aliq
subest.) In montibus maioris Armenie ^{ua} parte
quoniam Noe Archa delinuit tempore
In hac Armenia sunt plurimi tributa
ry. qui Sophi pacifice vivere permittit
dum modo ei solita tributa persolvant
Post Armenias descendentes ad meri
diem iuxta mare caspium est provincia
quedam inter mare Caspium et flumi
nem Tigris. que antiquitus dicta est Assy
ria distincta ab ea quam Syriam sine Su
riam nominamus. et Post hanc Assyri
am est provincia dicta Media. undeme
dy in hac sita est insignis civitas Tau
rus nomine in qua Soliman regis tenet ^{Amor}
est autem provincia hęc mare Caspio ^{Sophi}
vicina. et post eam in descensu ad me
ridiem prope littora Tigris est provin
cia Parthia unde Parthi. et subinde pro
pius ad meridiem iuxta mare persicum
ex

est haec magna Provincia Persia ubi Per
 se coluntur fuerunt. qui hodie dicuntur
 Parsi. et post Persiam versus orientem
 sunt aliquae provinciae, quorum anti
 qua nomina oblivione perierunt qua
 Lesum Bactria. Siana, gedrosia
 Paria. Aracchia. quae omnes Persiae no
 mine comprehenduntur. et proinde om
 nes earum incolae Persae nominantur
 In parte septentrionali huius impe
 rij iuxta mare Caspium iacet provin
 cia Thracica a qua et mare Thracicum
 appellatur. haec provincia montuosa est
 et tigris quae plurimos gignens.
 qui hanc provinciam Sophi incolunt
 sunt mactis metaris. differunt tamen
 a Turcis in Alchorani interpretatione
 Sophitae etenim sequuntur quendam in
 terpretem Halvaticum. Turci vero
 alium Thomar dictum. qui inter se
 se in multis differunt ac proinde est in
 ter eos dissensio. et continua super re
 ligione bella gerunt.

A
 comson
 bricados

gignit Persia plurimos et pulcherrimos
 equos telis seruis et preciosis abundat
 magna ciborum copia. et lapidibus ma
 gis et stimatibus comson Rubies. di
 amantes. gemas et albas. sunt autem per
 sa in suis consuetudine et socialibus commerciis tur
 cis amabiliores. sunt inter eos generosi
 et robiles equites qui successione in suis
 familijs nobilitatem ingenuam perse
 quuntur et conservant. honorem et obedi
 tiam Sophi tanquam domum deferentes. qu

quod apud Turcas minime observatur,
est enim solus eorum Princeps omnij
um dominus nil illis expressius re
servans.

cap. 13. De tertio Imperio
India orientalis.

quamvis India orientalis plures ha
beat dominos et Reges. adhuc tamen
ex tota unum conflatur imperium, qu
od est tertium ex quinque prefatis inque
dividit Asia. Hec India habet termi
nos a parte orientis. partem maris oc
ceani orientalis. a parte autem occiden
tis Indum fluvium a quo et nomen
accepit, quod ab imperio Sophus ecer
ritur. ad septentrionem versus est magnus
mons Taurus per quem dividit ab impe
rio magni Chan. et ad meridiem iungit
maris oceanus Indico

Dividit hęc India Induas scilicet in Indi
am intra gangem et in Indiam extra
gangem. ~~illud~~ intra gangem quod est
totum illud spatium quod protendit a flu
vio Indo usque ad ganges extra gangem
illud est quod a ganges usque ad finem huius
indice iacet quod terminat prope civitatem
distam quinsay in ultimis orientalis in
dis terminis scilicet in littora maris oce
ani orientalis.

India intra gangem immittit sui parte
versus meridiem inter 2 quinquagesimas
et tropicum canceri. Et in principio hu
ius indice iuxta tropicum ubi Indus ingre
ditur

dit Oceanum iacet regnum de DLU -
 quod est Lusitania. Et descendentes
 alterius circummeridiam in littore exte-
 rit regnum Joa. in quo est magna eius-
 dem nominis civitas ad littus maris -
 Haec etiam civitas ad regnum Lusitani-
 a spectat. et in ea residet Vice Rex qui
 totam triadis gubernationem gerit. et
 est insuper in ea insignis collegium socie-
 tatis Iesus. in quo instruit Christiana in-
 ventus tam de humanis qz de divinis li-
 teris. Et ab eis egrediuntur predicatorum
 qui euangelium per universam dessemi-
 nant triadiam. per eandem apparuit cir-
 ca meridiem pergas ad finem pro ducte
 in missa terra protendit regnum de la-
 Sicut. in quo opulenta est eiusdem no-
 minis ^{et} fundata civitas. in qua ^{et} Lusitani-
 rum ^{et} emporia opulenta.
 qz si in alteram istius frontis sine terre
 partem deflectas circa gangem (qui de
 ceanum ingreditur iuxta tropicum can-
 cry) extendit longa costa. quam vocat
 de Malanar. desumpto vocabulo ab
 indis qui eam incolant dicitur Mala-
 naris. quod lingua indica advenas sig-
 nificat. quoniam illuc a partibus inte-
 rioribus terre advenantur.
 In hac provincia intra gangem sunt a-
 liqui Reges gentiles idolatra ex quibus
 potentiores sunt. Rex de Delida. Chan-
 yel de Biznaga. qui de Delida ditior
 est. et his quam exercitu circumdedit
 illum tamen Lusitani viriliter propul-
 sarent. Et autem praedicta intra gan-
 gem

gem India Populosa nimis cuius ratio
est quod originarij eius eam nunquam derel-
iquerunt nec ad alias orbis regiones co-
lonias mittunt. sunt Insulae eius indus-
triosae et multa manibus opifera com-
plent preciosa et estimatissime dignissima
ut constat ex his quae inde ad nos deue-
siunt a Lusitanis.

est solum terre fecundum quamvis in-
mis calore feruens. In fine huius in-
diae intra gangem existit regnum de Ben-
gala. in quo est introitus gangis in pro-
fundum pelagus dictum de Bengala.

in oce-
anum

Prima provinciarum extra gangem est quae
antiquitus dicta Aurea Chersoneso. et
nunc Malacca vocatur. haec extenditur
ad longum inter duo maria ad modum
quae provincia Italiae et terminatur in
equinoctiali et ut fertur totum resi-
duum orientalis indiae in diuitijs supe-
rat et excedit. est quoque in ea ingens civitas
nomine Malacca. quae maritima est
et portum habet in quo fere semper sit
navium conventus ex his quae ab india
illuc adveniunt. et sunt in ea plurimi
Christiani. et monasteria monachorum
discalceatorum. et Societatis Iesus.

Antiqui hucusque solummodo de Asia cog-
noverunt. et hucusque peruenit Alexan-
der. ubi duas fixit columnas insigni-
que circa orientem ulterius progredi non
valuit. Deinde tamen usque ad nostra
tempora plures aliae provinciae perlustra-
tae

tre sunt ulterius que sunt in spacio 45
graduum Longitudinis. qui restant a ma
Sacta usqz ad Assie finem.

Prima ex his provincijs ad Littus maris
occeani indij est regnum dictum de la
Cunchina cui dominat Rex gentilis cu
ius termini late protendunt. et post hoc
sequit magnam illud regnum de la Si
na. quod extendit instabiliter versus
septentrionem usqz ad longamontidica
cumina. qui est principus Taurij. et hoc
regnum de la China dividit ab imperio
de la gran Chan. terra est dicta larga
cordillera quatuorcentis leguas de longi
tud caminando de oriente a Ponente

in lati
tudine

in locis
planis

de la Chan

suffici
enter

ubi per intervalla structa sunt fortalicia
munita ut hoc regnum contra ~~Taurij~~
potentiam sic munitum.

esta Provincia de la China tiene muchas
poblaciones muy grandes e abundat.
cibarijs et fructibz terrz. auris argenti et
telis sericis est qz ordinatissima eius po
litica gubernatio et iustitua alde.

Principa huius regni civitas ad Littus
maris appellat Canton. non habitat in
ea Rex quia inde interiora regni explorare
non valet. est tamen in ea grande gen
tium comertium. et illuc Sypani a ru
na Sypania pro exercenda mercatura
conveniunt. et per hanc reliquos patet
ingressus ut predicent euangelium enel
Reyno de la China cum non modico anj
marum fructu.

Cap. 14. De quarto imperio
magni Chan
quartum ex quinque imperijs Assie est
del

del gran Chan. quod p[ro]tendit ab ulti-
ma parte orientali Asia usq[ue] dum in
partib[us] occidentis contingat terminos So-
phy. et mare Caspium. et terminos mas-
sibita. et a meridie confine est indiz
a quo dividit mediu[m] monte Taurus
qui ab oriente tendit usq[ue] dum medite-
raneanum mare contingit. et a septē-
trione sine imperium terminali[m] mare
occidit scitis. In provincia eius impe-
rij provincia est el Catay in qua est
ciuitas excedens numerum 3000 do-
moy. dicta Cambalg. que lingua est
tartarica sonat idem q[uod] Ciuitas mag-
ni Chan. q[uia] in ea est curia imperatoris
iuxta Provinciam del Catay orien-
tem versus ad litus maris Occidit ori-
entalis que insulam respicit del Xapō
est quędam provincia nomine quin-
si. in qua iuxta ripam maris est ci-
uitas in aquis ipsius fundata que ap-
pellat[ur] quinsay. quod lingua tartari-
ca sonat evel urbem. hęc omnes or-
bis urbes magnitudine excedit. ut ete-
nim refert Marcus Paulus Venetus
qui in ea moratus est ultra 6000 do-
mos continet. et sine idem fide digna
testari religiosi societatis Iesus que
illuc ex Xapone ad annuncianduz
Christi euangelium aduentarunt -
Hic magnus Chan habet presidium
munitum valde contra El Rey de
La China. cui ex hac parte infert bel-
la. ~~est~~ in ea innumerabilis portiu[m]
mul

multitudo Regis Abrahamus orteligi
in suo theatro in descriptione finis ci
uitatis. sub aliquibus dictorum portu
uelis extensus pcedere nauegar unnaio
de alto borde.

prope dictam Prouinciam de Quinzi est
alia uocata Mangi. et predictas tres pro
uincias sunt maiores in regno magni
Chan. Imperium istud ascendit maxi
me circa septentrionem. et illa terra
portus que extendit usqz ad terminos
moscobie, non est diuisa in prouincias
immo omnes in ea commorantes comu
ni uoce Tartari nominant. aliqui
ex ipsi in populis habitant. alij uero
per familias in campis dispersi ad mo
dum Arabum in Barbaria. // //

Imperium Chan incepit in Asia ab hinc
circiter ducentis annis. et uocatus pri
mus a tartaris electus in Principem

Cuius in eo autem reperitur gran
des poblaciones de iudis, qui descendat
a decem tribubus que tempore Heero
Chan transmigrarunt ^{uicta} in medoy et
Persay ~~per montes~~ montes. inter quos
existit prouincia que dam (de qua re
fert Abrahamus ortelius in historia del
gran Chan) que sequunt. Tibur tar
tary regio in qua licet olim libris sa
cros perdidissent, tamen uniti sunt sub
uno Rege, qui ad Franciscan Regem
gallie uenit anno et inde se contu
lit ad carolum quintum imperatorē
a quo fuit combustus qz sollicitabat re
ges

C/c

ges et principes Christianos ad Iudaismum
ad quem et ipsum Carolus quintus per
suadere rursus fuerat. qui de tartaris sci
re desiderat Legat Joannem de Auano
libro quem edidit de moribus geritum
cap. 15. De quinto ASSIA imperio
quintum ex imperijs inque divisimus
Assiam esse del Moscovita. et hoc nunc
est alijs solum enim illam occupat ter
ra partem que est a flumine Tanais usq;
ad ingressum fluminis dicti Bolja in
mare caspium. in qua terra spaciis plu
rimis ex incolis ad eundem modum quo
Tartari vivunt per ordas dispersi in cam
pis ab uno in alium locum transmigrā
tes. quem ad modum de Tartaris magno
Chan subiectis iam supra retulimus. sunt
tamen in hac Moscovia magni duces pr
vincia non contemnendę civitates et
oppida. interque precellit civitas appel
lata Citra Chan sita iuxta illam terrę
portualem in qua fluvius Bolja ingre
dit mare caspium. est autem magni co
mercij in qua emporia celebrantur
In illa terrę parte que iacet inter mare
caspium et angulum ponti euxini ubi
est Cholchos habitant Christianus quidam
Rex dictus de Circasia. iste dominatur
circasijs georgianis et mengrelijs. et est
Rex iste in medio del Sophy. y del Mosco
vita. Et Sophy specialiter amicitie foedere
coniunctus cuius imperio per Armenia
regnum ipsius confine est. et guardo

qz contra Mosabitam bellagerit. Hic
 e Buthan qui circasiam incolunt in
 fide multos errores habent errores

CAP. 16. De Africa

Hic est terra pars inquam dividit
 iste continens de quo sermonem facimus
 terminat autem ab oriente per mare
 rubrum. & per lineam imaginariam duc-
 tam ab hoc mari per quod transierunt
 filij israel usqz ad mare mediterra-
 neum. Ab occidente terminat per ma-
 re oceanum Atlanticum et periculi
 a septentrione uero per mediterraneum
 et a meridie per mare oceanum de
 quinea et oceanum Gypsicum itaqz
 tota Africa est pene insula. que a Suez
 coniungit per istum vicum circiter
 Leucorum qui est ab ultimis maris ru-
 brij usqz ad rippam mediterraneam. //
 Continet Africa tantam latitudinem qua-
 tam longitudinem. quoniam a Cabo
 de Buena esperancia usqz ad mare me-
 diterraneum sunt septuaginta gradus
 latitudinis paulo plus minusue. Et
 eodidem sunt longitudinis a litore
 maris Hesperij usqz locum ubi mare
 rubrum oceanum ingredit. qui nunc
 dicitur et strachus de Aden inter Arabia
 foelicem et Gypciam.

Africa dicta est ab Afro uero ex descen-
 sibz ab Abraham. qui eam secundum
 Iosephum populaturus aduenit. uel di-

22
aut Africa ab .a. quod græce est Sine
et fluxi. horror quæ terra sine tremore
est et sine frigore ex eo, maior eius
pars est inter duos tropicos.

Antiqui interiores terminos eius non
cognoverunt neque perlustraverunt ex
timantes eas esse inhabitabiles ob
incertam calorem. Et proinde partem
suis quam habitari posse existimaverunt
(quæ est circa littora mediterraneæ
maris) in quinque diviserunt provinci-
as a fretis gaditanis usque ad lineam di-
videntem Africam ab Asia. sunt autem
Mauritania Numidia Africanorum
Cyrenaica et ægyptus.

Mauritania contingit mare oceanum
atlanticum et mediterraneum. Divi-
ditur autem ab antiquis historicis in duas
scilicet Mauritaniam Tingitanam
et Mauritaniam cesariensem. Tingi-
tana oceanum tangit. Et pro parte me-
diterraneum illam terminum quæ est
prope fretum et aliquid ulterius. No-
men accepit a Tingi civitate antiqua
quam fundavit Ancon filius terre cum
quo iulatus est Hercules, et hodie dicitur
Tanger sita circa os freti qua parte per
oceanum ingressus fit ad mediterrane-
um. In hac Mauritania Tingitana
sunt civitates et oppida multa ob terre
fertilitatem, quarum precipue sunt Fez
et Marruecos. in quibus urbibus solius
curæ tenet Rex mauritanus ianina
na

na iam in altera immoratur. Fez est
iuxta fretum gaditanum cum propequam
Sebastianus Lusitanus Rex destructo ex
ercitu et in fugam ab eo miseranda mor-
te finivit. In Fez tres poblaciones
distintas a unque Juntas erit res scilicet
Fez nova, Fez antiqua, et Alcazar
quinar. in quibus tribus erunt circiter
1200 domos. Habitationis et curia Regis
sive del Xarife est Alcazar quinar, quod
lingua arabica, fortalicium grande
significat.

Marruecos est in ulterrimis terris
suis meridiem iuxta mare oceanum
Atlanticum continet ultra 3000 domos
Hic Rex de Fez y marruecos dominat
quinq; aut sex regnis scilicet de
Fez, de marruecos, de Sus, de
de Taudante, et de Tafilete. et in
singulis abundat frumentum, oleum
vinum, et alij plurimi fructus terrae
et pecora omnis generis, et mel plusq;
in alia quavis Africa regione quinet
equi sicut et eques grandes his qui in va-
dalia nostragignunt veloces tamen et
validi.

Sunt in hac mauritania Tingitana qua-
tro poblaciones quae de portugal duae
in litore oceanij scilicet Azamor et Ar-
cilla, et infra aliae duae scilicet Tanger
et Ceuta. Tanger est in ipso interitu fce-
ti, et Ceuta contra gibraltar ad pedem
montis Auisa quae est altera ex columnis
Herculeis, quae regione respondet alteri

non

monti dicto Calpe ad cuius pedem in eu
ropa iacet gigantiar
in eadem Tingitana trans misso fretu ad
Littus maris mediterranej cuiuslibet
Perion de Velez de la Gomeza presideum
scilicet Regis nostri ad expellendas
~~sub~~ maurorum crummas naues. et
deinde in mediterraneis littore aliquan
tulum a mari seruta sita est ciuitas
dicta Tetuan ad rippam cuiusdam flu
minis confugium pyratarum in me
diterraneis grassantium. per illud enim
flumen ingrediuntur et egrediuntur
~~capitulum~~ illi.)

---

mauritania cesserensis est ad lito
ra mediterranej. sumpsit nomen a qua
dam ciuitate in ea fundata que nunc
destructa et solo equata iuxta Angel
iacet cesserensis dicta. sunt in ea etia
fortalicia Regis nostri Philippi iuxta
maris Littus. que sunt Melilla. Ho
ram et Mahalquiuur. Fultenus in
interioribus regni terre est regnum de
Tremezen ab urbe huius nominis sic ap
pellatum. in qua se hanc usas mata
uillas de gineira comson sillas. capa
raones estius. et iacet pessuntados
est et in hac cesserensi iuxta Littus
maris ciuitas dicta Mostagan. ubi fe
cit capturam exercitus martinus alon
duba comes de Alcaudece. 100 Hispanor
militum et ex amplius.
Deinde idem Littus uersus sedem sebuce
di

dicat magna civitas Argel nominata
 ubi etiam Carolus quintus imperator
 advento marce pugnavit.
 Hinc et a Tremezen et a Moltagan
 initium sumit cereis portis eius princeps
 turcarum in egypto dominatur.
 Sic autem Mauritania essaverit
 quorundam Numidia vocitata est quod
 quae sonat terra de partu, quoniam
 ea habitabant gentes sine ullisq; uaga
 tes cum pecoribus alendis, ut faciunt,
 Arabes nunc in ea degentes in diffe
 rentib; cercariis mansorib; quas A
 duares appellant. Sunt eiusmodi Ara
 bates bellissimus, qui iuxta occasio
 nem oblatam cui magis placet expro
 cupib; bella gerentib; adfigent equitan
 tes. In his duabus mauritanis et ma
 gna carotarium (est et dedatiles) a
 bundantia, ex quibus dulciores sunt,
 quae in interiorib; terre gignunt.
 In Mauritania Tingitana sunt duo
 magni montes scilicet Atlas maior et
 Atlas minor. minor est altum promon
 torium iuxta Fez aquae oriuntur flumi
 na terminos illius terre irrigantia, ab
 hoc monte sumpsit nomen mare Atla
 ticum. Atlas maior est promontorium
 in longitudine magna extensum latior
 ra adentis magis versus meridiem e
 dem inter Fez et marueus iacens
 et longis cacumine protendit ab ~~monte~~
~~uocatum~~ versus orientem donec per
 ue

ueniat in civitatem egypti dictam He-
liopolim.

cap. 16 De minoribus Africa

Post circumdiciam subsequente in littore
maris mediterranei; pergentibus versus
orientem. provincia Africa minor no-
minata. quae ceteras Africas excedit
et propterea per excellentiam romaner
africa retinet. in finibus suis est civi-
tas Hippona cuius episcopatus sedem
sanctus Augustinus obtinuit. et post
hanc apparet Utica ruinae et fumusque
Cartaginis. Utica hodie nominatur biser-
ta creiter 30 domus. et post quattu-
or aut quinque leucas iacent specialiter
ruinae magna Cartaginensis. de quibus sex
vici Roma Hispanicum. sequens.

Excelso monte do el Roman westrago
qtema multara vnestram memoria
sonerbis edificios do sagloria
aun resplandees de la gran cartago
desierta plaza que apacible lago
fuisse. Uena de triumphos y victoria
despadacados marmoles historia
en quense uice del mundo el triste pago
Artes, Amphiteatro banos templo
que fustes edificios señalados
ya penas oy parecen las señalas
gran remedio a mis males vio exemplo
que si del tiempo fustes derribados
el tiempo derribar podra mis males -
iuxta eiusmodi ruinas est magnus
por

portus qui olim erat Carthaginiensis. et
nunc appellatur puerto fazima. et post duas
leucas ulterius in eadem litore tendenti
69 et tana sagoleta in ore saci qui amari

^{magnum} perque ^{usq; ad} ~~in~~ Tunez unia ex pre
cipuis Africa urbib; huiusmodi protendit
in longitudine de lequa y media y es bayis
In dicta civitate consueverunt semper ha
bitare Reges et in ea regnantes magnam
habuerunt antiquitatem usq; ad hunc
era tempora cum Turcarum princeps q
letam destruxit et solo equavit huius
regni nunc dominus (regibus antiquis
expulsis) effectus

Post Tunez in eadem mediterranei rippa
fundata est civitas proprio nomine dicta
Africa alias Afrodisea quam destruxit.

^{quam} Joannes de Vega cum esset Vice Rex in Si
cilia. Postq; in eadem rippa est Tripol de
verberia in quo incipiunt Sirtes que sunt
duo grandes sinus qui mare interram
immittit. quorum primus dicitur Sirtis
parva. alter vero Sirtis magna. primus
habet more centum miliaria latitudi
nis. et 300 circiter. Secundus autem

200 in more. et 600 in circuitu. vterq;
sinus navigantib; est valde periculosus
portus bayis de los bancos de arena que
inueniunt et mar de una parte a otra que
son unos bancos de flandes Jurto al
estrecho de Calas

In Circa harum sirtium litora habi
tauerunt quondam populi dicti Gethopha
gi. qui nunc acciperunt ab illis dulces
fructus

fructu Lotthondilio quos nesciebant que
sic ardentem Vlyssis socij degustarunt.
cum appulerunt illuc. ut inde nec minus
ab Vlyse auelli possent. unde exijt Sati
rum pro verbum Lotthondegustare qu
od idem est ac in oblivionem patris de
venire. Totatige provincia fertilis et
admodum et abundans specialiter oliuis
in qua est iuxta Tunet Hortus paucos
quorundam Regibus accommodat. nomine
Helicardo. mirabilis inter mirabilia mū
di. Et provincia nimirum Maurita
nia et minor Africa nunc dicuntur ver
bera.

cap 17. De Cyrenalica

iuxta finem maioris sicut incipit in m
ris mediterranej eodem litore. provin
cia quorundam dicta Cyrenalica que ab
insigni civitate in ea condita nomen
accepit Cyrenedicta. a quo omnidussy
mon cyrenens. qui Christo dominus admi
nibus fuit in cruce ad calvarium vel
tione. Et ab hac fuit etiam Aristipus
Cyrenensis. Et alij non asperrandi viri
de hac fuit mentio in altis Apostolorum
in illis verbis. Et qui habitant iuxta Cy
renem audimus eos nostris linguis
loquentes. hanc provinciam vocat Pli
nius Pentapolis. a quinq; urbibus
que in ea erant fundata. In hac exstet
Ammonis templum quod Bachusextru
xit in Azenosa area in honorem Iouspa
tris

tris sui fuit fanum istud unum ex septē
mirabilibz mundi. Hec provincia quare
nosa et sicca coloris et habitabitibus ca
ret. et nunc appellat' l' desertus de Bar
ca. qui in ea habitant pauperes sunt et
abieci. et omnes mahumetani ~

cap. 13 De Egypto >

Ad finem Cyrenarum et primus antiqui
tus Cathabatus nominatus. quod
nec idem quod de uera vallis. quia in eo
est declivus descensus. qui pergit in Egp
tum quod est in terra profunda. et exten
dit ad fluentia Nil' a litore mediterrane
ad meridiem pergentibus usqz ad tropi
cum canceri et ulterius in longitudine
340 leucarum. In uirginali latitudi
ne qua est ab occasu in orientem uincit
tinet quadraginta leucas et in uirginali
continet decem. itaqz est uallis in longu
piteris et circa Nil' fluentia sursum ten
deris. In hac provincia nunqz mittitur
pluuia de celo. et tunc non obstante egre
ras orbis in fructuum germinatione lon
ge excedit. quod Nil' beneficium per eam de
currunt mirabiliter et abundantius sup
let. hic enim fluvius estatis tempore
alveum suum suum egrediens et inu
dans egypti terminos perfundit. et fos
sas profundas (quod est stagnus) re
cipiendis aquis constructas replet ut su
is postea temporibus agrorum irrigatio
non deficiat. Antiqui plures causas eius
modi inundationis assignauerunt qua
re

re minimum tunc redundet et superflu
at cum cetera flumina minimum aqvis?
quam precipua forte et uerore est. qz
fluvius iste oritur inter equinoctialern
et tropicum Capricorni, in montibz quos
dam dicitur de Salina. et a lacu dicto Zem
bre qui est in gyopra superiorj in quibz
luis regit ~~umbra~~ hyems. cum in egypto
feruet qstus. et propterea predictus fluv
in sui principio recipit abundantex riu
bes et imbes quas ut dictum est in egypt
tum transmittit. habet fluvius iste. Duo
Leucas et plures sui decursus. e est unus
ex quattuor a paradiso terrestri oriundis
gignunt in es coerdilly. magni scilicet
Lacerti quos hodie Indi Caymanes appe
llant. de his ferunt naturales qz est a
nimal aquatile simul et terrestre. e
qz more puen ingemiscit. ut quos possit
dilatariare pertrahat ad se. Unde est pro
verbum Tachymz coerdilly. quod e
meretricum flentibz accommodate intel
lige. Hoc animal fugientes inuadit
et resistentes turrit. fortissimus aut e
conchis contigit. et uelut armatus in
cedit. et incauentrem in illo subicit.
ades subtili pelle egit. ut pisciculus
paruus infixa spina dirumpat illum
et enecet. gignunt et in hoc fluvio
hypopotami qui minimum aquatiles
qui sanguinis minutuorem a uenis
edocuerunt huiusmodi. quia quos teste
minimum sanguine granatos sentunt
spinarum punctura sanguinem ex
tra

trahunt. Alia similiter plura inge-
 tra animalia in hoc fluvio generantur,
 quorum naturas et nomina refert,
 Marind. s. tom. hystoria africae.
 cum flumen istud appropinquat urbi
 eandem egypti dictae Cayro, antiquitus
 memphis, dividit in septem brachia
 quibus figuram conficit cuiusdam gre-
 cae litterae. Delta nominata Δ. cuius
 tres lineae sic se habent ut alia sit terrens
 versus Alexandriam decurrens prima
 egypti civitatem a Cyrenaea proficis
 centibus. Alia linea est terrens versus
 Damiatam defluens ultimam egypti
 urbem in conspectu Arabis petreiae et
 alia tertia linea est maris mediterranei
 ab Alexandria ad Damiatam pergens.
 eorumque lineae sine brachia dicti fluminis
 in tribus praedictis includuntur. //

Civitates populosae quae olim existerent in
 egypto sunt Alexandria quam circa littus
 maris mediterranei edificavit Alexander
 magnus. Haec erat metropolis regni in qua
 morabantur omnes Reges dicti sive Ptole-
 mei. in ea etiam ^{erat} ~~erat~~ illa magna

librorum theca et multitudo quam collegit
 Ptolemaeus Lagi filius in qua asservata est
 exarsit latro septuaginta interpretum li-
 brorum sacrorum in graecam linguam ex hebraea
 Sive etiam in hac egypto famosa civitas
 dicta memphis, quae nunc appellatur Cayro
 in qua erant Pyramides a Regibus ibidem
 eructae ad suscipiendum corporum sepulchra. quae

quarum maris quae nunc extat occu-
pat uasis suae ambitu speciem quat-
tuor iugerum quos boues arare solent
extitit et Thebas ciuitas in egypto iux-
ta finem ipsius uersus meridiem. prope
hanc erant heremi Thebaidos in quibus
maxima morabat monachorum domo
deseruentium multitudo. quorum primi
sanctus Paulus primus heremita et sanc-
tus Antonius Abbas. Hic Antonius cum
Paulum inuisendum pergeret obuius fa-
ctus est monachus illi. De quo meminit Hiero-
nimus sermone de sermone in
tamen praefata ciuitas de Thebas est om-
nino diuina et solo equata.

Ad angulum maris rubri qua parte fi-
lij israel mare transierunt postquam exi-
erunt de egypto sita est nunc ingens ci-
uitas nomine Soes. in qua est portus
ad ubi omnium mercium naues subdi-
cuntur ^{per} quae mare rubrum nauigant uer-
sus egyptum. ^{ad uentum} Haec provincia longis te-
porum interstitiis a mammeluchis et ob-
tenta. qui erant quidam serui quos e-
gyptij emebant in circasia et suis adhi-
cebant ministerijs. Hi autem tanto spe-
re multiplicati sunt ut regnum in ha-
serunt. electo sibi Rege nomine el Soldan
de egypto. quod durauit usque ad tempo-
ra Turcae dicti Selim el brauo qui Tur-
cos expulit Soldanum appellatum Sap-
son gauris. et deinde Turcumbeys et
successores, eorum opitaladane ismael so-
phy

plu aduersario suo. et propterea ex hoc
regnum istud turcarum ditum subditum
est

cap. 19 De Prouincijs
interioribus Africae

In interioribus Africae eacurrimibus
Atlantis maioris transmissis Antiqui
assignabant garamantas getulos Tro
gloditas. Auxulas et alias barbaras na
tiones. eorum tamen habitations per
~~perueniebant~~ quam obmirum
estum et arenosa itinera ad interiores
terre terminos ingredi non audebant.
sed quod hodie de eis certissima dignosci
tur illud est quod declinia Atlantis maioris
uersus meridiem sunt colonia barbarorum
gentium quarum peculium in pecoribus
et caruis (istis et datiles) consistit quas
commutant pro tutis cum illis qui in
lure declinia Atlantis minoris circa ma
re mediterraneum. Hae prouincia est
que more proprie Numidia nominatur.
Postquam ulterius ad interiora terre
pergentibus occurrunt Libia interior que
quamuis in aliquibus suis locis inest latio
beat in cultis et barbaris est ruberrima
deserta. quia nimis sicca et arenosa. et ita
uocatur Libia que uox in greca lingua
idem quod siccum significat.
Post hanc Libiam in ulterius interioribus
Africae sunt magna deserta arenosa ar
boribus arbutis. et aquis carentia. et appel
lantur La Zaria de Saar. quod arabice de
sertum sonat. hanc Zariam pertransiunt
SOS

ignora
hanc!

los de berberia (queson los de las man-
ritanas y de la Africa menor) gustan
nis cum camelis mercibus, ornatibus, et
cibarijs sibi ad peragendam viam ne-
cessarijs. ut cum nigris de quinea mer-
caturam exercent. qui ultra deltam
Zara desertum transiunt.

Post hoc arenosum Zara desertum est
cognossum flumen quod ab oriente in oc-
casum defluit vocatus Niger, ortum
habens ab eisdem montibus longinquis
bus dicitur. et per aliquod terre spacium
decurrit a meridie septentrionem ver-
sus. sicut et Nilus donec sub terram
mergit per spacium viginti Leucarum
et postquam emergit confluit ad occiden-
tem. et diffundit in oceanum circa in-
sulas de Canoverde quae olim dicebantur
Hesperides. praefatum flumen maris
vocat Sanagay. per illud Lusitani ingre-
duntur ut cum nigris negocient. Et ab e-
isdem emunt quos incredibiles in his-
paniam afferunt. cum hoc flumen oc-
ceanum intrat. in plures torrentes di-
ue brachia est divisus, et eodem tempo-
re quo Nilus immundat. et irrigat ter-
minos dictorum quineorum per quos de-
fluit. Totum illud terre spacium quod
est ab hoc flumine usque ad meridiem per-
gas usque ad oceanum littus possidet a Re-
gibus dictorum nigrorum. Inter quos maiora
sunt regnum de Moncong. et regnum
de quinea. in quibus Lusitani amicitia-
ter recepti sunt ad inveniendos contractus

et

Et ipsorum diligentia multi ad Christi do-
mini fidem conuersi sunt

cap. 20 De Imperio ethyopie
dicto del Prete Ioan

Tota illa magna terra portus que exten-
ditur ab egypto usque ad montes sume in la-
titudine et amari rubis et parte oceanis
usque ad regna micongi ecquinez in lon-
gitudine subest imperatori ethyopie, qui
christianus est quamuis multis admixtis
erroribus, qui regnabat tempore emanue-
lis lusitanus regis, nomine David Alie-
naticus filius Naun et Helena obedi-
entiam proposuit Romano Pontifici, ut cons-
tat ex epistolis quas Paulus Iovius e Lusitania
in latinum transtulit, quas antea
etiam transtulerat Darnianus de goez ex
ethyopia in lusitanum sermonem, tunc
prefatus imperator misit in testimonium
legatos ad dictum emanuelem et Roma-
num Antistitem cum muneribus estima-
tione dignis interque excelluit grande fuis-
trum ligni domineque crucis Regi donatum
cuius gratiam referens predictus emanuel
duos legatos ad imperatorem destinavit
inductus quorum alter cubellana uoca-
bat regiam munera deferentes interque fu-
it orbis mappa quem cubellana prefatus
in ethyopica lingua sufficienter instruit
imperatori exaltissime declaravit.
Post huius imperatoris obitum successores
obedire Romano Pontifici renuerunt et
quibus reliquis societatis Iesu illuc sunt

itemna
cius

Sepius ad id ministerium missi non
dum prevalere ut insubedientes reducant
et in vera obedientia confirmant. et ob
id sunt multis erroribus implicati. voca
tur autem huiusmodi Chulthani abissi
rij. Quia uero huc Egyptia impera
tor h. a Rege Salomone et Regina Sab
ba originem ducat, quae ab insula me
we Salomonem inuisura perrexit. et
ab eo granda recessit. et propterea
superscriptis epistolarum quas David
Attanalingu ad summum Pontificem
et Regem Lusitaniae prefatus misit
talis erat. David Attanalingu supre
mus meorum regnorum filius salomo
nis, filius columna syonis ex tribu
Iuda ex stripe Virginis Mariae filius
Nauis secundum carnem, filius stros
torum Petri. et Pauli secundum grati
am, dominus utriusque Egyptiae. domi
nus fortium ruij. dominus magnorum
regnum. goatar. gafate. et ubi enu
merat 40 et plura regna sibi subiecta
interque est Mewe insula quam ni
lus efficit in Egyptia inferiori quae est
sub Egypto.

quoniam in huc Egyptia imperio sunt
plurima et insignia oppida ubi erit
fecunditatem et fructuum abundan
tiam; nihilominus imperator inuid
lo ex illis solum Regni habet, immo
in campestribus magna Principum cater
ua et civitatu praerudus uita magis
diuersa mutans loca. taliterque ubi gra
dum

dum sicut ^{ultra} ~~plusquam~~ octuaginta millesimi
quintus centesima.

Subsequitur etiam habet domum opule-
tam et deliciasam nimis in regione
Amara nomine. in qua filios cum Re-
gia custodia tenet. ne grassantes per reg-
num subditis sint odiosi. et perturba-
tionis occasionem prebeant. aut vero
parentem ipsum ut imperio succedant
morte afficiant.

In ea autem terra portuaria que iacet a
montibus Luna usque ad Cauc de Buena es-
peranza exstant aliqui reges qui impe-
ratorum etyopicorum subiunguntur. et in lit-
ore quod uoluit del Cauc de Buena es-
peranza ~~inter~~ uersus mare Rubrum
est quoddam regnum dictum de Mocam-
bique. quod etiam annumerat etyopis
inter hoc est Lusitania portus nomine et
cum Mocambique maxime necessariu
precipue ut naues ab India illuc appel-
lentes in eo subducta hinc mare possint
cum non ualent doblar el Cauc de Buena
esperanza.

Est autem grandis controversia inter
philosophos naturales et nostre tempe-
tatis cosmographos in examinanda cau-
sa quare. Coloni uniuersae Etyopia. et
del Cauc de Buena esperanza quos delas
comentes del Rio nigro omnes sint ni-
gri. et Coloni del Reyno del Pyru sub
eadem linea et parallelis comorantes
et illi etiam qui in India orientalem et
insulas adiacentes habitant sint albi.
et illud non minus dubitatione et inquisi-
tio

frons dignum q, qui dequint in elcauo
debuena esperancia sunt in 35 gradibus
latitudinis australis et sunt rugii. Et qui
habitare circa fretum gaditanum sunt
in alijs. 35 gradibus latitudinis septentrio
nalis et tamen sunt albi.

Ad hoc quidam Respondent. id ita vultu
gere ex diversa eorum dispositione. Alij
ex diversa siderum differentium influen
tia. Sed generatius magis aucto
ritatis vir in sua generalis cosmogra
phica huius causam ait esse. qz predicti
descendunt a charcumate dicitur noe
et in istum mundum fructi ex colore terre
rotantur. et influ
xi
(non enim
in solis
effuere
solumna
lee)

CAP. 21. De insulis maris me diterranej.

A palude meotis usqz Helespontum
alias el far de galipoli. quamvis sunt
aliquae insulae sicut omnino deserta
ab Helesponto usqz ad gaditanum
fretum quam plures exstant insulae
colonijs plena ad latera europa. Assue
rimus etiam ad latera africa.

Inter europa et Assiam prope Heles
pontum incipit apparere insularum
multitudo iacentium in mari. Aegae
alias Archipelago. dicitur est autem
olim Aegae ab ege. quod graece est ca
pra. eo q, eiusmodi insulae per mare du
perant. caprarum similitudinem prese
ferunt. habitant in eis chusianij qz
grecis

ci Principi turcarum subditi. eorum uero
 praecipua sunt quae sequuntur. Samnos
 quae sita est in regione montis sacri
 dicti Attos. In hac insula gignitur quae
 dam terra speciosa supra montem quendam
 excelsum appellata Terra Lemnia
 alia terra squillata. quae certis anni tem-
 pore inde colligitur. et Sigillo Imperato-
 ris signata a terrae praefectis Constanti-
 nopolim ad ipsam mittitur. Et inde per diuer-
 sas prouinciarum partes distribuitur quoniam
 ue fert diuersis morbis curandis acrimo-
 datissima comprobatur.

est etiam ex praecipuis insula Xio. oli-
 m appellata Chios. quaedam a Liguriae
 sub. (sive est genoueses) possessa. et a Tur-
 cis expugnata et in suaditione constituta
 quando eorum classis a Mileto (quam
 rebellare nequiverant) in Constantino-
 polim reuertebatur. In hac ex quibusdam
 arbutis extrahitur Sa Almaliga. quae hu-
 cum praebet ultra 700 ducados.
 Prope Xio iacent Lesbos. Samnos. My-
 tilene. et Yandis. quae praedictis rumi-
 nibus amissis. nunc alijs uocantur.

maxima praefatarum insularum est in quo
 ponte alio nomine Helubea. prope Aethi-
 opa sita. inter quas mediat Canalis Eurippi
 satis famosi. ob septem fluxus et refluxus
 quos singulis diebus 24 horarum diu-
 tibus peragat et concludit.

extra Archipelagum in Anatholia late-
 re est insula Rodas ruminata. olim ab

Equitibus Sancti Joannis possessa et muni-
ta. cuius insula dicitur Colossenses. ad
quos Apostolus Paulus scripsit. Sumpsere
autem nomen a Colossi insignista
sua fabricata solij. quae inter septem milia
de mirabilibus annumerat. Hanc Solima
nus Turca percipsum inuasit et expug-
navit.

In sinu magno quem mediterraneum
mare efficit in mari Syriae extenditur
insula dicta Cypre uia ex quinque insu-
lis mediterranei maris. a greco ma-
charia uocata est. huc est beata ob rursu
rerum abundantiam. praecipue olei. vini
et salis. adeo delitiosa ut a poetis Patria
Veneris nomine sit insignita. Longo te-
pore sub Rege consistit peculiaris. deinde
Venetorum est subiecta domino. eo quod
ad optarent sibi in filiam quam Regis
istius insula nubendam tradiderunt
cui successit filius unicus qui defuncto
ad Venetos ipsos insulae dominum re-
dijt. quod ipsorum Republica obtinuit
et donec huius temporibus a Turcis est in
seruitutem redacta.

Sunt in ea duae opulente civitates viz.
Cypri scilicet et Phamagusta quae cum
diu Turcis uuliter resistissent tandem
ab eis deuicti. minus ab eis sunt iniurijs
et crudelitatis affecti.

In latere Asiae inveniuntur aliae insulae praeter
praefatas supra. In Europa uero Sa-
teribus sunt plures. ex quibus aliqua et
magne sunt et populosae ualde.

C

e regione de Samozea sita est insula
 Cardia. una ex quinque insignibus maris
 mediterraneis. olim dicta Creta et Iouis
 patria famosa et nota ob fabulas Minos-
 tauri quem genuit Pasiphae uxor Minos
 Suis insule Regis. et ob Labyrinthum
 a Dedalo constructum pro Minotauri
 reclusionem. Hec insula appellata est
 quondam Centipodea a centum urbibus
 quae in ea extructae. in uina autem abun-
 dantia nulli secunda est. tum in quanti-
 tate tum in preciositate ipsius maxime
 eius quod dicitur Maluasia de Cardia. Hec
 est uenetis subdita. et eius incolae Christi-
 ani graeci Romanae ecclesiae subiecti.

In principio maris Ionij circa Littora grae-
 cia est quaedam insula cente uocata.
 Latine Caecintus quam incolunt graeci
 Christiani uenetis subiecta.

Uterius pergentibus in hoc eodem Ionio
 mari e regione Helepani est aceruus
 insularum columnas habentium quae ru-
 minant las escumque lares inter quas
 per altum est nauale bellum ~~in quo~~ ^{et} fa-
 uentibus superis Christiani Turcis de me-
 tis ingentes ex eis praedas obtinuerunt
 Paulus superius in eodem Ionio iuxta A-
 driaticum mare est Chephalonia insula
 quam graeci habitant uenetis subdita.
 Et propetione est Iltaca depopulata
 patria Ulixis.

Ad os Adriatici est insula de Coriphu cuius
 uocamine uocata a graecis culta. et uenetis
 subdita. Hec est fidelium munimen ob

duo fortalua ingentia e quibus defendi
e finis insula insignis portus. abundat
vino et oleo in ea facta est congregatio
Christianarum clasium contra turcas
iuxta Italiam protendit magna Sicilię
insula maxima ex quinque mediterrea
neę predictis. Diuidit a Calabria ultima
italicę provincia per angustum maris
istum vix dimidię leuę in latitudine
qui dicitur el far de Mecina. in quo latent
periculosi illi nauigantibus meatus scilicet
La et Carubis de quibus supra. fuit eni
in tempore terra firme qđ Italia continet
a qua postea per terrę motum separata
est. et figuram habet triangularem. et
propterea vocat Trinacria. hanc mareę
vires appellauit Iuuenis Romanus pro
pulis. ob frumenti copiam que huc et tē
poribus succum pluribus provinciis anno
na penuria laborantibus. quin ultra hoc
vino pecoribus et seruis foecundat. et
in ea sunt oppida non asperranda nul
la ex quibus maior est Palermus in quo
presidet vice Rex.))

Post hanc iacet Mecina. et deinde Cara
goea latine Trinacria. que aliquando fuit
ius provincie exhibit caput. precipue tē
pore illorū crudelium tyrannorū. Sala
rus et Dionysij. iuxta hanc urbem sca
turire incipit fons ingens nomine Are
tusa. et cuius torrens pluribus in lēndj
nis sufficientem aquę affluentis impe
tum impertit. ab hęc fons ~~est~~ ^{est}
caput fluminis Alfeo. qui per maream di
La

Sabitur qui non immisceat mari Ioneo
immixtus per viscera interiora terre sub
tus ipsum defluit et in hoc fonte dicto A
retusa emerge quod experimento com
probatum est nam quicquid in Alpheo flu
mine produunt ab hoc presumere
fonte visunt . 11

Sunt et in hac insula alie magnae urbes
scilicet Trapania . Catania (unde beata
Agathia oriunda fuit) Agrigento . Patti
modica . et Rhoncaal . in qua est exi
mia pulchritudinis templum opere cos
tructum Mosais ex parvis lapidibus
quos Onichinos vocant . in quo sepulti
sunt plures scilicet reges . est in ea Archi
episcopatus sedes ditor ceteris scilicet et i
talica pontificatibz .

prope Cathariam eminet mons et sine ali
o nomine Mongibelo . perpetuo ardens
ob sulphurea mineralia . que latitant in
eo . quod comprobatur ex lapidibus quos ex
se excutit dictos Piedras Pomez quibus va
dunt carta pellicea . scilicet quando qz per
sumus montis latera ignis erumpere in
magnum preiudicium et inestammum
modum . cui succurrunt velum beata A
gathie in solemmibus processionibus gestan
tes . et sic ignis extinguit .

Cathari
enses

Tres Anguli istius insule (est enim trian
gularis) sunt tria promontoria . aliud
dictum Peloro . quod et aliam respicit . ali
ud Pachino quod greciam . Aliud Lilibe . a
lias et cauo de pajaw quod est prope mile
tum prospiciens versus Tunez vel cartagi
nem

nem

nem. iuxta silicem qua parte Italia
prospicit circa del Pharo de Meccina sunt
quædam deserta insule in quibus (sicut
et in monte Ethna ignea flamme erumpu
nt. quarum altera dicitur Estrogol. et
altera Boolean. et proprietates in eodem si
culis latera ostendit columna parua lapa
ra nomine. in qua sic uba passa magna
colleto.

In latere Toscana est insula parua cum
colorijs dicta Elba duci Florentie subiec
ta. in qua est parua civitas quam dux
Cosme de medicis ageribus munivit. in qua
est reliquæ emendatorum de sancto Es
tenan a ducibus Florentie fundata
e Regione Liguria (et hoc de Genova) in
latitudine mediterraneæ maris apparet
duæ insule ex magnis quas retulimus
quarum altera Corcega, altera Cerdena
nominat. illa est italis propinquior
que de genoveses. et habet duos munita
fortalicia quarum altera Calus, altera
La Bastida. sic multis abundat. quam
uis vino et pecoribus deficiat. et montu
sa. Cerdena latine Sardinia ad regnum
sive coronam de Aragon spectat proter
sa et lata omnibus terris fructibus abundans
simul et pecoribus. gignunt in ea plu
rimis et validi equi vocati Sardi. quo
rum multi sunt beticis vel desimulis
minus salutitudo et comoda. quoniam
calida. et paludosa. oppida multa in ea
sunt ex quibus precipuum dicitur Callar
ubi vice Rex gubernator assistit
Sunt

Sunt in hac insula tres Archiepiscopatus
 Scilicet de Callar, deistan. Et Saphier
 et alij quattuor aut quinque episcopatus
 e regione Hispania insulare de Cata
 lura sunt diez insule columnas habere
 tes. Altera dicta Mallorca, menorca al
 tera quas Baleares appellant. a Ballo
 verbo grecis quod iacere significat. quia
 incolę in iaciendis cum funda lapidibus
 strenuissunt. Menorcha ut nomen so
 nat parum populosa est. tantum etenim
 tria oppida continet. et tuguria quędā
 ex oppidis nobiliss et Maon est in eo
 ingens portus. Mallorca est civitas o
 pulenta eiusdem nominis et alia 4
 oppida. abundantat pecoribus et oleo. et caseo
 quorundam specialem regem habuit. et
 postea corone Aragonica adiuncta est.
 In littore Regni de Valencia in sinu Su
 rionensi (ubi minimum fluvius Jucar
 mare ingredit) est insula Iuicauca
 ta, in qua unica tantum est columna
 eiusdem nominis mille circiter domos
 et aliqua tuguria et turres. ex aqua
 et in ea optimus et candidus sal unde in
 magnam Italiz partem aportat.
 In hac nihil venerosum gignit. et iux
 ta eam insula alia deserta iacet dicta
 Formentera lata et grandis et quodam
 tempore incolis abundans. nunc autē
 quia mauritanij sepius illam perneant
 tituta. gignunt in ea ingentia sumenta

a tempore quo habitatoribus caret //
in littore Africae sunt aliquae paruae insu-
lae quaedam populosae. Depopulatae quaedam
iuxta hanc minorem iacet gelbes
in vadis (sicut enurus baxus) insula
pecoribus. frumento. et carnis abundas
maximam fecit Hispania salturam cum
bis eam inuasura periret insecunda
enim cum hostibus signorum collatione
ultra. 12 V militum occisum pe-
reuerunt. prope hanc et alia insula po-
pulata dicitur. Is quarenes. Francex
custodie bonorum facta inuasit vni-
ter dominus Aluarius de Bacan marquis
de sancta cruz. mauros (sicut et gelbes
incolas habet)

Intra Tunez et Siciliam sita malthea
in qua sunt ~~quae~~ quatuor reliquae sancti
Joannis. dicitur in ea urbes noua
numinum et ~~quae~~ antiqua. noua
dicitur Baleta. quae a magistro Baleta qui
eam edificauit nomen accepit postquam
turcarum princeps ab ipsius impugnatione
secessit. Latine dicitur mileta. sunt
in ea praeter duas dicitur civitates quat-
tuordecim oppida. esgese enellamucha
Algodon. et gignunt in ea canibus pul-
chris dicitur militesibus huc aduentant
Paulus cum venisset Romam ueliebat
et a vipera morsu peritus ille sus eua-
sit quem in extime illic vipera uene-
na transfundunt. nec morsibus nocent.
iuxta miletum est insula nomine

Algor

Algoz in qua solum est fortalicium quicquid
 tum sancti Ioannis. et prope hanc alij
 que insule deserta. in quarum una die
 ta Lampados asservat imago beate ma-
 rie in specu. cui tam Christiani qz ma-
 homete cultum exhibent. et inveni-
 unt ibi sse alfarages marlicas y otras
 cosas que ofrecen los moros y turcos que
 pasan por alij. ”
 prope gaditanum fretum in littore A-
 frica iacet el Peron insula in qua rex
 noster militum presidium fouet.

cap 22. De continente
 indiazum occiduazum

Secundus continens ex his in quos or-
 bem diuisimus. est india occidentalis
 quem ut diximus tempore catholicorum
 regum explorauit Christophorus colon
 natone signinensis qui tunc in cana-
 riy insulis habitabat faciendo cartas
 de mercar y vendiendolas a Polos. iste
 continens America dicitur et ab Ame-
 ric Vesputio florentino uno ex explo-
 ratore ipsius. quos latitudinis gradus
 hic continens continet iam diximus
 cum de generali orbis descriptione age-
 remus. Diuidit autem in duas mag-
 nas valde portiones, quarum altera
 sunt regna et prouincia noua hispani-
 a. in altera regna et prouincie del
 Pyru sic autem eiusmodi diuisio per-
 istum decem et octo leucarum qui ex-
 tendit a mari del norte hasta el mar
 del

del Sur ubi sunt duo portus insignes al-
ter. el nombre de dios ad lictus maris del
norte. Alter ductus Panama ad lictu
del mar del sur. en el nombre de dios
subducunt naues que ab hispania pro-
ficisunt para el pyru. et inde euehu
tur et personę et mercationa per ter-
ram usq; ad Panama. ubi alijs con-
ductis nauib; uiam ad Pyru dirigunt
et proseguunt. ismus iste est in lati-
tudine octo aut nouem graduum lati-
tudinis septentrionalis. sunt autem
pre facie decem et octo leuca ualde sa-
brosi. et anfractibus concludi itineris
obingentes paludes et ingentia prom-
tonia.

11
illa istius continentis pars in qua iacet
noua hispania et eius prouincie inci-
pit a dicto istmo. et extendit a oriente
in occasum inter mare del norte y del
sur circiter triginta gradus longitu-
dinis. et deinde ascendit uersus elms
norte hasta el cau de Labrador que
est ultra septuaginta gradus latitu-
dinis.

Prima prouincia huius nouę hispa-
nie prope istmum est Micharagua
que extendit desde el mar del norte
hasta el mar del sur. est in ea magna
palus a qua fluvius egredit uergens
hasta el mar del Norte. terram uen-
tem inter paludem et mare del sur quod
est spaciū quinq; leucarum) terram
runt

tempo
re

rum Hispani Imperatoris Caroli quin-
ti incidere. ut illac classes quae ab
Hispanis proficiscuntur in Pyru ingredi
valerent. sed quoniam mare del Norte
decurrit versus mare del Sur. et mare
del Sur versus mare del Norte procons-
tanti ^{est} subitum quoniam incisione facta profa-
sa duo maria magnam novae Hispaniae
partem essent inundatura. et propterea
a proposito destiterunt.

Provincia de Nicaragua et pro-
vincia dicta Iucatana est autem pene in-
sula quam in novae Hispaniae efficit el
mar del Norte. quae pene insula et an-
gulus terrae quem e regione immittit la-
titudinem usque ad tropicum canceri causa
e in novae Hispaniae ingens maris sinus
qui vocatur el golfo Mexicano.

Post provinciam de Iucatana pergens
ad latera Sinus grandis Sinus apparet
provincia de Mexico quae ceteris novae
Hispaniae praefert. in ea est civitas Mexi-
co etiam nominata inter duas paludes
sita. quae inter se se communicant. ~~hinc~~
ab indis haec civitas vocata est Tlaxcala
in qua consistit solum regnum
quod in ea processerunt usque ad tempo-
ra Mexicana cum Ferdinandus Cortes
eam expugnavit et Regis Hispaniae
dicioni subdidit. Hodie una est
ex principibus orbis urbibus abundans
preciosis cibariis. et temperie coeli salu-
ti conservandae oportuna fructus quam
visitasit sub introitu torrida Zona
iux

iuxta tropicum cancerj. in hac solum re
gionibus tenet Vice Rex et est in ea cancel
laria regia. tribunal inquisitionis sanc
tae. et impozium generale siue univer
sitas scholarum in qua edocet magna
multitudo studiosae iuventutis.

Post provinciam Mexicanam pergentibz
ad ulteriora et interiora terra versus ma
re del Sur iacet provincia dicta Mecho
acan. et post eam provincia de Honduras
simul cum Guatemala. hae autem duae
ultima provinciae contingunt ipsum ma
re del Sur. et sunt frequentissimas. Et
qz in provincia de Honduras portus insign
rissim. littore maris nomine Acapulco
ubi maris se committunt. qui versus Sa
china et versus Pyru navigare decer
runt. Post hunc portum si ascendas ha
cia et rursus occurreret tibi provincia die
ta Nueva Galicia. et post hunc arcu trop
icum cancerj iacet altera provincia
nominata Xalisco. huc ingreditur a ma
ri del Sur. grandissimus similis mari in
bro. excepto qz ingressus latior est qz qu
em efficit rubrum mare et autem portus
terris illius sub ipso tropico cancerj. Haec
sunt quae de Nova Hispania estimatio
ne et precus digna explorata hucusqz
et peragrata sunt. quamvis enim siabi
t rortica aliquorum locoz et esloria
rum jacentium sub triginta gradibz
latitudinis septentrionalis non tamen
sunt

sunt adhuc expugnata / Ultima pro-
 vincia ex exploratis peregratis et ultimo
 actum Regis nostri subiectis in littore
 maris del Norte qua parte ascendit al
 casus del Labrador et la Florida parum
 vires et fecunda solum estimatis ad
 unum angulum sine terra portuque
 quam immittit circa mare prope tri-
 plicem canem qui custodit et defendit
 canalis de Bahama qui est inter hunc
 Florida angulum et insulam de La Ha-
 bana per quem canalem deferunt om-
 nes classes del Peru. et de America spa-
 nia. Hec Florida quondam est a gal-
 lis capta, et ab Hispanis exercitu regem
 missis eis erepta et ex tunc in ea est
 praesidium praesidium qui dictum angulum
 defendunt. exderet enim in classem
 notabile praesidium si iterum in gal-
 licum potestatem redigere.

Ab hac Florida habet casus del Labra-
 dor nihil ab Hispanis colit, quoniam
 in eorum est ingens multitudo, et hinc
 littora et terra latera quae parum utilia
 non sunt expugnata. galli eius portu-
 nem in ulete ceperunt quae respondet
 climati britanico. et parisiensi, et ita
 uiscata est uina gallia, est es nucua fr-
 anua, quam et ipsi deseruerunt quoniam
 uilem et infringibilem iudicauerunt.

Hac provincia transacta uersus polium
 est alia provincia in littore dicta Vaculla

os quam habitant indid. Siliuati et agres
tes. in speluncis degentes Caribes dicit
quod grecis vocabulo significat Antropo
phagos. huc est carnes humanas deuoran
tes. huc aduentant in mensibus maij
Junij et Julij cantabj et britones piscā
tes Bacallones et cetera grandia est es
ballenas. que ibi igne comburunt ut
crasam pinguedinem uerendam ab
bi apportent. ad id ministerio insularu
aditū. quos precu panis vini et uere
conducunt.

A Vacallans et deinceps ruberis inscit
quod quamuis emissis nauibus quersitus
est portus qui fere iacere hanc a parte
del Norte. adhuc ob nimiam frigora trās
multi rursus et casu de Labrador.
Portus istius continentis in qua p̄ten
dit el Pyru, et alij plures prouincias at
tingit tum mare del Norte. tum etiam
mare del Sur. que ~~illam~~ ^{illam} par
tem contingit Hispanorū colonijs alijs
populata est nimis opulentijs q̄ que ex
carnare del Sur. Prima autem in litore
p̄cedit maris del Norte est Sa de casta
gena proxima ~~ad~~ ^{ad} ~~quod~~ ~~est~~
membre de d̄os. in qua est ciuitas mag
ni comercij ubi que ~~subiunt~~ et subdūcū
t classes que ab Hispania in Pyru dis
quunt nomine cartagena. Hanc expo
sione Magna; fuisse temporib;
Supra hanc prouinciam ad interiora
terre si pergas iuersus equinoctialem
ex

exultat nomen regnum de granada in /
quo sunt multa oppida hispanorum oppu-
lenta et fecunda. est in eo cancellari
et eius pices etiam Regis profuit. in
fluminibus eius gignit et extrahit aurij
copia.

Versus orientem in littore cartagena
racet provincia sancta marthie. et de
inde provincia de Venecuela. in quibus
sunt aliquae hispanorum colonia est
terra vitarijs abundans sed vinetis ca-
rens. In littore provincia de sanctam
artha est alia provincia que dicit de
marganta. in qua expiscantur gemmae
hic expiscandi ministerium geritur
a mercatoribus plurimus sibi nigris
indis ad id munus deservientibus qui
bis in die in profundum mare dener-
gunt inde uniones extrahentes in qui-
bus praedicta gemmae generantur

Subinde in eodem littore est alia pro-
vincia que appellatur nueva andalucia
circa cuius finem prope quinodra
sem de la parte del norte ingreditur
mare maximum orbis flumen r. d.
nunc mararon alias Orellana. Hic
oritur in interna parte del Pyru iuxta
civitatem appellatam quito. recipit
inde alia etiam ingentia flumina et
cum mare subintrat habet latitudinis
40. leucas. Temporibus trium fratrum
qui dicebantur Picaros alius ex eis dictus
don Francisco picaros per huius flumi-
nis decursus intravit cum multis his

panis militibus in interiora terre ut
terminos dela canela dictus explora
ret. In hac navigatione amisso elaus in
feliciter errabundus per duos annos in
cessit donec post duos annos cum suis mi
litibus peruenit ad et ex omnibus confectis
appulit in civitatem del quito. et na
vula quam medio tempore constru
xit ut provincias exploraret torrente
velis fluminis ad insulam sancti do
myni advenit.

Iuxta Fluvium istum initium sumit
magna provincia appellata del Brasil
que extendit desde el norte al Sur fe
re per totum illud spacium quod est in
ter equinoctialem, et tropicam ca
pricornij. Hanc expugnare Lusita
ni est tempore quo novus orbis peragr
ari cepit. et ita in eius distributione
inter Lusitaniam et Hispaniam facta ^{castel}
divisionis meridiana ^{Lam.} eam dissecavit
valiter quae ab eis fieret computata. 130
graduum versus orientem, que ex de
rentur fueren para la conquista de Portu
gal in quibus includeret el Brasil. et
130 gradus versus occasum fueren pa
ra la conquista de Castilla. factum ve
ro est ut Lusitani exenderent ultra
triginta gradus portualem sibi sorte
datam, in quibus inveniunt insulas
malucas dela especeria. Super quas
inter Lusitaniam et Castellam orta
est grandis dissensus // In provincia
del

del Brasil abundat succarum et louira //
 piceora. et signa llamados del Brasil que
 pro tribus afferrunt sunt ibi lusita
 norum multa oppida

Hac provincia transmissa in litore ter
 dente uersus Sur inest Provincia quod dicit
 et dela Plata sunt in ea Hispanorum colo
 nig multa eam autem dissecat per eam
 defluens magnus fluminis dicitur de la pla
 ta qui originem ducit a promontorio es
 to es de lecerro de Potosi. et adde fluminibus
 alijs in se receptis augetur. ut in mare
 se exonerat. triginta sex leucas latitudi
 nis compleat in ore. ingreditur uero mare
 circiter. 35. gradus latitudinis australis
 Magallanes deceptus existimauit hunc
 fluminem esse fretum et hoc electo dicitur
 quod ipse querebat. et ipsi se nauibus com
 missu enauigans donec fluminem esse de
 prehenderit et retrocessit.

Ab hoc flumine usque ad fretum quod pos
 tea Magallanes aperuit (quod est sub 54
 gradibus latitudinis australis) et proten
 dit uersus Sur manserunt Hispanorum colo
 nia. sed in eorum bellis ministerijs additi
 quorum ministerius fuisse fere temporibus
 dominus Alfriscus de Soto maior cavalle
 ro de Truxillo cum 300 militibus Hispan
 usque ad ^{usque ad} ^{Chile} transierunt. qui in gubernatore
 electus pergebat mallens se fortuna com
 mittere (quod feliciter assecutus est) quod
 classem statim expectare qua cum suis
 eueherendus erat. deo jago flores de Valdes

In latere del Pyru quod respicit mare
del Sur est portus terrę magis abundans
et preferenda ceteris.

Prima Provincia transmissa dicitur de
Panama antiquitus dicta est castilla
del oro hęc tamen nomine iam exole
to et abolito. tota hęc provincia comprę
hendit nomine Pyru sicut et reliquę
post eam usq; ad provinciam de Chile
Istius sub æquinoctiali in littore ma
ris del Sur est portus optimus qui dicitur
Payta. inde subducunt naues qui a
Panama in Pyru navigo pergunt. Et
hinc per terram multi transmeant us
q; ad civitatem que dicitur de los Reyes
per medias urbes vnde sunt emporia
inter quas est una civitas nomine Tru
xillo.

Civitas nomine de los Reyes est
cuna totius Pyru in ea residet vice rex
et la chancilleria de presidente y o
res. hanc edificaverunt hispani alio
nomine Lima vocat; quasi dimidius leu
ca intervallo a mari distans. iuxta ma
re autem portus est vocatus el Callao, in
quo sunt domicilia pro conservandis re
bus que deferunt.

Istius civitate de los Reyes nunq; plu
via descendit de celo. pluit tamen pro
pe eam in montibus qui dicuntur de Andes
a quibus descendunt aquę quibus irrigan
tur arva et campi pro facie civitatis et
montes Andes sunt magna longitudi
ne

ne protendunt cuncter mille Leucas des
de el norte al Sur. quid quid autem in
decursum horum montium est circa mare
del Sur dicit Los llanos del Pyru. in quibus
raro pluit.

In eiusmodi regnis del Pyru, eo
tempore quo ab Hispanis expugnata sunt
morabat potens Rex nomine Attabaliba
descendens a Regibus Ingas, qui domina-
bant in Pyru, quorum sedes et domicilia
fuit civitas que dicitur del Cuzco. Nunc
Attabaliba Hispani sententia mortis dam-
narunt eam executioni mandantes an-
iuste, necne, deussit.

Civitas del Cuzco est ex principibus del Pyru
ubi quiritas multi et nobiles multi mo-
rantur. Sunt iuxta eam multa mineralia
a argenti, per eam fit transitus ad pro-
vinciam que dicitur delas Charcas ceteris
Pyru ditiozem. in ea est quaedam civitas
que vocat dela Plata sita iuxta promi-
torium de Potosi. in quo sunt mineralia
argenti inter omnia orbis magis precus-
sa et foecunda, a quibus omnia fere regna
mundi ~~repleant~~ replent. Et adeo germinant
ut quo magis perfodiunt abundantius ar-
gento scateant.

argento

Prope Provinciam de Las Charcas iuxta lit-
toram maris del Sur iacet provincia del Chy-
la. in qua est vallis de Aranco. et in ea
gignunt validi et bellicosi Indii. cum qui-
bus Hispani multis ab hinc annis belleg-
erunt nec eos omnino subigere possunt aut
valere. In ea sunt cuncter tredecim co-
lons Hispanis subiectos, reliquos continuis
se pugnis inuadunt. Hec provincia si o-
mni

minimo esset subrugata ualde utilis et
proficiua foret abundat emmaris, et est
frugifera, et temperata, q̄ sita est in cō
tra climate Hispaniæ.

quod quid obtineat usq̄ ad fretum maga
llanicum est inditum roridum expug
natum est.

In portione interuoy del Pyru interno
uum regnum de granada et ciuitatem
del quito iacentē iuxta æquinoctialem
uide incipit el Pyru. est grandis quēdā
provincia que uocat de Popaiari, quam
uolunt Hispani. quamuis oppida longe
a se inuicem sunt separata. cibarijs fe
cunda, etsi non mineralibz per eam sit
transitus a roro regno de granada usq̄
ad Pyru.

In his occidentalibz indijs in summa, que
sequunt. generant. in rora Hispania
fudus terre et cibaria. cochinilla y Anil
tribuzijs maxime necessaria muchalar
capazilla y palo. mineralia etiam argē
ti sed minus fecunda q̄ que in Pyru. equi
etiam Vandulis nostris non secundi. plu
res Hispanorum et indorum coloriz. et e
iusmodi indii sunt magis dociles et ingenio
si. q̄ qui in Pyru generant.

In Pyru autem magna est argenti copia
et in multis locis ciborum etiam et fruc
tuorum abundantia sed non ita cōmuniter
sicut in rora Hispania q̄ terramontuo
sior et in cultis.

CAP. 23. De insulis maris
occeanij

In

In oceanis Atlanticis sunt duae insula-
rum congregaciones, quarum altera
cacet contra Hispaniam in climate vli-
sponis. in qua sunt novem insulae. no-
mine delos acores. o las terceras. praei-
pua earum est quae proprie tercera vo-
cat ubi edificatio est Hispanorum presi-
dium.

Post eam extendit alia vocata de san-
miquel omnes insulas habent lusita-
nos. est in eis vinij et olei abundantia
et in quibusdam etiam frumenti. in
omnibus etiam pecora abunde gignun-
t. Et in Terra specialiter nascitur id
quod Pastel nominant. *dentibus medici-
nale.* Sunt etiam maxime opportuna *inlucis accisio
datum.*
ad navigationem Indiarum, quae pereas
adventant classes del Tyrus et de la me-
ua España. ac provide maxime etiam
conduxerunt gallos qui eas occupaverunt
inde expellere. qui adhuc simul cum
anglis non desinunt inibi grassan-
tes Hispanas naues invadere, et expo-
sire si valere id efficere.

In mari oceanis Atlanticis in litore
aut latere Africa est alia insularum
congregatio. quae dicitur las fortunatas
alio nomine Canarias. a copia canum
quibus olim abundabant. Sunt uero
septem. et quae sequuntur eorum nomina
Canaria. Tenerife. Lancaote. fuer-
teventura. La palma. Hierro. y la go-
mera. earum duae Canaria scilicet et
Tenerife grandes sunt. et omnes ille

Abun

abundant vino oleo et succis. est
in eis una charullena conpresidene
et dydones qui resident in insula dicta
Canaria. ubi etiam est sedes episcopa
lis eorum omnium.

in insula del Hierro non est reperire
aquam nec fontalem, nec pluvialem
cum sit quod. domorum, que supplet
tam instabilem defectum ex aqua
que ab arbore ingente per folia deflu
it et a nube que ei per singulos dies
ponit communicata, que etiam perri
bus ad aquandis superfluit et est satis
iuxta Canarias iacet insula a Lusita
nis possessa, que dicitur de La maderia. in
ea abundat precusum vinum et dul
ces canseria, quod gignit ibi succarum
abunde.

In eodem Africa latere versus meri
diem e regione fluminis qui dicitur ri
gis alio nomine Senaga iacent insu
lae de Canis verde olim dictae Hesperii
des. ubi poete hortos aureos pomorum
liberant illic esse duentes a mare
quorum interfecit Hercules custoditos, qui
re autem hinc ita sibi suaserunt reser
sunt enim insule steriles aridissae et
incultae, una excepta a Lusitanis habita
ta que specialiter dicitur de Canis verde
in qua cum regis negociantur
ab his insulis usque ad equinoctialem in
33. gradibus longitudinis nulla est insula
La

La que colonias habere in toto Africa litto-
re. In hoc dicto numero cum graduaacet
insula de Sancto Thome ad Lusitanos per-
tinet, in qua inveniunt eam C. S. Thome ta-
men. est in ea mineralia aureum ditissi-
mum. aqua vinosa in los Tomes de oro
de Portugal.

Transmisso et cauo de buena esperanza ver-
sus orientalem indiam inter equinoce-
tralem et tropicum capricornij proteri-
de longa provincia e regione regni de
mocabique que dicitur la isla de sancto
Coronis alio nomine Magadascar. que
eam inveniunt sancti mauri. non est a lu-
sitano expugnata qz satanum monti-
tuosa et parum utilis.

circa oia Persici maris circa Persicabit
tota est insula parva quidem sed val-
de dives ditia Drimuz. in qua est ingis
commercium de especiera pedras precio-
sas. qz de otras cosas de multa estima-
que illic ab Arabia. Persia et india
orientali apportant. tota a Lusitanis
subditur et in ea est vice Rex qui eius
regimen et gubernationem gerit. Et
inde sepe Artillews portugueses an-
do a acudir al Persiano contra el gra-
turo.

Prope tropicum Canceri iuxta lit-
tus indici fluminis. tacet insula
que dicitur Diu. etiam a Lusitanis pos-
sessa. et post hanc pergerit ad litora
indici orientalis ~~sumpto parumpo inci~~

25
piens a Regno de goa subsequit
magnus Archipelagus insularum quod
dicitur de Maldivar. tanta autem est
earum multitudo ut pro imperio ho-
beat numerum. 100. attingere inclu-
dendo parvas et magnas. cultas et in-
cultas. et omnes includunt intra
47 gradus ~~gradus~~ quos continet zona
torrida quarum precipuae sunt. quae
sequuntur.

Post Angulorum de Calicut in litore
de Malabar est magna insula nomine
Ceylan abundans aromaticis specie-
bus. in qua inveniuntur multi Rubies
saphires. granates. Jacintos et Topacios
Rex Chulthanius praest in ea et omnes
incola etiam Christiani sunt. ad fidem
conversi ab eo tempore, quo Lusitani
in Indiam navigare coeperunt.

Prope Malachiam est insula ex ma-
ribus orbis antiquitus dicta Taprobana
et nunc Samatra, eam mediam disse-
cat equinoctialis eam indagavit Ale-
xander magnus. et praefecit unum
ex suis militibus constituens. Haec est
insula optima ad quam mittebat Salo-
mon classes pro auro asportando ad te-
pli fabricam in qua et navigatione con-
sumebat tempus annorum trium quo
nunc tunc adhuc ignorabat usus As-
trabij dicitur de la aquila de mareas
egrediebantur naues ab angulo maris
rubri. et semper pergebant ad litora
no

Non intranses latamans qui in archipelago insula
 habitant gentiles sunt. et sunt in ea quattuor
 reges. ab hacq; in eadem insula maximum maxima
 multitudo. que grandes sunt Buznej incipi
 ens ab equinoctiali ascendens ultra octo gra
 dus versus septentrionem. Sicut dos Iavas ma
 jor y minor. maior equalis hispania. Et mi
 nor sicilia maior. iacent autem inter equi
 noctialem et tropicum Capricorni Dominan
 tibus speciales Reges gentiles. Sunt autem hi Iava
 ni ~~quatuor reges~~. et per hoc grande Archipe
 lagus grassantur furantes. // ~ // ~ // ~ // ~ // ~ // ~ //
 In ultimis huius Archipelagi sunt insule ma
 lucas. sunt autem quinq; quarum maior ap
 pellatur gilolo. ab ipsa appellatur in Lusitania
 omnes aromatica species quibus abundat. //
 Sicut modis insulae ditam suae subegerunt
 Lusitanij quamvis iacebant sub. 130 gradi
 bus qui castelle contingere divisione supra
 relata. //
 circa finem Asiae in illo equore quod est in
 ter litus hispaniae quod respicit ad mare del sur
 extendit magna insula nomine Japon
 alio nomine Xipanga respondet climati va
 dalia (quod est de Aridalia) divitijs affluens
 possidet autem a quinq; vel sex regibus. ex
 quibus aliqui receperunt catholicam fidem a pa
 tribus Societatis Iesu qui in ea habitant instrue
 ti. non omnes eius incolae Christiani sunt plu
 res enim ex eis a sacerdotibus suis religionis qui
 dicunt Bonos seducunt. neque fides hinc
 cum quibus praefati patres quotidie decertant
 atq; hactenus de Cosmographia dixisse sufficiat.

Stronij
 Pyrate

Catalogus diuersorum nominum
earumdem Prouinciarum et specia-
lium locorum et urbium

Et ut ab oriente incipiamus India ultra Gā-
gem sita uocat^r Mazim. a regibus Bengalē
usq; ad Auroram Cheridones. o Peninsula dora-
da quę nomine uocatur Malactia / India ci-
tra Gangem. intra Gangem et Indum flu-
uium a Calicut usq; ad regnum de Otissa
uocat^r Malanar. Cambaya, Narsinga et
Cananor. quę uisus quęciterius est dicitur
Turqueste /

Pergentibus sed septentrionem Thyle
dicitur Islandia. Albion siue Britannia di-
citur Ingalaterra. Caledonia uocat^r Scotia
Cymania inter fluum Rhadē (unde
Rubarbarum asportat) et fluum Tha-
ris qui diuidit europam ab Asia uoca-
t^r Tartaria

Meridie versus mare erythreum uo-
cat^r mare Rubrum. Catadupa nily dicitur
e montes delaluna

A parte occidentis Hespericeras sella
inā Canuerde. Insule fortunatę se-
claman Canarias / Mauritania Berbe-
ria. et sic alias prouincias et regna di-
simode nominata inueniuntur unde
inter ceteros nographos in assignandis ta-
bellis minus quandoq; conuenit. nec mi-
nimum q. in locis et urbibus specialibus ob-
mutam differentiam eē mutatoriem fac-
tam (quę facilius in talibus accidit) inter
dicitur ceteros nographos differentia reperia-
t. Inter plurima uero mutata nomina
quę sequuntur specialius notanda occurrunt

In Assia,

nombres antiguos

nombres modernos

- Phison —
- Tarobana —
- Camaras —
- elana uelleana —
- mechaes —
- Babylonia —
- Orechor —
- Ninive —
- Sinay —
- Bosytra —
- Carmelus —
- Asphaltites —
- Bethsaida —
- Sichien en samaria —
- Rhama —
- Emaus —
- Iebus. et salem —
- Sichien en Phoenicia —
- Sur —
- Tarsus —
- Pontus —
- Trapesus —
- cholcos —

- el Rio ganges —
- la isla amora —
- calicut —
- mecha Patria de mahoma —
- villade Arabia en que compruso el Mechora —
- Baldach en Assiria —
- vr Patria de Abraham —
- Ninus —
- melanes —
- Bostra —
- castillo de peregrinos —
- marmuezo —
- Julias —
- napoles —
- Raphia —
- Nicopolis —
- Hierusalern —
- Sydon —
- tirus —
- Terasa Patria de s^t Pablo —
- Trapesus —
- Trapisonda —
- Cumana —

In Africa

- Tingi —
- neptuni are —
- madaura —
- Hippo regia —
- Babylon o Damyata —
- Thebe —

- Tanger —
- Bugia —
- Oran —
- Bona Obispado de s^t Augustin —
- el caizo en egypto —
- Ciudad del Sol —

nombres antiguos

nombres modernos

geon. —
meroe. —

el Rio nilo
Sabbas isla del nilo donde
predico s^t matthies

Taphnis. —

el lugar do se escapo
israel de los egypcios

In Europa

sarmacia de europa. —

Polonia Rusia Prusia
gocia

Tracia. —

Turquia menor

Bizancium. —

Constantinopla. —

missia superior. —

Bosna. —

missia inferior. —

Rascia. —

casurgis. —

Praga la Principal de Bo
hemia. —

Albagrca o Taurunum. —

Belgrado. —

Dacia. —

Balachia. —

Dania. —

Dinamarca. —

Noruegia. —

Noruega

gocia. —

gotlandia. —

Recia. —

Suecia. —

Bindulicia

Bavaria. —

cimbria chersonesus. —

Ducado de Alsacia. —

Sicambria. —

montense. —

Batavia. —

olanda. —

Condrincum. —

nantes. —

Pannonia superior. —

Austria. —

Pannonia inferior. —

Ungria. —

macedonia. —

Albania. —

Sugares Antiquos

Boecia. —
Attica —
ethiopia —
Peloponesus —
epirus —
Apollonia —
illyris —
gallia cisalpina —
Taurinum —
Benacus —
ethiopia —
Arctium —
Latium —
Siciliam —
Suesia —
Parthenope —
Auxur —
Potencia —
Teanum —
Brundisium —
Hydruntum —
Sipontum —
Picenum —
Patruium —
Ticinum —
messana —
Siracuse —
Panormum —
Rhodus —
Creta —
Posidium —
gallia aquitana —

Sugares modernos

Ducatus — 72
Setina —
Despotatus —
Throza —
Romania —
La Belonia —
esclauonia —
Lombardia —
Turin —
Sago degarda —
Toscana —
Rezo —
campania —
isola —
Sesa —
napoles —
Tarracina —
Sanctamaria delozeto —
Telese —
Brandicio —
Otronto —
macedonia —
marca de Ancona —
Padua —
Pavia —
mecina —
caragoa —
Palermo —
Rodas —
cardia —
Pattimos en el mar tauris —
Francia —

nombres antiguos

gallia Lugdunensis —
Lugdunum —
Britanniarum —
gallia belgica —
gallia narbonensis —
Lutecia —
Hedui —
Sequanj —
Helvetij —
Allobroges —
Secunsi —
Bergonia —
Aque angustj —
Burdigala —
In Hispania etiam sunt plura eorum nomina mu-
tata ex quibz prout occurrerint aliqua recensere
Bosca —
Illiberris —
Ruscium —
Emporie —
Tarracoenensis —
Celtiberia —
marca Aragonis —
Brigia —
Bardulia —
Lusitania —
extrema ora —
Vandalia —
Baccaria —
Flaviobriga —
Cantabria —
Lusitania —
glanodomizium —

nombres modernos

Normandia —
Leon —
Turonia —
Picardia Flandria & thozein
Proencia et delfinat, & ^{gna}
Paris —
ducado de Borgonia —
condado de Borgonia —
suicavos o suyos —
saboianos —
mont Peller —
claramonte —
Bayona —
Burdos —
Lenguadoc —
colibre o salsas —
Rosellon —
Ampurias —
cataluña —
Aragon —
mancha de Aragon —
castilla la vieja —
castilla la nueva —
Portugal —
estremadura —
Andalucia —
Vizcaya —
Bilbao —
navarra —
Tuy —
mordoneo —

nombres antiguos

nombres modernos

Asturica —
 Lucus Augusti —
 Aquæ originis —
 Malitana —
 Sibia —
 Forum eugururum —
 Porta Augusta —
 Eldana —
 gerunda —
 Tercatagon. o tarraco —
 Brindis —
 Bilbilis —
 Segobriga —
 Inauritum —
 Fuzia —
 Dianum —
 Alorie —
 Setanis —
 Helice —
 suco —
 orceis —
 Orizonum —
 Artigis —
 Adisum —
 Hipula magna —
 Carms —
 Abigis —
 Sirtgulis —
 Hispalis —
 Manoua —
 Bethus —
 mentosa —
 gabrum —
 mons mazaranus —
 saltus casturonensis —
 Lucus —

Astorga —
 Lugo —
 orense —
 Benavente —
 Villalon —
 Medina de Rioseco —
 Torquemada —
 duenas —
 grwna —
 Tarragona —
 montes de oca —
 calataud —
 Segorue —
 Mumbicoro —
 el Rio quathisamar de Valera —
 Dinia —
 Alicante —
 Xatua —
 Helche —
 el Rio Xucar —
 Origuela —
 Almeria —
 Alhama —
 quadix —
 granada —
 Carmona —
 ecija —
 el Rio quada xenil —
 senilla —
 velez malaga —
 el Rio gitadalguiuir —
 laen —
 cabra —
 sierra morena —
 sierra morena —
 Rios de Badajoz —

79

nombres antiguos

osonoua —
 Pax Augusta —
 Vlisipo —
 Sactum promontorium —
 Augustobriga —
 torua egbarca —
 Lancia —
 Egitanica —
 Tricium turgoricum —
 Sertica —
 Serabris —
 Olto durum —
 Numancia —
 Flos et Legio —
 Belica —
 Iulio brigga —
 Brauun et masburgi —
 Pincia —
 Anas —
 Oretum —
 Colonia Oretana —
 Calabria —
 gerea —
 castrum Iulij —
 carpentaria —
 Talabrica —
 Cecilia gemelliana —
 Titulcia —
 Vrsaria o mantua —
 Complutum —
 Caracca —
 Paterniana —
 medwolum —

et preter dicta possemus alia qz plura loca designare

nombres modernos

- Silucra —
 Badajoz —
 Lisboa —
 Cano de sant Vicente —
 Ciudad Rodrigo —
 Alcantara —
 Sedesma —
 Lucena —
 Masara —
 Simancas —
 Camora —
 Toro —
 Soria —
 Leon —
 Victoria —
 Logrono —
 Burgos —
 Valladolid —
 el Rio de guadriana —
 Calatrana —
 Ciudad Real —
 Montargos —
 Caeres —
 Truxillo —
 Reyno de Toledo —
 Talauera —
 guadalupe —
 Ulescas —
 Madrid —
 Alcalá —
 guadalaajara —
 Patrana —
 medinaceli —

20

Libez Septimus De medicina
 ~ Tractatus Primus
 capit. i. de defini
 ~ tione medi
 ~ cine

Medicina est quae corpus uel tuetur
 uel restaurat salutem. cuius mate
 ria versat in morbis et uulneribus. ad
 hanc itaqz pertinet. non ea tantum qua
 ars coram exhibet qui proprie medici no
 minantur. sed etiam cibus et potus et te
 gumen, de feris deniqz omnis atqz mu
 ritus quae corpus nostrum aduersus ex
 ternos istos casus qz seruat. // //

Nomen autem medicinae a modo id est
 a temperamento impositum existima
 ut non satis sed paulatim exhibeat
 nam in multo contristat natura, me
 dweri uero delectat. unde et qui pygme
 ta et antidota satis uel assidue bibe
 rint uexant. omnis enim immoderatio
 non salutem. sed periculum affert
 medicinae artis auctor ac reparator a
 pud grecos pertinet Apollo. hanc filius
 eius Esculapio laude uel opere ampli
 auit sed post qz fulminis ictu Escula
 pios uis interijt interfecta feru me
 der. dicunt. et ars simul cum auctore de
 fecit. Latuit qz per annos pene quingē
 tos usqz ad tempus Artaxerxis regis
 Persarum. tunc enim Hyperates reus
 ca

incauit eam Asclepius patre genitus in
insula Choo.

Hi itaq; tres viis totidem figreses inue
nerunt. Prima methodica inuenta est
ab Apolline, quae remedia sectat et carmi
na. Secunda empirica, id est experie
ntissima inuenta est ab Esculapio, quae
non inditorum signis, sed solis constat
experimentis. Tertia logica id est ratio
nalis inuenta ab Hippocrate: iste enim
discussis etatum, regionum, uel egrotu
dinum qualitatibus artes curam ratio
nabiliter perscrutatus est, empirici e
terum experientiam solam sectantur.
Logici experientiae rationem adiungunt
methodici neq; elementorum ratione
observant, nec tempora, nec etates, nec
causas sed solas morborum substantias

CAP. 2. De quattuor humo ribus corporis.

Sanitas est integritas corporis et tem
perantia naturae ex calido et humido
quod est sanguis, unde et sanitas dicta
est quati sanguinis status. non ubi que
rati in cubis omnes passiones corporis
continerent, quod inde ueteres morbi no
minauerunt ut ipsa appellatione mor
tis uim, quae ex eo nascitur demonstraret
Inter sanitatem autem et morbum
medica est curatio, quae nisi morbo congru
at non perducit ad sanitatem. morbi
autem omnes ex quattuor nascuntur in
morbi id est ex sanguine, et felle, meli
cho

cholera et flegmate. sicut autem quatuor
 sunt elementa. sic et quattuor humores
 et unusquisque humor suum elementum
 imitat. sanguis aerem. cholera ignem
 melancholia terram: flegma aquam. et
 sunt quattuor humores sicut quattuor
 elementa, que conservant vapora vultus
 sanguis ex greca etimologia vocabulum
 sumpsit, quod negat et sustinet et vivat.
 cholera enim greci vocaverunt quoniam dies
 spacio terminat unde cholera id est felij
 cula vultuata est. hoc est fellis effusus
 greci enim fel cholera dicunt. / melan-
 cholia dicitur quod ex nigri sanguinis fece
 admixta sit abundantia fellis. greci enim
 melan nigrum vocant, fel autem cholera
 appellant. / sanguis latine dicitur, sicut sua
 vis unde et feminas quibus dominatur
 sanguis blandi et dulcessunt. / flegma
 autem dixerunt quod sit frigidum, greci ete-
 nim rigorem flegmam appellant.
 ex his quattuor humoribus sequuntur sanj
 ex his sequuntur infirmi. dum enim extra
 cursum creverint nature equitadines fa-
 ciunt. ex sanguine autem et felle acutę
 passiones nascuntur quas greci oxea vocant
 ex flegmate autem et melancholia ve-
 ceres cause procedunt, quas greci chroni-
 ca dicunt.

cap. 3. De morbis acutis

Oxea est acutus morbus, qui aut cito tran-
 sic, aut celerius interficit. ut Pleuris. Phre-
 nesis. Oxia enim acutum apud grecos
 est

Febris enim significat / Chronica est prolixus
vaporis morbus qui multis temporibus
remorat. ut podagra, Pthisis. Chronos etc
non apud grecos tempus dicitur.

quedam autem passiones ex propriis cau-
sis in minima accipiuntur. febris a feruo
re dicta est, est enim abundantia caloris.
phrenesis appellata sine ab impedimento
mentis. quia greci mentem Phrenas vocant
semper quod dentibus infrenant nam frenare
est dentes contingere. est autem ex agita-
tione et dementia perturbata ex choleri-
ca vi effecta.

Cardiace vocabulum a corde sumptum
ex aliquo timore, aut dolore afficitur. et
enim greci cardiacam vocant. est enim
cordis passio cum formidabili metu.

Lethargia a somno vocata est enim op-
pressio cerebri cum obliuione et ingi som-
no veluti stertentis.

Syranchie a continentia spiritus et pro-
focione dicta. greci enim syranchem
continere dicunt. qui enim in faucibus labo-
rant dolore faucium profocant.

Phlegmone est febris stomachi cum ex-
tensione et dolore; nam cum esperie fe-
ris inquietudo et febris consequitur. unde
et dicta est. Phlegmonem. a Phlegmone id
est inflammare. Sic enim sentit. et unde
nomen accepit.

Pleurisus est dolor lateris acutus cum
febri et spissis sanguinulentis. Satus enim
grecis pleuron dicitur. unde et pleuritis

gas

passio nominatur // Peripneumonia est
pulmonis vitium cum dolore vehementi
et suspirio, graeci enim pulmonem pneu-
monia vocant unde et cognitio dicitur est.

Apoplexia est subita effusio sanguinis qua
suffocati intereunt. Dicitur autem Apoplexi-
a ex leuiali percussione repentinus casus fiat
graeci enim percussorem apopleximum
vocat.

Spasmus Latine contractus sed ita partium
aut nervorum cum dolore vehementi-
quam passionem a corde nominata
dixerunt quod in rubis principatum uigo-
ris habet. fit autem diuisus modis. aut ex
repletione. aut ex inanitione.

Tetanus maiorum est contractus nervorum
a cervice ad dorsum.

Telum lateris dolor est dicitur est autem
ita a medicis. q. dolore corpus transuer-
beret quasi gladius.

ileos dolor intestinum. unde et iliaci-
tas dicitur graeci enim. ilion. obusliere di-
cit. q. se intestina per dolore involuunt. hij
et torminosi dicuntur. ab intestinorum tormen-
to.

Hydrophobia. id est aquae metus graeci
enim. idos. aquam vocant. Hydropho-
biam dicunt. unde et latini hunc morbum
ob aquae metum lymphaticum vocant. fit
autem. uel ex canis rabidi morsu. uel ex
eius spuma in terram proiecta quam si
homo aut bestia tetigerit. aut demencia
capit. aut in rabiem uertit.

Carbunculus, dicitur q. in ortu suo rubens sit
ut

ut ignis Postea niger ut carbo exstinctus
Pestilentia est contagium quod dum
unum apprehenderit celeriter ad plu-
res transit. quicquid autem ex corrupto
aere et in visceribus penetrando immit-
tur. Itaque etsi plerumque per aereas potes-
tates fiat tamen sine arbitrio omnipo-
tentis deus omnino non fit. dicta est au-
tem pestilentia quasi pestilentia que
Inci incendium depascit. et toto desci-
dat corpore pestis. idem et contagium
a contingendo. quod quemcumque contige-
rit interficit. dicitur etiam inquinata
ab inquinum percussione. eadem et lu-
es a labe et luctu vocata. quae statim
vita est ut non relinquat spaciuntē
poris quo aut vita speretur aut mors
sic repentinus luctus simul cum mor-
te propinquat.

Capitulum 4. De Chronico morbo
Chronica est prolixus morbus qui longis
temporibus remoratur. ut podagra ~~phlegma~~
phlegma chronicum etiam apud grecos est
tempus

Cephalica ex causa vocabulum habet
quod est capitis passio. greci enim caput
cephalon vocant

Scholthoma ab accidente nomen sum-
psit. quod repentinam tenebram inferat o-
culis cum capitis vertigine. vertigo ieris
est quod trescumque ventus consurgit et
om

omnia in girum verti videntur. sic et
 in vertice hominis, arterie et meningie
 consistantem ex resoluca humilitate
 gignunt. et in oculis girum faciunt. et
 inde vertigo rursus patata est. //

epilepsia vocabulum sumpsit q. me
 tem apprehendens pariter et artus corpus
 possideat. gregi enim apprehensio r. em
 epilepsiam vocant. fit autem ex melan
 cholicis humore quos exuberaverit
 et ad cerebrum pertingerit. fit passus
 et caduca vocat. eo q. cadens gger spasm
 patat. fit etiam vulgus furatus ap
 pellat. q. pro long. cursu comitet eos in
 sania. eadem et furatus. ipse est et mor
 bus comitatus. idem maior et divinus
 quo caduci tenent. cuius tantavis est
 est ut homo quantumvis valens comi
 dat et spumet. Comitatus autem dicitur
 q. apud gentiles cum comitorum die cuius
~~die~~ accessisset comitia dimittebantur
 erat autem apud Romanos comitiu
 mundus sollemnis, tertio kalendas ja
 nuarij.

Mania ab insania vel furore vocata
 nam gregorum vetustas furorem, ma
 dictum appellabant. sive ab inanitate
 quam gregi maniam vocant. sive
 a divinatione. q. divinare gregi mania
 dicitur.

melancholia dicitur a nigro felle.
 gregi enim nigrum melan vocant fel
 au

autem cholera uocitant. Epilepsia
autem in Phantasia fit. melancholia
in ratione, mania in memoria.

Typi sunt frigidæ febres. qz typos lati-
ne forma atqz status dicitur. est enim
accessuum. uel recessuum resolu-
tio per statuta temporum interualla.

Rheuma græce Latine creptus siue
fluor rhuicopus

Catharrus est fluoꝝ Rheuma inqz ex
naribus, quæ dum ad fauces uenerit
Branchis uocat. dum ad tracheam uel
pulmonem Tisis dicitur.

Cozza est quædam influxus capitis in os
sa uenerit narium, et pruritus uicem
fecerit cum stermitatione. unde et co-
zza nomen accepit.

Branchis est præfectus faucium a fugi-
do humore, quæ enim guttur branchis
appellatur, circa quod fauces sunt, quas
nos corrupte branchias dicimus.

Raucedo amputatio uocis hæc et ar-
terialis uocat. esqz uicem clausam, et
rancam reddat nõ artenarum iniuria
Suffurium nomen sumpsit qz respira-
tionis difficultas est. quam græci dysp-
niam dicunt. id est præfectionem.

Pneumonia a Pulmonibus nomen
accepit. est enim pulmonis tumor cum
spumæ sanguinearum effusione
Hæmoptis emissio est sanguinis per

os unde et nomen sumpsit. cum enim sanguis dicitur.

Phisis est ulceratio et tumor in pulmone. quibus qui in uentibus facilius eveniunt. **Pthisis** autem est apud grecos dicta propter totius corporis consumptionem.

Tussis graece ab altitudine vocatur quia a profundo pulmonis ueniat, cuius contraria est superior in faucibus ubi uerba distillant.

Apothema a collectione nomen accepit nam collectiones graeci **Apothemata** uocant.

Empyema dicta est **Apothema** utrinsecus uel in latere uel in stomacho cum dolore febris et tussis et abundantibus sputis et putulentis.

Hepaticus morbus a reuoris passione nomen accepit graeci enim reuor **Hepar** uocant.

Lienosis a splene uocabulum sumpsit graeci **Splen** lien uocant.

Hydrops nomen sumpsit ab aquoso humore cunctis nam graeci **Idra** aquam uocant uerunt. est enim humor subcutaneus cum inflatione turgente et anhelitu fetido.

Nephritis a reuoris Langore nomen accepit. renes enim graeci **Nephros** dicunt.

Paralysis dicta a corporis impensatione facta ex multa refrigeratione aut in toto corpore aut in parte.

Cachexia nomen sumpsit a corporis malitia habita. **Cachexiam** enim graeci malam

ue

uexationem uolauerunt. sic autem e
iusmodi passio ex intemperantia egre-
tu. uel mala curacione medicantis, aut
post egredidinem tarda resumptione.

Atrphia nomen accepit a diminutione
corporis, nam greci nutrimenti cessatio-
nem Atrphiam uocant. et enim tenui-
tas corporis, ex causis latentibus, et paula-
tim conualescentibus.

Sarcia est superfluum carnis incremen-
tum, quod ultra modum corpora saginan-
t. greci enim carnem Sarcia uocant

Ischias uocata a parte corporis quam ue-
xat nam uertebrae uisae quorum su-
mitas illorum initio terminat greci Is-
chia uocant, fit autem de flegmate, quod
descendit in uelosa, et efficitur
ibi glutinatio.

Podagram greci a retentione pedum dicitur
uocinatum, uel a feraculo dolore, siquidem
omne, quod immittit fuerit ab usine uo-
catur a grece

Arthriticus morbus ab articulis passio
nec uocabulum sumpsit.

Calculus, petra est quae in uexa fit, un-
de et nomen accepit, gignit autem ex
materia flegmatica.

Stranguaria dicta est eo quod stringat urina-
rum difficultate.

Satyriasis, iuge desiderium ueneris cum
extensione naturalium uisuum dicta
passio a Satyris .ss. // //

Diarrhea rugis ventris fluxus sine vomitu //

Dysenteria est diuisio continuationis // id est ulceratio intestini. Dys enim diuisio est. entera intestina. sic autem antece-
dente fluxore. quam graeci diarrhamusunt

Leuenter dicitur q. cibum tanq. perleuiam
estina nullis obstantib. faciat prolabi. //
Colica passio nomen sumpsit ab intestino
quod graeci colon appellant

Ragades dicuntur eaq. fissurae sive rugis
colleata circa orificium. sic. et Herpeticus
ides a sanguinis fluxore dicitur. graeci enim
sanguinem Aina dicunt

capit. 5. De morbis qui in su-
perficie corporis apparent //

Alopecia est capillorum fluxus circum
superis pilis fulvis quis qualitatem habe-
re. uocata hoc nomine a similitudine
animalis vulpescule quam graeci Alopecia
uocant

Parotides sunt durities uel uelutis
que ex febris. uel aliquo alio nascuntur
in auriu. uicinitate. unde et parotides
sunt appellatae. oba enim graece auriculam
dicuntur

Lentigo uestigia macularum parua in
turditate formata a specie Lenticulae
ta

Crysipela est quam Latini sacrum igne
appellat id est execrandum per Antiphra-
sim. si quidem in superficie rubore flammeo

cutis rubescit, tunc motu rubore quasi ab igne vesna inuadunt loca ut aut etiam febris exicitur.

Serpedo est rubor cutis cum pustularum exstantia et nomen sumpsit a serpendo estque serpat per membra.

Impetigo est sicca scabies prominens a corpore cum asperitate et rotunditate foris hanc vulgus Sarram appellat.

Prurigo vocata a perurendo et ardendo Nyctalimus est passio qua per diem visus patientibus oculis denegatur, et nocturnis inuentibus tenebris rediunt: aut uersa vice ut plerumque uolunt die reddi, nocte negari.

Verruca aliud sive Satyriasis aliud verrucis singulationis sunt. Satyriasis uero una fortior, ac circa ipsam plures inueniuntur.

Scabies et Lepra, utraq; passio asperitas cutis cum pruritu et squammatione. Sed scabies tenuis asperitas, et squammata est. hinc denique nomen accepit quia ita ueluti purgamenta amittat, nam scabies quasi Squammata. Lepra uero asperitas cutis squammata Lepidi similitudine et nomen sumpsit, cuius color in nigredinem nunc uertit, nunc in alborem, nunc in ruborem. In corpore hominis ita Lepra dignoscitur. Si uariatione intersanas cutis partes color diuersus appareat, aut si ita se ubique diffundat, ut omnia unius coloris, quamuis ad ueterem faciat Elephantiacus morbus dicitur ex similitudine

86

26

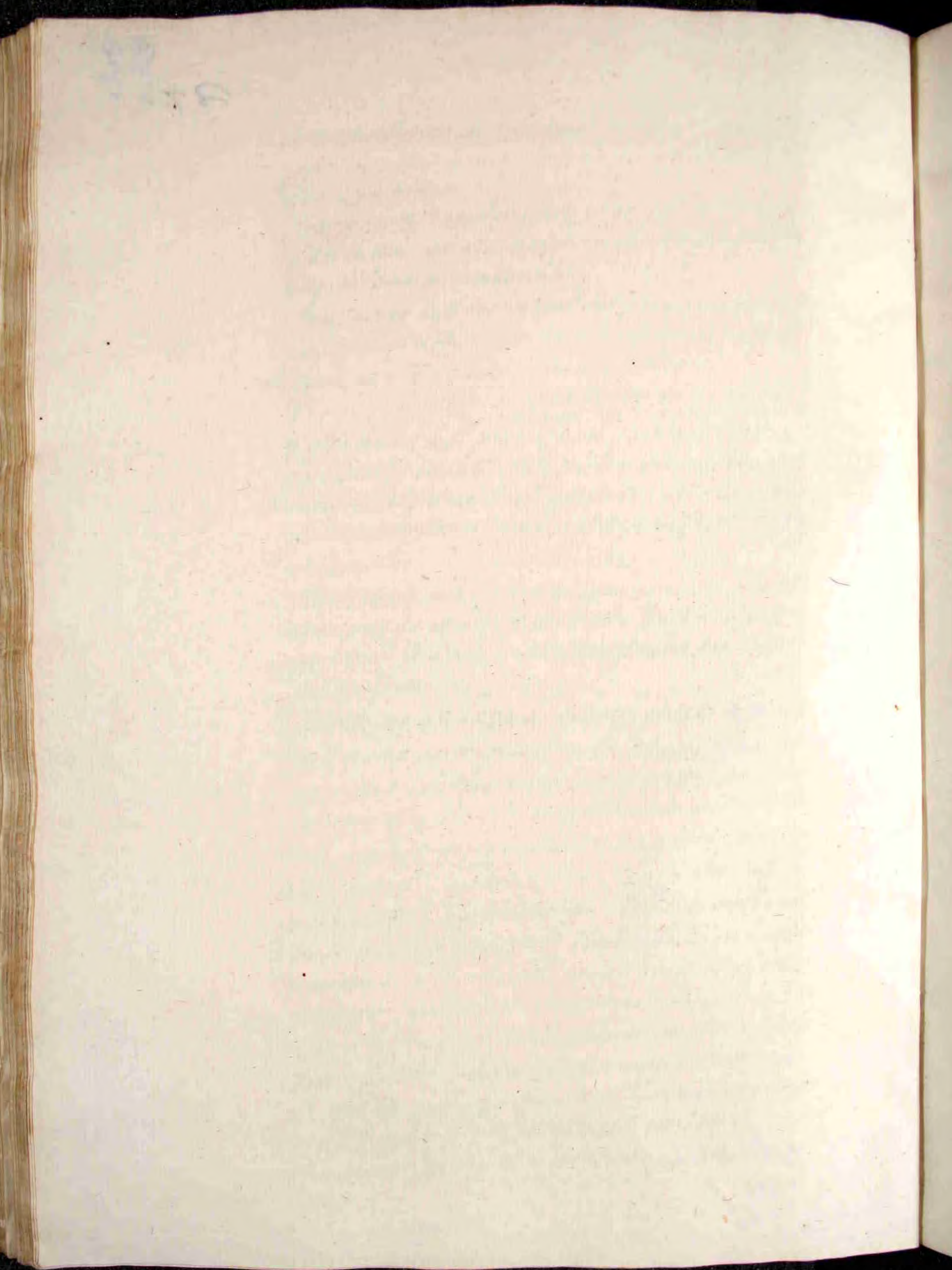
...temperamentum...
...humor...
...et...

87

27

De rebus in p[ro]prietate d[omi]ni
 De rebus in p[ro]prietate d[omi]ni
 De rebus in p[ro]prietate d[omi]ni
 De rebus in p[ro]prietate d[omi]ni

De rebus in p[ro]prietate d[omi]ni
 De rebus in p[ro]prietate d[omi]ni
 De rebus in p[ro]prietate d[omi]ni
 De rebus in p[ro]prietate d[omi]ni

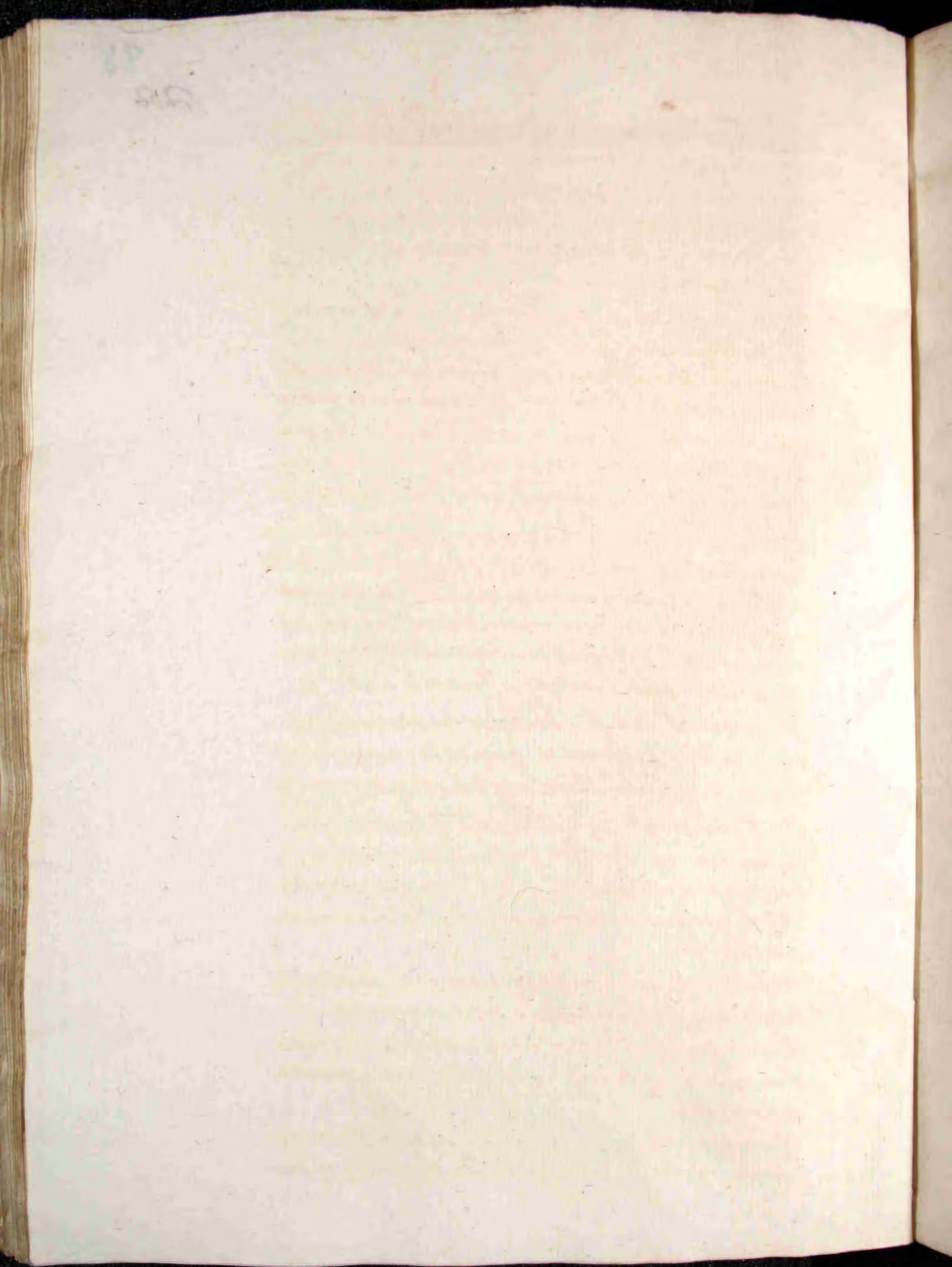
De rebus in p[ro]prietate d[omi]ni
 De rebus in p[ro]prietate d[omi]ni
 De rebus in p[ro]prietate d[omi]ni
 De rebus in p[ro]prietate d[omi]ni

De rebus in p[ro]prietate d[omi]ni
 De rebus in p[ro]prietate d[omi]ni
 De rebus in p[ro]prietate d[omi]ni
 De rebus in p[ro]prietate d[omi]ni

De rebus in p[ro]prietate d[omi]ni
 De rebus in p[ro]prietate d[omi]ni
 De rebus in p[ro]prietate d[omi]ni
 De rebus in p[ro]prietate d[omi]ni

De rebus in p[ro]prietate d[omi]ni
 De rebus in p[ro]prietate d[omi]ni
 De rebus in p[ro]prietate d[omi]ni
 De rebus in p[ro]prietate d[omi]ni

ne elephantis cuius naturaliter dura et //
 appera pelles nomine morbo in his omnibus //
 dicitur quod corpus superficiem similem facie //
 elephantinum autem; sicut quod ingens passio //
 est sicut animal ipsum, ex quo derivatum //
 dicitur nomen.

Eleceris grece appellatur a viuisdamiani //
 malis nomine quod sit color felis. Invenit //
 cum latini derivationem vocant ad similitudinem //
 in dicitur electus meus. Surgitur vero //
 varu appellari aut a colore auris. Regium //
 autem morbum inde dicitur putari, quod //
 cum bonis et regalibus cibis facilius curatur

Cancer a similitudine maritimi anima //
 lis appellatur, videtur sicut medicidicte //
 nullus medicamentis sanabile, aut ergo //
 pidi solet a corpore membrum ubi nasci //
 tur ut aliquando dicitur vinal, tamen //
 inde morbus aliquando afflicta.))))

Furunculus est tumor in acutum sur //
 gens dicitur quod ferueat quasi feruunculus //
 unde et grece Andrax dicitur quod sit ignis //
 Ordeolus est parvissima et prudentia //
 collectus in capillis palpebrarum consti //
 tuta in medio lata et ex utroque conducta //
 ordeo granum similem. Unde et nomen //
 accepit.

Oscedo est qua in frontem ora exulcerata //
 tur dicitur ex sanguine oscitantium.

Frenus est ulcera circa cultum oris simi //
 lia his que sunt iumentis appetite //
 frenorum.

Ulcus precedo ipsa. Vulnus quod ferrosie //
 quasi uis. et ulcus quod dicitur quasi oleus //
 Pus

Institula est in superficie corporis turgida
veluti collectio.

Papula est parvissima cutis erectio cir-
cumscripta cum rubore. Et ideo papula
dicitur quasi pupula. Sirmigis.

Saries dicitur quod ex sanguine nascitur. ex
citato enim calore vulneris sanguis in
saniem vertitur, nam saries non fit in quo
cuiuslibet loco. nisi ubi sanguis advenit, quod
omne quod putrescit, nisi calidum et sic
modum fuerit quod est sanguis putrescere
non potest: Sanguis autem et tabes si-
bi differunt. Fluere enim sanie vivus
est, tabe mortuorum.

Cicatrix est obductio vulneris naturalis
coloris partibus servans dicitur quod obducit
vulnera, atque obtegere

Alia morborum assignatis
cum eorum descriptionibus
causis et curandi modo

cap. 1. de decidentia pilorum

descriptio
causae
curatio

Decidentia pilorum, quam calvitium
carnis affectus capitis est, qua universi
eius capiti defluunt. provenit autem vel
a vitio raritate, vel ab humoris defectu
ex quo ipsi generantur et nutriuntur
curatur autem eius modi decidentia (nam
de vero calvitio hic tractamus) si ab an-
gustia fiat vel refrigerante et exsiccante
et sanguinem minuente. si a flauabile
vel refrigerante et humectante si fiat
a pituita vel calefaciente et succante
quare exercitatio et motus maxime huius
prodest praesertim ventriculo vacuo. siue
vel a frigiditate fiat curatur vel calefacien-
te et humectante. et quiete. et aeres huius
hueris. curatur etiam per sanguinis minu-
tionem et basilicę dexterae solutionem si a
gummea sit eius modi decidentia. curatur
et purgatione sequenti potione. ʒ me-
dulle cassie fistule recens per setam ex-
tracta, et medulle tamarindoy in aqua
mentha prius infusoy. curatur etiam et
alijs multis remedijs et medicamentis
iuxta causas ex quibus eius modi morbus
nasitur. et signa que prese fuerint.

cap. 2. De morbo gallico

est morbus gallicus (quem et hispanum
et

Et neapolitanum nominant, nos quoque
sane in aliis huius temporibus affectus no-
tissimus, antiquioribus uero reperitur in
quidem nobis detestandus tamen perse-
tus, qui cum a pueris incipiat, in lin-
quam terminat, variis et dolorum et pus-
tularum proventus, ac praeque notis
pus dis cruciatis.

fit autem a quattuor humoribus a natura
si temperate per exustionem in malignam
quandam naturam degenerantibus, a
taque ut plurimum primo affectu.

deprehendit huiusmodi quae in pueris a
principio pustulae appaerunt crustae obte-
tae succae, et lactea uisumque sanie ma-
nantes, iam et in fronte et circa radices
capillorum pustulae, seu uersus dexteris
tuberacula diversi coloris oriuntur, modo ci-
tra uel intra medicamentis sperni desiccata
modo hinc inde frequentes renascentia
in capite summa inest grauitas, in collo
humeris, atque ad omnibus articulis per-
petuus cruciatus, doloribus ubi tumoribus
praeter naturam obortis, qui cum difficile
dissoluantur, tardeque suppurerit in modo
saepe ac durities migrant: ad extremos
fauces palatumque, et in superlingua ni-
gris fetidisque erumpentibus pustulis tur-
piter excedunt.

Hic morbus curat primo uultu humectan-
te et in actius temperato, uel parum cal-
do / Secundo curat sanguinis missione
praecipue si fuerit morbus recens ubi uires
sunt maiores seta uena seorsum aut com-

descrip-
tio
causa

signa

curatio

mury. ut sanguinis copia respondeat plerumque
 indurij. Tertio curatur contusione perfrige
 uel similia. 4. Syrupi fumarie. ʒ. et Bor
 raginis, ana ʒ. vi. Syrupi fumarie. ʒ. iiii.
 et de apythimo an. ʒ. ii. misce.
 quarto curat uacuatione atrabilis peris
 tui uel simile medicamentum. 4. medul
 la cassie fistula recens extracta ʒ. vi. ʒ.
 feltoris medicaminis quod scripsit Harnec
 ʒ. iii. ʒ. Diachar rami. ʒ. ii. ʒ. Syrupi Bor
 raginis ʒ. i. Decocti florum cordialium
 quodd. ʒ. misce et fiat potus. curat et
 alijs plurimis medicamentis.

caput. 3. De vlcibus capitis ma
 nantibus, quae graecis actiores et a
 iunioribus barbaris tinea dicuntur
 et decuratione pediculorum
 capitis, et aliarum partium.

quas graeci actiores dicunt. Plinius maria
 tra capitis ulcera appellat, vulgus Cepides
 tum tinea simillima sunt. Capitis tinea
 ut vocantur, est autem auctore Pauli
 hic morbus affertur quaedam capitis tenuis
 sicut foraminibus inter per foras, quibus glu
 tinosis humor depellit. " " "

descriptio

causa

signa

causam habet nitrosam salsamque pituita
 tem mixturam quendam humorem, qui par
 tem tenuem sansem ac mordacem partem
 vero crasum siccum in se habet. Unde si
 qui excernit humor tenuis sit biliosam
 dominari sansem conuincimus; si crassus
 atque glutinosus pituitam. 1. Padi

Pediculorum vero generatio, quam pedi-
culatorem Latini, Graeci. ~~Pedicula~~ Pedicula ^{Pediculorum}
sunt nominant a calidis sic humoribus ^{generatio}
crassis tamen, sed cutim subeuntibus, atq;
in eius profundo pediculos generantibus
quod plurimum etiam in ual, et immu-
dices et crassorum ciborum, earumq; re-
usus, quae excrementa ad cutem detrudunt
ut fleus, morbus per se patet

curat. Primum hic morbus uultu tempera-
to in altius, et humido, et alimentis
boni succi ut pullo gallinaceo omnia
que atram bilem generant maxime
cent. Secundo curat materiam dyspo-
nentibus succuliscis et similibus. 4. Siru-
pi fumariae. 5. Borraginis an. 3. III. Rho-
domelis sirupi eridibiae compositi ana 3.
II. musce. Item. 4. decocti Borraginis
fumariae radice Buglosae et petroselinis
addendo parum epithymi Libanum
semis.

Tertio purgatione uacuantibus per me-
dicamenta conferentia quae humore
terrestrem mixtum cum seroso tenui
purgant. ut. 4. diacatharticus. 3. vi.
confectus medicaminis Hamac. 3.
III. diacarthama. et electuarij desue-
co rosary ana 3. 1. sirupi buglosae. 3. 1.
aque Borraginis quod. 5. musce. fiat po-
tus curae et alij medicamentis plu-
ribus

cap. 4. De dolore capitis a
quacumq; causa contingat
dolor capitis, quem cephalalgiam Graeci

descrip
tio

vocant barbari sodam affectus est caput
infestans, quisi dicitur sic cephalica
appellat. grave quidem malum est, et
quod vellem occasione vehementes exci-
tat affectiones. ut aut neq; strepitum, ne-
q; visus ullius vehementiam, neq; splendo-
rem, tollerare possit infirmus.

causa Provenit generaliter hoc malum aut ob
modicam intemperiem, aut ob succorum
redundantiam, aut ob utrumq; simul
nonnunq; per consensum altera; partia;
sepe etiam a causis externis, quas proca-
licas dicunt. ut ictu frigore, ictu
et ebrietate. et alijs huiusmodi.

signa communem autem habebit notam a qua cum
q; fiat in temperie, quod nulla aderit gravitas
in capite, quod semper cum ab humore fit
capitis dolor adesse solet

clinet autem altera causarum differentia
a quibus procedit. ratione videlicet. sanguinis
emissione. repulsione roborum, purgatio-
ne, potione alteratione preparantibus mate-
riam. et alijs medicamentis. et remedijs
typis. N. q. cum a sanguine procedit dolor
per hunc clysterem vel similem. Et mal-
varum, foliorum vulgarum sic. furfuris max-
curialis ana. ℥. i. fiat delectum. de quo
accipe unciam quindecim, cui adde oleum
Sarium ℥. i. oleum Rosarum ℥. iiii. cassie
fistula preparata. et diacatholici ana
℥. i. salis ℥. i. misce et fiat clyster ℥. ii.

caput. 5. De Phrenetide.

Phrenetis inflammatio est cerebri. aut me-

Gra

brantur eius. cuius in universum a ga^{tes}
lens potius differentie, primum prim
cipium cerebri facultatum. Prima est cum
sola legitur imaginatio, quae in prore ven
triculo sedem habet. Secunda quando ra
tio elletis alijs corrumpit; quod in medio
ventriculo fit. Tertia cum memoria amit
tit manet imaginatio et ratio, quae
morbus posteriori cerebri parti inest. quae
omnia fusissime a Galeno tractantur
4. de loc. affec. ~~prim~~

Comitatur autem phreneticus pervigiliis
nonnunquam tamen, inquietus et turbu
lus quidam somnus; utraque subinde exur
gentes exiliant, et insipienter. ceterum
si sanguinea sit phrenitis, videntes delirant
sicut Gylisa velut furore quodam perciti
sunt, qui pleniorum signorum notitiam
desiderat ad ea Paulum. lib 3.

Oritur autem phrenitis aut a sanguine
exuperante, aut a flammabili cerebri subs
tancia, aut meningas eius imbuente
nonnunquam per consensum a ventriculo
fit, aliquando a toto, ut in febris. Et
paraphrenitis vocat.

Morbus autem iste incipit quinq; au
xilium generibus curat. Primo in sta
tenu et refrigerante et astringenti, vel
aqua ordei, ptisana ordeacea, aut succo
malorum granatorum et alijs eiusmodi.
Secundo avertentibus ut cephalica selia
si non sit plenitudo, nam si adsit media
aut cubiti vena epatica est secunda. Iti
cruent

cucurbitis . et fructuone et uincibus arctiu
et partium extremarum / Purgatis etiam
corrigentis auertit

Tertio curat repellentibus materiam flu
entem . qualia sunt oxymelimum ex par
te una aceti duobus olei rosarum et quat
tuor aqua rosarum . et alia huiusmodi
quarto curat corrigentibus intemperiem
que sunt frigida et astingentia omnia ut
Syrupus rosarum de agresta . granatorum
cidium . etc .

quinto digerentibus et uacuantibus mate
riam .

maxime sexto remedijs topicis ad caput ad motus
additis sequenti puluere . qui summam in
ducere potest . ʒ. florum Camomille . an.
et meliloti . p . ii . rosarum uulgaris et coia
di preparati ana . p . ʒ . corticum papaueris
albi . ʒ . iii . contundantur omnia

Capitulum sextum de Lethargo

Lethargus quem Latini somnium
Lethernum nominant affectus est p
ntendi contraria . ab obliuione sic dicta q
ea conceptis reum omnium obliuina
dat unde marissem . et inexpugnabile
quamdam dormiendi necessitatem cum
obliuione . et alienatione mentis eam
dixeris // Lethargi auctore Aetio duplex
origo est . quando qz enim a precordijs et
uisceribus per sympathiam orit . quando
qz in cerebro primu incipit . ne quibusda
statim ab initio euenit . quibusdam non
nisi ex accubum morborum decedentia

ps

praecipue ex Phrenitide ubi ob medicam
entis stupescientium eam ea cerebri pa
rs fuerit refrigerata. Saepissime etiam
a febre synocha in lethargum incidit
et a plura alijs egritudinibus. Et gene
ratim omnibus quas irigentes immanitates
consequantur. Sed neque obliuisci oportet quod se
pe in singulis diuturnarum febrium in
cubitibus egrotantes sopor inuadit, quem
admodum in quotidianis Phrenitide et
quartanis nonnunquam usu uenit.

Et hoc malum a putrescente pituita pos
teriori cerebri partem imbuente et re
frigerante in somno impellente, // -
imitat autem lethargicos Lenta quaedam
febricula nec adeo uehemens, ut ea quae
Laborantes curae precedere solet quod in re
Lethargus et caro distinguunt pulsus tu
rum rarus est, magnus et tardus, spi
ratu rara et imbecilla; somno leni om
nes huiusmodi sunt, desidiosi, ignorantij
interrogantibus eger respondent. Sunt
etiam usque adeo obliuiosi, ut ad meren
dum sepe excitati matulam manu te
nentes obliuiscant. delirant porro et
experij facti clamantes intrent. Sed
illud ad somnum reuertuntur, oscitant
frequentem; et quasi claudendi uis o
bliti fuerit persistunt. Suppina
centes ad pedes delabuntur. Et in crebris
cente morbo uelut cadavera segnes
decumbunt, quibusdam alius summi
dior est, alijs ita succa ut nihil reddat
Lethum praeterea quae iumentorum esse
solet emittit. ad extremum stertentes
ne

veluti sepulti arctissimo somno tenent
Lethargus curat quinq; remediorum
generib; . Primo ueluti tenui calefacien
te et exsiccante

Secundo auertentib; ut lethargie hume
ralis . aut medij si sit plenitudo - auer
tunt etiam et chlisteres acres .

Tertio curat repellentib; actu calidis
quarto nauantib; materiam a capite
per medicamenta purgantia euacuat
quinto autem et resoluie materiam
sal cum milu bene totus calidus et ad
motus capiti raso . id est fere hinc catha
plasmate ¶ curia ¶ p . 11 . Symp
p . 1 . cum aceto fiat cathaplasma . cu
curbitud; bene ignita occipiti affixe ide
faciunt

quinto curat per ea quibus systema
ta huius morbi curant, que solent esse
duo precipua somnus scilicet profundus
et excrementib; prima et secunda de
colicis suppressis .

capitulum septimum de Vertigine

Cum in morbo ob tenebrationes hebetu
dinesq; oculis obuersare, et omnia vo
cay ac circumferri uident, malum il
lud est quod Latini vertiginem, græci
uero Scythoma appellat. ualeant er
go barbari, qui tunc dum in cypro quærit
Scythomiam a Vertigine differre uo
lentes, nam si de cymen ullum ponē
dum sit in affectione. non in omnibus

erit constituendum // sic autem ob-
inordinatam spiritus flatuosissime
qui vel in capite generaliter, vel sensu
ex infernis excolle partibus.

curat in accessione (neque enim potest
esse eadem in omnibus curatio. Semper ^{etsi}
quibusdam res et spiritus immobiles red-
dunt conferunt) tenui uisum, quibus
bos ex repletione cuiusmodi est apo-
plexia gignit, nisi ex vomitu et fame fiat
in quibus cibi boni et multus sanguinis
sunt necessarij.

extra accessorem curat permissio-
nem sanguinis ueris humeralis, aut
medicis si sit magna plenitudo. Deinde
conducit bilis per duos aut tres dies syrupo
rosarum cum decocto coriandicet deinde
euacuet bilis hinc aut simili medicame-
to. ʒ medulle cassie fistularis recens
extracta. ʒ. ʒ. Rabarbari electi infusi per
noctem in aqua ardens. ʒ. ʒ. Diaprunis
solutum ʒ. ʒ. ʒ. Syrupi rosarum. ʒ. ʒ.
aqua bulbosae. q. uod. ʒ. misce et fiat po-
tus. curat etiam alij multas medica-
mentis differentiis iuxta differentiam
causae aqua procedit ut putasi a bile fla-
ua aut ab atrabile. pituita. ut puta
aliquando et sic raro per uomitum q. sic
magna vomitu. per euacuationem. per
corroborationem. per decotionem humores.
per uisus rationem. per purgationem pi-
bulosae. et tandem per resolutionem ma-
terie capitis per interna et externa to

psca medicamenta // ~ // ~ // ~ // ~ // ~ // ~ // ~ //

cap. 3. de epilepsia seu morbo comitiali

morbus comitialis (quem greci epilepsiam vocant) concussus est omnium corporis partium non perpetua ut in emprostotano opisthotano, et tetano convulsivis speciebus sed temporum intervallis accidens - neque hinc solumze ab illis differens, sed mentis quoque ac sensuum oblesione. ut auctor est Galenus lib. 3. de loc. aff. cap. 5. cuius tres sunt differentie. quarum prima in cerebro per primariam affectionem fit. Secunda per consensum ab ore ventriculi. Tertia (quae tamen et ipsa raro accidit) cum a parte aliqua incipit affectus, post sentiente quoque ad cerebrum usque ascendit: ut in eo puer accidit & cuius crura velut frigida quaedam aura per lumbos et lumbos in caput terdens quotidie cerebrum afficiebat.

Fit autem hic morbus a crasso humore pituitoso, aut melancholico spirituum animalium meatum, qui in cerebri ventriculo est obstruente; cum vero per sympathiam quis laboraverit, simile quiddam celebre patit. ventriculo a re aliqua infestato. nam ut singultus hinc cernimus, quosdam aut ciborum molle gravatum, aut putres humores ipsum infestant ita etiam et principium nervorum con-

cui credibile est ut a se expellat quid quod
 sit quod a parte primo affecta ad ipsum
 effert // precedit hunc morbum in ista
 corporis, acq; animi inconstancia cum mo
 tu minime voluntario. eorumque per
 ceperunt obliuis, in somniorum uisiones
 turbulenta. dolor capitis faciei pallor. et
 lingua preter hunc inordinatē mouetur
 quam etiam inuulsi mordere, inua
 dente accessione statim concidunt. in
 uellunt q; inuulsi stertunt. et circum
 agunt. precipuum uero ac maximum sig
 num est oris spuma; nam cetera inuul
 sia sunt et in alijs morbis. seruisq; morbis
 hoc uter morbus accidere. et est similis ap
 plexu. morbus hic in iuuenibus si heredita
 rius fuerit non suscipit curationem sine
 fructu hereditarius. et cerebrum primo
 affectus difficilis est curatu. presertim si
 per altigerit uigesimum quintum annum
 affectusq; fuerit ante illam etatem simili
 aut eodem morbo. 2. Sacchari optimi bene
 puluerizati. 3. ii. olei sisamini recentis
 aut amygdalarum dulcium. quod. i. mis
 ce et fiat confectio ad modum lochi. et
 non solum ante primam saltationem. sed
 multo decibus et sumenda semper ta
 men uentriculo uacuo. curat et alias a
 lijs medicamentis de quib; satiq; medicij
 ~ Caput. 9 De melancholia
 melancholia quaedam est mentis aliena
 tio citra febrē ab humore melancholico
 pro

infans recens na
 tus cuius multa fra
 tus in eadem aut
 simili etate pene
 inuic epylepsia pro
 cedentia prius opti
 ma p̄quisiōne in
 uictu materno. si
 ante primam salta
 tionem parum hu
 ius mixturę acce
 perit liberabitur a
 futura epylepsia

proueniens qui mentis sedem que cerebrum
 est occupat et eius temperiem immutat
 sic autem trifariam ut auctor est galenus
 interdum etiam uniuersum, qui in uenis
 continet sanguine melancholicis affectis.
 cerebrum ipsum communem etiam totius
 corporis rixam sentiens ob generale uisus
 affectu. namque uero reliquis sanguore
naturam seruante et immo existente
solus is qui in cerebro inuenit dignus est
qui uideat cum in melancholicis natura
sic alteratur, quod bifariam contingit aut
erum aliter in ipsum demutat, aut in ip-
somet est genitus, cum scilicet in tenui
calor, aut bitum, aut crassum abrumq; sa-
guinem super assauerit, que sane distine-
to non parum ad curacionem conducit.
 siquidem ubi uniuersus corporis sanguis
 melancholicus existeret ~~solum~~ ~~quod~~
 curacionem a sanguinis
 missione conuenit. ubi uero solum is
 qui in cerebro continet infirmus, quantum
 ad hanc attinet dispositionem se trahe-
 non indiget, quod si aliam causam serari
 possit, quod aut propter plethoram erit
 fauendum, aut preseruatoris gratia
 ut Acinus opinatur.
 est tertium melancholicis genus
 quod a uentriculo obore medicis plerumq;
 hypochondriacum flatu sumq; rorri-
 natum propter ascendente in cerebrum
 melancholicam quandam exhalatio-
 nem similem est, que oculorum suffusio-
 nes inducit
 Sunt autem communes nocte metus tres
 ti

titia huminum odium. et auersus. uariq
quosq; sunt melancholicorum imaginatio
nes. alij futilia uasa se esse arbitrantur
alij animalia bruta, alij mortem expe
tunt. quam non raro sibi coniscunt
simul etiam et perfiores eunt eandem
et abominantur, quod admiratione ma
gis dignum est. nonnulli semper uident
Democritum imitati. alij Heraclitum
referentes in perpetuo sunt luctu. sicut et
qui se deo plenos. et celestium aff
flatos opinantur. futuramq; predicere posse
melancholicum per consensum totius corpo
ris graues sunt et macilentum uenas ha
berit latus

inimicus quidem (nam confirmata ferere in
curabilis est) quosq; auxiliorum gene
rib; sanant. Primo uultum melancolicum
et inaltius temperato. ut est ius arie
tis. et gallinæ. cum Borragine aucbuglo
sa alterato. Secundo apparatus a
trambilem syrupo de pomis de Buglosa
de Borragine de fumaria. S. et comp. de
epitymo cum duplo aquarum aue de ce
ti Buglosa. Borraginis. fumaris. lupulo
rum scolo peridna hęc tamen multis
diebus sunt bibenda. qz terrestris est. et
admodum resiste atrabilis.

Tertio nauantibus melancholicam attē
dendo nunc sanguinea animum presentia
sanguinis. et si fiat per consensum totius
quarto auertentibus a cerebro et corde
ad ignobiles partes. ut partium extrema

rum fructibus uinculis. fote ex decolbo
reum parum calidarum cucurbitulis,
Balsam. et clysteribus. uel hoc. 2. malua
rum fumaris. Borraxinis, Supulorum ana
m. 1. epithymi semina ana 3. 111. fiat de
colbum. de quo accipe lib. 1. Cassia fistula
24 preparata. 3. 1. olei uolarum et sesa
minis ana 3. 11. Salis. 3. 11. misce et fiat
clyster.

quinto reliquias resoluentibus et corrob
orantibus caput et cor. Et tandem humer
antibus et intemperiem capitis et totius
succam sanantibus. per diuinus cum dulce
et amarum. per electuarium de gemmis
per electuarium legiticant. et alijs simi
libus

Capit. 10 De incubone

Incubo seu incubus (quoniam quidam ephial
tem appellant) sumptu quidem appella
tione, uel ab eius nocturnis uisio. aut quod
magis credibile est a uouis significatione.
cum huius morbo correpti inuadit se ab a
liis opinentur. Porro et a Themis dicitur. In
gamam, aut Ingalion dicitur, q. profocari
egrotantes uideantur, ut ne tamen nomine
et malum est ubi aliquis in somno oppri
misse, et inuenerit quadam molle.
tenui arbitrat. ceterum morus is morbus
a. crapula potissimum, et uigi inuenti
cubis cruditate, uaporibus, ruminum inde
incerebrum ascendentibus, qui et ipsu nos
ruant. et iter spiritibus animalibus aut fa
cultati animalibus permeus occludant, qui
sic affectu sunt frade ad modum difficile legimo
ue

uentur. torpent in somno, cum in corpore
cerebri facultas non defluat suppressam
uocem, aut frustra conantur rumpere, aut
incertam inarticulatamque reddunt. ad huc
suffocari se imaginantur. Denique ea
omnia, que vigilantes epileptici perpetu
e. eadem ipsa per quietem perfecerunt, qui
hac molestantur affectione cum similitu
dem anxietate tenuiori factis spiritibus. et
in halitu diggesto discussis. et reseratis ce
rebrum meatibus subito pergesunt.

Succurrendum est malo huic incipienti, si
enim semel inualuerit, graues sepe af
fectiones parit. epilepsiam nimirum
maniam, et apoplexiam, cum horum
uelut praeludium sit auctore Aetio. Si
tamen inter somnum et vigiliam super
uenere, malus est, detenditur si cum
sudore frigido.

Curatio eius similis est curationi morbi co
mitialis, quamuis mitior, semper tamen
eger a somno excitet uolenter, et cum
inreparatione. sepe quoque fretus uacuo
tis per Hieram. S. galeni. et agaricum
trochiscatum.

cap. II. De his qui amore insa nunt.

ex amore posse aliquos insanire argumē
to est Antiochus Seleucifilius, qui tra
huncam ronecam misere deperit, ut
quod alij quoque plurimi, quorum frequens est in
subtilis mentis. et in postquam monu
mentis non rara: quamuis sub fabula
rum inuolucro. est autem ut quidam ce
cum amor res plena sollicitudinis. Solui
tu.

trudo autem ut ait Paulus e gmeta animi
quodam affectu est cum subdit rancina
no in uehementi. ac laboris quodam mo
tu consistit. occasionem huius morbo ex
hibet res ipsa amata.

Deprehendit malum qz oculi uon cani frunt
Lachrymas nullas effundunt. sed dolupta
tate quasi per patria perfusi apparent, agi
tantur et subsilunt idem idem palpebra
et alijs omnibus corporis partibz illis ac
consistentibz solum hz amantibz conuulsi
Pulsus peculiaris huius morbo nullus est
quod medicorum aliqui sunt opinati. sed
quales solent esse illorum, qui multis so
licitudinibz sunt impliciti. Erasistratus de
magis arte sporte utq. ut morbus ex toto
detegat.

Regyma huius morbi curatio tradita est
capite de curatione melancholicis. et preter
illa sunt maxima remedia eorum quia
more insanunt. Primum et firmissimum
dare eis. quas deliquit. Simminus curet re
fiat melancholicus per ea que diximus ca
pice rano, nam imaginationem lesant ha
bent. et aliquoties rationem. quare statim
fugiat. absentia enim et aliarum rerum
occupatio est unum remedium auctore
quodam libello de remedio amoris //
otia si tollas perire cupidinis arcus
da namq. menti quo terreat opus
et prande uenturii locus amens et musci
us audieris instrumentis insulat. et
successore rano ut dixit idem diuidus tolli
t omnis amor. hoc est si affectionem ad alia
transulerit

caput. 12. De Apoplexia

At-

Attentum morbum graeci apoplexiam uo-
cant. est autem apoplexia animalium
functionum in uniuerso corpore subitae
satis. cum videlicet omnes pariter nerui
tum sentiendi, tum mouendi uim amisse-
runt, propter noxam cum mori neruorum ori-
ginis cerebro inquam illatam. Haec eadem
cum alterutram tantum partem infesta-
uerit, dexteram nempe, aut sinistram He-
miplexia, et paralysis graece resolutio la-
tine dicitur. De qua sequenti capite dicetur
Initium huius morbo dare pro catarrhali
ca causa sepe numero consueuerunt. Si-
licet cum caput alicuius aut casu aut
uoluntate ictu uulneratum est aut per-
cussum quomodolibet: tunc enim ad eam
partem humores conflant, ut quae propter
urgentem cerebri uolens uiam eos ad se
uenire permittat. aeris quoque ad modum
frigidi occursum eandem solet noxam ce-
rebro inferre: nam et caput spongis instar,
uelut manibus apprehensum constringit
et illius humores atque excrementa, in in-
ternis cerebri meatibus cumulatam retrudit.
magna tamen ex parte a causis internis
prodeunt, nempe a copiosa pituita, quae
nihil aliud est quam frigidus quidam crassus
atque viscidus humor, qui cerebri uentricu-
los consertim et semel impletos ita ob-
struat, ut animalibus spiritibus nequaquam
permissis esse patiat. quod si uide generatissimae
huius humoris quae fuerit, meminisse debet
quae superius cum de Cephalalgia agebam
dicta sunt. Et quoniam cruditates cerebri quoque

potissimum ebrietates huiusmodi successu pe-
 perere. Porro tamquam hęc affectus est
 ut probe deca scripsere uerę medicina ue-
 tristissimus auctor Hippocrates apoplexiã
 fortem soluere impossibile est debilem uero
 non facile; cum illa statim interficiat hęc
 uero in paralysem transiens non nisi longo
 tempore curat. Interficiat autem propter
 lesionem respiratoriam, quia etiam hęc
 habet ut dicitur fortis uel debilis dicat, nam
 si prohibita sit peritus transpiratio maxi-
 ma est et acutissima apoplexia. et par-
 ua et maxime debilis, quę parum habet
 in artubus impediendi. inter has me-
 die prout ad alteram magis aut minus
 accedunt fortiores aut debiliores dicentur
 qui iam in hęc malis sunt sensu omnino
 carentes ut Atius aut mortui uiuunt
 quapropter clausis oculis dormientium
 more decumbunt stertentes. opprimuntur
 hęc genere malis. Senes atq; si maxime
 qui temperamento sunt magis pituitoso
 q; si uicinerem et estiuo tempore corripue-
 rit maxima est apoplexia et magnam
 arguit causam uel ex Aphorismo 34 sec
 dorus secunda didicimus

Sanguinea apoplexia tribus remedijs ge-
 neribus curat. primo reuellentibus. secun-
 do euacuantibus materiam cerebri et uen-
 triculis eius. Tertio alterantibus inter-
 perem calidam a sanguine relictam.

Pituitosa apoplexia quę semper fit
 curat quatuor auxilijs generibus scilicet potus
 Primis uelut conuulsis. Secundo auer-
 tentibus uel acerbis clysteribus caput cephalicis

Fig. 2. Theriac
 S. 3. i. puluiz de Ra-
 barbaris 3. i. Rhod
 melis 3. i. aquę ci
 corę 9. f. misceat

tribus
 etiam

tam

uel ualentiora
uel mitiora

tam uacuantibus. Tertio uacuantibus p[ro]p[ter]
itam eundem, q[uod] hic morbus est acutissi-
mus dependens a materia fixa in mem-
bro p[ri]ncipale quodammodo frigida et ido-
moram et tempus apparandi u[er]i co[n]se-
dit / Erithina seu caput purgiva medicame-
ta que sternutamenta efficiunt huius mor-
bo succurrunt. Item et apoplegmatismij
uocant nostri masticea acemetiores
aut ualentiores.

~ caput. 13 De Paralyti quam
Latini resolutionem dicunt.

Dictum superiori capite iam est paralyti
tunc fieri cum alterius lateris nerui dex-
tri scilicet aut sinistri motu pauciter ac se-
su p[ro]uane, quibus si pauca quaedam ad-
iecerimus, nihil u[er]e red[er]e quod ad naturam
morbi spectet desiderabitur.

est ergo paralyti alterius lateris molli-
ficatio cum p[ro]uacatione sensus et motus
ad uertendum tamen, q[uod] non semper inte-
grum lateris resoluit, nam et tota manus
et totum crus interdum ut inquit ga-
lenus resoluit, atq[ue] solus in crure pes, et
que sub genere sunt, et ut uerbo remem-
plectamur sepe numeris unius tantu[m]
membrum sensus deperdit ac motus, ut
lingua, oris, uexica, et alia u[er]a corporis
partium. Porro p[ro]p[ri]e loquendo resolu-
ti[on]e magis motus q[uam] sensus conuenit, q[uod] uis
et sensus resolu[ti]o dicamus ~
sequat hic morbus frequenter apoplexia
et galeno auctore. 4. De uicij acuto y
coment. 28. paraplexia p[ri]matim dicit
qua

quae generalius nomen esse paralyticis. //
 in rem resolutionem complectens sine
 eam apoplexiam sequatur, sine aliunde
 proveniat. a quacumque vero fiat occasione
 humoris frigidum, crassum et lentum cau-
 sam habet. qui nervos obstruens spiritibus
 motum ac sensum deferentibus in eam pre-
 cludit. Morbus cuius ex amisso sensu et
 motu cuius facile patet. morbus tamen
 inter omnes convenit imperitiores finis artus
 in facie resolutione, quando alterius par-
 tis nervi resoluti, ut in ea affectione qua
 graeci cariniam convulsivam appellant
 vulgus medicorum oris torturam dicit
 malum non in ea parte consistere in qua
 altera inclinata est. sed in illa quae ipsa
 declinat et in contrarium trahit; cui et-
 iam medicamenta sunt ad movenda,
 quod ad curationem non parum affert
 momentum, sed quando oris tortura fit
 a convulsione, egra pars trahit ad se sana-
 ne docet galenus. lib. 2. de causis morborum
 cap. 7. et lib. 3. et 4. de feb. affectis. erant
 ergo Avicenna et gentilis calumniatores ga-
 lenum optimam veritatis indagatores
 cognoscentes torturam fieri a convulsione do-
 lore, tensione, et duntaxat quadam. contra-
 ria sunt quando fit a resolutione //
 differt utroque hic morbus ab stupore (quoniam
 sub eodem genere uterque continetur) mag-
 nitudine, cum enim incipit affectus, stupor
 fit: Postquam consummata fuerit resolutio
 unde galenus lib. 2. de feb. affectis. cap. 1.
 mediam quamdam dispositionem stupore
 facit. inter resolutionem, et integram vo-

Le

11.

Letitiam / Curatio resolutionis sic quon
qz remedijs. Primo ueluti calefaciente, sic
carite et pituita generationem prohibente
Secundo conuoluentibus pituitam incidendo
teruando, et teruando eam. clementioribus
prius, et deinde ualentioribus. Tertia
uuantibus pituitam, prius clementioribus
deinde ualentioribus. Quarto auertentibus
materiam in partem contrariam, refertur
ad spinalem medullam. quinto dissipanti
6. et resoluentibus materiam partium af
fectarum, et cerebrum et ipsas roboran
tibz. N.g. 2. diamusci dulcis 3. 11. acs
u corditi. 3. 1. conseruq. Antis et stheca
dos ana. 3. 111. theriac magna et mitis
ridati ana. 3. 11. pulueris galanga pipe
ris cassia lignea calami aromatici ana
3. 1. Symplic de stheca de quod satis est
misce. et fac confectio.

Caput. 14. De conuulsione

Conuulsio (quam greci spasmus appellat)
natura galeno. 6. aphor. com. 39. af
fectu est inuoluntaria ad similem ueni
entibus nervosis partibus dispositionem
quam etiam in motibus uoluntarijs as
sumunt. Unde ab eodem dictum est
lib 5. de morbis et symptomate conuul
sionem esse, que nervos, musculosqz ad
eandem uel affertur, in quem ipsi ab
animay facultate, cum habitum natu
ralem seruarent, dicebantur. que si ita
sunt constabit sane conuulsionem in
conuulsis partibus factam, hanc sola ratio
ne

ne a motu naturali differre. q. preter uolun-
tatem nostram conuulsio fiat. cum in ea
non ab arbitrio. sed a morbi imperio nerui
in suam originem conuulantur.
causas huius morbi tametsi obiter supe-
rius attingimus. duas inuicem sum Hippo-
crates assignat. quae sunt plenitudo et inma-
nitas. quibus tertiam addere possumus scilicet
et consensum aliarum partium.
huius morbi utq. transire necessarium satis
enim per se ipsum patet. a qua tamen cau-
sa fiat sic deprehendit. conuulsio quae a ple-
nitudine est sanum corripit subito exiens
aut saltem non multum post morbi initia
quae autem propter inanitionem accidit
non similiter euenit. sed post ardentis fe-
bres. plenasq. euacuationes. siue persu-
doris. uomitum. deiectiones infernas. san-
guinis per fusionem. siue aliquo alio mo-
do fortis fuerint Tertiam differentiam quae
per consensum est ab agrestibus aut aspi-
dentium sermonibus oportet exquirere.
conuulsio ex repletionne pituitosa (a qua
frequentius fit) curatur sex remedijs
generibus. Primo calefaciente et succante
uultu. Secundo pituitam conuoluentibus
Tertio purgantibus materiam paratam si
intermissiorem fecerit dolor. aut erudam
si uehemens et magnus fuerit. N.g. 2°
pulularum cochlearum. et agarici trochisca
li ana ʒ.ʒ. cum aqua salua fiant pilu-
lae septem / quarto curat auertentibus ad-
inferna materiam. ut clysteribus acerbis
glaribus. fructibus. quinto digerenti-
bus seu resoluentibus materiam neruis affixa
in

medicamentum
calidum

internis & externis / Sexto corrigentibus
Symptomata. praeipue dolorem qui aliquando
solet esse tam intensus et intolerabilis ut
vix quies posse illum ferre. Balneum olei
communis est bonum. et alia balnea.

Si ex sanguine sic convulsus a quo raris
pendet vera secunda est contraria.

Si sic convulsus ab ileflava aut ab atrabile
vacuet statim procedente tamen iusta con-
coctione.

Si est ab inanitione et siccitate curat
mellantibus alimentis & medicamentis
N. g. iure gallinarum pinguium etc.

Si convulsus est ab ictu animalium venere
natorum extrahat venenum admoto
parti affecta ambo galli gallinae. aut
galline glabro, scabiosa perstrita, et cum
vitello oui instar castaplasmatis apposita
venenum educit. idemque cornuculis per-
tusus imponit.

Si a casu aut percussione aliqua convulsus
sequat post factum tenuem et sanguinis
missionem et evacuationem. per cyste-
res parti affecta. quae parum emulsi-
dolorem sedent, et moderate resolvant
sunt admodum admodum. ut.

Si ordi de vitica
et camomilla fatina fuerit quae fati
maluayana. p. ii. omnia deo quant
et cum oleo camomilla rosarium et
terebinthina fiat cataplasma

Si ex puriora nervi non penetrante
est scindae nervus aut perfretur.
melius enim est vivere parte una pri-
vata sensu et motu quae mori. Deinde
apponant resoluentia et exsiccantia
humorem in nervis inculatum escape

ria

nat os imbreus ut possit libere per se
fridi

capit. Decimūquintum de
Tremore.

Tremor ut auctor est Galenus .s. de morbis
et symptomate contrarius quidam mo-
tus est ex contrariarum in se motuum
successione proveniens. cum enim facul-
tas imbecillior reddita membrum in sub-
lime tollit. ipsa vero gravitas deorsum
trahit pugna quaedam fit inter faculta-
tem et membri gravitatem. non per-
mittente facultate deorsum ferri mem-
brum. ut in resolutione membrorum solet
neque gravitate concedente ut facultas ip-
sum sublime servet sicut consuevit
rat dum valebat. utaque facultas viresum
nunc vincit. nunc cedit. atque hinc nasci-
tur tremor. — — — — —

fit autem in universum tremor ex im-
becillitate rerum quod palam senectus
ipsa ut Paulus ait testatur in qua est in-
curabilis tremor. specialiter vero id omne
quod motu faculatem imbecilliore
reddat huiusmodi solet symptomata in-
ducere. cuiusmodi est frigidus natusque
temperamentum, frigida aqua potus
non in tempore sumptus, pituitosi hu-
moris abundantia. Vinum multi presertim
meratoris immoderatus usus, senectus
et animi affectiones ut timor.

Signa ex egi temperamento et sermo-
nibus patebunt si ijs enim animi ad-
vertas procul dubio non solum notas sed
et causas quoque intelliges.

Tre

Tremor curat abscessa causa eius sed q̄
ferme semper fit a pituita ut resolutio
et convulsio ex plenitudine non est q̄
eadem res iterum fusius pertractetur
cum de ea satis abunde duobus precede
tibz capitibz dictum fuerit. multioribus
tamen remedijs indiget hic affectus q̄
resolutio et convulsio ex repletione pi
tuitosa, q̄a minor fit causa

Caput. 16 De ophthalmia.

ophthalmiam aliqui medici duplicem
faciunt, veram, et non veram, non ve
ram contrabitionem oculi, seu uacilla
tionem appellant, et ab externa aliquā
occasione fit. N. g. a sole, igne, fumo
pulvere, ulu, alijsq̄ id genus. et a gr̄
cis Taraxus dicitur, hoc est lucis pertur
batio, ut apud Paulum uidere est, qui
sic eam nominat, et uelut genus quod
dam facit eius, quę uera dicitur ophthal
mia, poro tam facili curatu fit, et
ut uel cognita tantum causa ~~desuper~~
discedat, modo id in principio fiat.
alioqui neglecta in ueram sepe ophthalmia
transit. est autem uera appellata ophth
almia quam Latini Sippitidinem uomi
nant adnata membrana, seu ut barba
ri dicunt conuulsina infirmata.
fit hoc genus morbz (de ultima quę dicit
uera loquor) aut ob plenitudinem uis
uersi corporis, ob quam adnata quoz hu
moribz plena distendit, uel propter ac
rimoriam humoris in oculum influen
tis, uel propter crassorum humorum aut
fla

flammentis spiritus tensionem // Nota
sunt ad iritiam, rubor, ex oculis lacryma
manantes. Et in maioribus oculis arigulis
qui ad nasum sunt sordes quaedam acerua
te. Et immixtum omnium, quae inflama
tionibus reperitur externis: quae perpetuo
internas sequit febris symptoma necessa
rium. ab hac tamen febris non pro creatur
nisi sic dolor ingens, et corpus paratissimum
ad eam.

Cum autem sex remedium generibus vera ophi
thalmia. Primo uultu refrigerante. ut a
ere natura frigida uel industria nostra s
pasa aqua aqua floribus et folijs refrigeran
tibus. et aere obscuro, quod lumen resoluat
spiritus, humoresque commouet. Et uultu tam
que partes inanitas retineant teracius
humores ne ad oculum confluent. car
nes ova, vinum, quae sanguinem augent
interdubitant. Somnus et quies laudantur
his enim oculus quiescit et humores
Secundo auertentibus sanguinem fluen
tem ut sectione cephalica eiusdem partis
Tertio repellentibus materiam fluentem
fronti admotis.

quarto apparantibus bilem non naturale
et crassam syrupo acetoso. S. et Rhodome
le. aut syrupo malorum granatorum, et
endibia. v. m. p. cum syrupo rosarum cum
aquis feruenti rosarum. Et plantaginis et
Ternulibus.

quinto materiam conuulsam euacuanti
bus ut Rhabarbaro myrobalaris citreis
Agaricis acat trochiscato. et pilulis de Rha
barbaro. aut aggregatis et alijs pauca
cultate predictis. // Sexto

Sexto reliquias materiz ex oculis uacuan-
tibus. et resoluentibz in admoto decotto
seminis ferrugine. seminis feniculi et
carni melle. Spongia aut melle linces

caput. 17. De imbecillo aspectu.
oculorum usus ut aliarum partium ope-
ratio tripliciter legitur auctoritate galeni
cap. 30. artis medicinalis. aut quous aut
quous se aut quous modo cernimus -
de ultimis duobus in presentia non agimus

in sequentibus ca-
pitulis. et

quous alibi de eis verba facturis sumus. De
Prima ergo lesione dicamus nunc que est
affectus oculorum. quam nunc et gerit de
cuius nature sunt causa externa. et inter-
na iuxta illud carmen.

Alia vira uentis puluis uentis faua fumus
ista nocent oculis. sed vigilare magis
ex his aut alijs sit tunc affectus aut per se
sensum totius ut in ethica. aut alia
partium. uel oculis primario affectus -
quorum omnium causa et nota satis ex
egri dictis et perse patebunt.

quando uisum proprium est in oculis ab
humore largior. curat quinqz generibz
remedium. Primo uisum tenuis exsic-
cance uisum sic facili conuolui.

Secundo apparantibus materiam. ^{ut}
melle rosato. collato. et oximelite. S. cum
aquis. aut de colico feniculi. Hyssopi. sal-
ua et similibus. etqz.

Tertio materiam conuolui uacuantibz
N. g. Puluis ex tuera. S. elephariginis -
masluchinis. Agarice trochiscato aut
Hiera etqz.

quarto auertentibus ad infernas partes
aut

cut posteriores ut Chyliferibus glandibus,
 Ligaturis braquiorum et circumfractis,
 rubus, formento et lotionne ex decocto re-
 rum capitalium multo pexu versus occi-
 pitum reuersi capitis. apoplegmatis mus
 eribus, cautero post aures. aut in caro-
 nali commissura. uel filo collo affixo.
 quibus roborantibus partem affectam et
 resoluentibus reliquias materiae. ut nucce
 muscata quotidie sumpta uisus recupe-
 rat.

cap. 18. De Albugine oculorum.

Albuginum oculorum duo sunt differen-
 tia, quaedam enim in summa corneae sup-
 ficie consistunt. et graecis nephelia atqz
 uila Latini uero nubeculae caliginesqz
 et tenues albugines nominantur. quae ue-
 ro in interiori parte sunt; et ut Paulus
 ait altius radices iecerunt, haeleucoma
 ta graecis. Latini albugines crassae dicuntur
 utraqz autem cicatrices sunt, ac maculae
 in cornea post uulnereum ueriones re-
 lictae. sic autem appellatur, q. ovis albione
 referant. omnes enim cicatrices aulbo-
 re Atis in rugo oculo candida uidentur
 densata enim cornea tunica subiectus ceru-
 leus color non amplius elucet. eminentes
 praecipue albescunt: plane minus candidae
 lauires parti rugae oculorum assimilantur
 morbus intuenti patet. vnde non est oculus
 signis. Albugo in senibus est incurabilis
 praesertim antiqua. in iuuenibus difficil-
 ter curatur. in pueris et infantibus facilis.
 Semper tamen est similis curatio precede-
 ti. in uelut ratione. uacuatione. auertent-
 ribus praesertim per filum, de quo capite 16.

cap

caput 19 De suffusione

quod Latini suffusio Graeci Hypochroma
et Hypochysis barbaris uero cataracta
dicitur et rubil aliud est quod frigidum crassum
et Lenti humoris. et glaciei instar con-
gelati inter Corneam et Crystallinam tunicam, id est
corneam et Crystallinam, seu maius hu-
moris tenuem effusio.

causque iam dicta sunt nempe humores cras-
si per rimas cruditates iuxta pupillam
inter corneam et Crystallinam accruati
praeter hanc etiam insistentis uisus et
ictus, et uentriculi affectiones.

noto ab Antiocho refertur inchoante
suffusione pupilla rubescit, et caliginosa
quaedam corpuscula assidue oculis occur-
sare solent: quibusdam uelut lanarum
filamenta, et araneorum tela, quibusdam
circalucernas uelut offeruntur, quorum
apparere incipiunt pupilla immutata
rate spectantibus interdum praerudet
interdum colorem pelagi praeseferens
sed inrescens et glutinosa accidentia quae
quae inrescunt, quae ubi ad uisum per-
uenire non possunt, et pupilla ad
didum colorem sine ulla penitus splendo-
re mutat, quamuis in uariis suffusio-
nibus uariis colores conspici solent, quaedam
erunt acris colorem, quaedam vitri imita-
tur, quaedam subalbescit, quaedam ad edum
sunt uerget, quaedam glaucescit, quaedam
invariabilis est. porro tunc quibusdam
invariabilis sic suffusio quoties altero o-
culo clauso pupilla eius oculi in quo est
suffusio, et clarior apparet, et dilatat
ut docet Galenus. 4. de morbo et sympto-
ma

mate cap. 2. Si culpa reuulsius oculi ac
cidat suffusus in utroque oculo, et non in
altero tantum id fit et per interualla
quoque, et prius aliquando in uentriculo
presentatur.

Suffusus curat. Primo (nisi absolutia
fuerit) uultu calido et siccis. Secundo et
certis uisum querentibus materiam aqueo
sam, et uacuam, per ea que diximus
cap. 11. 11.

quarto amentibus et acibus chyste
lib, balanis, fulturibus, fortibus partiu
extremarum. 11

quinto resoluentibus et dissipantibus
reliquas materia. primo interius sum

ptis
caput 20 de dolore aurium

Aures perinde ac alie uultu corporis par
tes dolore infestantur, et uehementi-
plurimum uisum sensu pollent. dolent
autem nonnunquam propter causas ex
ternas cuiusmodi sunt refrigeratio
in peregrinatione a uentis frigidis pro
ueniens; interdum propter intromis
sum humorem in balneis aquarum fri
gidarum, aut insigni aliqua qualita
te pręditarum. Sic etiam et ex causa
calida a quacumque occasione accedat,
ut sole igne, uento, balneis, et alijs hu
ius generis. Pręterea et ex illi uulne
re, contusione, uel aliquo medicame
to, que uermi in aures ingressis. In
terna quoque causę multe sunt ut im
temperies aliqua, aut uida aut uon hu

moris afflicti. inflammatio flatulenti
spiritus, ulcus. ac vermes intra aures
geniti.

Signa causarum externarum ex egrise
moribus colligi possunt. internarum
vero notas sic exquiras. si ruda fue-
rit intemperies nulla adest gravitas
sed si calida fuerit ardor et ruius ac
cumulo doloris. si frigida obtusior quo-
dammodo dolor est et si frigus sentit
idem de reliquis est iudicandum
curat quatuorplex. Primo ulnate
rui et refrigerante. quare a carnibus
et urino abstinendum est. Secundo a
uertentibus selta uena humerali eiusdem
partis sinoris fuerit plenitudo. uel me-
dia existente plenitudine. Tertio re-
pellentibus ut in oxyrhodino. uel lacte
humano ouino uel caprino etc.
quarto dissipantibus et resoluentibus
reliquas materis ut oles lumbricorum
carnis melle, amigdalarum dulcium
quinto frigidis sanantibus intemper-
em calidam in auribus relictam. qua
lia sunt oxyrhodinum. et alia adita
tertio genere.

Caput 21. De Sanguinis e na- ribus profluuio

Sanguinis e naribus profluij quod graeci
hemorrhagiam appellant multae sunt cau-
sa partim interius partim etiam exter-
nis. eas autem omnes intra capitare
dicimus. fluit enim sanguis a ueris ar-

terijis uel nasi. uel reseratis illorum orifi-
 cijis. uel tunicis ruptis diuisis qz. uel sudor
 dorus instar translatus. Poterit reserant
 arteriarum uenarumqz ora aut propter
 nimiam sanguinis multitudinem. aut
 ob aerem aliquam qualitatem in tunica
 ribus repletam. Diuidit autem tunica
 ex uulneratione contusione. rupture
 et erosione. uelut sudor transmittitur
 aut tunica ipsa rarefacta; aut sanguine
 tenuiore facto. quod multas de causis con-
 tingit. Scilicet tunc qz plus qz quod exercita-
 tionibus humor sit usus. aut medicamen-
 tis calidis sanguinem tenuantibus. aut
 uictus ratione. qui sanguinem uiliosu-
 rem reddit.

Nota tunc ex egijs moribus, tunc ex eius
 in temperamento. aut ante alta uita col-
 liquant. quamobrem eas omnes recense-
 re non erit opus. Hoc tamen notandum
 quod cum a capite sanguis per nares profluit
 in eo similitudinem ad esse grauitatem. Cum
 ab Hepate in hypochondrio dextro. cum ab
 splene in sinistro. cum a matrice circa um-
 bilicum dolores ac tensiones quasdam se-
 ntij. cum per ebriam sanguinis proflu-
 uium fit. ea signa accidunt. quae ab Hy-
 pochrate numerant. 3. prognosticis 4. 33
 prognosticis. et a Galeno in libro de ebri-
 bus. atqz alibi frequenter
 Sanguinis profluuium a quacumqz ora
 e parte. si uires non deficiant non est sis-
 tendum. qz eo multo liberantur moribus
 ut testat Galenus in libris de iudicijs. No-
 uitur uero. quattuor remediorum gene-
 ri

rebus sistet. Primo uultu refrigerante. et
astringente meatus. per quos sanguis fer
et de aere arte parato per acetum. aqua
rosarum. Salsum est. ubi ex succo aci
dulicium granatorum. Simonum. et

Secundo acertentibus in quibus praeputa
pes curationis uersat ut curium et bra
quorum dolorificis ligaturis fructuibus
fortibus ex aqua albi. et potestate calente
cucurbitulis sine scarificatione Hypo
condro appositus e regione naris a qua
sanguis effluit.

Tertio sistentibus et cohibentibus sangui
nem. et glutinantibus sumptis. uel admo
tis uel Salsuca. Portulaca et similibus
quarto auferentibus causam Hemorrhoi
ae uel medicamentis cholagogis. sicut
suis frere sanguis. qualia sunt Rhia
barbatum. murebalanjinum. et Tama
rindus. et haec mixtura uel similibus. ʒ
medulla tamarindoy. ʒ. vi. Rhubar
bari electi et corticum murebalanorum
citrinarum ana. ʒ. i. Sympliciorum
ʒ. i. aque buglosa. quod. ʒ. misce et fiat
potus

Caput. 22 De Rubedine faciei

Hoc malum nulli non est manifestum
cum oculata fide cognoscatur. Hoc etiam satis
sit dicere. quod quandoque prouenit a causis
externis. N. q. a sale. sepius uero
propter calidam Hepatis temperatu
ram irmodicam a qua sanguis bilio
sus fit aptusque est ad ascensum.
curatur autem primo si a sanguine bilio
so

so nascat vultu refrigerante de quo capite.
 4. de curacione Phrenitidis / Secundo a
 uertentibus ne sanguinis missione persec
 tionem uena mediq si fuerit plenitudo
 aut humeralis dextre. si dexte ipsa pleni
 tudo. Tertio parantibus humoribus
 sunt per medicamenta utilia. qualia sunt
 Symplicium rosarum. oxysacchara. S. Symplicium
 acetosus. S. Symplicium de acetositate citri. et
 Limonium. quarto uacuatione per medica
 menta. qualia sunt Rhabarbarum. mirro
 balani citrina. cassia fistularis. et Tama
 rindi etc. Quinto refrigerantibus Hepar
 et quodlibetibus bilis. et sanguinis calefac
 tionem ut electuario diatonico sanctorum
 diarrhodon etc. Sexto uacuantibus ele
 menter. et resoluentibus materiam par
 tis affecta. et repellentibus. et inducentibus
 albedinem. ut lacte humano. capris. aut
 ouino. unguento citrino etc. // //

capit. 23. De dolore dentium

1. De ipsius denigratis et mobilibus
 dentium dolores partim existant a causis
 internis. partim ab externis. externi sunt
 casus. percussio. et usus reu immoderate ca
 lidarum. uel frigidarum. res etiam duras
 et contumaces uel mandisse uel dentibus
 diuississe. et in uniuersum id omne. quod
 eos aut alterare potest aut commouere.
 Interni autem cause erunt intemperies
 aliqua. uel ruda uel cum humore frigido
 aut calido in quibus ueris. aut dente. se
 pe etiam humor ab stomacho ascendit //

Signa

Signa causae externae ex sermone, egri
sunt praeterita. internarum uero haec sunt
intemperies in capite maxime calida. et in
ventriculo.

curat eiusmodi dolor alterantibus contra
rijs sicut a sola intemperie. dum est a sa
guine curat primo uultu refrigerante. et
abstinentia vini, carnum. et ouy. secun
do sanguinis missione persectu ueni ueni
mediz eius partes sicut plenitudo in toto cor
pore. et dolor in altera parte dentium: siue
in omnibus secundum media dextera. Ter
tio parantibus bilem. quarto purgantibus ea
et quinto refrigerantibus moderate.
sicut a bile uel atrabile aut pituita curat
sicut cephalalgia. et si fuerit ab inflama
tione gingidarum. curat ut Phlegmonis

Capit. 24 De Angina

Synanche. uel Cyananche. quam latini
anginam uocant auctore Galeno 4. de
locis affectis. nihil aliud est qz spasmodif
finitas nullo existente uitio. neqz in
pectore. neqz in pulmone. unde omnes
affectus qui gutturi accidunt. quos spi
randi difficultas comitatur Hippocra
tes atqz alij ueteres angina nomine appel
labant. ut colligitur ex 3. prognosticorum
de fine etiam angina a Galeno 4. de ra
tione uictus in morbis acutis partium
que in gutturo sunt Phlegmone. cuius ab
eodem quattuor traduntur genera. 4. de
locis affectis. cap. 5. ~~in uerbis~~ scilicet aut
cum fauces inflammantur. aut ~~in uerbis~~ sine
ullis sine

ullibi inflammatione. aut ubi extrinsecus
circa fauces inflammatio apparet. aut cum
quibus partes tum interna tum externa
similiter affecta sunt. possumus et ex
dem quomodo generis assignare. ex vertebra
tum cervicis luxatione. //

one huc oribus omnino sanguinis copia aut
effervescentia mente in partes carnis dicitur
omnibus autem ut ait Paulus eadem euenta
sunt. quod non nisi recta cervice et difficul-
ter respirant, dolor adest. et quandoque febris
ruborque semper, tum uulnus, tum est, atque
tumor quodque, quibusdam os perpetuo licet
diducendumque est et deglutire omnino sic
affecti non possunt, atque dolore afficiuntur
idque uel maxime, cum potus eis per vias es-
fluit.

Angina quod acutissimus morbus est
in principio anteque absolutus fiat sex remedijs
curat. Primo uulnere et refrigerante
prohibente Phlegmonem auget. Secundo
auertentibus impetum sanguinis fluentis
ad partem affectam, et prohibentibus aug-
mentum inflammationis. Tertio repellen-
tibus materiam, et prohibentibus Cyranche
augerij. Quarto apparentibus pituitam aut
materiam istam, quinto uacuantibus ma-
teriam hanc per medicamenta mixta. 4
diacatholicon. 3. s. Agarici trochiscati 3
s. Diaphenicon. 3. iii. Rhodometis 3. s. a-
que buglosa quod satis est. misce et fiat potus
Sexto dissipantibus et resoluantibus materiam
externis et internis. ut oles camomilla
amygdalarum dulcium. Sesamini Deserminu
lini de lilio //

caz

capit. 25 De coriza catarrho
Raucedine et tussi.

coriza catarrhi raucedinis et tussis ea-
dem prope est natura. omnes enim he
affectiones fiunt ab humore exrema
toso a capite in subiectas partes descen-
dente. qui quidem humor si in nares
fuerit distillatus acq̄ens aggrauet co-
riza gr̄cus malum dicitur Latinis graue-
do. Si vero humor fluat in os palatum
et fauces catarrhus simpliciter appel-
lat. qūz sane uox Latinis distillatio-
nem sonat. Si uero idem humor descen-
derit in fauces et guttur. et asperam ar-
teriam cadat. et interiorum eius mem-
branam. asperiores atq̄ iniquales re-
reddat. raucam tunc fieri uocem ne-
cesse est. et morbus nascit̄ branchus
gr̄cusq̄ idiomate dicitur. Raucedo ue-
ro latine.

ex his etiam colligere possumus rauce-
dinem esse calidit̄m. non uero gra-
uedinem, quod Galenus 3. de sympto-
matum causis. cap. 11. et 2. prognost
coment. 49 docet. idem Paulus confir-
mat. lib. 3. cap. 28. et Aetius serm. 8
cap. 53. quare dicitur Brasabolius credere
catarrhum esse uocabulum commune
ad omnes humorum deflexus. quod me-
dici barbari rheumati tribuunt iux-
ta illud. Si fluit ad pelus dicit̄ rheuma ca-
tarrhus; ad fauces branchus ad nares di-
co corizam // Porro eius humoris qui
sic

si a capite descendit causa est cerebrum
seu q; a frigore infigidam intemperie
deductum sit. seu q; ab humoribus calidioribus
repleatur. vtrum quocumq; si ultra modum
haustum sit caput replet. et balnea ca-
lidiora. et sanguis perfusus capitis ex a-
qua calida maxime si alias calidius ca-
put existat. et cibis sane qui in ventrem
coltus per inferiorem partem non excerni-
tur in capite impetum facit.

Particulariter autem causa causat a des-
censu humoris. Rarcedo etiam quando
q; a vehementiori nociferatione et gelidi-
tate spiritusq; ingressu. Tussis autem
multaq; sunt causae. quas assignat Paulus
Aegineta lib. 3. scilicet distemperantia
aut calidiori aut frigidiori. quoniam effectus
sunt aliorum morborum symptoma esse
sunt morbi rimirum laterales peripneu-
monia. inflammationis recitatis. pthysis
et aliorum similitum.

Nota hic sunt calor circa partes affectas
aut frigus. aut mixtum utriusque habere
vnde est autem potentior ratio altera
tamen non neglecta.

distillata a capite ad nares aut os a mate-
ria frigida a qua sepius fit et aere frigido
facta sex remediis generibus curantur
Primo cibo calefaciente moderate. Secun-
do materiam frigidam apparantibus ut rho-
domeli. Syrup. de Leguminibus. Tertio pig-
nantibus materiam pituitosam ut Agari-
co turbis pulvis de Agarico. diaphenon
quarto anestetibus. ut Ligaturis. quinto
sistentibus fluxum ut masticea deglu-
ti

tota et thure. Sexto corroborantibus caput
que est pars primo affecta. et aqua mate-
ria describitur.

Distillatio Item que fit a materia eccan-
sa omni calida sex remedijs etiam uir-
trarijs curat. ultimo tamen genere oportet
et aliquando curare ulceranarium et
oris. que solent succedere. in his tamen eu-
randis consulte doctum chirurgum.

Tussis iuxta multiplicem causam a qua
procedit remedia exposuit. maxime con-
ceptam in pulmonibus materiam fau-
lem reddentibus ad expuendum elegma-
te seu Lochiano et expecto aut de pino
aut de pulmone vulpis aut electuarium dia-
iris Syrupus pectoralis. aut hoc Loch-
4. Lochiani et expecti. Lochi de caulibus
ana 3. i. pulvis diaris 3. ii. sacchari
di et peridiarum ana 3. i. succi liqui-
di 3. ii. Syrupi de Hyssopo. quod satis
est. misce et fiat Loch.

Caput 26 De orthopnea Asthma

Et Dyspnea | Triasunt nomina
apud grecos. que eandem ferme rem signi-
ficare uidentur scilicet nunc predicta
et omnia suspiriosos et antihelios signi-
ficant. de quibus Celsus lib. 4. cap. 4. a
burde agit. dyspnea proprie dicitur a grecis
difficilis antihelios modica. quam uis
Paulus lib. 3. cap. 26. uelut esse difficul-
tatem spiritus et animi et uisum ac-
ciderit alia plurima preter hoc comitant
Asthma grecis est difficultas antihelios
uehementior. Et cum ager non potest res
pi

pirare sine anhelatione. orthopnoea
 est cum respirare non potest. nisi rec
 ta ceruice spiritus trahat / fiunt huius
 affectiones ut inquit Aetius cum aut
 crassorum aut tenuium humorum in
 uelutud pulmonis bronchia obstruxit seu
 tumor quispiam abscessus similis in ipso
 consistit. Similiter autem difficulter spi
 rant. quibus aspera arteria multa dilata
 tione madet. repletaque est. ab alijs e
 tiam fit causus. ut ab ulcere pulmonum
 que omnia docet distinguere Aetius. cu
 rat in accessione per fistulas. Ligaturas
 et cucurbitulas extremorum.

In tempore quietis curat Asthma pitui
 totum sex remediorum generibus. primo
 uicini calido et sicco. ut acieq. stativ. aut
 cate parat. roseo marino. Salvia et f.
 Secundo apparantibus materiam uelut
 in cerebro Pulmone. Et alijs partibus trans
 mittentibus. qualia sunt calefacientia. inci
 dentia tenuantia. et tergentia.

Tertio purgantibus materiam si multa est
 in pulmonibus. aut etiam non multa in
 toto. nam si pauca fuerit in pulmonibus
 ut per spica expelli possit non opus est
 purgatione.

quarto auertentibus auxilijs. ut his que
 per nases. et palatum purgant. et rhinis
 scilicet a pituitate. et alijs multas
 de quibus cap. 25. procedenti. quales sunt cly
 steres. et glandes acres. Et cautera in capite

quin

quinto promouentibus sputa sic castorei
dentibus diluantibus assieram arteriam
et roborantibus pulmones.

Sexto reliquias materis succantibus et dis-
sepantibus. ut rithridato. teruaca magni
diamusis dulci et amaro.

caput 27. De Peripneumonia et Pleuritide.

quod Peripneumonia quae est pulmonum
inflammatio. et pleuritis seu laterales
morbus, quae est inflammatio membranae
costas succingentis. uel musculorum ei pro-
pinquorum auctore galeno. 5. de uicis affec-
tus, iisdem ferme remedijs curantur.
fiunt enim ab eisdem prope causis quam
uis peripneumonia a sanguine magis
protrahitur. et pleuritis a bilioso. ut docet
galenus cornu. 33. Lib. 6. aphorism.
utriusque tamen affectus causa externa
calida per se. et frigida per accidens com-
munis esse potest. Peripneumo-
nia quaeque fit ab angina. a pleuritide
et capitis distillatione non nunquam
ut ait Paulus eius origo est sola inflama-
tio. Lateralis morbus aliquando est epi-
duralis, fitque per uirgationem, quem
admodum pestis. Peripneumonia ut
ait galenus. 2. de uicis affectus cap. 3. de
prehensio ex tanta respirandi difficulta-
te et angustia. ut suffocari laborantes
uideantur. ac recti sedere cogantur. quem
affectum orthopneam nominant. Actig

116
111

tamen sexto serm. cap. 66. omnes peripneumonia notas deperit longo satis sermone. nimirum febrem acutam, grauitate toracis absq; dolore inflammatis tamen pelliculis toracis sentit dolor. faciem rubicundam praecipue males, nasum in summo simitum, appetentiam lesam, aqua frigida, manusq; etiam aeris desiderium tussim siccam: uel si exuant spumosa illud est.

accidentia inseparabilia pleuritidis si galenus et ueritati credimus sunt febris acuta, dolor perinde ac si locus uel interdat uel pungatur; respiratio frequens et exigua, pulsus paruus arteriam duram et quoddam modo tensam indicans: tussis magna ex parte cum sputis coloratis, non nunq; uero sine his. has incognitas pleuritides appellat galenus loco superius citato. §. scilicet de locis affectis. cap. 1. quae uel celeriter firmiter rapiunt, uel longotempore spacio firmiter. quae in locis multis doloris habens species proponit.

curat uera Pleuritis sex generibus remedijs. Primo ratiore uictus tenuis usq; ad quartum diem, cum uires ferre possint ut salte amygdalarum dulcium sine pane. ptisaria ordeii collata, uel non collata. a quarto usq; septimum pane loto et salte amygdalarum cum saccharo. et radice, Buglosae condita saccharo. Post septimum iure pulli refrigerato cremore ordeii, semper tamen q; natura et consuetudo est consideranda. bibat aquam ordeii
aut

aut saccharatam, aut ex decolto liquidi
cia remissa calidam. Vinum nullo mo
do liberandum est, nisi vires sint admodum
imbecillae; tunc enim vinum dilutum
et ius gallinae, aut aqua eiusdem per
distillationem convenient; aut in de
clinatione. dormiat supra affectam par
tem, talis enim incubatio minorem do
lorem infert, augetque calorem partis affectae
et magis resoluit materiam flegmose
aliusque facili, ut minimum semel
in die. animi perturbationes, quae augere
possunt inflammationes tollantur ut ira
timor et similes.

Secundo auertentibus materiam quae au
gere possunt inflammationem, ut sectione
uena interna cubiti, quam uocant He
paticam eiusdem partis.

Tertio materiam apparetibus quae si
fuerint frigida absque coctione uacuan
da est, ut Symplicium, Symplicium indi
cia .s.

quarto purgantibus non ualentioribus,
qualia sunt quae sunt, sed clementioribus,
et salubribus, quae Arabes et nostrae
cognouerunt.

quinto sputum materiae pleuritidis quae
in pulmone, et thoracem exsudat faci
le et fluidum reddentibus in omni tem
pore flegmose et omnia diei.

Sexto reliquam materiam resoluentibus
et dissipantibus, ut unguentis, emplas
tris, cataplasmatibus, et fortius per spungam
ex

ex deculo camomilla, meliloti, seminis
lini, ferugis, et fufuris.

capit. 28 De sanguinis sputo

Omnes sanguinis expulsiões auctore
galeno lib. 6. cap. 2. de causis sympto
matum toto genere præternaturam
censent, excepto sanguinis profluus
quod mulieribus ab utero defluit. San
guinis tamen deiectio per os, et eruentis
putam alijs et detentis præsertim quan
do ex pulmombz emanat, qd tabern effi
cere solet. huc accidit roriturqz a cau
sa externa; et aliquando ab interna
quas omnes capite. 21 de sanguinis ena
ribus fluxu scriptum. eas tamen ex
galeni sensu longe eruditius collegit
huic sem. d. cap. 59/

causæ externæ ex seminibus qzqz aut
assistentium cognoscunt. internæ vero
partes ~~inter~~ sunt sanguinis plenitudo
venarū aperta vel erosio, aut lesio pulmo
nis, aut aspera arteria, procedit etiam ex
torace lesio, et hæc quæ sunt iuxta fauces
quandoqz ab iudinem deuorata, quan
doqz a uentribz, epate, et splene
curat autem sputum prædictum sangui
nis quinqz remediũ generibus. primũ
uultu refrigerante et distingente, ut ac
re in qstate, sparsis humi herbis, floribus
et aquis frigidis, et aceto rosato etc.

Secundo auertentibz a rupta uena uel a
perta, ut sectione uenæ interna cubiti fræ
quenter, etiam extra quaqz hora si opus
sue

fuerit paucus tamen missis sanguine cum
multis per spatum reiectus fuerit. siue
in paucis et eger sit plethoricus largior.
Fertur equantibus sanguinem et ipsius
reducentibus ad iustam proportionem
quattuor humorum; quibus constitu-
tus est sanguis ipse. ut tenui uictu pa-
rum nutriente si fuerit largior sanguis.
si acer biliosus ac mordax. Sympo rosa-
rum. myrtillorum. et eridibiae. ||

quarto glutinantibus uicibus et contrahē-
tibus oris hiatum. Et tandem sustentibus
sanguinem. Hoc tamen genere auxilio-
rum semper est utendum. Et statim cum
eger uisiter. ne sanguis immodice fluat
ut portulaca maris. et ore retenta, sa-
pida Hermatite. Corallo albo uisito. Et
Cobol armeno. ||.

quinto conuergentibus symptomata pre-
cipue sanguinis concretione. ut oxy-
melite. S. et corripis, dosis sunt ℥. ii
Huic symptomati conferre coagulumbis
di. uelleporis ab ℥. i. usque ad ℥. i. cum
uino albo. ℥. i. Theriacis magnis. aut
diacurcumis cum aqua hyssopi. aut sca-
biosa.

Caput. 29. De Empyemate id est
Suppuratione et Tabe.

empyema grecis Latini suppurationis
est affectus pectoris eorum. quibus in su-
cigēte costis interius membrana abs-
cessus. aut in aliqua alia pellicula factus

acerbatur ruptusque in vacuum pectus /
 us locum effusus. inter pulmonem et /
 membranam costas succingentem -
 unde constat ex non curata pleuritis de
 hanc affectionem maiori ex parte nasci
 quod aphorismus 3. sectione. 5. vetus
 celsissimus Hippocrates docuit. Interdum
 tamen ex sanguinis eruptione hinc ma-
 lum oritur. disrupto nimirum vase a
 liquo in thorace. et ad cicatrue non per-
 ducto. iam et propter confluxum a capi-
 te per mutata[m] arteriam in pulmone
 sepe fit. iuxta aphorismum decimum sec-
 tionis quinta. excusus quoque procatar-
 tris fieri potest sed raro.

Suppurati sic deprehenduntur si inflama-
 tio processerit. deinde vehementes febres
 quiescunt. et ex magna quoque parte do-
 lor gravitatis. ac sensus remanent in
 in lateribus in profundo thoracis. simul
 que transfluere aliquid appareat iux-
 ta multiplices reclinatio[n]is permutatio-
 nes. et maxime cum ab uno latere in
 alterum decumbunt. tunc sane multitu-
 do puris manifestat. et fluctuationis
 cuiusdam sonitus sepe sensibiliter in
 reclinatio[n]ibus ipsorum auditur. //

Cognoscitur itaque suppuratio facta tum ex
 praedictis. tum quod nihil relatu dignum re-
 velatur in eis qui processerit vehementer
 in lateris dolore. Sed quoniam vicina
 admodum affectus hinc morbo phthisis
 est auctor Hippocrate. sectione. 5. aphor
 10. non invidiam de utraque affectione uno

capite aget. Dicamus ergo phthisim
esse pulmonis exulcerationem et in hoc
omnes conveniunt, ex empyemate nata
ut dicitur est. Nonnunquam et ex de-
fluxu humoris acris atque erodentis o-
ritur // His autem notis cognoscitur. totius
corporis summa ad est extenuatio, nares
acuta sicut, tempora collapsa, oculi con-
cavi, scapulae alarum more prominen-
tes. ad haec tussunt, qui sic affecti sunt
et quod ex parte fatidum est. et febres
reperiunt Plethica. quarum in sequenti ca-
pitulo, quae a Galeno numerantur. i. de
differentiis febrium cap. 11. quae si probe
consideras. et praeter haec etiam quae ab Hy-
pocrate dicuntur a phthisim. 11. 12. et 14
Sethorius quinta plenam habebis signorum
cognitionem ad hanc affectionem dignos-
cendam

curat suppuratione. medicamentis purgati-
vibus prius iam dictis. cap. de pleuritis in
fine, cum terminat per suppurationem
per ruptum abscissum. aliquando tamen
ubi magna est copia puris incisio est fa-
cienda secundum longitudinem costae
inter quartam. et quintam brachii
membranas facta prius experientia filij ac-
tu humidi admisti supra locum si exsica-
tur. Sed adverte ne totum pus. vel il-
lius magna quantitas extrahat simul
sed multas purgationibus, quamvis cito
Et caute in habitatione calida propter
conservationem caloris innati et spiritus

Phthis

Phthisis sic curari possit quinqz generibus //
remediorum curat. Primo uictu refrigerante
et humectante habita ratione si electus
siveo pectus uleus febris causam (quod pri-
us et magis curandum uolunt auctores)
calidus et siccus uictu curabis.)

Secundo abigentibus causas phthisis, que
sepius de phthisi curat ne diximus. cap-
it siveo uasruptum, curat ne diximus
precedenti capite. Si humor in pulmonibus
erosus apparet et uacuetur ut diximus
capite de catharro.

Tertio tergentibus uleus Pulmonis dul-
cibus et amaris. ut rhodomile Syrupus de
Liquiricia. Syrupus capillorum ueneris de
Hyssopo de prasio et decocto pectorali. etq.
quarto impletibus carne uleus et fluti-
nantibus siqz tamen proprie sunt spera-
natur. precipue precedenti debita ter-
one ut bolus armeno. Sanguine draconis
et similibus cum Syrupus pectorali.

quinto conigentibus symptomata ut
alui profluuium. de quo capitibus. 36,
37 et 38. dicemus. Est tamen hoc sym-
ptoma ab imbecillitate facultatis reten-
tius. et conuulsus uentris. et aliarum
partium. Pulvis diarhodoni Abbatis est
optimus. et in usu frequenti.

Capit. 30. de Palpitatione
cordis et syncope.

Palpitatio cordis sentremis (quam rec-
tiores medici male cardiacam appellat)
motus cordis deprimatus est nimirum

dilatatus eius præternaturam / Et pal-
pitatus propter inclusum vaporem cra-
ssum, ac multum. Hæc enim est gene-
ralis causa omnium palpitatum
cuiuscumque fuerint loci ut docet Ga-
lenus . 5. de symptomatum causis. et
si quibus de locis affectis scribens cau-
sas affectuum præternaturam cordis et
ventriculi. de huius affectus causis porro
inquit utriusque partis tumores ventricu-
li. tumores dispositiones aut fortis dun-
taxat intemperie aut veneroso humo-
re, namque ab Herisigalate aut inf-
lamatione. aut aliquo præternaturam
tumore fieri solent.

Ab eisdem causis sed maioribus fiet syn-
cope, quæ est auctore Galeno. lib. 12. method
præcepti iurium lapsus, qui sæpe a causis
externis accidit. ut a dolore, timore,
ira. et terrore. Et evacuationibus maxi-
mis. vigilijs. inedia. et alijs multis, quæ
vires dissolvere valent. ¶

Deprehenduntur hæc affectiones palpitatio
quidem ex ægrotis evidenter sentiente sine
malum. et ex pulsu. qui in causa calida
velox est. et aliquando cum febre infri-
gida. contrarium apparet. Si ab humore
intra pericardion collecto palpitatio cordis
fuerit pulsus est mollis et languidus -
Cognoscemus syncope ex pulsum maxime
languido et deficiente ex frigore ex-
tremorum. et colore faciei albo et exanguij
ex sudore frigido. et privatione sermonis
et motus totius / quando per consentum ven-
tri

truncus sit syncope sentit prius dolor in ipso
ventriculo, et gravitas, et sepe nausea ac
vomitus cum angustia precedit, de quibus
partibus sequentibus agemus.

curatur palpitatione cordis quinq; remedia
cum generibus. Primo vultu Cicautacaly
da et refrigerante ut aeri refrigerato ro
sis Santalis aceto. Violis, nemophare, myrto
addito vino et ambra. ut frigida proutus
penetrent ad cor. a causa vero frigida calefa
ciante, ut aere mutato et alterato, rosema
rio, majorana, basilicone Salvia, Moscho
ambra, melissa et similibus.

Secundo sanguinis missione praesertim si
fuerit a sanguine, et eger catrosus persee
tionem recidant dextra. non miram tantu
sed plures si non fuerit sensus. Si vero fiat a
flam implente ventriculum multum cor
du secunda est basilica similia, et parcesia
quis multitudine.

Tertio apparantibus materiam crassam et
mucosam et calidam frigidis eius acrimo
riam remittentibus: sed tam calidis q; fri
gidis moderatis, ne offenda cor pars prin
ceps, et fortuita. "

quarto vacuantibus materiam calidam
medicamentis colagogis de quibus diximus
cap. 1. sed in hoc affectu semper sunt mis
cenda cardiaca, et raro conveniunt sca
mniata, q; nocent cordi, nisi bene corre
ta. Et quando elementa non sufficiunt
ut 4. Rhubarbari electi infusi per nocte
in aqua cordibria 3. iii. medulla cassia
fistula recens extracta, aut manna electa
3. i. Syrup. boraginis. 3. i. de which Drummar
ria

diatum. q. s. misce & fiat potus. Si fuerit
materia pituitosa aut melancholica aut
biliosa fiat medicamentum conueniens
quinto auentibus materiam a corde ad
partes ignobiles praesertim urgentibus sym-
ptomatis. & in ipsa accessione. ut secta
uena mallesq; maxime in mensibus de-
centis aut hemorrhoidibus. & tumulis
in doloribus & fortibus partium extre-
marum chysteribus & cucurbitulis.))
Curat etiam Sexto corroborantibus cor. &
ipsius intemperiem corrigentibus sumptis
uel admotis.
Syncope curat primo per aspersionem fa-
cie & aliarum nudarum partium aqua
frigida. praesertim rosata. prohibet enim
hoc remedium spiritus resolutionem. dum
modo non proueniat syncope a causa fri-
gida. uel alui profusio. tunc enim ma-
xime noceret aqua frigida inpersa. sed
cum est abq; aut febris incensio spi-
ritus resolutis saluberrima est aqua frigi-
da. aut sola rosata aut aceto faciemq;
q; aspergere. & rutinae spiritus bonus o-
doribus naribus admotos. nisi sit syncope
ab uteri praefocione. q; tunc odores na-
ribus admoti nocerent. ut dicemus capite
de uteri praefocione. Spiritus tamen inq;
in corde quasi conuulsatq; quod saepe contin-
get in hinc morbo reus candidis sunt ad partes
externas fructibus. & Ligatur partium
extremarum. & cucurbitulis. & eueller
do pullos. & naribus auribusq; dolorem in-
ferendo refiat subita strangulatio. ~
Si

Si syncope fiat ob spiritus resolutionem,
post sanguinis evacuationem aut alij
fluorem videntur maxime, que dolorem
inferunt, et que reuocant spiritum ad
partes externas, odores tamen omnes op-
timi et necessarij, auctore etiam galieno
commento undecimo secundj libri a phorij
morum, que cito nutriunt sunt liquida
vinum citius, et omnium maxime, et
celestium odores.

caput. I. de imbecillitate ven-
triculj. et de dolore et inflammati-
one eiusdem.

quancumque quilibet ventriculi lesetur imbe-
cillitatem gignat, ea tamen que in cog-
tione est etiam si valida sit appetentia
dicitur ventriculj imbecillitas, que affectu
Laborantes Stomachicos appellant me-
dici, quemadmodum et hepaticos ga-
lenus nominat, 6. de symptomatum
causis, eos qui imbecilla cognitione re-
tus infestant. Hec videtur sicut quilibet
cilia actus tripliciter leditur ut diximus
scilicet quod vix, aut quod uiciose, aut quod
comodo. Vltimum symptoma dicitur a-
gicus Apepsia, et latius cruditas, duo
prout dicitur omniyros, malarij
rum conuulsio ventriculj, que sit tar-
datur cruditas queque dicitur itant cibum
proprium suscipiant transmutatio-
nem: et hec a gicus dicitur bradypepsia
de qua nunc est sermo, si uero omnino
corrumpanter cibj, ut nullam bonam

coctionem admittant sub mala et vi-
triosa coctione comprehenditur. quam-
uis nullum proprium habeat nomen
tarda concoctio fit uel q. potentia cibos
non superat. uel q. somnus breuior fu-
it q. qui eos vincere possit. uel q. im-
modica copia sumpta sit. uel q. concocti-
oni repugnent. uel q. inordinate sumā-
t. q. si praeter hanc artem aliquam aut
alienam habeant qualitatem nōntā
imbecillam concoctionem. q. corrup-
tam parit.

Deprehenditur hoc malum si culpa qui
desunt ciborum et potus abegit et
alys scies. Liberalioris tamen potus in-
dicium est fluctuatio, cibi uero grauitas
in uentriculo percepta. Deinde ruri in-
gesti cibi fuerint uisitu difficiles ut pa-
nis in cibano non bene coctus. uel
fermenti expeis, quem azimum appel-
lant; aut carnes bubulae. suilae. Her-
cinae. asinae. atq. carnellinae. nam
his ultimis Alexandrius homines ues-
cunt. Deinde imbecillitas uentri-
ci quae cibos superare non potest cognos-
cit si ab intemperie ruda proueniat
per uultus. nidorem enim referentes
calidam arguunt intemperiem. acidi
uero frigidam. Praeterea ubi calor in-
festat siccitas adest. secus ubi frigus. Si
frigus quoque cum intemperie affue-
rit deprehenditur et ex grauitate et
ex uultibus. Ex his quoque foras emittan-
tur

tur aut deorsum per secessum aut sursum
 per uertitum. Tumores uero prae
 naturam ut erysipelata, glandemata
 et reliqui proprijs signis cognoscuntur
 et qui istis tumoribus laborant con
 trarijs non in totum inuantur.
 ab iisdem causis quae supra numeratae
 sunt duae quoque affectiones fiunt dolor
 scilicet uentriculi et inflammatio dolor
 ab intemperie sola fit aut ab humoribus
 calidis et frigidis sine putredine. infla
 matio uero ab influxu humoris calidi
 et sanguinei putridi. Haec uentriculi
 imbecillitas nullam proprie habet cura
 tionem. cum a multis ut diximus cau
 sis fieri possit. Sed cessat morbus eius cau
 sa profligata. Saepetamen reualescen
 tibus a dentibus uel magno morbo a
 deest imbecillitas uentriculi, quae curae
 roborantibus qualitate tum manifes
 ta, tum oculta. neque uero in uentri
 culi imbecillitate sunt utilia calida succa
 et astringentia, praesertim uim est ab
 intemperie calida, ut docet galenus. 7.
 metho. contra suos praecipit. immo
 in frigida causa calida medicamenta
 prudenter sunt ad mouenda et exli
 beranda: ne ex accidenti resoluat natura
 sus calor. Sed si frequentius fit hoc sym
 ptoma a morbo frigido cum materia
 illius curationem in praesentia ponimus
 et describimus.

Curat ergo haec quinq; generibus reme
 dior. primum ueluti calefaciente et ex
 sic

711
Siccante et cibis facilibus concodtu, ut
sunt perdices. coturnices. turtures et
similes.

Secundo apparantibus pituitam.
Tertio ipsam pituitam uacuantibus
scilicet mirabilanus est.

quarto dissipantibus flatum et intem-
perem frigidam corrigentibus ut pul-
uere diacubusdon Abbatis et rosate quo-
uella simul est.

quinto corroborantibus uentriculum in-
ternis et externis qualitate tam ma-
nifesta quia proprietate seu tota subs-
tantia. quales sunt uentriculus ungul-
linarum pellucida interiores. dolorue-
tricus si sit a sola intemperie curatur
contrarijs ei. ut si a flatu et frigida in-
temperie fiat mederi illi debemus per
dicta quarto genere remedium in hoc
capite. et etiam per frequentem fo-
rum saltem quolibet die bis in uacuo
uenterculo hoc decocto spongijs medi-
dis uel philtis. ℞. absinthij mentz
camomilla. calendula. anathus ana
m. i. galanga cortis citri. spica galio
phyllorion nucis muscata. cinnamo-
ri. Zingiberis ana. ℞. ii. seminis ferri
cum anisicarb. et cymmi ana ℞. iii.
rosarum. Coriandi preparati ana. ℞. i.
viri optimi rubij. ℞. iii. aqua cha-
lybeate ℞. ii. fiat ex his decoctum
ad consumptionem tertie partis. Si
a Calida intemperie per frigidam curat
si cum materia per illius euacuati-
onem

nam per sanguinis missionem. si etas et facultas ad sint. et eger sit carnosus q3 uis inordini uehementi dolore. Subita ratione spiritus sit necessaria sanguinis missio ex sententia omnium. Si uero alij humores abundantauerint illor eua cuatio per medicamenta purgantia est necessaria. " " " " " " inflamatio uentriculj curat' ut epatis flegmone. et phrenitis. scilicet primo ueluti tenuis et refrigerante. Secundo sa guinis missione ex basilica ad repellendum. Nam etiam reuulsione faciat chylares. fultones, ligaturq. et fatus extremorum. Tertio repellentib; in ternis et externis: quarto in augmento repellentib; et digerentibus seu resorbentibus. quinto in temperiem calidam relictam alterantib; et corroborantibus partem affectam ut Syrupus rosarum et decocto seminis psyllij. et fidonorum et similibus. Si uero in Suppuratio nem terminet. curat' per ea que diximus in fine capitis. 27. de curatio pleuriti dis

caput 32. De singultu

Singultus uelut quodam uentriculj convulsus est. non tamen uera censeat cum in musculis non fiat. quod ad con uulsoris essentiam requirit. Ventri culus uero musculus non est. neq; eius obstaculum. ut aperte galenus demonstrat. Lib. 6. de morbis et symptomate cap. 2. ut cuiusq; tam en res habeat motus est uentriculj. quo ad expulsiorem rerum

molestiam, aut quantitate aut qua-
litate mouet.

sic generaliter ut auctor est Hippocrates
sexta sectione aphorismo 39. aut a
plenitudine, aut inanitione: et praeter
has causas etiam ab humoribus uel
cantibus, et rebus acris facultate praedi-
tis. Item quibus quisquam affatum
deuorauerit calidum aliquod medicame-
tum, et deinde calidam potum bibe-
rit, et ex cruditate etiam praesertim in
pueris / Morbus perse patet. //

Singultus qui ab inanitione fit raro
curacionem suscipit, similis tamen est
curacionis ex inanitione de qua supra
cap. 14. si a sola intemperie fit per al-
terantia contraria curat, plerumque ta-
men fit a plenitudine humoris pituitosi
si cuius curatio similis omnino est cu-
racioni imbecillitatis uentriculi, que
fit ab humore frigido pituitoso, de qua
capite precedenti dictum est.

Si fiat a rebus acris et mordacibus, ut
a piperibus praesertim sumptis uino et a-
qua calida super id, ut Galenus docet
in de compositione secundum locos, et
comment. 45 sexti Aphorismorum, tunc
necessaria est uacuatio per Rhabarbarum
et mirbalanos citrinos, cum marna e-
lecta. In antiquo tamen singultu qui
fit a materia frigida, praeter ea que
dicta sunt capite precedenti, si medi-
camentum est optimum et expectum
et squinantium calami aromatici ani-
si

si marathii. foliorum menthae et absyn-
thij costi ana 3. i. croci ligni albes am-
bra. gariophylorum. albes alexandrina
ana 3. ii. apij coarctati preparati semi-
nis papaveris albi. casii lignea ana 3
i. conserva aranciorum. 3. ii. Saccary-
que simul misce, et fiat confectio.

Capit. 33. de appetentia immodica quam carinam appellant

Appetentia immodica quam carinam
appellant dicitur. cum ventriculus ea
comedendi rabie vexatur ut satiaris non
possint. qui sic affecti sunt. nec post inges-
tos ad nauseam usque cibos. quos cum ci-
tra noxam ferre nequeant eorum ple-
nitudine. velut intolerabili quadam
sarcina gravati ad vomitum (quod ulti-
mum est remedium) confugiunt. ne per-
eum a tam grandi periculo liberentur
verum cum explebilis sit eorum appe-
titus deinde ad cibos convertunt. et in
similem prorsus necessitatem detrusi ut e-
orum vomere cogunt.

fameli-
u

causae a Galieno sic breviter explicantur
4. de morbo et symptmate. cap. 7. Sci-
let accidit huiusmodi vitium. Item pluri-
ma totius corporis inanitas.
cognoscit eorumque ingesta fuerant de-
votione. Simulta sunt. et si quida fue-
rit. et rictus insuper a vitem referente
corporis vero inanitas. quae ut inquit Aeti-
us. ob plurimum caloris vehementiam fit
qui instar ignis cibos consumit. eadem ra-
re

refacit. et exhalationem moue sic de
proferendum. uentris egestiones longe pauci
ores prodeunt. qd pro eorum que ingerun
tur modo et proportione. qd si propter
reteritricis facultatis imbecillitatem
que cibis dominari non potest corporis
falsasie dissipatio. tunc multus est de
iectionum prouentus.

Sed fac huiusmodi immodica appetere.
na ab inanitione. ut in conualescenti
bus. curat cibo boni succi. facili conuolui
et sepe sumpto. non tamen multo. ab
mentis purgata semper laxare uentri
culum. excitare rianseam. et de ieiun
appetitione qd quis tunc difficilia conuolui
Si a uentriculi imbecillitate. reuocato
re aut uermibus procedat causas cessanti
bus aut exultis cessabit infirmitas.
Secundo apparantibus materiam hanc me
dicamentis iam sepe dictis. preest impu
rio capite. et. 31. de curacione imbecil
litatis uentriculi. 11
Tertio uacuantibus materiam pituitosa
medicamentis frequenter dictis
quarto resoluentibus reliquam materiam
medicamentis sepe descriptis. maxi
me cap. 31. quarto genere remediorum
quinto prostermentibus appetitum et
laxantibus uentriculum. quatuordecim
cibaria et iura omnia purgata. ut om
nia uoluita cum purgibus rebus. et hinc
dicamentis aut ei similibus. 4. de ueni
maluarum et serminis lini ana 3. III
olei sesamini. et butyri recentis ana 3. I
mis

musce et fiat potus. caput. 34
De cibi Fastidio.

Appetentiam nobis omnibus proinde
natura indidit, ne eius sine quo stare
animantium vita non potest perne-
gligentiam oblivisceremur. ea in hunc
modum fit. cum quodlibet animal in
ambientem aerem percutem dissipet
principes partes citius subdita manes
redduntur. hinc vero quod talis est naturalis
eum facultas a vicinis partibus ad se
allucunt alimentum, ut quod fuit ex
inanitum repleat. mox ille rursus ex
sibi vicinis atque eodem modo aliis ex a-
liis sibi proximis donec ad ventriculum
daveritum sit. et ab ipso subito fiat reli-
quis omnibus partibus per eam sumptio-
nem antepsum iam evacuatis. quam
quidem sectionem cum venter ferre
non possit, sed inde veluti diuella hic
inmodi molestie remedium exquirat
atque inde tum fames, tum appetentia
nascentur. est enim fames subito sensus
appetentia vero implendi desiderium
ut copiosius galemus Docet lib. 4. de cau-
sis symptomatum. cap. 17.
cum a fluxu ventris hinc passio fit noster
manifestus sunt. Si ab humoribus
ventriculi morsus ad est nausea et si-
tis vehementis, si ab humoribus putridis
etiam interdum febris adest atque vbi
crassi lentique humores fastidium cibi pa-
runt Si nec ratio ventriculi. nec

Si

11
Sitim patiuntur. Communiter autem omni-
bus superuenit nausea. iudicia uero
quibus calida intemperies dignoscatur
que huic morbo occasionem prebuit se-
pe in alij's capitibus dicta sunt.

In omni eorum fastidus mouent pinguis
oliagina et crocus, cum ipsis augent
appetitum odorifera omnia alimenta
presertim si habuerint naturam con-
trariam causa. acia etiam ut cepe
allia. porrum. piper. syriaci. cinnamo-
num. gario phyllus. myrmiscata. et
similia. parum modo stiptica omnia ut
menta absinthium. pyra. cydonia.
acida quocumque omnia ut acetosa agresta
et similia et salita omnia obseruata se-
per infirmitatis natura. Deinde mate-
ria est preparanda si calida fuerit eorum
lusa per Syrupum acetosum. s. et rosa-
tum. cum decocto ordei. Si frigida per
Rhodomel. et Oximel. s. per Syrupum
de absinthio.

Deinde uacuanda est materia calida rha-
barbaro. mirobalano citrino. Theriaco. s.
et non medicamentis que attrahunt
ab alijs partibus ad uentriculum. ^{ut}
Rhabarbaro optimi infusi pernoctent
in aqua eridibet cum paucis uino albo
et cortice mirobalanorum citrinorum
ana. ʒ. i. pulueris theriaco. s. ʒ. ii. sy-
rup. violarum ʒ. i. aqua buglosa. q. s.
misce et fiat potus

cap. 35. De cholera

quam

quam barbari cholericam. Et cholericam
 passionem appellant. hanc tam grauem
 etiam Latini cholericam dicunt. quae aucto-
 re Paulo. lib. 3. cap. 39. immoderata est
 uentris perturbatio, quae multo bilis fluxu
 et superne per vomitum et inferne
 per alui deiectiones fit. contingit obri-
 miam cruditatem quae nonnunquam pra-
 uisum admodum alimentorum sicut docet
 Galenus. 2. de alimentorum facultatibus
 cap. de peporibus, et libello de cibis boni-
 et mali succi, ubi ex boletis inquit non
 bene uolens cholera excitat. Interdum
 uero utrosorum successum culpa oritur
 malum sic deprehendit per superiora
 et inferiora excretis fit, utroque enim
 modo ad expulsiuam uentriculi uita-
 situr ut super qui hoc morbo laborant
 et copioso sudore madent. pulsusque ha-
 bent concisum. Et in musculis manuum
 ac pedum, maximeque scapularum contrac-
 tionem ac tensionem quamdam senti-
 unt. quae per vomitum reddunt aut a-
 cescunt aut amara plene sunt
 deiectiones uel pituitosae uel melanchol-
 licae, uel biliosae. nonnunquam etiam car-
 num recentis et cessarum. Totum simili-
 ter ex cernunt facies sepe uisum qua-
 lem Hippocrates describit. s. prognosticorum
 conspicit et color non dissimilis est. qui in
 iam mortuus cernit, nec ~~manet~~
 immerito frequenter enim affectionem
 hanc mors insequit, nisi celeriter medicus

opem tulerit. Denique et in uentriculo
et intestinis summus adest dolor angustia
et uellicatio.

Primo uultus debita ratio instituenda
est parum frigida calor enim humores
mouet. et frigus si immodicum seque
uis immobilis ipsos efficiat. spiritum et
calorem naturam resoluendi prohibeat
noceat, humores ipsos subito ad intesti
na reuocans. Alimenta sint bonisue
ij. et facilia conuictu parum et sepe sum
pta. presertim de frigidis uiribus. na
sepius utilis est abstinentia. ut reddan
tur cetera partes quasi anara. si fuerit
ciborum magnam fastidium. uia pen
sibus erit utilis. oia sorbilia. testiculij
gallorum. et Hepata gallinarum sunt
salutaria. et alia dicta capite superiorij
Potus in causa frigida sic uinum gene
rosum aqua dilutum. seruata consue
tudine egi. aut aqua cinnamomi. aut
seminis feruulij. In calida uero aqua
ordei. aut aqua decoctionis cornu di pre
parati. aut uinum granatorum.

Animi perturbationes maxime nocent
presertim. que ad interiora reuocant.
ut timor et tristitia

Secundo si materia e causa fuerit in
uentriculo uirritu curat aqua tepi
da cum pauco aceto et saccharo. aut de
cocto seminis rasan. cum syrupo ace
toso. s. si ueris fuerit multa materia
et abunde uenerit ad uentriculum. et
intestina apparatus syrupo rosarum.

122
122

Syrupo de aquella oxysacchara .s. syru
po de endibia .s. et similibus. cum aquis
rosarum. plantaginis. orvilaca. et alijs
eiusdem naturae.

Tertio uacuantib; cum corroboracione
ut Rhabarbaro. mirobalanis citrinis. et
chebulis . 11
quarto reuellentib; et trahentib; adcutē
ut balneo quo raro est utendum propter
facilitatis imbecillitatem. fructibus; h;
gaturis extremorum. et cucurbitulis.

quinto roborantib; uentriculum et in
testina. et prohibentibus motum humo
rum. et symptomata quaedam ut potu
solius aquae roseae tepidae. quantitate un
ciarum quattuor. maxime cum sit asolabi
le.

CAP 36. De Diarrhea

Hanc barbari corrupto uocabulo diarrhi
am appellant. est autem simpliciter ac
si uices alij profluum. cum sine ex
ulceratione. et inflammatione fit. cuius
uariae sunt species, ac differentiae. quae sic
habent. Albi enim profluum sine a
lto corpore. sine ab aliqua parte oriat
aliquando fit natura per irudicationes
quas Chryses appellant. Sumores inuti
les expellente. Aliquando uero uij sym
ptomatum, magno opere tamen iudi
cari oportet; an huiusmodi alij flu
or contingat: si enim crassi naturae fiat
curatio non indiget. iuxta Hippocratis
preceptum aphorismis. 20. sectionis. pri
mae. quae iudicant. et iudicata sunt inte
gre

que neque mouere aliquid neque medua-
mentis. sine aliter mutando. Sed sinere
oportet. Porro num per naturam crises
secutus sit albi fluxus consulere oportet
que ab Hippocrate dicitur. Lib. 2. prog-
nosticonum. prognosticus. 14.

Deprehendit quod in dictionibus com-
mixtus bilioso humore chylus apparet. et
quod iuuenibus temperamento biliosus ac-
cidit. et quod fluxus tempore et nocturnus
et citissime in dysenteriam degenerat.
Prouenit etiam nonnunquam obcuratis me-
senterij uenis. quibus epar uelut ma-
nibus utitur. dum alimentum ad se tra-

sive. Nota sunt quod in dictionibus
sunt preter chylum cernitur. et in dextro
Hypochoondrio grauitas que dicitur senti-
tur et ante alia uita que humores cras-
sos generaret existit. Verum animadu-
ertere oportet sepe pre dictas uenas ob-
curas ob excessum aliquem in ipsis ex-
istentem. quod cognoscatur quod febris adest
calor ac dolor dextri Hypochoondrij. si
enim quicquid uitium accidit.

Diarrhœa curat primo uultu refrigeran-
te et astringente ut aere arte parato
est. cibus sit paucus et paruum nutri-
entis. potus sit aqua chalybeata aut plu-
uialis. Si tamen fuerit uentriculo imbe-
cillo aut sic solitus uinum bibere sicut
brum et astringens. Tandem quiete
anima et corporis utat. et somno ma-

gis

gus q̄ vigilia. quando ventris profluvium
 fit a medicamento immodice purgante
 acrimonia obtundit. quattuor aut sex
 uncias aque calidae. sive decocti ordei cum
 ℥. i. sacchari. In causa frigida hoc medica-
 mentum est expertum. ℥. ligni aloes
 spica gallicana muscata cyperi. calamitae
 matricaria. ℥. i. cymini infusi per die
 in aceto. Deinde tostis seminis porritus
 ℥. ana ℥. ii. ꝑ. seminis nasturii tostis
 ℥. iii. granorum myrti. ℥. viii. balastae
 conchularum tostae. thuris. fructus len-
 tisci. ana ℥. i. ameos. ℥. i. ꝑ. omnia
 bene pulverizata infundantur in vinum
 rubrum saguntinum. aut simile per die
 Deinde exprimunt. et iterum infundantur
 in aquam cydiseorum. aut aliam similem
 et cum succo fuerint omnia. cum suffi-
 cienti quantitate misce aromaticae fi-
 ne confectio

Postremo curat hoc profluvium quem
 admodum alia omnia immodice proflu-
 via narcotici medicamenti. q̄ somno
 omnes vacuaciones detinet dempto seldo-
 re. His tamen non est utendum nisi
 cum alia non contulerint. et presentia
 aliqua constantia virium. multinaq̄
 his medicamentis parerunt extulio
 calore nativo. quare doctus et prudens
 medicus prius his externis admotis utat
 minus enim nocent. et a medicis et
 ab astantibus amoveri possunt et debent
 somno iam incepto alias continget sepe

petrus

petus mortis somno sopori. Secundo si
hæc externa non suffecerint partim
feriori sunt adiuuanda narcotica
in forma suppositorij aut clysteris -
Tertio et in maxima ferme necessita-
te opiatu. et interius deuoratis uen-
dum est.

cap. 37. De Synteria idest

Leuitate intestinoꝝ.

Synteria. quam Latini Leuitatem in-
testinorum nominant. Galenus apho-
rismo. primo sectione de extra tunica
rentiam conuulsione dicit esse. cum
scilicet. neq; secundum consistentiã
neq; colorem uel odorem inuenti-
co facta fuerit mutatio ciborum. tum
uelocem exitum eorum. quæ comedu-
t et bibunt; quæ talia de Iuicore qua-
lia fuerant deuorata. Veteres medici
Synteriam nominantur eo q; se habet
in pelliculis intestinoꝝ ad modum circa
tius in cuticula extrinseca corporis -
unde ob densitatem ciborū per corpus
distributio fieri non potest cum rana
sorum sunt uelut obturata uasorum
inquam. quæ alimentum ex intestinis
ad se attrahunt; propter leuitatem
uerso cibus anteq; plene conu-
nullo retinente delabit. ~~per~~ quida
ut Paulus Aegineta ut enim Galenus
concordent duplex distinguit Synter-
ie genus: alterum quidem ex intes-
tinoꝝ ulcerationib; et eorū cicatricib;
ortu;

ortum. quod malignus intestinoz tormi
na plerunqz sequit. aut ex alijs distul
lationibz rheumatisqz inducit. Alteru
genus est quod ex infirmitate languore
qz facultatis que alimentum in sto
macho retinet provenit; hac enim lan
guente et imbecilla, cibi neqz cones qui
et neqz cones ibi distribuunt. sed erudi
sunt et nihil immutatqz exterminat
continuo fluxu tentata alio))))
ex his que dicta sunt constare potest
a quibus causis hoc malum proveniat
signa secundum Aetium. Lib 6. cap. 51
sunt Cuiuscunqz causa hinc tenaori
ae qz qui cibum non sentunt. et ma
lum corporis habitum acquirunt. quod
utriusqz malum in emendabile est
Succedit enim egri assidua excretio cru
da. colore subalbida. inaequalis. et aquo
sissima citra sanguinis ac bilis comple
xu. Adest autem simul et ardor per to
ta praecordia se dilatans. quem cibi fasti
dium comitat. Videt autem bonum et
amicum signum in eis vultus acidus esse
indicat enim iucundum quippiam fac
tum esse. et ventrem ac intestina no
velut manna cibum sinere pertransi
re. Si intestinum et ventriculi le
uitas fuerit a re acij irritante expul
tricem facultatem. et retertricem im
becillam efficientem curat primo uicij
ratione de qua superius capite.) Secun
do

do uacuatione materię calidę per Rha
barum tostum facta. et per myroba
lanos citrinas similiter tostas. deinde
per frigida stitica corroborantia. ut sūt
electuarium diarhodon Abbatis. Syru
pus de agresta. Syrupus rosarum ex in
fusione siccarum. et Similia. Si fuerit
ab ulceribus uentriculij et intestinorum
(quod per excrementa cognosces, et per
dolorē quō tempore sumit cibis pre
sertim acer. et expellunt excrementa)
curat per abstergentia, mundificantia
et consolidantia de quibus capite de pleu
ritide. et suppuratione dictum est. Si
fiat a materia multa affixa uentri
culo a qua sepius fit. curat primo uultu
terruante incidente. tergente. ut re
bus salis parum amaris et parum a
cribus. // Secundo pariter pituita Rhod
mele. Syrupus de absinthio est.
Tertio uacuet uentri aut uacuatione
facta per uincam semis diaphoreticā
aut per. 3. i. pilularum elephangina
rum. aut stomachicarum. aut per. 3.
i. agarici trochiscati. /
Postremo corroboratione facultatis
uoltricis. et retentricis medicari pro
terimus, per dicta capite 31. de cura
tione imbecillitatis uentriculij.

caput. 33. De dysenteria
cum quattuor sint dysenterię diffe
rentię. ut apud galenum uidere est
6. de morbo et symptmate. cap. 2 ad
fi

finem. De Ultima nobis agendum est
 quam desubentes. et solam dysenterig
 nomine dignantes dicimus esse ulcus
 intestinum. galenus vero loco supra
 citato. eius notas simul enumerans de
 hac hunc in modum loquitur. per quartam
 vero scilicet dysenterig differentiam
 paulatim et breuibus intervalis deiectionis
 fieri solet. nonnunquam grumosi. cumque
 interdum nonnulla puris excreta conspiciuntur.
 Item et ramenta graeci uocant
 ephelidas; et partes quaedam intestini
 membranae similes. saepe numero den-
 sum quoque stercus excremit eruentis
 guttis respersum. Porro latini hanc af-
 fectionem tormina appellant. ob id ut
 conuicere licet. quae intestina ulcerationis
 dolore admodum torqueant. Unde et huius
 mali affecti torminosis. perinde aequa-
 ce dysenterici dicuntur. prouenit autem
 re Aetio cap. 43. lib. 9. ab externis cau-
 sis. ueluti frigiditate. ardore. pernicioso
 rum medicamentorum impetu. ut scam-
 monij. et colocyinthidis. Item acridi-
 tate. et ciborum acrimia sumptione.
 galenus uero lib. 1. de febribus affectis. ait
 mordax humor dysenteria causa statu-
 tur. ut qui ab initio et abstergat et
 cibadat. Deinde temporis intervallo
 ulceret intestinum. nonnunquam a te-
 nesibus inapud huiusmodi. saepe etiam
 perse. Si a causis exterioribus accidat
 interrogandus quod erit, simminis per
 trad

traditas sequemethodos: interne causas sunt
investigandae.

Signa vero quibus morbus cognoscitur iam
supra tractasunt. Sed cum contingat quia
dum tenuia, aliquando vero crassa intesti-
na in hoc morbo ulcerarij. Paulus sic
docet distinguere. Si cum stercore mix-
ta exulcerationis signa cum labore, et
circa umbilicam torminibus excernan-
tur in gracilibus intestinis exulceratio-
nem esse cognosces. Si vero absque ullius
rei commotione immixtum stercore
gerat in crassioribus.

quattuor autem remedium generibus
dysenterie mederi possumus. Primo
vultu refrigerante et altitudine sit
causa calida, a qua sepius fit, ut cibis
parum acidis, ad excitandam appete-
tiam, paucis et facilibus concoltu et
bonum sanguinem gignentibus, qua-
les sunt testes galborum gallicaceorum
duo sorbilia, ^{et} gata gallicarum et ^{et}
Secundo materiam vacantibus biliosam
a qua fit crebris, ut mus balanus ci-
trinus parum tostus est.

Tertio sanantibus ulcera ~~in~~ ⁱⁿ ~~colitis~~
intestinis a Mucis, et a materia mor-
dag sine aut simili clystere. $\mathcal{V}$ de
colit ordeij $\mathcal{L}$. i. Saccari rubij. $\mathcal{Z}$. ii.
misce. Si ulcera sint in superioribus
intestinis, bibat uncias quattuor, aut
sex superioris liquoris. quarto tandem
in antiqua dysenteria ubi alia non suf-
ficiunt, necessaria sunt narcotica pri-
mo

126
126
mo externa. Secundo inietta per inferiorem
partem. Tertio per os sumpta. observato
pugnapue circum rubore, cum in hoc morbo
semper fore sue facultas imbecilla ~

caput. 39 De Tenesmo ~

Tenesmus vehemens est et inanis de hys
ciendi appetitq cum paucis sanguine len
ta et mucosa eiectione. hęc definitio
placet Paulo. lib. 3 capite 41. et Aetio
lib. 9 cap. 43. hęc affectus quamvis cel
so auctore lib. 4 cap. 18. neqz acutus ne
qz longus sit cum facile tollatur et nunqz
perse inquit, molestus tamen est omni
b; . et uterum gerentibus molestus, nam
Sene et sapientissimo Hippocrate aucto
re 7. lib. aphorism. 27. mulieri uteruz
gerenti si tenes superuenerit facit abor
tum. ~~quidquid sit de certitudine huius
phænomeni quem quidam reperit inter hys~~
Fictio malum aliquando ab ulcere in
testini recti. quamvis Galenus uisus sit
sentire sub hac causa. Semper fieri tenesmu
ut in difficultate intestini cum sit uleg
in intestinis. que superius sunt. quidā
tres ponunt species Tenitatis intestini.
difficultatem nimirum ipsorum intesti
norum. et Tenitatem proprie dictam et
tenesman.

fit autem nonnunqz a frigidityate ex
terna. aut inflatione recti intestini.
aut a salsa pituita. aut ab humorib;
serosis. acris. et biliosis. aliquando
obstructio stercoris coacti in intestino ec
co efficere potest tenesmum. / frigidam
causam externam ex quo deprehendes
hu-

Humores et excrementa ex his quae cer-
num dignosces. ulcus ex pure et san-
guine minus sterore immixto in-
flammationem ex dolore grauante et ex
febre significat. Stercoris multitudine
nem cognosces ex graui sensu et disten-
tione circa uentrem inuicem. et ex pri-
uata desolatione. 11 11 11

pro uaria causarum ratione uari etiam
am medicina est adhibenda. curata
men Primum ueluti iam dicto tribus pro-
ribus capitibus. uel saltem contrariis cau-
se. deinde si ab ulcere fiat curabitur ut
diximus capite precedente de dysenteria
si ab alijs causis per ordinem curabis. ut
puta si ab inflammatione a bile. si a pi-
uitas a lsa. si a fecibus induratis. aut
a causa frigida.

capit. 40. De colico dolore

et ileo

Dolor qui in intestino laxiore quod co-
lon graecuscat accidit. colica a nostris
medicis dicitur. Et aliorum etiam du-
orian intestinorum crassorum dolor
de quo Paulus. lib. 3. cap. 43. dicit co-
lon cum pars sit intestini crassi a dex-
tra ileonem regione procedens ad si-
nistram cunctisq; modo pertinet. et A-
trius lib. 9. cap. 29. et Galenus uarijs
locis praesertim. lib. 2. de uicis affectis
cap. 1. ubi ponit discrimen inter do-
lorem. qui fit ab humore acro. Et cum

quæ sit a multitudine. / Ab alijs sic causis
 hinc symptoma ut Paulus et alij cum ga-
 leno amma torunt. sed a quatuor potius
 sumum nascit. scilicet. a crassis et pitui-
 tosis humoribus. secundo a flatulentis
 spiritibus. aut propter inflammationem
 testantem ac distendentem crassum in-
 testinum. aut ob acres et erodentes humo-
 res prædictum intestinum vehementer af-
 fligentes. fieri etiam solet ab stercore in-
 durato et alijs.

quando crassus et pituitosus humor est
 causa per totum abdomen in alto præser-
 tim ubi est visus sentit dolor perinde
 ac si intestinum tenderet et perforaret.
 ad est nausea. ructus vomitus pituita
 maxima si natura ægri et vitæ pituita
 amere. qui dolent ex flatulentis spiritu-
 bus et in eam experiunt flatum quosque se-
 tiunt et emittunt. qui inflammationis
 causa dolent. febrem sentiunt feruore
 sitiunt. circa ventrem pulsationem sen-
 tiunt. laboriose urinam. et stercore
 depellunt. bilemetiam aliquando eru-
 runt. et hæc viscerum tamque gravissima
 in ileum transire solet.

Similes ferre sunt etiam quando ab o-
 cribus fit humoribus. quamvis icterica et
 deiectiones biliosa appareant. et earum
 suppressio sit minor.

Ileum malum est tenuium intestina
 gravissimum et letales dolores inferens
 de quo symptoma Paulus lib. 3. cap. 44

741
dicit Iteus cum affectus sit maximus
acutus. et doborum symptoma quoddam
habet periculis gravibus. et Aetius lib. 9.
cap. 12. dicit involuntarius est affectus inter
duos letalem dolorem inferens. et Ga
lenus commento. 10. Sibi Septimi aphoriz
moriam inquit innotuit. in illis nihil des
cendere ad inferna. quod est illis pro
prium. et inseparabile. sed vomitus in
his non semper adest. sed quando exitia
les sunt. Et si vehementius distorque
ant stercus eis ascendit ac qz singul
trant; et multa alia scribit de Desipie
tia et convulsione. quae in isto morbo
exitalia sunt. An reperiat Ilium si
ne vomitu ut vult Galenus minus du
bitat. cum longa satis experientia sem
per vomere Ilios omnes ipse viderit
huius symptomaticus dicitur potius diffe
rentia. altera cum obstructis sit in par
te superiori gracilioris intestini. altera
cum sit in parte ⁱⁿ inferiori in qua exit ster
cus per os.

causae et motus similes sunt colicae causae
quamvis Galenus notat q. quibus dolor
Ilium sit absqz inflammatione. his fe
bris superveniens morbum solvit //
Curatur autem primo in contrario
causae huius symptomaticae semper ta
men molliter. praesertim si ex febribus
desiccatis fiat. ut vult pinguis. Beta
purnus Damascenis. pasulus sine granis
buty

butyro recentij oleo sesamino. et oleo amygd
 dilatum dulcium / Secundo auertentibus
 per seclerem recorariq. Item repellenti
 bus internis per os cum est in superioribus
 intestinis. et si in inferioribus sic per clys
 terem. ut de wdo otdej et oleo rosato. aut so
 lo lacte caprino aut ouino. aut solo oleo
 uiolaceo / Item dissipantibus et resoluē
 tibus. ut de wdo camamille. fenugreci ra
 dices Altee. serpinus liri et similitum. et
 siabile fiat colicus dolor primo uacuata bi
 le. secundo moderate frigidis. ut est lac
 et oleum rosarum / Si auerens fiat eius
 modi dolor curat statim usque in per totū
 Syrupi acetosi simplicis sub strinentia usque

carinum et ouij. et ceterarum rer. que
sanguinem fugent et cholefaciunt.
 Item curat conuulentibus materiam
 mixtam ex pituita et bile / Item uacuā
 tibus materiam mixtam medicamentis
 subertibus mixtam facultatem purgantē
 bilem et pituitam. Item resoluētibus
 et digerentibus reliquias materię senson
 et mixtis stipticis. Item intemperiem
 calidam per sanguine et bile resictam cor
 rigentibus internis / cum de wdo serpinus
 rasam. et postea cum oxymele simplicij

caput. 41. de inflammatione.

Hepatis ~

Inflamatio in hepate perinde fit atqz in
 alijs uisceribus. et ab eisdem causis. qua
 re que diximus capitibus de pleuritide. de
 peripneumonia. et de pleuritide iterum
 ui

uidentia sunt. Similiter quoque a Paulo
Lib. 3. cap. 46. in quibus multum alii iccoris af-
fectus demonstrant.

Sunt autem nota. Dolor dextri Hypochondrii.
grauitas quae perueniens sursum ad
iugulum usque. deorsum uero ad costas spu-
reas. tumor in eodem dextro Hypochondrio.
praesertim si gibba pars fuerit infla-
mata acuta febris adest. Tussis sicca
difficultas spiritus sitis inexhausta. cibi fas-
tidium aliquando Hepati inflamato sin-
gulari aduenit.

Curat septem remedium generibus
primo uictu refrigerante tenui reddente
sanguinem in septimum motum.

Secundo auertentibus ut sectione uero
in dextro / Tertio repellentibus frigidis
et stypticis internis et externis mitioribus
et semper admixto aliquo corroborante
parum calido / quarto conuergentibus ma-
teriam mixtam ex pituita et bile additis
per astringentibus partem principem robo-
rantibus. ut ℞. Rhodomeis uncias quat-
tuor. Syrupi rosarum ℥. ii. misce.

quinto uacuantibus materiam mixtam
medicamentis habentibus mixtam facult-
tatem purgandi bilem et pituitam.

Sexto resoluentibus et digerentibus reliqui-
as materis sensim. et mixtis stypticis.

Septimo intemperiem calidam a sanguine
et bile relictam corrigentibus internis

caput. 42. De obstructione

Hepatis ~

Icterus uenia tam supra partem q̄z gibe
 obstructio nem patitur. tametsi priores
 frequenter. quod ansam ut res. A. H. d.
 dedit illas tantum memorandi. reue
 ra tamen ultra q̄z in id uicium incidunt
 ut obstruant. sic autem ut prioribus id
 magis contingat. q̄ alimentum ad caua
 ietoris partem crassum adhuc atq̄ illa
 borationem perueniat. quam in uicium gibe
 ba non sentit. et si aliquando sentiat ob
 turat similiter. nec ob hanc solum cau
 sam. sed propter alias quoq̄. quas tam gibe
 ba q̄z caua ietoris pars habent communes.
 It̄ sunt procatartica nonnunq̄z ut
 icterus casus. aut durz alieuius rei ad dex
 trum Hypochondrium collectis. Posterea
 lingua. aut uisus alterius rei arcta
 constructio. frigus exterior. et quidquid
 suo compressu hepatis uenas potuit ure
 tare. ita ut quasi comprimant. aut saltē
 doloris sensu per compressionem excitato
 eam sanguinis mollem abtrahant. qua
 uena ultra modum repleta in obstructi
 onem incidant. sepe uenae internae quas ga
 lenus lib. 5. de uicis affect. cap. 6. binario
 numero comprehendit obstructio in
 quens secundu fieri. uel propter crassos
 et viscidos humores; qui a crasso et pi
 truitoso alimento generant. uel a flatu
 so spiritu. cui exitus non patet
 cause procatarticae ab egritate sunt pe
 teriq̄. // Internae sic deprehenduntur

Si a crassis et viscidis humoribus obstru-
ctus fiat gravitas in Hypochondriis dex-
tro sentitur. Si a flatuoso spiritu, præter
gravitatem tensionis quoque sensus a-
dest. obstructus pallor totius corporis se-
quetur, tussis et difficultas anhelitus, ma-
xime si exerceant se ipsos: uel in alto-
rum locum ascendere tentauerint. trahit
enim ad inferiora propter hepatis
gravitatem septum transversum un-
de difficulter anhelat.

Porro cum multa sint signa tum obstru-
ctionis hepatis, quæ inflammationis
munia, febris inter alia solius infla-
mationis proprium signum est.

Hepatis obstructus que fit a frigidis et
crassis humoribus curat quinq; remedijs
Primo uultu tenuante calido et aperiente
non immodico. maxime ante purgatio-
nem. Secundo celerrime (quæ in uetera-
ta obstructio non solum in iecore sed
et in omni corporis parte putrefactionem
parit, febremque accendit) attenuantibus
et incidantibus materia conuolutione
ut ℞. Rhodomelis. ℥. vi. oximelis
simplicis. ℞. Syrupi de absinthio ana
℥. ii. / Tertio uacuantibus materiam
crassam. Quarto curantibus obstructio-
nem hanc internis. et externis ut ioco
re lupi. fumo terra. absinthio etc. f.
quinto corroborantibus secur. us. t. ferri etc.
mag

130
L30

magna. mithridato. et trochiscus de Rha
barbaro.

CAP. 43. De Ictero ~~~
quod si cuiusque universi corporis color prop-
ter bilis aut flauis aut porraceus aut ni-
gris effusionem immutat, malum fit quod
od greci Icterum appellant, Latini regi-
um et arcuatum. Et sanguinem, ab his,
que nam in morbo, tum in eius curatione
accidunt appellatione sumpta.
Nec solum a vitio Hepatis sique affectu pro-
uenit. Sepe enim nihil patiente ieiunio
saltem primaria affectu Icterus obori-
tur. nonnunquam ex iudicio nature, quod si
in febribus bilis universa ad cutem de-
fert, qui ante septimum appareat ma-
lum est signum iuxta aphorismum 62
Sectionis Sextae. Si vero post septimum non
perpetuo bonum presertim si dextrum hy-
po chondrium obdurescit ut ex aphorismo
64 Sectionis quartae colligitur. Interdum
ex venenatorum animalium morsu, ut
imperatoris cuiusdam senis contigit qui
ex vipere idu ictericus est effectus, nimirum
toto corpore prasina, ad simam porra-
ceam bilem referente // Accidit quandoque
ob imbecillitatem ut ait Icterus uexica
bilem excipientis, que bilis sum humorum
(ueluti consuevit) ex Hepate in se sen-
atrahit, ideoque impurum sanguinem re-
linquit / fieri etiam potest ut ipsa nimium

22

repleat et propter repletionem multum non
evacuet. magna tamen ex parte contingit
hic morbus ex obturatione aut debilitatio-
ne venarum, quarum ora ex ipsa ad Hepar
ferunt, aut illius meatus, quibus ad in-
testina effundunt. Sed neque illud tacendum
erit, quod licet quicquid ictericam affectionem
parit, illam inquam in qua tractatus in
quo colore infuit, quod accidit; aut quod
ipso liene Hepar non bene purgatur, aut
se ipsum purgare per solitos canales non po-
test. Vtrumque vero, vel propter imbecilita-
tem aliquam, aut obstructionem fit.
praeter iam dictas causas a praesentibus
quicquid generat, ut ab immoderata exerci-
tatione rerum calidarum usu, et aere am-
bientis calida intemperie. Unde in Sardinia
ex aere corruptione scorbunt quidam in
eunte estate aut in autumno in hanc af-
fectionem incidere indigenas fere omnes
exceptis his, qui propter robur temperamen-
ti, aut alia decussa resistere malo possunt,
et ceterum si a causis praesentibus icterus
contingat; aut ex venenata fere morbo in-
terrogare quod tantum convenit aut
aeris naturam considerare; aliarum cau-
sarum signa iam docuimus.
Siquis ex indico nature factus sit acutus
morbus tamurina, quae alij excrementa
a naturalibus modo non recedunt; si ab infla-
matione Hepatis febris adest, et dextri
Hypochocondrij gravitas, et dejectiones sunt
biliosae; si ab intemperie citra gravitatem
fuerit, et si ab obstructione citra gravi-
tatem una cum gravitate alievis sensu
cir

131
134

circa dextrum hypochondrium alii excre-
menta alba deservunt. si ab imbecillitate
facultatis, vel attractivis, quae bilem ab
hepate attrahit, vel expultrivis, quae ipsam
ad intestina expellit, citra gravitatem, et
stercora alba sunt, et invariabilissimas.
Denique si a vitio splenis contingat (quod ge-
nus letici attractum appellant) fit enim ab at-
trahibile una cum sanguine ad cutem delata
gravius multo afficiunt; consequuntur enim
eos ut inquit Aetius. lib. 10. cap. 17. tur-
bina praeter rationem, et mordacitas eos
quae circa ventrem sunt, difficiliterque spi-
rendi; cibos aversant, et nullum lotium
excernunt. aliquando autem, et per inter-
valla quaedam corpora ipsorum tepescunt
Stercora vero chalcanti colore esse referunt
et alius magister exsiccant, ceterum eos qui
ex pallidabile arcuatum contrahunt, nul-
la mordacitas eorum, quae circa ventrem
sunt consequuntur; neque etiam tantum aversant
tur cibos, sed obtusior aliquando fit in his cibo-
rum appetitus, et stercora quidem alba da-
exerunt, urina autem crocei coloris turba-
tae tamen, et tenebras referentes permanent.
Signa insuper omnibus leticis communia
ex Aetio haec sunt, pigritia omnibus letici-
is ad motum corporis accidit, et a dulcibus
cibus sunt omnino alieni. Amari vero non
admodum aversant, et variis imaginatio-
nibus vexantur; pruritus etiam universi corpo-
ris comitatur, et difficulter exsudant, porro
alba oculorum, et partes faciei temporibus pro-
pungunt, itemque mala pallorem ostendunt
vena etiam sublingua repleta reperitur
et

Abundantem humorem significant ~
curat icterus criticus quattuor generibus,
auxilioꝝ. quamvis si perfecta fuerit crisis
permutationis, nihilq; bilis intus re-
maneat sola cutis infectio et intemperies
eget curatione: Sed aliquando intus sic et he-
patis et venarum intemperies calida fuerit
primo curat uictu refrigerante et humecta-
te | Secundo apparatus bilis | Ter-
tio bilis uacuantibus | quarto tollentibus in-
temperiem calidam hepatis intus, et
externis medicamentis.

Sicero icterus est ab obstructione per cras-
sam bilis, aut pituitam. quattuor remedia
uicibus generibus curat. Primo uictu tenuante
aperiente, et calefaciente. Secundo appa-
ratus materiam. | Tertio uacuantibus bilis
crassam, et pituitam ei admixtam | quarto
aperientibus meatibus; ut medicamentis dictis
Secundo et quarto genere remedioꝝ capitis
precedentis.

caput. 44. De Hydrope

Hydrops omnis uicitate hepate et in frigi-
dam intemperiem per ducto oritur. neq; ete-
rum, quod dudum de ictero dictum est. ne-
pe non semper uicitate hepate fieri, id quo-
q; de Hydrope dici poterit: quicunq; enim
Hydrops hepatis uitium causam habet, si-
ue illud per primariam affectionem, siue
per consensum aliarum partium nascatur
negari enim non potest aliarum quoq; par-
tium occasione (cum scilicet uehementer
fuerint debilitate) hydropern oriri. non ta-
men

men ob id fateri cogimur intacto. Hepate
tate quod q̄ contigisse. cum eam affectionē
nisi ipsam. in sui consensum illi usque
nunq̄ potuissent inducere.

Sunt autem in uentreum Hydrops si
ue aquę inter eam tres species. quarum
primam greci Ascitem. secundam tympa
nitē. Tertiam Anasarcam. Hyposarcam
et Leucoplegmatiam appellant. Ascites
(quam barbari corrupto uocabulo) Ascitem
nominant sic ab humore aquoso. cum per
exiguū spiritū inter peritonium. et partes
sibi subiectas coarctato. sic dicit grecus q̄ u
trem aqua plenum ea pellicula referre uidea
tur. ascos enim Latine. utrem sonat.)) ~
tympanites accidit. quoties in predictis locis
multus spiritus flatulentus modicus humorij
coarctatus includit. sic affectus uenter tympa
ni instar sonitum percussus edit. Unde ma
lo uomen inditum est.)) ~)) ~

Hyposarca contingit cum uinuersa corpo
ris molles preternaturalis est. et spongia inter
saxa et in adfecta propter frigidum et pitu
itum sanguinem. per uinuersum quidem
corpus diffusum, non tamen unitum.

omnis Hydrops ut supra dictum est uentre
contingit hepatis. aut per primariam affec
tionem. aut per societatem affecti. per prim
ariam affectionem. uel q̄ inflammatione scir
rho. aut obstructione laboris. quando per
has aut similes affectiones impense refrige
rat. per societatem autem aliarum parti
um. ut Lienis. uentriculij. intestinorum ma
xime graulium. pulmonis. renum. et septi-

trans

transuersi ex immo dia preterea Hemorrhoides
edum euacuatione aut menstruum, et
eorundem retentione. et ex quocumque
alio uteri affectu. Si ingens fuerit Hydro
ps contingit. In omnibus enim his affec
tionibus ex sola Hepatis frigiditate Hydro
ps nascitur non secus. ac solet oriri quibus
ob intempertuam refrigerationem iecur
ualde refrigerat tunc enim antequam
tumorem scirrhusum attollat aqua inter
cutem sequitur, magna tamen ex parte
euenit his, qui cibum non sentiunt. et
malis corporis habitis preediti sunt. et inte
ro infestant aut dysenteria, aut colica affec
tione. Generaliter omnibus hydropticis spirandi
difficultas adest. et tumor et grauitas et ui
ciatus color ex uiride. ut inquit Aetus albi
cantibus egros, fastidiunt ad hoc cibum. po
tu autem impleri quod maxime appetunt pre
sertim qui ex ascite laborant. Humor enim
qui intra peritonium includit, cum sit
et salus et putris. inextinctam sitim ex
citat, quam febris ut in plurimum sequitur
Traditis generibus his notis distinguere
inuicem Hydrops species conuenit
Anasarca Ab ascite et tympanite intus
differt. quia in Anasarca tam superne quam in
ferne omnes partes tumide apparent et si
digitis comprimantur eaque remanent. in tym
panite uero et ascite superiora omnia gra
culia sunt inferiora autem inflata. Fun
dibus

bilicus eminent. ascites a tympanite in hoc
distinguitur q. in ascite venter agitatus no
alium reddit somnum, qz solet vter ubi aqua
semper lenius agitac. in tympanite qualem
supradiximus.))

Anasarca curat quattuor remediorum ge-
neribz. Primo calido et succo ut aere
estivo natura uel arte parato fuga frigidi
et humidj qualis est pluvialis et nebulosj
paucis cubis. et raro facili concitu ob natura
sua facultatis imbecillitatem et tenuj po-
tus qz crasso. ut pane biscocto. carnibus a-
uimum montanarum et herbis diureticis
ut feruiculis. apparagis. etc.

Secundo apparantibz pituitam per totum cor-
pus sparsam ut Rhodomela simplicis. Syru-
po de Nysopo. de radicibus oximele
composito. et syrupo de quinqz radicibus
cum aquis. aut oleo herbaram calidarum
E que pituitam parant.

Tertio uacuantibz pituitam per medicame-
ta flegmagoga. aliquando tamen similis
est sanguinis missio. si ex mensibz aut
ex mensibz suppressus fiat. et nunqz alias
nisi qz esset maxime sanguineus. et iuue-
nis. Sanguis qz pituita esset permixtus sem-
per tamen parte extrahatur sanguis. ne ve-
cus debilitet a cuius imbecillitate causatur
In primis duobus affectibus uenae tibiarum
aut pedum sunt secundq. in tertio uenae leg-

pa

patris. sed in hoc affectu caute sanguis est
mittendus / Sicut medicamenta purgantia
in hac et in omni specie Hydropis benigna
et quae Hepar non ledant. ut Agaricus Hie
ra simplex. diaphenicon. ℥. diaphenicon
℥. iii. Agarici trochiscati. ℥. i. ꝑ. Rhodo
melis ℥. i. aquae feruiculi. quod simul mis
ce. et fiat potus.

quarto tollentibus dispositionem Hepatis
aut duriciem. remedijs dulcis capite 24
de obstructione Hepatis. et contrarijs sa
nantibus intemperiem frigidam simul et
obstructionem. et corroborantibus. ut dia
Lacca. Diacurcuma. trochiscus de absinthio
de Rhabarbaro. de eupatorio. cum puluere
rosae nouelle. aut diarthodon abbatis si
calida temperies timeat.

Tympanites curat quattuor generibus reme
diorum. Primo uulnere calido et sicco flatus re
soluente. et fame. siti. exercitatione pa
ne bis cocto. et cum acido. // Secundo appa
rantibus pituitam. ut rhodomelae et calysdu
tis hoc capite de curacione Anasarcae // -
tertio euacuantibus materiam frigidam ut
agaricus trochiscati. Miera simplicia / quar
to et ultimo tollentibus Hepatis affectione
malicamsam. per contraria et corroboranti
bus Hepar de quibus dicitur et superius qu
arto genere in curacione Anasarcae. et de his
dicemus in curacione ascitis. // As.

Ascites curat quadrupliciter. Primo uentu
calido et siccis / Secundo apparantibus humo
rem aquosum / Tertio uacuantibus aquas
excitantes Hydrosperm / Quarto affectione
Hepatis causam malis tollentibus per contra
ria. et corroborantibus Hepar. ut puluere
diarrhodon abbatis Hepate lupi. et alijs

cap. 45. De Lienis obstructione

Lien perinde ac Hepar obstructione et
tiam laborat quod bifariam contingit
scilicet aut obturato eo meatu per qua
Humoris melancholici qui sanguinis
uelut Simus est ad splenem fit derivatio
ut Hepar purgetur et sanguis purior
reddatur. aut eo qui eundem humorem
ad uentriculum erubat.

causq; capite de Hepatis obstructione ia
dictis sunt. Notq; autem haec sunt im
primis galenus. s. de uis affectis. c. 7
solum colore egroscebat Hepatis et splenis
affectum nulla uisita p[re]teritorum ac
cidentium enarratione, immo quod ma
ius est non inuestigato uiscerum affectu
per tactum. hoc tamen intellige cum
ab Hepatis. uel splenis uisio fit ueteris.
s. obstructio in eo meatu fiat qui crassu
atrumq; sanguinem ad Lienem mittit
nullus in splene tumor, aut grauitas se
tit, autis tamen color praesertim faciei,
nigrior euadit ades ut ater ueteris saepe
dicitur impuro scilicet sanguine percor
pus

pus infuso q. si non huius sed alterius
meatus qui ad ventriculum a trambile
desere obstructio infestet et humor et gra
uitas simul hypochondry. et ventriculus
ea comoda non sentit. quæ non humore
in ipsum delatum sequuntur. hęc sunt cons
tructio eius atq; corroboratio. cuiuscun
q; tamen obstructio meatus sic quisie af
ficiunt timorem atq; tristitiam patiū
t. spiritus præterea somnos turbulentes
habet et Hepar perconsensum huius q; pu
mum leditur. vnde in aequam intereunt
sæpe incidunt; præsertim si Lien irrita
tus fuerit consentiente reore ut docet gall.
6. de lib. affect. c. 1.

Lienus obstructio curat quinque remedijs ge
nerib; quemadmodum Hepatis obstructio
sed ualentiorib; propter maiorem distan
tiam et partis ignobilitatem considera
da sunt ergo quæ distasunt. c. 42. m. 4
tamen genere remedium præcedenti foli
ex aceto tamaris et ceteris simul decoctis
bis in die ventriculus uacuo irrigatur. Lien
hic unguento aut huius similib; ʒ folior
amygdalarum amararum et decapparibus
an. ʒ. ii. armoniaci dissoluti in aceto ʒ
iii. unguenti diaragoni et ualtesq; com
positq; an. ʒ. ʒ. cera q. s. misce et fiat
unguentum.

Secundo apparantibus materiam terrestre
hac aut simili mixtura. ʒ Syrupi de scō
Cyperidq; ʒ. iii. Syrupi Cuglosq; et Libi some
li

Lus. an. 3. 11. m. p. e. s. s. / Testis uacuan
tibus sane materiam melancholicam
quarto curantibus dicitur internis. et
externis nullis. ~~et~~
quinto corroborantibus Lierrem ut trochus
us de Rebarbaro. et de capparibus simul
et pulvere de arthuro abbatibus cum syrupo
de scolopendria. et hoc aut simili forte. 2.
radix scolopendriae m. 1. radice capparum
p. 1. rosarium m. 1. aceti calidati. It. 11
delectum ad medietatem

caput. 46. De suppressione urinae
suppressionem urinae graeci ischuriam
nunciant. caput quatuor. Lotium in totum
supprimunt ita ut es egrotantes nihil red
dant. Ille fit nonnunquam propter vesicae
imbecillitatem; cum id quod in ipsa con
tinet comprehendere non potest ita ut ex
primat. Interdum etiam obstructo infe
risu meatu a crassis humoribus aut ab im
pacto lapide; aut a pure aut a caruncula
uel callo obigenito aut a sanguinis gru
mo. Aliquando accidit ab inflammatione
aut aliquo alio huiusmodi tumore propter
naturam; quorum occasione uel angus
tus reddit meatus aut in totum obstruitur
propter obtusum quosque vesicae sensum
suppressionem urinam aliquando vidimus
et gal. de quodam scribit cui torpente
vesica sensu ob male affectos nervos urina
fuerat cohibita et sanis reperit aut Aetius
urinam ipsorum cohiberi. aut obnegosy

imperturbatam. aut in concussibus aut
furo suditiario aut somnis si diutius con-
tinet lotium.

Si ab imbecillitate vesicæ urinae suppri-
mat frigidarius intemperem consi-
derare oportet. Et num ipso manu cō-
pressa urinam reddat. Si enim hoc con-
tinerit. Et insuper eam intemperie fri-
gida laborare ex proprijs notis condecim.

Argumentum certissimum habebimus
suppressionis urinae causam vesicæ imbecil-
litatem existisse; si obstructus inferior
meatus sit a glutinosus humoribus ante
actam vitam exquiremus num in otio
educatus sit ut inquit galenus) qui sic
affectus est multis cibis crassis viscosis
qz humores generare valentibus fuerit
usus. Si a lapide notas ex sequenti capi-
te desumeremus. Si a puero investigabim;
per proprias notas num in renibus uel in
parte aliqua renibus superiori absces-
sus aliquis fuerit quo obstructo pro in re-
nes et vesicam fuerit transmissus.

Præterea num vesica malo aliquo labo-
raverit ex quo ea puris generatio potue-
rit provenire. Si a caruncula ^{ut} calloge-
nito ex precedentibus ulcers notis colli-
git. Si a sanguine in gummosa necro
processu per eam partem sanguinis exere-
to. atqz in huiusmodi constrictis maxi-
mus est quæ fistulae usus, siue lapidis in-
terpositio, siue glutinosorum humorum siue ca-

zurnentibus aut gravissimis sanguinis obstructis
 meatus fuerit. ex eoq; tractato cathetete
 Sic enim quæ fistula a grecis appellatur
 mingit, sepe obstructis rebus uestigia appa-
 rent. Si oborta inflammatio aut tumor
 aliquis meatum urinae angustiore red-
 dat. aut omnino obstruat. ut in eo accidit
 qui vulneratus in ea parte quæ semen ap-
 pellat (est autem spaciuni anum et pe-
 nem intercedens greci perineuridicus)
 urinae passus est suppressionem ut re-
 fert gal. de loc. affect. ca. 1.

hinc facile patent. reliquas causas ex
 egrotantis sermone discas. Si ab infla-
 matione rerum uel uicium urinae fi-
 at. curat primo uictu tenui. et simili
 uultu dicto. cap. 41. de curacione infla-
 mationis Hepatis.

Secundo auertentibus. et sanguinis mis-
 sione ex uenis tibiarum. aut pedum
 auctore Hypocrate aph. 36. sextilibus
 et. 43. septimi. confirmat id galen-
 com. 36 sextilibus aph. quamuis in
 Libello de curacione ratione per sangui-
 nem missionem doceat posse in morbis
 rerum. tam uenas brachiorum q; tibia-
 rum secari. Sicut arabes ^{et} pleriq; alij non
 contemnendi medici. tam in principio
 inflammationis rerum. q; vesicæ primo
 secant uenas brachiorum deinde tibiarum.

Et si ager sit multo sanguine repletus
ne prius seltis ueris pedum trahatur
ad infernas partes a toto augeat q3 in
flamatus.

tertio uacuantibus bilem ut rebarbaro
casia fistula. marna. Tamarindus et
similibus.

Quarto partiaffecta sunt et spe ad mo-
uerida non repellenda scipua ne clauda-
tur meatus sed temperate frigida ut sunt
Lac caprinum diurnum. oleum rosatu
et similia.

ultimo diggerentibus et resoluentibus
ut oleo camomille. de semine lini. et de
colto radice althee. et similia de
quibus actum est. cap. 41.

Si sola intemperie fiat curat contra-
rijs alterantibus. Si a vesica imbecillita-
te corroborantibus ut fortissimi Rubiet
similia. Si a lapide renum auer-
sa per illorum abscissionem. Si a callo
genito in vijs uinarijs curat per recensio-
nem callo per medicamenta temperate
corrodentia imposita callo seu carni ad-
vita candela cerea. uel terui ligno petro
selini. Nec tamen a prudenti chirurgo
sicut experta. eligenda q3 ne uleus fiat
in vijs uinarijs / quidam suscitans
Romae his temporibus multos curauit
Laborantes hac uicina difficultate. Et
in

inter alios Valentia curatis sunt perfecte
 nobilis Gaspar Aquilar filius magnifici
 Ximen Perez de Perusa.

si fiat a gummi sanguinis uel a pituita
 implente uas urinarias, curat primo
 sanguinis missione si fuerit eger san-
 guinis per sectionem basilicę dextre. de
 inde si opus fuerit purgatione. Postea
 mollientibus et aperientibus uas urinari-
 as. ut balneis fortibus unguentis et cata-
 plasmatibus. de quibus capite sequenti.
 Ultimo uersum curat dissoluentibus et uacu-
 antibus gummi sanguinis medicamen-
 tis necessarijs. ut Theriaca magna aut
 mithridata ad dragma semis usque ad 3
 s. cum 3. ii. aquę rubicę triniturum uel
 milij solis uel alijs similibus.

Secundo curat apparantibus materiam
 frigidam breui tempore propter necessita-
 tem quamuis pituita perse ageat mag-
 na et longa conuersione. ut ʒ. Rho-
 domelis ʒ. vi. decocti capillorum uene-
 ris. uel feruentis ʒ. ix. muschio. uel
 simili medicamento sumpto primo die
 primo mane. meridie. et uero decimo
 hora noctis // Tertio medicamento sua
 uantibus flegmagogis ut ʒ. i. Hierę
 simplicis. uel dragma una semis agaricij

si fiat a pituita
 crassa obturante
 uas urinarias
 curat primo uic-
 tu calido attem-
 perante et aperien-
 te. de quo sequen-
 ti capite loquetur
 m. x.

Trichurati uel saltem hinc aut similibus
clystere. ℞ foliorum utriusque malui et
parietarij an. m. j. fructuum carumini
℥ sermivi lini ferugine an. p. j. fiat
decoctum. de quo percolato accipe. ℥. ss
olei sesamini et amigdalorum dulcium
an. ℥. i. ℞. Butyri recentis et benedicti
℥ an. ℥. i. Salis ℥. j. misce et fiat clys-
ter. quarto pro uocantibus urinam pro-
mouentibus ut compressorie in uen-
tris glaride acy exsate aut felle. aut fru-
ctore peritorie. Et pudendi prope ignem
pediculis immisso in primam uisus me-
bris partem qui motu titillet et in te-
expultricem facultatem sopitam.

capit. 47 de renum calculo

et Vesicæ

Renum et vesicæ calculus duplex est cau-
sa altera ut materia altera ut efficiens
materia est humor viscidus et pituitosus
in uentriculo ob assiduas cruditates ge-
nitus. efficiens tum renum tum vesicæ
calci materiam ad assans et in lapides
inducans. Differunt inuicem by lapides
nam renum minores sunt. friabiles
asperiores et rubri. Vesicæ contra et
quantum ad colorem attinet albi sunt
aut paululum ad cineris colorem declinat
Præterea illis pro uel a q̄tatis homines se-
pius q̄ pueri corripunt. voraces enim
sunt pueri. ubi q̄ largius utunt et nulla
temporis et ordinis sumendi habitatio
re

ne quiescere a cibo infestis non possunt.
 perpetuoque moventur. unde crudum alime
 tum peruenias. Et in uersum corpus dis
 tribuit. molliauerunt cum sint illis cor
 puscula. et facile egerentia obturauentes
 non patiuntur. crassum igitur uirum
 in vesicae amplitudinem nullum impedi
 te recipiunt. ubi quae uelut in uino fex. et
 in aqua limus crassum illanum sedime
 tum subsistit. et a caliditate. quae mul
 ta in pueris est. eoque desiccationem et lapi
 descit. quae fit uel frequenter in vesicae
 lapidem pueri uidentur. quem cum patitur
 et uarias habere aquae similes in quibus
 subsident sabulosa quaedam. ipsi insuper
 assidue pedendum scalpunt. idque uel la
 xum uel intentum praeter rationem. U
 rina repente aut in totum supprimitur
 aut non nisi minutatim reddi. Saepe eti
 am emittit anxia eidentia. certius ta
 men nullum signum est. si digitus in uis
 so in rectum intestinum. sic enim cum
 lapis vesicam infestet. et quantus ille
 sit degeat.

Renum calculus sic deprehendit. renem
 grauis dolor. et infixi aculei instar nullis
 foris tumoribus apparente infestat. Spina e
 que inflecti potest. cuius stipes quod est di
 recto laboranti reni respondet. Vomitus e
 tiam. et cibi fastidium adest. Urina incho
 ante obturatione parua. et aquosa mingi
 t. Post in totum supprimi.

Aluus euz
iam

201
tam nihil ~~pro~~ excremat ad egerendum
subindemnet. calculus e renibz emittit.
urina subsidentiam aenositam habet
et sanguis plerumqz excremit obvislen
tiam subice apperitur calculus exenti.
Porro cum dolores coly sepe cum nephri
tide confundantur. non abse fuerit signa
quibus invicem distinguantur proponere
Sunt autem que sequuntur renum dolo
breve occupans spacium uris lous immi
tu immobilis, que saltim per ureteres
deorsum ad vesicam procedit. Colicem re
um magna apprehendit sedem hac illaqz
revertitur. Et ab uno latere incipit in
alterum fert, dolore interum ventriculo
per transitum infestato. Preterea coly
cus affectus aqzbo interdicit nephritis
remittit. Denique in colico dolore uche
mentiore est et magis frequens vomitus
et nausea. Per vomitum vero excreta
tum villosa tum petruosa sunt quibz
assumpti coly aliquid admixtum videt.
Sunt et alia signa sed dicta sufficiant
Lapis in renibus et vesica quinqz prohibe
t. Primum fugaciorum que augent pitui
tam in corpore calculi numerum mate
riam. qualia sunt alimenta frigida crus
sa. Lenta et difficilia excrementa ut caseus
preparation antiquus. Salisq. panis a pum
et animalium partes pingues et rursus
sq. ut sunt in cisterna ventriculo cor et

Similes partes. aues aquatiles. sus. bos. lepus. tur-
 cus. pisces presertim grandiores. Legumina dem-
 pti visceribus. herbe frigida et cruda. et cibis largi-
 or. et a cibo somnus. Venus labor et balneum
 et arum perturbaciones. ut ira. timor. tristi-
 tia et similes quae omni tempore nocent
 Summeridi ergo sunt cibi parcius q̄ pro appeten-
 tia boniq̄ sunt succi. et faciles concoctu quia
 les sunt pullus gallinaceus. gallina muta
 culla. q̄ dicitur a quibusdam cauda tremu-
 la. esturrix perdis. fagus. carnes arietina
 presertim in hispania et similes. Potus su-
 rumum album. aqua Siquirica bene diluti
 uel aqua cinamomi. uel aqua sola optimi
 flumij aut fontis. aut pluvialis percolata
 Lapide balneario. uel saltem sine arenosa
 et tenestij residentia. ~~Secundo pituitam~~

~~generatam~~ Secundo pituitam generatam no-
 bis prava victus ratione utentibus. Cre adre-
 nesuat) retrahentibus. et auertentibus. ut
 in electo bis in hebdomada clystere hoc leni-
 ente. uel simili. ℞. decocti maluarum radi-
 cis albica. seminis lini. et feni graeci lb. i.
 butyri recentis. et benedicta an. 3. i. olej
 sesamini et carum mellis an. 3. ii. salis
 3. i. musci. et fac clyster. et similibus.
 Tertio pituitam materiam si uis uari-
 varijs hessie ne in renibus aut vesicula
 pedescat expilemus uretrici. ut 3. vi. de-
 cocti maluarum subuestus cum 3. i. sacchari ca-
 di. uel 3. v. decocti cicerum. et Siquirica
 aut

aut 3. viij. semi caprini decoctionis sequenti
cia. tum 3. i. S. Saccarandi. uel. 3. viij. iij.
us galli gallinacei decrepiti decoctionis
quercus maluarum. et capilli veneris
Seminis lini, et feruigru.

quarto temperamus calorem haurum per
tum calculi causam effectricem emulsio
ne quattuor seminum frigidorum maiorum
syrupus violato. Nam phlegma summus ma
ne sumptis. oleo violato tepido renibus et
vesica sepe admoto. Sate caprino. ungue
santalato, et similibus. vitamus tamen
stringentia, ne materia calculi retineat
sepe praesertim astate lumbos aeri aper
imus. pelles plumas ceteraque calidificaco
tingere lumbos prohibemus.

Calculus concretus in renibus si dolorem
efficiat ubique fuerit sed potissimum
in ureteribus expellentibus. curae frange
tibus. scilicet lapidem lubricantibus aperie
tibus. dilatantibus. et urinam praecedantibus
Prus tamen observare oportet necessari
am esse corporis evacuationem ante ure
tica. et lapidem frangentia medicamen
ta sive per sanguinis missionem si dolor
fuerit magnus. eger canisus. ne partes do
lentes inflament. sive per vomitum sive
trunculus abundaverit cruditatibus. sive per
clysteres. si intestina. et meatus propin
quij. sive per alia medicamenta purgantia
se fuerit huius opus. ne trahant excrementa

a uentre uel alijs partib; ad uias u
rinarias. et ubi augeat dolor uel urina
ammittit suppressat.

Secundo considerandum satis est tutio-
rem esse purgationem que fit per clyste-
rem lenientem, et parum acrem. ea que
fit per potum purgantem scilicet pilulas,
presertim si sic paruus clyster ne suo
pondere excedens comprimat uias urina-
rias, doloremq; in ipsis augeat q; medica-
menti purgantib; presertim ualentibus
multi humores per corpus a partibus dolen-
tibus attrahunt. nonnulli hanc euacu-
ationem per suppositoria seu glandes
faciendam esse tutius censent.

Tertio sciendum est necessariam esse
ante lapidis fractionem, doloris curatio-
nem omnium auxiliorum genere potumib;
videlicet clysterib; exigua quantitate, fo-
tib; unguentis. cataplasmatib; et balneis
ut hinc. aut simili potu. $\mathcal{R}$. decoctura di-
cus alba. foliorum malua. et seminis lini
3. ii. sacchari 3. i. misce et fiat potus. $\mathcal{R}$
alijs.

Renes autem et vesica corroboran-
disunt ut postea lapidem expellere possint
ut docet galen. 10. de compositione medica-
mentorum. secundum lobos. / Simplicia que
lapidem renium et uesicę frangunt ut
experientia comprobatur est hęc sunt. vi

num silicee præsertim album. radice gra-
minis semen malis siluestris. ceterae
capillus veneris. Pentaptychum radices
cannarum, blitis crocus. cinnamomum
polium maius, cicera nigra radices. v.
diuretica apparagi silicee petrosilini fœ-
niculi brusci et Apij. Rafanus bodelin
cortex ciperi & ggyptij cortex radices caparis
cinnamomum, Amess. sunt et multa
sua valentiora medicamenta lapidem
frangentia. ut lapis strabus de quo di-
oscorides lib. 5. cap. 93. quantitate cicere
preparatus in lapide marmoreo ad modum
sephi lapidem vesicae frangit ʒ. iiii. Le-
mus de castro diureticae ut capilli veneris
aliqui tamen ut galenus. 9. de facultatibus
simplicium medicamentorum lapi-
dem solum renem frangere existimant
quidam Suis lapidis preparati dragma
semis præbent cum paucis uino albo
composita medicamenta que melius sunt
simplicia lapidem frangunt inter alia
rubiliora et magis experta sunt. Yci-
neris vitæ, cineris serpyonum, cineris cau-
lis nabati, cineris leporis. spongiæ, sangui-
nis hirci preparati, cineris coritacum ouis
a quibus pulli egressi sunt. Lapidis strabus
ei gummi nucis macis acoris ana partes ʒ
quatuor. seminis petrosilini daua pulgii
gummi arabici seminis althæe et pipenis a-
na partem unam et semis melis. ʒ. s. mis-
ce

ce et fiat confectio // Inexhibendus ure
ticis medicamentis debet esse prudens
medicus, et non audax, sed semper si sic
si potest ab his abstineat, presertim in
lentibus, nisi urgente dolore, et presen
te calculo, et necessitate, quod sepe ex eor
usu modici sunt ulcera, vel ardor uri
nis, profluuium, et tandem alij morbi
periculosi.

caput. 48. de ardore urinae

Ardor urinae, quem medici et stranguria
et stitidum uirinae nominant, tum fit
cum equi assidue ad micturandum irritant
urinae paulatim, et guttatim redditur
provenit propter urinae acrimoniam
quam ipsa acquirunt, vel ob caliditate
Hepatis, aut rerum acrimiam usum, mai
or tamen ex parte ob bilem commixtam
quam ratina sepe per eam partem expel
lit: a quaenque tamen causa proveniat
ea qualitate praedita est urina, ut et ad
micturandum continuo stimulet et renesse
pe, atque vesicam exulceret, nonnunquam
tamen accidit hae passio ex ulceratione ve
sicae, aut ex abscessu rupto, vel in renibus
vel in vesica; prorsus enim acrimonia id
quod de urina dictum est prestare potest.
exterum si ex acrimonia qualitate hae con
tingat, urinae sunt biliosissimae, et universi
corporis habitus, et reliqua etiam nota bilem
testantur. si vel exulceret, vel abscessu ex

pro

proprijis tum ulceris, tum abscessus notis
suo ipsorum dignoscit.

monendi in hunc morbum tyrones in medica
arte sunt, ne conuenientibus (quod aucto
culis) causas huius mali inspiciant, decipi
unt enim passim credentes ex vesicae calcu
lo oriri. Unde medicinas cōminuendū cal
culus accommodatus miseris egrotantibus, mi
nistrant, quod in eorum perniciem uertit
auget enim per ea medicamenta, quae ca
lida facultate sunt praedita uirna acimo
nia.

Stranguria si a calido fiat, curat huius quedi
ximus superius capite: si ab ulcere abster
gentibus, mundificantibus, et incarnantibus
(ut radicum) ulcus, de quibus cap. 28
de curatione sputi sanguinis diximus, quae
et alia sunt quae miseri oportet ad uias
urinarias elementer medicamenta deferā
t.

Si ab acrimonia auferentibus, causam
primam sibilis est uirnae iuxta uictu frigido
et humido, ut usu Salinae, ortulacae, citoreae
utriusque maluae, cremoris ferideae, et simi
lium, quattuor tamen semina frigida ma
iora sola uacere prouocando urinam. /
prodest fugere acrimia, salsa, acetum uictu,
labores animi et corporis.

Secunda sanguinis missione per sectionē
uena Hepatica dextre euacuando sangui
nem plenitudini et robori respondentem,
haec refrigerat hepatis, bilem uacuat, et a uis

Vinarijs auentis. // Tertio purganti
bus bilem prius sumptos syrups rosarum
ex infusione succarum cum aqua portu
laica portus aut quattuor dies ad tollen
dam bilis acrimoniam, et caliditatem me
dicamentis elementibus, ut casia fistularij
manna. Tamarindis, mirabalaris citrinis
et Rhabarbaro. etc.

quarto refrigerantib; Hepar, renes, et to
tum corpus internis, et acrimoniam ueriq;
tollerentib; et externis auxilijs, ut balneo
solius aqua tepida, electuarium Diatrium
santalorum, diarthodorus abbatis, conser
uis uolarum rosarum, reuulsiuarius, et
acetosa aquis, uel decocto portulacae eridi
cae, ciuicis acetosae et similibus.

caput 49 De mictu sanguinis.

Sanguinis mictus sepe a causis exteriori
bus prouenit; nonnunquam etiam ab inte
riorib; exterioribus sunt casus, et ictus, ma
xime cum partibus quae iuxta uirna ins
trumentis sunt inferunt. Rumpit enim
ex hac occasione uena aliqua in illis locis
unde sanguinis mictus. Propterea rerum
calidarum usus, et immoderata corporis
agitatio, et ea omnia quae sanguinem at
teruare, et ad renes et vesicam propellere
possunt, si malum parant // Internis sunt
corporis plenitudo, Hepatis imbecillitas, re
num

num in attrahendo valida facultas eo,
ruridem atq; vesica ex ulceratis, calculo,
porro in renibus, aut abscessus aliquis et
natura iudicium, quam *Spissim* appellat
causa sunt.

Si acausus externus proveniat hinc malum
egrotum (quod multies dicitur) interro-
gabimus, si ab internis in causam eg-
ritudinem sic deveniemus, si corporis ple-
nitudine in causa fuerit per methodos super-
ius traditas maxime capite de cephalal-
gia signa patebunt. Si Hepatis imbecilli-
tas urina emittit cruenta, carminum recē-
ter cessatum lotiorum non absimilis. Si re-
num in attrahendo robur urina pari ratio-
ne cruenta, sed aliquanto albidior, si ex
ulceratis renum, aut vesicae sanguis puri-
comixtus et modicus excernitur, ad huc do-
lor sentit circa locum ubi ulcus inest.
Si calculus renum aut abscessus signum
ex proprijs capitibus mutuari oportet, signa
tura iudicium mutari ab ea re laborantem
cernimus.

multus sanguinis qui a redundantia fit
vel cruentus nisi vires deiciat non est sup-
primendus; si fiat ab ulcere corrodente cu-
ret prius ulcus, si ab immodico coitu in-
tauratione, et glutinatione succurrendum
est. Si a recenti solutone multo frigido ab-
stingente, sanguinis missione et astingen-

tibus medicamentis externis et internis cu-
 rabit. de quibus dicitur in capite de san-
 guinis profluvio et naribus. et tunc quo-
 que de his agemus. si ab imbecillitate facult-
 atis recenteris remum curabit primo
 multo frigido astringente de quo capitulis
 de profluvio sanguinis et naribus curatio-
 ne. et de curatura sputi sanguinei.

Secundo sanguinis missione a quacunque
 fiat causa dempto vitio per sectionem venae
 iecoraria.

Tertio consequentibus bilem vel pituitam
 vel atram bilem, si alius humor fuerit san-
 guini mixtus, quem grossos colore, et o-
 lijs multis arguunt.

quarto vacuantibus per medicamenta dic-
 ta capite primo. et capite 21. de profluvio
 sanguinis et naribus.

quinto astringentibus et glutinantibus in-
 ternis et externis, ut syrupo rosarum ex
 infusione succarum myrtillorum cydones-
 rum cum aqua, vel decocto plantaginis por-
 tulacae, et similibus. Lacte ovino calybea-
 to cum pauco bobarmens, et conservarosa-
 rum antiqua.

capit. 50 De Diabete. ¶

Diabetes a quibusdam fluori vima vocatur
 ab alijs Hydrops matricis, et diapsacon a
 nonnullis nominat. differt non parum ab

urina multitudine nam in sincera diabete
te potus non mutat. ut in sciencia
bus expellit. in non vera quamvis aliqua
do urina poturri superet mutat tamen
et non sunt omnia signa vere diabete
puella olim medicus lanensis per sexaginta
dies singulis sexdecim matulas urine
multum implevit. cum biberet circiter tres
tres ampullas. corpus tamen persanatum
puelle parum emacuerat. magno exem-
pli miraculo. medicis illius temporis cre-
debant aerem in urinam converti &
hincque puria diabete si non curatur
in sinceram transire. que a galeno tantu-
bis usae est et ab alijs medicis plures
maxime apud aegyptios. siue propter coe-
lum siue propter aquam nich. est autem
vire galeni. 6. de liberis affectis. cap. 3. af-
fectus rerum proprius in quo tantus in-
est urinae fluxus. ut totum corpus exau-
riat. quod quid quid bibit quale sumptum
est. tale per urinam reddit. qua parte
similis est hinc affectu ventriculi intesti-
norumque leuitati. illi proportionem res-
pondens. Provenit ex imbecillitate re-
tentiva facultatis rerum. attractiva
vero magno robore. attrahunt enim ad
se resque vehementer aqua sumit ex cre-
mentum. quod in sanguine est. quod
cum retinere ipsi pro imbecillitate non possunt
sunt

Sunt ad Vesicam demittunt. quae res cum
 continuo fiat. continuus quoque adest
 in fluxu. ad hoc poculentia omnia nul
 la sui qualitate mutata per urinam con
 tinuo excedant. " " "
 comitat sic affectus situs uehemens et quae
 satari alicuius liquoris austum non possit
 unde etiam assidue bibere cupiunt. aut
 bibunt. neque abire cum id quod fuerit in
 lectum continuo ad renes et Vesicam de
 labat. viscera proxima caliditate ex
 uri uidentur. tumor autem magnus sur
 bos testes. ac uixas infestat. q. si amplius
 uiscerum caliditate in creuerit superior uen
 ter corrugat. et uena quae in ipso sunt ac
 tolluntur. uniuersus habitus corporis gra
 uisescit. et tunc quaedam generalis afficitur
 multitudo urinae. quae proprie non est dia
 betes si a potu largiori fiat curat abstinē
 tia potus: si a qualitate salsa et acris ci
 bi et potus ut largi essu alliorum cepaz
 et porrorum. si a frigore externo calidis
 internis. et externis. de quibus dictum est
 capite. 31. de imbecillitate ut Asetes eu
 rable. Si a paralypsi per ea quae diximus
 capite. 13. Si a musculo rupto. uel dilace
 rato curatio erit difficilis. et ferme impos
 sibilis. ut in quibusdama partu laborioso
 uidentur. Si autem in uitis urina excidat.
 ut pueris. et alijs quandoque dormientibus

abstineat ab his

cau

causa auferantur per euacuationem. Si
sive humor calidus medicamentis colago-
gis. de quibus capite primo. et alibi spe-
ditum est. Deinde per refrigerantia dicta
superiori capite. et infra in curanda dia-
betes. Si sive humor frigidus pituitosus post
illius conuersionem. et euacuationem per
ea que dicta sunt capite primo. et capite
13. de paralyti.

Diabetes seu transitus Urinae non medi-
tae curat sex remediorum generibus -
primo uultu refrigerante et astringente
demptis cydoniis. que uetica sunt. et ex
corium essu Rex Alfonsus neapolitanus
incidit in diabeterem: uehementer enim
nocebat huic morbo calida Vetica. et etia
animum et corporis labores. et coitus. Potus
sive aqua calidate non frequens neque mag-
nus. quamuis caliditas immodica ipsum
semper appetat et eo egeat: quare si potus
multa frigida aqua euasat est utilis
refrigerat enim et humectat uentri-
cum secum et renes a quorum immodico
calore attrahit potus non mutatus.
Secundo auertentibus et refrigerantibus
simul. ut sanguinis missione per sectione
basylia in initio. cum uires adsunt.
Tertio conuoluentibus bilem ut Symplo-
sarium uulgarium. myrtillorum et papau-
ris

us et aquis vel de casto portulaca. Salsus
bursa pastoris et similia.
quarta. uacuantibus bilem ut casta fistula
ij. Tamarindus. rhamna. Rhabarbaro. myro
balanus citrinus et alijs si opus fuerit uo
lentioribus.

quinto refrigerantibus. Hepar. series et totu
corpus interius et externis. ut electuarium
diatribon santaloy. diatribodonis abbatis
diatribon margaritarum frigidis. conseruis rosarum
uolarum nenuptiarum. et acetosa. et tri
chusis de camphora. et alijs multis.

sexto corroborantibus renes ut lacte ouino
uel caprino epoto. et per clysteres si opus fue
rit cum succo renium arietis. et laminata
missima plumbi et perforata supra renes
et lumbos posita curat morbo lumbi uerri
ne profluuium. sed etiam gonorrhoeam.

capit. 51. De Sumbriis -

Sumbriorum ut auctor est galenus. 3.
apthorum. comment. 26. sunt tres differe
ntie. quidam enim rotundi seu teretes sunt
alii lati. alij quos gigni ascarides uocant
rotundi seu teretes in superioribus intesti
nis magis generantur. magnitudine palmarum
et aliquando maioris. et ad uentriculum
ipsum nonnunquam ascendunt. ibique pesti
ma excitant symptomata. in ipso tamen
uentriculo gigni non possunt. uermes. ut

docent Aristoteles & Hieronymus Gabu-
cinus libro suo de Lumbricis quamvis in
auribus dentibus, renibus, et matricibus
quando fiunt. In intestinis tamen ma-
gis et plures generantur. unde et plerumque
eduntur tum vivis, tum mortuis, per os
etiam et nares educuntur.
Ascarides teretes sunt Lumbrici qui in par-
te inferiori crassi intestini magis gignun-
tur, et plerumque manifeste apparent in
inimentis male cibum conisquentibus
quorum malam conditionem signum indi-
cat excrementorum. Satus Lumbricus raro
accidit, longissimus tamen est, et sepe
per tota extendit intestina. Paulus ve-
ro in Agrieta. lib. 4. cap. 57. et Aetius
lib. 9. cap. 40. affirmant Sati Lumbrici ge-
nerationem permutati sunt esse mem-
brana intrinsecus tenuia intestina am-
bientis, in corpus quoddam unum quod
continuis Stomachi morsus inferit.
generantur in humano corpore eiusmodi ani-
malcula, ex frigidis et pituitosis humoribus
putredini tamen accommodatis, et vita-
lis animatus perinde ac externis cetera
animalia certumque gigni, quae non ex se-
mine, sed ex putredine ortum habent.
Signa quibus singulas Lumbricorum differē-
tias cognoscas, ex Paulo et Aetio sic acci-
piuntur. Teretes Lumbricos habentes morsu

tum

tum uentriculi. tum etiam intestinoꝝ
 conuulsi. Et trassi item arida et non
 magna. uicium frequenter imitante qui
 dam etiam singultunt. et dormientes tre
 munt. et p̄ter rationem sperge sunt
 quod uicium uociferantes faciunt atqꝫ
 prosilientes. Sed rursus in soporem conuer
 si p̄sternunt. pulsum inordinatum ha
 bent. febresqꝫ extra ordinem errantes. re
 frigeratis extremis partibus. augent̄ inte
 rum terra. interim quarta die. uel nocte
 sine ratione accessionem habentes. Puc
 ri uero et maiores nati linguam exerunt
 atqꝫ oculos clausos subertunt. atqꝫ tacite
 nitacem amant. idēqꝫ excitantibꝫ iras
 cunt. ob imbecillitatem uigilare nequeunt
 et. quibusdam dum dormiunt lingua ac
 cidit manducatio. et conformatio oris in
 modum lactentium. aut accipientium et
 hoc qui aliquando etiam dentibus strident
 committunt oculos. qui aliquando sanguine
 suffusi sunt. et habent faciem maxime
 iuxta malas rubicundam. que rursus mu
 tatis colore luescit. breui uero hęc et ex
 interuallis fiunt. quibusdam in uentri
 culum ex intestinis ascendunt nauseas
 ibi. atqꝫ uellicationum causa futuri. unde
 laborantes cibum auersant. quos si ad
 comedendum impuleris nauisaburdi qu
 dentibꝫ terunt aut non deglutunt. aut
 illis euomunt. venter nonnunqꝫ corrup
 tus

tos cibos excrevit. et tympani modo intumescit: reliquum vero corpus tabe citrata horum consumit, neque media neque immodica evacuatione aliqua exinanitum, multumque desiderantes absurde in somno loquiuntur. Alij decubitus huc illuc mutantes ex his ad locum vicisim sese proficiunt qui ab ascaridibus infestantur vehementer habent anni pruritus, subindeque ad excrementum irritantur, et post excretionem ut plurimum melius habent, quibus vero latum lumbricum fuit, ij morsus in ventriculo vellicantes sentiunt, et ad cibos potentes, et qui corrigi non possunt appetitio habent, rapiunt enim atque consumunt. Similes modo animalia quod quod ab alimentis oblatum fuerit: unde de viis cibos assumi expedire, alioquin erodent intestina, et inde contingit ut supra insinuavimus, cap. 33. ut quaedam puella ob uerminem dum decubitus non incidere in famem carina.

Consequens sic affectus corporis gracilitas et imbecillitas cum tarditate minime uero falax signum erit, si cum excrementis quaedam cucurbita seminis similia excretauerit.

Duplex est lumbricorum curatio. Prima eorum generationem prohibet, secunda eos generatos enecat expellit. de quibus multa scripta sunt, inter quos edidit librum Hieronymus gabuinus fané
815

511. I. Purgantia itaq; sic pereca que pituita
 tamen quoniam prohibent a qua putrescen
 tibus cruditatibus vermes fiunt. necessa
 ria est tunc alimentorum pituitam gene
 rantium purgatio, necesseq; immodicis cibis
 et depravata victus ratio, nec si cibus cras
 sus precedat tenuem, si a cibo animi et
 corporis labores absint, et vitus presertim
 si sic immodicus, et si manus et pedes a ci
 bo lauentur aqua calida. frequens quoq;
 evacuatione per peram simp. non solum e
 necat vermes, sed et ipsos fieri prohibet na
 cuando materiam pituitosam et crudam.

Lumbrici varii generis curantur primo uide
 rui calido, et sicco acri et amaro: aliqua
 do eorum morsus si ferat sguant rebus dul
 cibus est placandus.

Secundo medicamentis necantibus a tota
 substantia seu proprietate, uel a qualita
 te manifesta calida intertu gradu et ama
 ra, que suavis et naturalis eos necat. et ho
 rum quaedam sunt simplicia de quibus Hiero
 nimus galenicus cap. 22. sui operis: et
 quaedam composita, de quibus idem auctor
 cap. 25. que uentri admouere sunt tutio
 ra et infantibus et pueris magis ad moue
 da, sed interna per os aliquando exhiben
 t. presertim cum in superioribus intestinis
 reperiunt: aliquando per clysteres, si uero
 uermium sitit intestina inferiora.

ca 2

calida medicamenta simplicia que vermes
enecant sunt mentastrium flicuiale cor
dumeni semen porri nigella nuclei et
folia persicorum cortex arboris celsi et suc
cus eius radix seluis myrrha aqua Rutz
semen apij cum lacte aut syrupo aceto
so masturcium semen eruea semen
alexandrinum obtinet inter omnia prin
cipatum que vermes enecant.

Frigida medicamenta que vermes in
terficiunt sunt granum coriandri si
sepe comedatur summae acacia hypo
quistus portulaca semen et aqua et suc
cus malum granatum acidum cortex
maligranati fls et radix ipsius planca
go minor endibia cicorea lactuca a
cetosa rubus Sacasina succus citran
gubus acetositas citri et omnia acida
que pituitosam materiam incidunt
composita medicamenta que vermes
interficiunt multa sunt ut theriaca
magna mitridatum Syrupus de ab
synthio Syrupus de menta Syrupus
de praso Syrupus de calamento

cap. 52. De Hemorrhoidibus
Hemorrhoides ut ex Aetio lib. 14. capit
15. alijsqz gravissimis auctoribus possu
mus colligere venarum in sede sunt ex
plicationes dilatationesqz a cerebro san
guinis defluxu sic appellata, quibus a
mul

multis lethaliſſimis morbis liberat aucto-
 re Hypocrate lib. 6. apthorism: quam-
 vis galenus lib. 6. de symptomatum
 causis. cap. 2. uelit omnem sanguinis
 fluxum præternaturam toto genere esse
 excepto eo qui mulieribus ab utero de-
 fluit. Hæmorrhoidum tamen fluxus
 si ordinem seruet. et non sit immodicus
 melancholicum morbum. affectiones
 qz renum curat: et ipsæ longo tempore
 suppressæ hydroperem. et tabem faciunt
 auctore Hypocrate apthorism. 12. lib. 6.
 quare idem Hypocrates medicus po-
 ter lib. 4. apthorism. 26. Sanguinem
 supra emissum malum esse. et infra bo-
 num uult. et galenus in comment. 15.
 firmans sententiam dicit. si ab Hæmor-
 rhoidibus et mensibus fluat.

quidam putant aliquos ex genere tæ-
 orum siue sanguinis fluxu esse singu-
 lis mensibus affectos diuina uisione
 Alij credunt ob perpetuum timorem ipsos
 sanguine atro abundare. et ides siue san-
 guinis defluxu indigere. harum quædam
 sunt cæca, quædam aperta: cæca agra
 et condormata dicunt. Manardus ta-
 men lib. 7. dicit condormata esse tuber-
 cula in ambitu matricis sanguinem su-
 dentia a similitudine extremorum in pug-
 no clauso in quatuor digitis uodorum. vij
 lib

hil ex his sanguinis euacuat, aut parum
perpetuo tamen intumescent; et illarum
uarias sunt differentia et species. Si arabi-
bus barbaris, et experientia credimus
benignales scilicet. Vena, morales, et
vesicales propter uariarum earum figuram
et naturam sanguinis. a porta uero sunt a
quibus certis temporibus defluit sanguis a
si quando seruato ut diximus ordine, saepe
non seruato, nec debita quantitate, et o-
mnes praesertim egra reperiunt eum dolore
et aliquando sine ipso. Proueniunt uero
utriusque ex copia et malicia sanguinis melan-
cholis huius cuius causae interna et externa so-
lent esse uariae ut ex cap. 9 huius libri cog-
noscere possumus.

Signa quibus hoc malum deprehendit sa-
tis notata sunt egra tamen saepe imitatur
dolor anni, cum steruus excremitur

Hic fluxus immodicus curat quattuor
auxiliorum generibus, primo uultu frigi-
do abstringente et intransante sanguine
sensim tamen et caute nam si fuerit an-
tiquus non omnino est abstringendus, cum
ex doctrina hyppocratis aphorismo 12. lib
6. Si uina earum non fuerit relicta, pericu-
lum est ne fiat tabes uel hydrops.

Sacris auertentibus, ut selta uena uel tra-
na dextra uacuatione larga, et quae respon-
deat plenitudini, et naturae egri, et uenae
brachii Hepati, et partibus superioribus affi-

xix. et unguentis et frictioibus eazumdem
et fotibus, post sanguinis tamen missio-
nem, uel sine ipsa si ob uinum defectum
uena rumpenda uisusit.

Tertio contrahentibus et glutinantibus ora
illanum uenarum et refrigerantibus et
inercassantibus sanguinem sumptis, et
admixtis, ut syrupus rosarum, malorum
granatorum, myrtulorum, cydoniorum
aquis uel decocto portulacae, plantaginis
acetosa solari et similia.

quarto emendantibus sanguinem uultu et
alijs, nam si sanguis largior sit in corpore
uultu tenui curat, et sanguinis missione
sebilisus uultu frigido, et purgatione permi-
robalaris cytrinas, Rhabarbarum, Tama-
rindos, et casiam fistulariam, si pituitosus
uultu succo cum temperata caliditate, et
astutiorie, et purgatione per mirrobalaris
kebulos, agaveum, et alia medicamenta
flegmagoga.

Dolor hemorrhoidum curat per causas
cussionem quando non est uehementer, nec
facilitatem nimis resoluat; nam si uehe-
mens dolor est amoverendus etiam esse per
narcotica, ut sepe dictum est non habitara-
tione causae, dolor si ab inflammatione fuit
primis curat uultu tenui et refrigerante.

Secundo auertentibus, ut sanguinis missione
per sectionem basylicam et unguentis frictioi-

bus et foliis partium superiorum // -
Tertio repellentibus ut aqua rosarum por-
tulacq. plantaginis, et candido ovi cum o-
leo rosato, mucilage seminis psyllij et
cydoniorum.

quarto in augmento et vigore repellenti-
bus et resolventibus, ut oleo camomille et
rosarum mixto, uel fuscunguento. $\mathcal{R}$
oleo rosarum et camomilla ana. $\mathcal{Z}$. i. miq.
Saginis, seminis psyllij, et fenugreci, semi-
nis altze ana. $\mathcal{Z}$. ij. cera q. s. misce. et
fiat unguentum.

in declinatione resolventibus tantum cura
est. si inflammatio in suppurationem tran-
seat ab arte est natura corroboranda et iu-
uanda, que tamen post primam dictam
tutor est duabus alijs, que minimum in la-
pudificationem uel corruptionem firmant
pessimi enim sunt humores duos modi, o-
mnium tumores preternaturam, preser-
tion huius partis, cuius affectus auctore
galeno. $\mathcal{G}$. de compositione medicamento-
rum secundum locos difficulter curantur
quattuor de causis prima ob eius sensum
secunda propter usum partis, excrementa
enim sua uicini mouent facultatem ex-
pulticem. Tertia ^{q.} medicamenta utilia
non detinentur tempore necessario in ea par-
te, quarta ob caliditatem et humiditatem
par

partis huius. id est q3 amat hie locus succan
 na et refrigerantia medicamenta ut sunt
 metalla presertim tuthiam.
 quando hie dolo a sanguine implente hias
 uenas absq3 inflammatione et fluxu fluo
 od per tumorem et colorem depostientes
 sanguis ab illis est mittendus. precipue si
 gusti sunt habere hunc fluxum. quod fiet
 primo magnis fructibus partium infer
 norum et pueridorum. Secundo cucurbitu
 lis admotis partibus internis coxar. et
 parti que est inter amam et taltes. ter
 tis scilicet uena saphena, uel poplitis. quex
 to a perture harum uenarum Lancicola
 uel feno tenuissimo. et si ipsa non appa
 reant exterus magna compressione uersq3
 inferura. et magna cucurbitula fuerit ma
 nifesta. ex ipsis una uel plures rumpant
 et secundum tremorem uenis uel pluriu
 extrahat sanguinis copia respondens ple
 nitudini. id autem fieri poterit per hirudi
 nes. quinto acubus argenteis uel aureis
 presertim si fuerit sanguis tenuis. uel femi
 nar. Sexto fructibus per acria medi
 camenta. qualia sunt calamentum. origa
 num. cyllaminus. piper. nitrum. et fel. qu
 od est alijs potentius. Septimo per medicame
 ta excoquantia. qualia sunt folia ficus. scyl
 lu. ecasia. lactucina. et puluis cantaridum
 qui est alijs ualentissimus in hoc morbo. octauo
 per

per ignem seu cauterium actuale; hęc
tamen aperta non sūt muscūm spiritum
corruptionis et gangrenae. tutius ab eis
mittit sanguis quarto et quinto au-
xilijs sanguinem mittentibus, emisso sa-
guine sufficiente. locus affectus curan-
dus est mundificantibus, et abstergenti-
bus elementibus, et consolidantibus, hęc
aut simili unguentis. ʒ unguenti ba-
silyconis. ʒ. ii. olei de chrysomellyte
rebinna abietis. Cenebota ana ʒ. i. ca-
phora. et tuthia preparata ana ʒ. i.
cera alba ʒ. iii. misce et fiat unguentū
et alijs.

capit 53. De Procidencia anij.
cum anus aut propter musculorū obli-
zum sedem sursum reuellerit tum im-
becillitatem, et resolutionem, aut ob-
ingentem in excedendo cōnationem procedit
aliquando ab inflammatione uel ab
tumore præternaturam, cuius cura
tuo necessario procedere debet. reductio
nem intestini malum seu nullum
tissimum, quem procidenciam anij
minimus, barbari exitum anij, aut san-
guis dicitur.
Si anij procidencia sit a sola intemperie
contrarijs curae sedi ad motus in forma un-
guenti, uel cata plasmatū, uel fatus in

omni tamen quiescat alius clunibus et
 iunctis precipue ano reddito insuum lo-
 cum, si sit ob imbecillitatem, uel resolu-
 tionem, seu paralytissim musculorum cura
 per primo uultu exsiccante et calefacien-
 te. De quo capite 13. Secundo pituitas
 apparantibus. Tertio uariaribus me-
 dicamentis conuenientibus, de quibus
 eodem cap. 13. dictum est. quarto eculti-
 mo dissipantibus et resoluentibus ut
 sine uel simili unguento. ℞ olei casti-
 rii et castorei ana 3. i. olei ruta 3. i. ℞.
 pulueris castorei et anthus ana 3. i.
 pulueris mastichis 3. ℞. cera q. s. mis-
 ce et fiat unguentum.

Si infans aut puer labore et anxi prouidentia
 humidus et frigidus corporibus humoribus
 purgatus per hieram simplicem uel agri-
 ricum trochiscatum insideat decocto
 salvia absinthij stecados abrotani ru-
 ta origani. wormarum factis ex uinoca-
 libeato, et aqua humida uel sulfurea
 et unguentis anxi unguento superiorij, uel
 simili. Et quiescat multis diebus clunibus
 elatis et clausis. Rex comesta curat anxi
 prouidentiam, et eius suffitus parti affecte
 immixtus, folia porri uel thasi barbati-
 decedta cum uino, et ano admota ualen-
 ter curant anxi prouidentiam. Suffitus ex
 corio anguillae salito est optimus ad hanc
 anxi prouidentiam curandam. idem sic suf-
 fi.

fitu plumbi ubi dicitur cancri flumati
lis admotus aris curat eius proidentiam
et scissuras. pilula de bdelio sumpta id
faciunt.

CAP. 54 De Proidentia Uterij

quando uterus ita evertit ut exterius e-
mineat auctore Aetio lib. 16. cap. 78 ma-
lum fit quod ipse proidentium uteri no-
minat Arabes autem precipitatio nem
matricis et exitum uiscant. cuius causa
q̄ plurima sunt. nonnunq̄ enim accidit
ob casum ab alto, decedentes scilicet mulie-
re in coxarum uertebrae, rumpunt enim
tunc membrana quaedam, quibus uulua
propinquis partibus armetur. unde pro-
cidere ipsam necesse est. sepe ob ingentem
conatum, quo premuntur mulier in laboro-
so et difficili partu, maxime uero in laboro-
so, ut secundam expellat. aliquando ob
inconsideratam partus extractionem aut
nimiam spiritus detentionem, aut mag-
ni peridens elevationem, aut percussione
uterij, aut animi uehementes affectio-
nes. hoc ipsum accidit, et ob humoris plu-
rimii ac tenacis defluxum, partuumq̄
frequentiam; laxantur siquidem acq̄ sol-
uuntur appendices profundo utero superius
infringentes. tam et sine ulla causa ista
sue morbus contingere solet cum debilita-
to corpore membranae musculiq̄ uulua
sustinentes exoluunt, quod ingrauescen-
te,

te etate fieri consuevit morbus satis per
 se patet. quem uterus ipse procedens cau-
 sas certe possit. Procidit autem secundū
 os eius. ~~si per os hanc~~ ^{hoc} ~~namque sunt~~ ^{hoc} ~~tumorem~~
~~namque sunt~~ ~~namque sunt~~ ~~namque sunt~~
~~namque sunt~~ ~~namque sunt~~ ~~namque sunt~~
~~namque sunt~~ ~~namque sunt~~ ~~namque sunt~~
 et quod perdet stru-
 ctus carnis diuini similitudine referre
 maioris tantum et minoris ratione dif-
 ferens. Causarum porro nota tum
 ex egrotantis sermionibus. tum ex cor-
 poris constitutione notata intelligitur.
 Similis est hęc curatio precedenti causa
 enim in illa. et in hac est auferenda et uice-
 rus hoc ratiuo est restituendus nisi im-
 pediat tumor uteri magnus; quem dissi-
 pabis foen. et hęcione ex decotto Cammi-
 anisi. baccarum Lauri. carumilla,
 et similibus factis uino rubro. Post his
 perges pulueribus Sypticis ne recidat. de
 quibus superiori capite dictum est / suf-
 fitus rerum graue olentium ac perna-
 rum perditis assa fætida. castorei soles
 combusta, capillorum, sulphuris. et si-
 milium. exceptus per uuluum in fun-
 dibulo. uel cathedra perforata est necessa-
 rius. Quum sub gallina fructum agita-
 tum Lapis incoctum. et uulueq; ad mo-
 tum uterum reducit ad proprium locum
 q; uterus maxime abhorret fætida et
 ab his fugit. amat autem non parum
 redolentia. quare naribus adinuenda
 sunt

Sunt moscus, ambrā, uel alia mino-
ris precij, ut galia, et flores cytrangu-
rosa uiolā, et similia, cucurbitula ma-
gna infixā umbilico uterum ad pro-
prium locum trahit, et conseruat. ¶
Reducto utero ad proprium locum cu-
bet cumibus sublati in sublimē aliq-
uot diebus, et umbilico imponat sicemix-
tura conseruat enim uterum in pro-
pria sede, confert etiam suffocationē,
et omni inordinatō rustij uterij. ¶
Alita muscata, galia muscata an. ʒ.
iii. ambrā musci, an. ʒ. v. utriusq; sto-
racis an. ʒ. ii. ꝑ. resina electa. ʒ. ii. o-
mnia cum oleo ex thrace misceantur
et extendantur super pannum linceum
forma rotunda ad presidium umbilicij
— caput 55. De immodicis mensib;
immodice fluxere menses in feminis
tunc diximus auctore Aetio quando co-
ferta sanguinis menstrui copia pluri-
bus diebus effluerit, quod multis de
causis accidit. Prima quod uento tenuiori
redditus sit sanguis, quod res ab externis
ut in pluuium causis euenire solet
tametsi etiam ab internis contingat
contingit enim et in mulierib; quae se
multum exercent ad eo ut sustineri pos-
sit, et etiam in mulierib; temperamen-
to bilioso id ipsum accidere experientia
dignoscit. ¶ Porro quae sint causae triplex
ter-

tenuis tum interna que sanguinem
 possunt attenuare Superfluum esset
 recensere cum et per dicta sunt et per
 se lecto facile invenire possit.
 accidit preterea Symptoma propter va
 sa aliqua aut aperta aut fracta aut
 etiam erosa sine magna easint siue par
 va. Numquam etiam ob partus grandi
 ores. et post abortus quos ut plurimum
 mensium immoderate purgationes
 consequi solent. ceterum si a sangui
 nis tenuitate oriat hęc affectus. consi
 derare oportet ante aliam vitam. et eas
 omnes causas tam exteriores q̄z interi
 ores. que sanguinem tenuiorem solent
 reddere. Si nervosorum accidat vitio
 vel q̄ fracta. aut erosa sunt erumpen
 tis sanguinis multitudinem (ut inquit
 Petrus) convenit considerare. ab alijs
 causis si accidat facile ex q̄z hęc sermo
 nibz de p̄stherdet. consequit sic affe
 ctus cutis decoloratus. appetitus imbecil
 litas exortus. nis difficultas. tormen
 tū q̄ pedum. et totius corporis tumores q̄
 uendam laxi. et generatim ea omnia
 que excedentem Hemorrhoidum de
 fluxum consequuntur

Si immodicus fluxus mensium est. a san
 guinis copia curat uelut tenuij et astin
 gencia. ut Sydnij. pyrus. agresta. aceto
 sa. amygd. et omnia cum lacte amygdala
 rum

rum vel caprarum calibeato fugacem
rum, ouisum, et sanguinem argenti
um, secret' uena interna dextra, extra
fiat qz sanguis respondens plenitudinis
et uiribus egris. Si obilem mixtam
sanguini precedenti uictu frigido et as
tringente. de quo capitibz. 21. et. 28
de sanguinis proflumis dextris, et
de spu. vacuet bilis colagogis ut mi
robalaris cyrimis. Rhabarbaro. Tama
rindis casia fistulari. et similibus. ut
¶ medullis tamarindoy et medulle
casia fistularis recens extracte an 3.ß.
pulueris corticum myrabolanorum ci
rimoy. et rhabarbari electi infusi per
colatrem in aqua endibz. an. 3. j. Syru
pizosarum. 3. i. aqua portulacae quod
satis est. misce et fiat potus.
Deinde sanguis refrigeret et sistat syru
pizosarum, granatorum, myrtillorum
cydoriolorum de agresta. et de ribes et
aquis portulacae plantagine sanguina
re. et similibus. Dosis. quilibet die.
summo mane syrporum unce duae
et aquarum unce quattuor. Si ob mix
tam pituitam (quod color sanguinis al
bus ostendit, qui emadmodum flavus bi
lem phlegma qz uacuet. ut myroba
laris, chebulis, agarico. et alijs prius ta
men appareat bene atrabilis per medica
menta dicta. cap. 1. et cap. 9. de curatio
ne melancholicis. facta iam est spon. euacu
a

atione. et factis etiam a uersionibus om-
nibus. tum per sanguinis missionem. tum
per purgationes. per fructus partium
superiorum. et ligaturas doctas
et foetum eorumdem. et per frequentes
encurbaturas scapulis. et potius man-
us affixas. sanguis omnistudio re-
frigerandus et in crassatidus est. ut a
muni et corporis quiete. contingit enim
iam foetum in uolubem fluore immo-
dico menstruo perijisse de longumpe-
reginationis motum. quem pedestris
percutit

Capitulum 6. de suppressis mensibus
quemadmodum menstrua purgati-
ones cum modum excedunt multas
sunt egritudinis causa. ita etiam
cum in totum suppressunt multas
pariunt morbos. ut ex aphorismo 57
sectio quinta colligitur. De suppressis
igitur mensibus pauca dicemus. §
Suppressos autem menses tunc dicimus
esse quoslibet cum secundum naturam
fluere deberent non fluant. debent ue-
ro secundum naturam fluere in his
que neque grauidae sunt. neque infra deci-
mum quartum annum. aut supra qu-
inquagesimum constituant. et pra-
eter has etiam ille, quae aut caritatej-
cis sunt aut salubres. nec immodice
se exercent. menstrua purgationibus
na

naturaliter carent. atque in summam
vicam. iuxta sententiam A.lij. mulie-
res calidioris temperaturae ualidiusque
exercitationibus addictae. et acriores
parum ad modum purgantur. Praeter
has quae cumque suppressos habent men-
ses egrotare necesse est. suppressione
autem menses. uel quae summe adest sa-
guinis plenitudo uenas replentis atque
obstruantis. uel quae sanguis sic crassus
viscidus ac lentus. a quo etiam uenas
obstrui necesse est.

Non purgantur etiam mulieres. quae a
liqua longa egrotudine. aut acutula
torum ut plura. quartana. Felicitate
bre. ardenti. atque alijs id genus. Praete-
rea quae insigni aliqua euacuatione
sunt exinanita. ac sanguinis missio-
ne uomitu sudore. sanguinis enani-
bus profluvio. alui fluxu. adhaec et
quibus puris copia abscurde emanat
et pustula in cute efflorescunt. ob se-
culare quaeque uterum uicium menses e-
trahunt interdum retinent. N. g. pro-
pter pinguedinis copiam. aut carnis ex-
crescentiam. aut callum aut cicatri-
cem exulcere. quod in utero antecessit.
Haec enim uasorum uterina obstrue-
re possunt. // Causae facile patere pos-
sunt. generaliter uero quibus menses
praeter naturam retinentur dolores circa
Lum

Lumbos femora collum sinispu et
 oculo rum radices acciderent. Corpore
 nis in super quocumque que sic laborant
 patitur. natus aut. eorum avaritiam q
 fatidum et horrore et quosdam per unum
 suum corpus ducuntur habent. quales ijs
 qua educe per unum acciderent. vana
 in eorum in unum nullis difficulter reddi
 tur. interim plene suppressum. ceterum
 mensuram suppressio. ita ex proda putuita
 et ueritatem ora obstruente contingat
 uideri ut laborantem somnolentam
 ad omnem motum sequeant. colorandi
 dam plumbi quosq. interdum coloris simi
 lem. Titulum assidue excreantem
 et aliquando eum mentem. Vana quosq.
 aquosa esse solet.

mentes sub sanguinis inquam exine
 dia. aut uultu parer. aut longo morbo aut
 alia uacuatione perse constituerint pro
 que mensuram suppressi fieri possunt an
 tegz mulier redierit ad propriam ualu
 tam. Sine uo alia de causa suppressum
 per absens uerem causq. euident. uesica
 succitate fiat rebus humidis uisae non
 calidus et exsiccantibus ne uigat morbus
 si ab obstructione aqua fere semper sic
 Curae primum uultu tenui attenuant et
 aperiente. de quo capitibus 42 et 45 de
 obstructione Hepatis et Lienis
 Secundo abigeritibus causam suppressionis
 et

Et ob id utrumque quod sanguis fuerit per
sectionem factam aut uenarum pe-
dum abigetur. quatuor matthes de
gradis iudaeae firmam sanguinis missio-
nem esse fundendam ex Casylua quan-
do corpus est multo sanguine plenum
ne multo sanguine attracto ad infer-
nas partes augetur obstructio. Deinde
eis tunc sunt menses fictioribus liga-
turis et circubentibus partium interna-
rum et axillarum litionibus, et febribus
eandem. Utinam per medicamen-
ta aperientia et diuretica, de quibus di-
cemus. Elementis tamen inhaerent
ueniunt quod in fructu sub humoribus gignit
ibus et crassis, quos primo curat multu-
cennante et aperiente ut dictum est.
Secundo apparantibus guttatum. His
domelle, oxymelle simplicis, syrups de
duabus radicibus, et alijs dicitur primo
capite. Et si menses inegerint sangui-
nis missio ex poplite uel pede ualenter
erueat menses, sufficit per uulnam ex
cepto rerum aperientium et redolentium
cum Hypocrate 5. aphurismoy. 2. Bap-
turismoy. menses erueant. a fetu et in-
sossu uingal. locus anterior et posterior
interius hinc unguento. 7. oleis de lilio de
sarroni. et de zyporum ana 3. i. axun-
gia curruca, et gallina ana 3. ii. pulue-
ris

rus croci spica et savina ana ʒ. j. ceru
 quod sufficit. et misce et fiat unguentum
 cap 57. De Uteri suffocatione
 Uterina suffocatio nem. alij stranguila-
 tum uteri; alij Hystericam suffocatio-
 nem; alij spirationis ob uterum ablatio-
 nem; alij uterinam aprigam uocitant
 quam animi defectus precedit. ut docet
 galenus. primum de arte curatiua ad glau-
 comem, quamuis Stephanus Ateriensis
 discrimen esse inter aprigam et uteri-
 nam stranguilationem uelit. fit enim
 ipso durante apriga ex seminis putresce-
 tis superfluitate prauasque quasdam ex-
 salationes, ac praesertim frigidas ad cor
 mitterit ipsum, atque ita spirationem
 interceptis. Contingit uero quandoque
 melancholicas exhalationes quae ex ipso
 semine ferunt sursum ad cerebrum re-
 currere symptomataque melancholica fa-
 cere. Stranguilatio apud eum fit ex spas-
 mo matris sursum tracta, et per conti-
 nuitatem intestina uentriculum septum
 transversum ac respiratoria alia membra
 comprimentis. Sed quae frequenter ab u-
 teri stranguilatione fit morbus comicia-
 lis et syncope. per consensum propria et
 uera huius affectus definitio erit ista
 malum tunc accidens cum ueteris uapo-
 ris copia ita incendit, ut modo sursum mo-
 do

do in latus retrahi videat. Cuius in v
niversum diu cause sunt retentum scilicet
et semerigementale, et menstrua purgati
ones cessantes. Et quamuis nunquam hinc
affectu accidat, quoniam alterutrius horum ac
cepta referenda sunt; frequentius tamen e
uenire solet seminis detenti causa. Et
qua ob hanc causam sunt uteri suffoca
tiones vehementius solent affligere, et
symptomata multo sequiora inducere ut
ex ipso Galenus disputat. C. de locis affect
cap. 5. quem locum si quis bene consulat
multa que ad hanc affectionem pertine
re videntur et speculatio mediana sunt di
lucide tractata comperiet. eosque ad eius
librum remittimus qui nunquam natura
diligentes inquisitores magnam ter
rum admiratione tenerent. quereutes
qui sint, nec cum in hac affectione in
cepta in totum respiratio in totum sit
et arteriarum pulsatio intermissa
Ego tamen tamen vixi, et paulo post
ad solitas operationes perinde ac si ta
le quid non esset passa revertatur -
cuius propterea tanta symptomatum mu
tetas contingat pro intensius re
missionisque modo differentium? et
quomodo detentum semen cum mol
le quod minimum sit, tam gravium sym
ptomatum sit causa? quoniam mini
mum quod sitonum causas ubi leges // ex

ex signis igitur alia sunt quae ipsam acces-
 sionem solent praesigere. alia quae eam imita-
 ri praesigunt. Et maxime cum accessio
 sit proxima est mentis torpor, pigritia
 cum imbecillitas, faciei pallor, as-
 pectus inustus. imitantur haec quae se-
 quuntur laborantes interdum iacent si-
 ne sensu immobiles cum motibus par-
 visque pulsu, uel omnino sine ulla: in-
 terdum sentiunt quidem et mouentur
 integraque sunt ratione, ceterum animi
 defectu, et difficili spiratione laborant
 interdum autem, et circa se braquia
 contrahunt. adest insuper inclinatio ad
 somnum, desipientia detentio instrum-
 entorum sensus, uox obtumescit, et con-
 uellunt nonnunquam. Cum iam inclinatus
 accessio rubore suffunditur male incipiente
 et oculi atque albae atque aperiri. Summe-
 us praeterea quaedam perceptibilis est mu-
 sicibus locellis excurrunt intesti-
 na immurmurant, atque ueteris ipsae
 paulatim laxantur, mente scilicet sensu
 et motu iam redeuntibus. Periculisque
 malum hoc solet corripere infirmas praesig-
 cipue eas quae uirgines sunt, aut alias ui-
 ri concubitu sunt usae. Et cum omnitem-
 pore possit maxime inuadit Hyeme et
 autumnis reliqua ex Galeno Pauli et
 Aetio sunt petenda.
 In accessione oportet uniuersum corpus
 perficere et extrema praecipue partes in-
 fer

fernas ligare. q̄ q̄ tamq̄ collocares
uice et scapulis accliuoribz et foe
moribus. et in quibus decliuoribz
naribz eius sunt ad mouenda frigida
ut frunculus succina nuper extinc
tus. pliana maxime perdicum. Sane
sola combusta. capilli cornuapra
ustum. p̄x eliquata super carbones
galbanum castoreum. assa fetida
urina multorum dierum. et sulph
ur. quod ualentissime excitat ab
accessione. In qua raro facienda est
uacuatio nisi timeat suffocatio et
mors repentina. Nam ad prohiben
dam etiam necessaria esse sanguinis
missio ex Saphena. uel uena pedis
praesertim si ex suppressis mensibz sit
morbus. quae etiam sternutamentū
faciunt naribus sunt ad mouenda et
uacuatio per acres chlysteres non est ne
gligenda. de quibus capite. 12. de cura
tione appoplexia.

Si ad euentu serrine sit curabit mani
tus q̄ si non habet nec possit. obstru
tus suis digitis. et rebus aromaticis
ad inferiora euocet uterum. et per uul
uam fructu ribz purget semen si uita
peccatum ad frui possit.

Hae mixtura est optima si uerez ʒ
olej de silis nardini. et cheyini ana ʒ
ʒ. gallic muscata et alista muscata
ana ʒ. ʒ. musci et ambra ana ʒ. viij. ʒ.
Ceti

beti. 3. 3. musce. In omni tamen causa
 in ipsa ^{esse} fessione pili pectinis radicatus
 et in magna sunt auellendi. ad excitandu
 idem prestant cucurbitule coxis et tibijs af
 fixa. que si magna fuerit umbilicus affixa
 uicium reducit ad propriam sedem. uapo
 resq; a capite. et partibus superioribus
 auertit. trahitq; ad inferiora. sed reducto
 utero ad suum locum ad illius conserva
 tionem debitam umbilicus sunt ad moue
 da que diximus. cap. 34. de curacione pro
 cidentijs uterij. uel huc. 3. emplastris
 matricoris. quod. 3. galuani 3. 11. galie
 muscata 3. 1. musci et ambræ ana. ʒ. viij
 misceantur omnia cum oleo sambucano
 et extendantur super pannum cecineum
 ad formam rotundam pro umbilico.
 morbus conuulsus et syncope seu uulnere
 uteri suffocatione coniungantur ut sepe
 contingit. curantur eodem modo quem diximus
 cap. 3. et 30. semper tamen habenda est
 prima curandis uatis partis eius que prius
 affecta est. Post aliam que per uisum
 sum laborant.

extra accessionem ipsam curat per cau
 sa abscissionem uel si ex suppressis me
 mbus nascat ad hucant que diximus cap.
 superiorij. si uero ex semine detento et cor
 rupto uellet maritus si non possit uiuere
 precibus et ieiunio curabit. nutritur ergo
 pane et aqua munda tamen et zuta et ag
 nus

221
nus castus semen miruunt. ad purgatio-
nem uteri iniectus hic licet instrumento
argenteo ad modum clysteris est efficax
remedium. ʒ aqua rapha senflorum
uraniorum. lb. j. aqua ocyini ʒ. iij
galia muscata. ʒ. ij. galuani ʒ. iij. mus-
ci et ambræ ana. ʒ. v. Syrupi de artemisia
ʒ. iij. croci puluerizati. cynamomij
et garophyllorum ana ʒ. ʒ. musce.

caput 58. Vermola in utero

vermola auctore galeno infirmus quædam
caro est, que firmatur cum. Et hoc et Paulo
affectus quædam uteri ad scyrchi naturam
cedens. nunc in utero obdolo. nunc in toto
ipso ad tactum lapidosus apparet. Amotus
autem difficultate et gravitate vermole no-
men assumpsit. fit hoc malignus inter-
dum post inflammationem præcedentem e-
ueniens; interdum post locale ulcus cui
caro supererogatur. nascitur etiam a semi-
ne muliebri, et sanguine menstruo ad uterum
utroque fluente atque retento, ubi quæ-
dam locis immixtus ut tum coactis, tum in car-
nis formam transmutato.

Signa ab Aetio sic ponuntur affectum tumor
immittit consequitur cum hypochondriorum
retentione, gracilitate, resolutione,
appetendique deiectione; ac primo concep-
tionis operis suborsit, nam et mensis sup-
primuntur mamma intumescunt. Stoma-
chus subvertitur, lumbi gravantur, venter at-
tol.

tollit. Temporis uero progressu diu certum
 e. molam enim dolor punctuorum sensu
 inferens subsequitur neque in ea motus ullus
 sicut in uero conceptu percipitur. Post totum
 corpore diminuto et uentre ampliato.
 certa hydropsis imago deprehenditur a qua
 tamen distinguitur. neque enim huius in
 hydropse manus impulsu recedit tunc
 aut excavat. aut tympani sonum reddit
 neque eiusdem manus concussu ulla fluctu
 atio percipitur. Interdum tamen tempore
 precedente secus refrigerat et hydropsis
 peruenit. Animaduertere tamen oportet
 Nec omnia signa ne cum sane certum
 triginta annos nato Auenzoar. et doctissi
 mo mattheo de gradi decipiamur ille uxo
 rem uterum gerentem purgatus sex mē
 se. Hic uero uxoris partum ad decimum
 certum mensem expectauit, que post multa
 laborare inuenta septime ab eo curata fuit
 curat uteri mola uel in eorum que mē
 sibus detentis laborant. de quibus dicitur
 est. cap. 56. Post remedijs euocantibus mē
 ses de quibus eodem capite. sub flatione si
 ut mola ut contingit quandoque foemine in
 uero vltimopremi. que arbitrata de fetum in
 utero habere uentum tantum peperit. //
 Curat primo frequenti uacuatione per ele
 phragidas pilulas. que in hac et in omni
 ferme causa obtinere principatum euacua
 to corpore flatus dissipandus est diacymino
 dia

021
diagalanga dianthos cum decocto carmo
mille. seminis feruuli capilli ueneris
et artemissa. clyster hic ualenter dissi
pat flatum. ℞. carmo mille ꝑ. j. bacca
rum lauri anethi. cymini seminis fe
ruuli. et anisi ana ꝑ. j. anethos sticha
dos calendule ana ꝑ. j. fiat decoctum.
de quo percolato accipe ꝑ. x. cui adde
diarrhoei dulcis et diagalanga ana ꝑ. ss
misce et fiat clyster.

Si in utero indretur aliquid predicta
mixture purgabit flatum uicem pessij
ex rebus dictis cap. 56 sunt optimi hic
ut quosq; morbo. ut ℞ pulue. seminis
melanthij cardamomi ana ꝑ. i. pulu.
euphorbij. et castorei ana ꝑ. ss succi
mercurialis. et terebinturini ana. quod
sufficit. misce et frant cum lana uel
gossypio duo pessij longi

cap. 59 De Partu Laborioso et Secundis detentis.

Huius rei ex prosem et necessarian
doctrinam scriptam reliquit eucha
rius Rhodwsus. lib. de hominis par
tu inquis cuiuslibet partus natura
lis et non naturalis formas depinxit
Nos tamen omissis causis et signis bre
uitati studentes curacionem tantum
indicabimus. quando tempus parandi
accedit uerum gerens uita exercita
tio

tione moderata. Nutriat q̄ alimentis.
 conuolui facilibz. et mollientibz quales
 sunt uua passq sinegranis, carica pui
 na uua, butyrum, malua. ecini pui
 que. balneum quoq̄ ex decedto rerum
 mollientium est optimum. et necessa
 rium. et fetus partus inferioris utero
 proxima. cuiusmodi sunt malua bis
 malua, sementini, ferugreum uua
 passq sinegranis. caricq̄. melibotum. et
 similia. amec ea que partum facilem
 faciunt. cuiusmodi sunt lapis smarag
 dus. lapis, corallus. storax. radix cycla
 minij. et radix artemissij sinistrixq̄
 alligata. abstinere ab his que partum
 impediunt ut est aer frigidus comprim
 endo. et incense calidus uires matris
 et fetus dissoluendo. Pyra atota subs
 tantia impediunt partum. et transire
 comedant. Cum tempus parandi appo
 pinguat pregnant ambulet pedetentim
 per loca declinua. Et initio partu bibat
 uis galline pinguis cum facultate semini
 nis linij. uel ferugreum, addendo parum
 crocei. uel cynamomi. et parum uimial
 bi generosi. uel rubij mediocri substantia
 partes etiam uentris inferioris. et puden
 da hoc unguento bene calido unguantur
 ℞. olei sammi. et amigdalaz dulcium
 et de semine linij ana ℥. i. utriusq̄ dial
 tea.

tes hyssopi humida ana 3. B. mucila
ginis fenugreci et seminis lini ana 3.
ii. ad Xungis gallinae et Anatis ana 3.
i. B. croci puluerizati 3. B. cere q. s. mis
ce et fiat unguentum. comprime ante
Sunt ueritas inferiora. faciliem partum re
dit. Lapis agilis suspensus d. exa partu
riente ualenter trahit fetum non solum
uinum. sed et mustum. et secundas ip
sas. oportet tamen post partum statim la
pidem amouere a coxa. ne attrahat ad se
uterum. Difficilis partus fit uel ob de
fectum matris, uel uitium fetus. uel se
cundarum. Si uero parentis q. r. nimis cras
sa sit uel animus pusillo aut in experta
dolorem. aut sua pte natura imbecilla. aut
habeat uterum exiguum obetatem. aut ob
errorem in compositione. aut q. laborat
ueteri inflammatione. uel aliarum partium
utero proximarum. Si ob primam causam an
te partum q. emacianda ciborum paruita
te. et multo labore. multo uigilijs et
curis. Si sic timida animus addendus est
Si doloribus non assuefacta ualidissime.
Spiritu cornu granae. et locus uteri supe
riori unguento. uel illi simili bene unga
tur. Si imbecilla sit optimo iure caponi
uel gallinarum. et aqua carminum uino
boro. et odoribus rubrae. Si ob paruita
tem uteri superiori unguento uel oleo c.

muni. uel sine pinguis et similibus mol
lientibus partes pudenda ungaris. sepe
bene succum lactis et mollitia extendan
t satis et aperiant in partu. Si ab infla
matione. uel alio ueteri morbo propria
pece curationem. Si uero fetus difficilis
reddat partus. qz magnus sit uterus et
pudendum fetu balneo unguento ac
rum mollientibus egerit ut diximus in
exiguos utero. Si ob figuram naturam
uersam. educat ad naturalem figuram
est enim naturalis figura partus. quan
do caput fetus a principio. deinde reliqua
membra manibus superferuntur porrec
tis. et capite in neutram partem declina
te egreduntur. Proxima huic figura est
quando pedes ambo priores apparent. et
manus non supra femora. sed in subli
me erecte fuerint. Alii omnes figurae
praeter has duas a natura aberrant. quas
omnes Eucherius Rhodus exactissime suo
libro demonstrant. Quando igitur est fi
gura naturae contraria. a dextra obstetric
Sabente manus et digitos longos et graci
les. uel a sinistro prudente et bene reducat
in primam figuram naturalem. et om
nium optimam. uel in secundam ei proxi
mam. Si figura non naturalis sit ei pro
pinguis. deinde expellatibus partum natu
ra

rationem. et verbis blandis bonam spem
Sicut partus. et masculus. (quos omnes fe-
re mulieres gaudent) dabit. et si opus
fuerit uterum et uas omni arte aperias
partumque facilem reddes. Inter alia ta-
men excitanda est sternutatio patienti.
multa sunt et aliaque prout facilem
reddunt.

Si a partu in utero secundina detentata sit
summo studio deducenda est. non tamen
subito et uolenter. ut multi imperiti
faciunt. enixa enim labora partus fatigata
benigne tractanda est. ne simul ani-
ma et secundina educatur. uel prius ani-
ma agat. multos enim diebus uiuente
nixa non expulsus secundus. quas potest
natura sensim et multo tempore expel-
lere. quiescat ergo enixa. et mente confir-
metur et statim a partu bibat Libram se-
minis olei communis cum dragma unius
ei puluerizati. Post uentum tussi. Sterna-
tione. et antehitu compressione exci-
tet expultrix facultas ad expellendam
secundinam. Si tamen huius non educat
enixa eructat uere optimo caponum
uel gallinarum aqua carnis. ouis recē-
tibus. uino optimo et anibus montanis. lo-
cus in sessibus uictis. et folibus. re-
num cum rebus mollientibus est parandus

ut

ut dictum est superius in partu difficili.
 Post que fietum mortuum expellunt co-
 ferunt. qualia sunt in sessus ex decocto
 foliorum et granorum aliorum foliorum vs
 nem. est herba similis uermiculari sa-
 pore salso. ex qua fit sal. carno nulla.
 et foliorum abuly. educit securidiam. pes-
 sus et unguentum ex lepore coagulato et
 croco. pudendo admotum securidiam
 educit. suffitus spollis serpentis idem pros-
 tat. et cataplasma ex eodem spolio serpe-
 tis cum ruta Artemisia. et absynthio.
 coque admotum uulua securidiam educit.
 suffitus unguis asinae et caprae et sterco-
 ris bubuli. columbini seminis porri. ally. cor-
 ticeis mirisus pini. Helebori. Aristolochia
 longa. nigella et similia educit ualen-
 ter securidiam.

cap. 60. De Ramice seu Hernia

cum peritongum (quam arabes membra-
 nam septicas nominant) qua parte ua-
 sus seminarius peruenit aut laxatur
 aut etiam rumpit. ita ut aliquid uel in
 inguina. uel in scrotum descendat & guttudo
 fit. que graecis cele. Latinis tum ramex-
 tum Hernia nuncupat. barbaris ruptura
 porro cum uarie eiusmodi affectus contingat
 plures enim eius numerant differentias pro
 corporum. et substantiarum ad scrotum. aut
 ad

ad inguina de uolutarum natura. His
omnibus nomina imponuntur nam si intes-
tinum descendit enterocoele. hoc est intesti-
ni tumor, si omentum oeplocoele. i. o-
menti tumor. Si aqua Hydrocœle, hoc
est aquosus tumor. Si melancholicus sa-
guis in uasorum anfractibus colligitur cir-
cocœle. id est uariosus tumor. Si spiritus
pleumaticus hoc est flatuosus tumor.
Denique si caro dura intra testium tumi-
cas increseat. Sarcocœle hoc est tumor car-
nosus dicitur.

hic hoc morbi genus multis de causis. na-
quod in inguina aut in serotum tumen-
testium, tum etiam omentum descendat
perinde ac in enterocœle et bubonocœle
contingit occasionem præbere solent mul-
ta, cuiusmodi sunt ictus, saltus clamor
immensa alicuius molis sublata, ecquod
quod huiusmodi corpori aut intrinsecus
aut extrinsecus potest accedere, ab his
etiam causis facile peritonium, aut ex-
teritur aut laceratur. Communes autem
utque utriusque intestinorum, inguam et ingui-
nis tumoris hinc sunt. tumor in inguine
uel seroto conspicuus carnis, et in exer-
tationibus itinerare spiritus retentione
et alijs occasionibus maior quàm antea appa-
rens, qui si comprimat, tarde quidem re-
currit, celeriter autem resoluit, este-
rum quod diuides, tum propter peritonij

ex

extensionem rames sic factus an prop-
 ter eiusdem raptionem animadvertere
 oportebit. quibus ob extensionem peri-
 toni rames obortusse, intestinum no-
 universum sed particulatum temporis
 spacio, et ob causas quaslibet deorsum. tu-
 moremque equabilem, ac profundum ap-
 parere in testino, quod de resolutione est
 Peritonio constructo. Secus fit cum uni-
 versum deorsum, idque ob causas involen-
 tas duntaxat. tumorque propterea immen-
 sae magnitudinis, inaequalisque in cute pro-
 trinus eminet, quod scilicet intestina extra
 peritonium elabuntur, aquosaeque rami-
 cae simul ac nota, et differentia apud
 Aldum ~~reperiuntur~~ ^{lib. 14. cap. 22. ~~lib. 14. cap. 22.~~}
 sunt intrinsecum leguntur. Herma aquo-
 sa quandoque est occulta, quandoque ma-
 nifesta causa contingit, ex occulta quidem
 cum aquosus humor circa partes corporis
 cubitum, quae serotum contexunt ac im-
 plicane sanguini admixtus collectus fue-
 rit. ex manifesta vero cum ex plaga
 collisus aut fractus vasus sanguis afflu-
 ens ad aquosam substantiam transmu-
 tat. Vbique sponte constitit aquo-
 sus humor collectus subflans, aut sup-
 pallidus, is invenit, ubi vero ex plaga
 eruentam ac fermentam materiam repe-
 rit. Humor autem vel intra tubum
 dam

dam testiculij pelliculam consistit. uel ex
tra ipsam inter eam et pelliculas adiacen-
tes uel in propria pellicula. uel in Vexica
quodam continet. atq; hoc genus hernia
in tunica superagnata uocamus. Aliqu-
ando uero duplex hernia suboritur. cum
collectio et in subieunda tunica. et insu-
peragnata consistit. Si quidem igitur in
pellicula subieunda humor collectus fu-
erit tumor unus coloris apparet sine do-
lore in principio. dum adhuc parua est
collectio ad contactum cedens: postea
uero aucta collectione testiculus humo-
re undiq; circumdatus occultatur. at tum-
or in ambitu extensus ac eminentis
ad tactum hernia carnosae suspitione
impeditis exhibet. possunt tamen
tunc discerni. nam hernia carnosae om-
nino renititur. sed aquosa digitis cedit.
Si uero in superagnata tunica humor
colligatur tumor ipse si uerumagnus siue
paruus fuerit omnino circumscribetur.
at si simul quoq; in subieunda tuni-
ca collectus fuerit duo tumores describun-
tur. alter in superagnata alter in
subieunda pellicula
q; si extra subieundam pelliculam col-
lectus fiat testiculus tactus occurrat. et
tunc ab hernia aquosa differt herni-
a intestinoꝝ. quodnam in aquosa tu-
mor

tumor eiusdem peritus magnitudi-
 nis semper. et quo libet corporis situ
 persistit, neque enim humores uelut
 intestina transferunt. Inguen pro-
 terea in hernia aquosa secundum na-
 turam se habet, quarumta uel maxi-
 me aquosa ab Omenti Hernia distin-
 guitur, nam in hernia Omenti semper
 in Omento omentum persistit, neque
 unquam transfert. id quod etiam in aquo-
 sa contingit. Verum in Omenti hernia
 Inguen varifaculum deprehendit, atque is-
 ta de Rarice sunt satis, nam quae de
 alijs speciebus dici poterant, cum uel ex
 his quae dicta sunt patere possint super-
 uacuum esse dicere. qui pleniorer
 tamen disputationem desiderant ade-
 ant Aetium. lib. 14. et galenum me-
 dendi methods.

Flatiosa Hernia curat primo iulica
 lefaciente. cyri. et nutricis si fuerit in-
 fans. Secundo dissipantibus flatum
 interius, et exterius, qualia sunt rosata
 nouella. armoiacum rosarum. dya-
 cuminum, diagalanga. dianthus. lectu-
 arum de baccis laury. infans uero qui
 non potest omnia medicamenta neces-
 saria sumere cum lacte sumat semen
 feniculi, uel arisum mansum, uel parui
 aqua naphae. et parti affecta admoueat
 ca

carum assata cum puluere cyrini vel
caris. uel arantium assatum cum meo
dem puluere. uel mel parum de colli
cum stercore bubulo. Sigger fuerit puer
iuuenis. uel senex ualentioribus q̄ q̄
de quibus cap. 31. de curacione imbecil
litate ueneruul.

Aquosa Herma curat primum multu cal
do et exsiccante. de quibus dicitur in cap
44 de curacione Hydrophi. Secundo
apparentibus humorem aquosum. ut
rhodomela. oxymela simplicis. Syrupus
de duabus radicibus. et alijs dictis cap
1. et multis alijs locis.

Tertio phlegmagogus ut agaricus pul
uere fuerit simplicis turbis. diapheni
con. et alijs. de quibus eodem capite.
sed frequenter oportet purgare pulid
lis elephanginis. et de hieera simplicis
et agaricus trachusato. q̄ euacuandis in
molestis.

quarto dissipantibus flatum medica
mentis externis. et internis dictis in
cap. 44. de curacione uisita.

Ultimo uero omnis aqua euacuanda
est filo transfixa in seroto qua emis
sa ulcera exsiccantibus. et glutinanti
bus sunt curanda. adhibenda tamen
medicamenta partibus primo affectis
ut Hepati Iesui. et alijs. //

carnosae hernia si antiqua non fuerit
 et minus dura curat rebus emollienti
 bus et dissipantibus carnem. ut hinc (pre
 cedenti tamen debita uultus ratione. et
 corporis purgatione) ℞. oleum carni
 mille anethi sesamini et amygdalarum
 dulcium ana ℥. i. mucilaginis seminis
 lini et feruginei ana ℥. ℞. pulueris ro
 satiq. rionellae camomillae et crocci ana
 ℥. i. ℞. emplastri de melibolo quod suf
 ficie. misce. et fiat unguentum. utrum
 q. diaguilon cum stomomacho. hanc
 herniam longo tamen tempore dissoluit
 Variosa hernia tunc sine magna diffi
 cultate curat. Primum uultu dicto cap. 9. de
 melancholia. Secundo apparatusibus et
 erum huiusmodi conuenientibus medica
 mentis. de quibus eodem capite non
 Tertio uacuantibus ut confusione diase
 ria. confusione medicaminis. Nam et
 seto caprimo. epithymo. pilulis de fumo
 terrae. iudis. et de lapide lazuli.
 quarto modificantibus et dissipantibus
 ut medicamentis dictis superius in eu
 ratione carnosae herniae.
 Vltimo uero varices ex manere moreca
 eroy feru caridenti. quamuis hoc opus
 non ab omnibus fieri possit. Alij omnes
 modi et differentias earum quae sunt ex
 laxato dydimo aut rupto perithoraco.
 Si

Sive Omentum decidat sive intestinum
in infantibus et pueris sunt faciliores cu-
rati praesertim si recentes fuerint an-
tequam enim sine opere manuum non
possunt curari.

Hernia quae praedictis remedijs non cu-
ratur incisione a chirurgo docto facien-
da opus habet.

Caput 61 De Arthritide. ¶

Arthritis dicitur cum in universum
omnes corporis articulos propter alienam
a natura humorum confluentem dolor
occupat. Latini hunc morbum articulare
appellant barbari arthriticam passionem
verum animadvertere oportet arthri-
tidem podagram ischiadem affectiones
esse genere easdem. Quae tamen differre
cum aliquando nasci omnium origo
est enim Arthritis cum in omnibus ar-
tibus dolor insidet. Podagra cum in
pedibus tantum. quemadmodum chira-
gra cum manus obsederit dolor. Ischia
autem cum eam circumferam quam gra-
ei ischiam Latini coxiam nominant
quare non abrefuerit. nobis praesertim
qui brevitati studemus harum omnium
affectionum curationem hoc capite com-
prehendere. tamen si de Arthritide tan-
tum caput inserbatur. fit autem Arthri-
tis

166
166

tu multis de causis quarum quaedam in
terius sunt quaedam externae. externae sunt
casus percussio. corporis immo iura exerci-
tatio. ut lecta. cursus. aliaque id genus. pro-
sentim si statim a cibo fiante. articulis
praeter ea luxationes. et quidquid extra
incidens articulos ita potest debilitare ut
ad recipiendos derivatos aliunde humo-
res idonei sint. interque ueneris immo-
deratus usus et solitus exercitatorius inter-
missio numerantur. magis insuper curae
et vigilae ceteraque animi perturbationes
ex eorum genere sunt. quae Arthritidem
podagram. et ceteras articulares affectio-
nes possunt efficere. non modo quod corpus
imbecillius reddant, sed quod proximos quoque
humores procreent. Inter alia quoque
quod maxime hanc affectionem trudu-
cunt. sunt assiduae ciuitates crapulae
et eorum alimentorum usus. quae dif-
ficilia eduntur. et pituitosos insuper
generant humores. Docet hoc Galenus
lib. 23. lib. 6. aphor. dicens. etate
quidem Hippo. pauci podagra laborant pro-
pter uitae moderantiam. nobis uero
temporibus usque adeo aultis edulij ut
nihil addi posse uideat infinita est po-
dagarum copia. cum nonnulli sint qui
non exercent. et ciuitatibus atque ebrieta-
te obruunt. et ante cibum assumptum
sunt.

hinc uina generosa ac uenere utuntur
immoderate. Nonnulli uero et sine
in his omnibus in aliquibus saltem
que dicta delinquunt. Sed cum pecca-
tum fuerit magnam & prius in uno
rum, que diximus deliquisse satis erit
ob hancque causam, etiam eunuchos
podagra corripitur, quamuis non uideantur
uenerere, talis enim est eorum discidia
insatiabilitas ebrietas, ut etiam sine
uenererum usu podagra possint corripi
confirmans hanc sententiam Galenus
com. 30. eiusdemlibi eunuchos inquit
itaque uideamus quosdam podagra labo-
rantes pueros uero non uidimus, quibus
ueneris non nocet, nec uita immoderan-
tia, in eis ob caloris copiam. Sed reuera
quod Hippo. et Gale. non uiderunt expe-
rientia comprobatur uideamus in puero
nobis septem aut octo annos nato non
solum podagra, sed et Arthritis laboran-
te, uere et autumnis, cui non fuit huius
tantis morbi articulus, sed satis ille
biliosus erat. // Usus etiam ueterum
presertim a cibo multo et difficili conue-
niat sane generat affectionem. Compe-
tus quoque est iuniorum, presertim uer-
tuti assiduam usum. huius affectionis
causam que maximam esse, ac proximam
dicunt omnium decretis hinc male obs-
xijs uini usus que primum interdicit. Sed
neque

neq; selendum erit q, sepe a parentib;
 hsec utrum in posteror d' immanavit -
 unde hereditarij morbi esse consueve
 runt Arthritis et podagra quod nec
 difficile galemus. 6. aphorismor' eim.
 tam dicto. 23. multos dicens laborare
 podagra q, avos et patres podagricos ha
 buerunt // Porro interna causa sunt
 humorum multitudo. Aliquando tri
 guineorum. biliosorum nonnuncq;
 atq; melancholicor'. frequentius ta
 men crudorum, atq; pituitosorum qui
 articulozum cavitates replentes tumo
 res et dolores quales in inflammationi
 bus reperuntur excitant: quam rem
 plurimum iuvat tum articulozum ad
 recipiendum propter imbecillitatem
 aptitud, tum et aliorum membror'
 ad expellendum fortitudo. quod fit in
 qui in universum causas intelligere vel
 sex in tria genera partit et humor'
 rum ruzum copiam, articulozum imbecil
 litatem, et ceterorum membror' is
 bur. Iste tamen notandum anteq;
ad signorum emanationem deveniatur
frigidos crassos, et pituitosos humores
ad ipsos articulos facile deferri non pos
se. & nervorum compalla substantiq;
intinuay nisi ab aliquo humore cuius
modi est bilis deducantur, cuius beneficis
fit, ut tamen et crassi consistentia sine
angustissimis tamen meatibus permeent
te.

tenuissimo scilicet humore viam aperien-
do unde vere curandi methodi curandi pre-
ceptum est medicamentis, quae ad hos hu-
mores vacuandos propinant aliquid mis-
ceri debere, quod bilem educat. 211
Signis quibus morbus egrosceat cum vel
dolor ipse articularis innotens morbi spe-
ciem statim exprimat.
causae vero humores scilicet abundantes
quocumque sunt, sive biliosi, sanguinei, me-
lancholici, aut pituitosi, nam pro cath-
artica causa. Ex egrotantibus sermone
sunt petentia. et per tradita superioris
methodos maxime cap. de cephalalgia
diagnoscunt. cum Paulus vero de Aegre-
ta ~~summa~~ ~~medicinis~~ investigabit
dolori in articularium a causa calida cum
humore curat sex remedia in generibus
Primo uelut tenuis et refrigerante, et a
Sedorem abstinentia, praesertim uini, et
ueneris, hae enim etiam in causa frigi-
da nocent.
Secundo phlebotomia partis oppositae
ut in articulari dexterae manus uenas
cubiti sinistri secamus, et in podagra
dextri pedis uenam cubiti dextri incidi-
mus. quamuis aliqui cum galen. uenam
poplitis sinistri secandam esse uolunt.
In dolore tamen in dextera uena
poplitis dextri (quae dicitur ischias) uena poplitis dextri
est secanda ut galen. ostendit. in libello
de curandi ratione per sanguinis missione

Fin plerisque alijs locis / multo magis et
in corpore pleno existente venam cubiti
eiusdem partem secant quod galenus visus
est docere 1o de compositione medica
mentorum 2o loco. // // // //

Tertio remittentibus sanguinis ferus
rem frigidus. et stringentibus. ut Sympus
rosarum granatorum myrtillorum cy
doniorum cum dupla aqua portulacae
plantaginis acetosa et solarij per tres
aut quattuor dies. In dolore tamen mag
no absqz Sympus et coactione. evacuan
da est bilis. quamvis non sit turgida nam
quemadmodum vehementissimo dolore
narcotica sunt necessaria. quae dolorem
non auferendo causam curant. ita ualde
evacuandus est humor dolorem pariens
vehementem sine coactione. qz manus
est auxilium in commento //

quarto uacuantibus bilem. ut pilulis her
modialyborum minorum a dragma una
usqz ad scrupulos quattuor. uel drach
mis quattuor et electuarij de succo rosa
rum aut diaprunis solutivij //

quinto anodynis. a quibus incipit dicitur
aliquando est. et repellentibus ut casta
fistulari dissoluta in oleo rosato. farina
hordeij. mucilage psily. uel cydoniorum
extracta aqz rosarum et pauca aceto
ad penetrandum magis. uel succo aut a
qz solarij plantaginis uel portulacae pro
dest. quozqz panis medulla saucemacerata

et

Et parum casta addendo vitellos duos ouo-
rum, et oleum rosatum, cum quo vermes
terreri sine cocti frigidum applicetur.
Sic omnia dum calescunt sunt muta-
da, et saepe si dolor est intolerabilis, pre-
dictis addes. opij drachmam unam, cro-
ci ad penetrationem parum.

Sexto dissipationibus id quod fluxum est, ut
oles camomila de lilio arietis de cocto ca-
momila, radice altea feruginea, et me-
liboti, vino auster factis, uel aqua ma-
rina, stercore baccini, uel hinc aut simi-
li unguento. ℞ olei camomila ʒ. ii. o-
lei de lilio, et de semine lini. an. ʒ. i. muc-
ilaginis feruginea, et seminis altea. an.
ʒ. ii. pul. rosata nouelle, et stercoreis bu-
buli an. ʒ. i. ꝑ. cere. q. s. misce et fiat
unguentum.

Arthritis a causa frigida pituitosa curatur
primo uultu parum calido cum astrictione
quare uirum in ea nocet quod exidos humo-
res ad iuncturas trahit, in quibus ut in ner-
uis facile in acetum conuertit. bibat ergo
Laborans hinc dolore aquam cirsium, uel
decoctum seminis feruginea, uel anisi, quod
si uirum ualenter appetat. Sic rubium et
asturgenis, ut Sagittarium, et aqua multa
dilutum.

Secundo apparantibus pituitam, ut istud
mele cum aqua, aut decocto feruginea, mel-
lisa, et similia, dummodo ualerit adiu-
retica non sumant. precipue antepurgatio-
nem

nem q̄ humores ad iuncturas duceantur
et ides calculi renum aut uexisq̄ affecti
ex usu longi diureticorū in artibus idem in
cidunt.

Tertio iacuantibus peritiam a iuncturas
ue drachma una pilularum hierms dacti
lorum maiorum ad scrupulos quattuor
uel drachmas quinq; diacarthami ad
drachmas sex. In hac causa q̄ est duntaxat
dolor bis uel ter in mense fiat iacuat per
has pilulas. ¶ pilularum arteticarum
maiorum. ecagari thris chuscati an. ʒ. ʒ.
turbit. electi. ʒ. ʒ. diagudij optimi ʒ. ʒ.
cum aqua viue artetica. fiant pilulle tri
ginta p̄ doses tres. uel si uis potest trans
glutire pilulas fiat siq̄ mixtura. ¶ diaca
tholiosus ʒ. ʒ. diacarthami ʒ. ʒ. aqua
thris chuscati. ec turbit. electi. ana. ʒ. ʒ. ʒ.
serus ^{bu} glasa. ʒ. ʒ. pulueris rosace nonelle
ʒ. ʒ. ʒ. rhodomelis. q. s. misce et fiat confec
tus. in omni materia. Ather t̄dis est opti
ma euacuatio in uere.

quarto dolorem sedantibus statim principio
adhibendis. ut oleo camomille. oleo sambu
corum de Terebinthina. de semine lini. de
Silio. de vulpe. et similib; cataplasma ex
farina camomille. meliboti. fenugreco.
semine lini. et puluere steroris baccinij cu
oleis supradictis ualde sedant dolorem.
quinto dissipantibus. corroborantib; et
resoluentib; moderate. ne tenui dissoluto
crassum duriciem lapideam suscipiat

[Faint handwritten notes in the right margin]

doctissimus quidam medicus multis suo
 tempore laborantes exardius dolore cura
 vit. et unum effectum per annos. Id. ca
 ustico factis ex capitello unguiculis et alu
 minis cuius crusta butyro. vel a xurgica por
 ce morsalita est admodum. Deinde loco
 apertus. a docto chirurgo est conservatus
 Salsacarne vel ligno busti per sex men
 ses ut possit materia per ulcus evacuari.
 alij dicitur medici igne caute apertis. lo
 cum supra uncturam primo et secundo su
 pra exeam. et tertio sub genu. Semper ta
 men particularia auxilia sequantur vacu
 ationes totius corporis quamvis tutus esse
 si sex digitos infra uncturam dolentem ape
 rint. locus igne. et apertus permensus alij
 quod conservaret. sed si de his auxilijs o
 mnibus pyrochus perfectam et integram do
 ctinam accipere cupis. lege caput quintum
 sibi tertij Jacobi Hollerij de materia chir
 urgica.

Hinc iam de
 febribus insti
 tuit sermo

Caput. 62. De febre sanguinea
 seu continencia. quam Syrochum
 cum putredine appellant
 Syrochus grecus continens. Latine est
 febris. in qua una accessus. ab initio ad fi
 nem perpetuo manens in multis dies porri
 git. Hec duplex est. altera sine putredine
 que similis est diarie. de qua non agitur
 cum raro medicus ad curandas diarias vocet
 quo modo autem solus sanguis. non putres
 fe

febrim efficere possit quando calidus et
 humidus exultans putredini magis expo-
 situs videtur non est hoc loco explican-
 dum. Altera est synochus de qua nunc
 cuius tres sunt differentie. nam quaedam
 a principio ad finem equali magnitudi-
 ne perdurant (has graeci ornastomas vocant)
 in eodem vigore permanentes. alia enim
 tria tempora occulta sunt. quaedam ne-
 ce semper augentur. eas graeci acmastomas
 id est incrementum suscipientes aut in-
 ualescentes nominant. Principium
 vigor et declinatio in his occulta sunt.
 quemadmodum in ultimis tria temp-
 ra priora. aliae paulatim diminuunt
 et decrescunt. paracmastomas hae est
 decrescentes appellari. de quibus fuit
 galen. 9. method. lib. 2 de differentiis fe-
 brum. c. 2. lib. 2 de crasibus cap. 7. a-
 que. quare fallit Avicenas credens gale-
 num negare dicit febrem sanguineam
 putredam. fuit synochus ex putredine
 ciborum multorum et sanguineorum multa
 excoctatione. praesertim a cibo et uere
 et in uere carnis o cum immoderata
 get sanguinem. et humores omnes a qui-
 bus in uas maximis potissimum (que
 circa alas et in quina exultant) putres-
 centibus synochus hae fieri solet. praecipue
 si obstructions adsint. quas uenus gignit
 a

a cibo et ebrietas // Signa huius febris
ponunt a Galeno .9. methodi quæ mul-
ta sunt. rubor scilicet faciei magnus et
totius corporis, somnus immodicus ca-
lor magnus qui acrior est eo qui sequi-
tur synochium sine putredine, minus
tamen mordax quæ in ardenti. pulsusque
maximus. vehemens, celer, creber et in-
equalis. tamen sicut alijs febribus, urina
discomparere urina rubra et crassa.
Curatur lege sex remedium generibus
primo vultu frigido. et humido minus. ta-
men humido quæ biliosa febris et tenui ut
succo malorum granatorum, cremore hor-
dei. Salte amygdalarum dulcium est.
Secundo Sella basilica dextra et misso san-
guine usque ad animæ deliquium si vi-
res adsint.

Tertio potum magno aque frigide qui Ga-
leno auctore .9. methodi. post sanguinis
missionem in hac febre maximum est pre-
sidium. nisi quæ illum impediant eger
habeat ut sunt tumor partis principis
obstructio, magna inflammatio. uel im-
becillitas alicuius visceris, uel defectus
caloris innati. In natura contraria po-
tus aque frigida, solet enim potus mi-
tus aque frigida hanc febrem præsertim
non putrem. et putrem quoque post sangui-
nis missionem, et humoris biliosi conue-

tumorem curare sudore uel uentris proflu
 uis. uel aliquando febrem hanc. et arde
 tem in pituitosam mutare. quoad tem
 modo fiat non est presentis instituti. nec
 sanguis. nec bilis possunt in pituitam
 uerti. cum uelrum non possit fieri rudu
 quarto conuulentibus. refrigerantibus
 bilem que fit ex sanguine tenuiori acri
 moniam remittentibus. ut syrupus grana
 torum acetosa. s. uulgarum rosarum. et
 endibis. s. et comp. et similibus cum a
 quis. uel de ucto duplo endibis. cicoreis
 acetosis. Scaurulis. et similibus sumptis
 per duos uel tres dies.

quinto uacuantibus bilem ut cassia fistu
 lulari Tamarindis Rhl barbaris. miro
 balinis citrinis. manna diaprunis solui
 et electuaris de succo rosarum. ut 4 me
 dulle cassiae fistule recens extracte. et me
 dulle tamarindorum 3. B. infusionis Rhe
 barbari. magna endibis per noctem facte
 5. iii. diaprunis solui. 3. iij. Syrupus
 Larum 3. i. de ucto florum cordialium q.
 s. misce. et fac potus. elly.

Sexto refrigerantibus et corroborantibus cor
 iecur. et totum corpus interius et exter
 nis. ut electuaris diatrium santalorum
 diatrium donis abbatis. diamaargaritones
 frigidi. conserva rosarum. conserva uis
 Larum. elly.

caput. 63. De Febre ardente

ardens febris Satirus causos grecus est
febris biliosa degenerare continuarum.
errant igitur qui cum arabibus uolunt
a salsa pituita posse procreari. errant
quoque qui cum iisdem ponunt discrimen
inter ardentem febrem; et tertiana
continuam, quae neque a bile flaua putrescente
in uenis, quae a corde distans fit, ne
que illa ab eadem bile putrescente in ue
nis cordi propinquus tantum. Sed galen
auctore in uarijs locis, praesertim in 69
lib. 4. aphorism. febris ardens eiusdem
est generis cum tertiana exquisita in
termittente, eoque ab eodem humore bilio
so amba procreantur. Differt tamen ar
dens a tertiana exquisita, quoniam in hac fla
ua bilis per totum corpus fertur in arden
te autem febre ipsa bilis in uenis una
cum sanguine continetur. Omniaque
bilem flauam procreant efficere possunt
febrem hanc, aer sulci et nimis calidus
alimenta acris admodum calida, ut
piper sinapi, espe, allia, uinum uetus
et similia. et animi et corporis labores
ex his enim flaua bilis gignitur omni tem
pore, et etate, maxime inestate, et in
uentute, a qua in uenis putrescente
fit ardens febris. His uotis cognoscitur
lingua eorum qui hac febre laborant
ruda fit aspera, et nigra, uentrius ero
sus, sitis intolerabilis, uigilia, capitis do
lor, nonnunquam etiam delirium. mouent
fer

ferme semper ab una parte in aliam et
animalia turgida. et uenere capta et
tumores turgidi. a quibus sepe fit febris
febris. quare delectationes alii eis liqui-
da et palida sunt. quamuis sepe alius
durasit. pulsus celerissimus. et aliquando
alba. que delirium futurum significat
fiunt aliquando surdi. hi et nonnunquam
muti.

Curat autem septem remediis gene-
ribus. Primum uelut tenuis refrigerans sa-
lis. et humectans. ut aere in estate
parato. aqua rosata impersa. sepe per
totam habitationem. folijs etiam lactu-
ce. myrti. salicis. floribus uiolearum. ne-
ru phari. et rosarum. fuga antihelium
brium. ura. et aliorum que calefaciunt
nutriat cremore hirides. succo granatorum. lac-
tuce precipue cum aceto et saccharo uicorea
cucurbita lacte amygdalarum dulcium
et quattuor seminum frigidorum cucurbi-
ta saccharo condita radice buglose sacca-
ro condita scapo lactuca condito saccharo
dicitur a Valentini gorga daniel. si sit
eger imbecillus nutriat iure pulch cum
Lactuca in eo elixa. uel hirides sine cor-
tice. Semper tamen habenda est ratio eorum
que diximus capite precedenti cum Hypo-
crate. 17 aphorism. primi libri. et etiam
eorum que B. et 10 aphorismis eiusdem li-
bri docuit Hypocritates. in quibus habet
in vigore morborum. et iuxta vigorem

rw

non esse cibum exhibendum, neque in
his in quibus vigor est omnis morbus
ut in apoplexia, uel maxima febre, at
in alijs plus cibi esse dandum in mitijs
et semper uersus uigorem minuendum
cuius contrarium consilium robustis foe
minis quotidie sequuntur dantes semper
in morborum mitijs parum cibi, et au
gent ipsum continuo usque ad vigorem
et ipsum sepe augent, uel multum sal
tem prebent: quo errore non pauci
qui pereunt. Potisset aqua ordejs sine
cortice solo, in prandio et cena: et cum
Julep. uisolarum, et rosarum, et syru
po acetositate citri quacumque alia ho
ra. Secundo setta Casulica dextra si fu
erint signa sanguinis, rubedo scilicet co
ctus, uenis magnae et plena, urina rubra
et as florida, et robur uirium, cum uero
in ista febre signa sanguinis non appa
rent, non est necessaria sanguinis mis
sio, sed purgatio bilis, neque in omni pu
trida febre est secunda uena, ut multi
recentiores medici cum Galen. et metho
uolunt

Tertio si materia biliosa non turgeat
apparato syrupo endibis, s. uisolarum
granatorum endibis composit. acetositate
citri, acetositate Limonum in nupha
ris de papauere cum duplo aquae uel de
colli endibis citrea, acetoisq. scariole

Lac

Sadnes et similibus concocla haebiles
4° uacuantibus bilem ut cassia fistu
lay Tamannus. Rhabarbaro. et alijs
dubis .i. cap. lib. 1.

quinto refrigerantibus est secur et
totum corpus interius et externis ut
potu aquae frigidae in magna quanti
tate obseruatis omnibus quae diximus
cap. precedenti tertio genere remedio
rum.

Sexto corrigentibus Symptomata Sej
Siccitas oris et lingua siccitatem. et rigi
ditatem. capitis dolorem. et uigilias in
modicas. siccitas linguae et rigoris cura
tur continua ablutioe facta aqua ro
sata cum pauca aceto rosato. uino albo
bene aqua diluto, lacte amygdalarum
non decocto. et sine saccharo. humectan
tibus quoque. ut mucagine feminis psylli
et cydonia. etc

capit. 64 De Tertiana ex
quisita

exquisita tertiana febris intermittes
est a solabile flaua proueniens extraue
nas putrefacta. quare periculis caret. ut
docet Hippocrates. et Galenus aphorism.
43. lib. 4 et transiit acutus morbus auc
tore Galeno. comment. 20. lib. 3. cuius co
trauam tradere uidet comment. 30. lib 5
aphorism. Inimtus duplex est tertiana sin
cera, prima uicua. altera duplex. uicua
ue

874
uero est cum tertio quocumque die semel ac-
cessio fit: altera duplex scilicet ea in
his accessibus exquisita bilis fit. uel quo
libet absoluto bilis accessus apparet &
externae causae sunt similes causae fe-
bris ardentis, quamuis minores Galeno
auctore coment. 59. lib. 4. aph. utraq;
et flaua bile fit interna est bilis fla-
ua mota per totum corpus et extra ue-
nas putrescens auctore Galeno eodem
coment. hae tertiana exquisita sta-
tim ab initio in singulis accessibus
69 affert rigorem uehementer pungē-
tem ac uulnerantem, quod mouet acris
humor per partes sentientes. Et in hoc
differt ab ardente febre, in qua non ac-
cidit rigor, nisi ante ebriam bonam
uel malam. bilis quocumque uomitu ex-
pellit. est in hac tertiana sincera
ordo exactus et equalis pulsuum, qui
in augmento accessionum ad uehe-
mentiam, ac magnitudinem atq;
frequentiam excitant. In ingressi-
um inuehit magnam. Post calor &
qualiter per totum corpus diffundit
et primo contractu sentit plerumque
aer mordax et statim a manu tangē-
te uincit. Et ferme semper desinit cum
sudore accessus, qui intra duas decem
horas terminatur. Si uero diutius
morae longior fuerit accessus, non
est exquisita tertiana. Urinae
si.

Similis est urina eius qui febre arden
te corrumpit.

Cura autem quattuor remedium generi
bus. Primum in illis similibus ardentibus febris per
omnia fere quamvis hęc tertiana remis
sionibus agant. Et in ipsa accessione eger
nullo modo sit nutriendus auctore Hippo
crate aphor. 11. primi libri, nisi facultas
esset imbecilla, aut natura eger biliosa
sima parata ad ethicam.

Secundo apparantibus bilem de quibus
dictum est cap. superiori tertio genere
remedium. et 1. cap. primi libri.

Tertio vacuantibus bilem in die post ac
cessionem quartam que solet esse staty
hincis morbi prosertim, quando finitur
in septem circuitibus aliquando unicus
vel duobus circuitibus terminat, intelli
ge de vacuatione que fit per inferiora
nam in ipsa accessione non est facienda
vacuatio ab arte ne addamus laborem
labori. Per vomitum vero initio. et per
sudorem in fine accessionum sepe natu
ra et ars ipsam sequens solent euacuare
de medicamentis que bilem purgant. sim
plicibus et compositis dictum est. cap. supe
riori quarto genere remedium. et primo
cap. 1. lib. 1.

quarto refrigerantibus et corroborantibus
cor. renes. et totum corpus interius
et externis dictis quinto genere auxiliis.
cap. precedenti. quamvis hic paulo mitis
ra conveniant. //

cap. 65. De Tertianana nota
seu spuria ~//~

Tertianana nota siue spuria est febris
intermittens. que fit ex flava bile in
cente. Et pituita pauca. et sic dicitur
a barbaris maioris fama qz sepius acci-
dit. uel a bile flava dominante et atra
bile pauca. et putridis extraneis et
per totum corpus. et sic dicitur a barbaris
minoris fama. qz raro accidit.
externae causae sunt omnes quae bilem
seruul et pituitam gignunt. ut de ipsa
agamus que magis accidit. sed uincen-
tibus causis bilem generantibus uide que
dictas sunt cap. 62. et capite sequenti de
quotidiana. et ex his compara tecum
causas. utque enim mixtae sunt non sim-
plices. ut in sincera et exquisita tertio-
na. aut in quotidiana pura. Et desinit
per accessum cum rigore mitior. et leuio-
ri. qz in exquisita tertiana. Tunc fit lon-
gior horror sentiat qz frigus adu. a fri-
gidis enim humoribus humor sincerus et
uehiemens fieri nequit. Longius etiam est
principium accessus, quem admodum
omnia tempora accessus. et etiam to-
tus morbus non excedit duodecim horas
Et quando maior est accessus tanto magis
ex pituita gignit. et quanto longior ac-
cessus tanto totus morbus longior. aliqu-
ando enim incipit tertiana nota mitio au-
tu

172
Sua. Potus sit aqua cinamomi. uel a
qua ceteracti. seu scob penduz rwn offi
cinarum. q̄ est lingua ceruina et fili
tus. d̄wsc̄ridus. q̄uz astringit. et
Secundo tollentibz horrorem de rigore
qui sua longitudine et uelocitate so
let equum cruciare. ut panis siri calidus
actu partibz extremis admotis. et par
teij. q̄uz inter testes et anum inter
iacet oleo ex camomilla. uel lilw. uel
rute bene calido. illis partibz ad m̄sto
mederi possimus. paucum uinum si
bibatur curat hunc rigorem cum hor
ore infusione trium radicum planta
ginis erit efficacius remedium.

Tertio secta uena cubiti dextra si fue
rit signa sanguinis. de quibz capite
63. diximus de febre ardente. sangui
nisq; copia extrahat respiciens ple
ritudinij nature qz egri. inamito ta
men uentribz. et intestinis per huc
uel similem chysterem. ℞. foliorū
maluay. et foliorū. uulay nigrarum
an. m. j. fursus et camomille an
P. j. seminis carthami. ʒ. ii. fiat de
coctum. de quo percolato accipe ʒ. xv.
ingruo dissolue diacatholiconus ʒ. i.
Benedicta ʒ. β. olei uulay. ʒ. iiii. olei
camomille. ʒ. i. salis. ʒ. j. misce et
fiat chyster.

4° apparetibus bilem cum pituita
quam

quamvis Sabita ratione quantitatis
 pituita, uel qualitatis sint uel au-
 genda, uel multus diebus sumenda, ca-
 lida ac uel simili forma. ut ꝑ. sy-
 rupu de bizantijs. Et eridibus compo-
 sita. an. ꝑ. iii. rhodomelis ꝑ. vi. misce
 quibus uacuantibus materiam mixta
 ex bile uincente. et pituita paucis
 ut ꝑ. diacatholiconis. ꝑ. vi. diapru-
 nis solutiu. ꝑ. iii. diaphoreticis. ꝑ.
 ii. Rhodomelis ꝑ. i. decoctionis comu-
 nis. q. s. misce, et fiat potus
 Sexto refrigerantibus cecur et totum
 corpus interius et externis, exaperien-
 tibus obstructions uenarum mesenteria-
 rum Hepatis. et Lienis, si fuerint quae
 in hac uita tertiana sepe reperiunt
 praesertim quando est longa, quamvis
 obstructio curanda prius sit. qz uacuan-
 da materia. immo sine eius curacione
 nunqz curabitur febris. appaerente et qz
 obstructio fiat potus in ipsa et toto
 uentre inferius ex decocto quinqz ra-
 dum diureticarum camomille se-
 minis lincj, ferugreei, absinthij prece-
 dente fustu linc. uel irrigacione facta
 Spongia bis indie. uacuo uentriculo. u-
 gatur uenter uersus splenem hinc uin-
 uentis. ꝑ. olei de capparibus et amygd-
 dalarum amararum an. ꝑ. i. B. utriusqz
 dialthede uingenti aragon an. ꝑ. 3. B. ar-
 moniaci soluti in aceto. ꝑ. iii. cera. q. s.
 mis

musce et fiat unguentum. adde pul
ueris trochiscorum de myrrha ʒ. ʒ. //
Hepati laboranti adhibeat hoc aut si
militate unguentum. ʒ. olei amygda
larum amararum unciam. ʒ. olei nardi
ni ʒ. ʒ. cera. quod sufficit. misce et
fiat unguentum. et si opus fuerit un
guentum externis dicitur. Sed alijs. et
internis ad has obstructions necessa
rijs uide. que dicta sunt capitibus 42
et 45. // His peractis fiat corroboratio
per electuarium diarthon abbatis fac
to per aliquot dies erit utilis et necessa
ria sumptus quoslibet die drachmis qua
tuor cum pauca uino albo aqua diluto
et Hepati admodum hoc uel simile un
guentum ʒ. unguenti Santalati ʒ. ʒ.
ʒ. olei nardini ʒ. ʒ. pulueris diarthon
donis ʒ. ʒ. musce. etc.

cap. 66 De quotidiana febre
quotidiana febris duplex est. altera
intermittens. que fit a pituita extrave
nas. et per totum corpus putrida singu
lis diebus occidens. Altera sine inter
missione. que fit a pituita putrida in
uenis. utriusque febris cause sunt ali
menta pituitosa. ut pisces herbe frigi
da. Squama et osium. quotidiana
intermittens. aut quandoque cum rigore pri
mo statim die inuadit. Sed temporis pro
gressu refrigeratio potius. quod rigor occu
pat. et quanto pituita est frigida et
tu

to maior est refrigeratio. Quare in ea
 que ex accida uel vitrea pituita contm
 que pituita est maior. qz in ea, quae
 ex dulci generat: pulsus cum primu
 accessu fit inordinatus est. et iniqua
 lus, tardus parvus, ac debilis, neqz in
 augmento magnitudo, uel scitas mo
 tuqz, et frequentia quotidiana accidunt
 calor illi non tam acris ac intertiana
 neqz multum ac crebro spirare compel
 lit. Sed anhelitus spirationes humidqz
 fronsa, et multum uaporesqz sunt, tar
 da, ac egre accendit, ac tempus longu
 consumit dum ad summum inualesce
 do peruenit. consistunt ||

Urinę albę aquosa tenues uel crasse
 aut turbulenta, nullus sudor in pri
 mis diebus erumpit, neqz exaltu qui
 es apparet; donec ad finem totius mor
 bi deuenit. spacium accessionum
 est decem et octo horarum, et quietis
 falsę sex. has omnes notas, et plures
 alias scribit galen. primo de arte, curat
 ad glaucum, et. Secundo de differen
 tijs febrium, et secundo de crisi bus
 sed qz hispani, et qui habitant calidas
 regiones rarissime his febribz exqu
 sitis laborant, his pretermisus ad cu
 rationem ipsam accedamus.

Curat quinqz remediorum generibus
 Primo uelut incidente, et exstnuante.

De quo capitibus .7. et .8. dicitur est
dummodo non nutriat nisi in fine ac
cessu uis. et extra ipsam nisi defuerent
uires. uetus quoque non sit tenuis prop
ter morbi longitudinem, nutriat eiq
uere columbi cum ciceribus. et radice
petri selini. uel iure gallinae cum ea
dem radice. et folijs rufani. uel perdi
ce et semilibus. cum pipere. cinamomo
croco et alijs aromaticis.
potus sit aqua cinamomi. uel radice
petrosilini. **N** 11.

Secundo corrigentibus rigorem uel
potus frigus oleus calidus spiritus toti .1.
ad motus ut ruta, Lauri. delulis de cas
toreis. et extremis apponant panij be
ne calidi. **et**

Tertio conuoluentibus pituitam medica
mentis pituita capite et alijs de morbis
pituitosis per octo. uel decem dies.

4° vacuantibus pituitam exhibitis te
pore falsa quietis. de quibus dicitur est
cap. 1. et alijs. Aliquando est utilis
uomitibus in hac febre. precipue si natu
ra indicauerit. quem de uis seminis ra
fani. et Anethi cum oximele poterimus
probare.

quarto corroborantibus uentriculum
et Hepar. ut electuarium rosate. ^{aromatici}
et rosate gabrielis triaca magna. ^{nonel}
dato conserua acorij. ^{se} **Stecados.** Dosis furu
est

478
178
est. 3. una usq; ad. 3. 11. cum uncijs du
ab; uel tribus aque. uel decoli ferri
h. anisi. petroselin. melisa. et simi
lium.

caput 67. De quartana //
quartana duplex est quædam continua
quæ sit ex atra bile putrescente in uenis
altera intermittens. quæ sit ex atra bile
extra uenas. Et per totum corpus putres
cente: et hæc similiter duplex est alte
ra intermittens quartana, cuius accessus
accidit quarto quosq; die uel duplex cuius
duo circuitus fiunt in quinq; diebus. Accessus
primi respondet quartæ diei accessioni. et acces
sus secundi quinti diei accessioni. Tertius uero
est dies quietis tantum, cuius cause sunt ali
menta melancholica uel salsa omnia, carnes
siccæ, bubulæ, leporeæ, ceruine, choleæ, le
gumina animi et corporis labores immodici et
aliar; febrium longitudo præcipue si fuerint
sine ordine et autimmo. et febris constatim
et primo die cum rigore uehementi inuadit, sed
talis est. qualis ijs. qui frigesunt gelu ueheme
ti progrediente et ad multa febre una cum rigore
re auget. inualescitq; quæstodie usq; ad totius
morbi augmentum. Sensus rigoris non est pier
gentis. et stimulantis eucem, sicut in exquisi
ta tertiana. sed inducentis algorem uehemen
tem. et tanq; ossa frangentis. De differentiâ
rigoris tertianæ et quartanæ uide galenum. 2. de
differen. febrium. cap. 5. et. 2. de crisiibus. cap. 3.
Et si uis scire an frigidi humores rigorem efficiere
ualeant uide commentarium ad Hippocrati Valeriusq;
cap. 5. Libros de symptomatum causis. Pulsus

254
In ea sunt satis tardi ac in principio accessio-
rum rari. et duri in augmento. et vigore sunt
veloces. et frequentes: quamvis conferantur
cum pulsibus febrium biliosarum. et sanguine
arum sunt tardiores. et rariores. infra enim
paulatim humor veluti lapis aut testa. aut os
succendit. et semel incensus ducit conservatur
quare longiores sunt accessiones. et morbo lon-
gissimus est fere semper durat unum annum
aliquando dius. et quandoque diu decimam
duravisse constat. atra enim bilis vehementer
resistit. et tardemouet. egritudo dura est et
densa. et tempus inquisit frequentius est in
quale autumnum scilicet. Vnus egritudo
sunt tenues albe et aquose.

Curae sex remedium generibus. Primum vultu
humido et parum calefaciente. ut iure arctis
et gallinis cum buglossa. et borragine. et alijs
omnibus dicitur cap. 9. dummodo eger sumat
alimentum extra accessorem nisi vires de-
fuerint. etc.

Secundo si omnia ferme sanguinis signa ad sine
secta vena interna cubiti. et missio sanguine
qui plenitudine. et viribus respondere etc.
Tertio post tres menses ab initio febri conuulsi-
tibus et apparatus a triambulem. de quibus cap
1. et 9.

quarto materia aliquo modo apparatus uacua
da est. siue vel summi medicamentis. Y diase-
na. et medulle cassie fistularis recens extracte
an. 3. B. pulueris epythimi. 3. ii. B. decussato
rum cordialium quod. s. musce et fiat potus.
quem in secundo die quietis accipiat. etc.
quarto corroborantibus ventriculum. Repar. ple
et

et totum corpus ut conserva buglose borragi //
m. cortice citri cordato. Electuaris rosacea
nouelle. electuaris diamargaritonis frigida
dosus dragmorum duarum cum aqua aut decocto. uel
syrupus absinthij. uel de scilicet peridua. et fege con
fatis est in hoc genere optima ~

Sexto vigorem et frigus curantibus quamuis hinc
symptoma de hisce hementiam aliquando
post secundum genus auxilium sic ad mo
uerendum precipue mitioribus remedijs ut panis
benecalidis in mitijs accessuum partibus ex
cremus sepe admotus. et spina similiter made
fatis oleum de silio. de ruta. Louum et de cas
toreo dragma ceruicis magnae. uel mitridatij
paucis unis optimis curat vigorem et frigus. et
quandocumque ipsam quartanam. maxime post de
bitam curacionem. elty.)

caput. 68. De febribus compositis ~

difficilis est descriptio febrium compositarum
difficilior earum tantum cognitio. quod docet
galenus .i. de arte curatiua ad glaucum
dicens paucis febres sunt. quae ad sui dignatione
exquisitam die quarta indigeant. difficillima
curatio. sua enim contraria natura. et longi
tudine Sydropem uel ethicam efficere solent
sed antequam de his dicamus scire oportet tertiana
notam non esse numerandam. inter has compo
sitas febres quamuis ex bile et pituita consistet
quae seruat motum bilis uincens; sine siue unica
forma. simplex actu. et potentia duae; siue non
In alijs autem compositis sunt duae uel plures
formae humorum actu. uel saltem ea non seruat
motum unius humoris. Harum febrium compo
sitarum infinitae ferme species sunt. cum impu
m. 15

mus omnia eorum genera possint com-
poni. et omnes etiam ex humoribus ge-
niti cum alijs. ut et febra cum putrida
et biliosa cum pituitosa et melancho-
lica. Sed quod omnium complicatio con-
fusio et compositio. in presentia tradi-
da non est. ne sermo prolixior fiat dica-
mus tantum de febris tertiana. et
quotidiana compositione. ¶

Huiusmodi quatuor sunt complica-
tiones auctore galeno. cap. 7. lib. 2
de differentijs febrium. et cap. 9. lib. 2
de crisiibus. una cum tertiana et quo-
tidiana commiscere. alia quando ter-
tiana intermittens quotidiana con-
tinua coniungit. et hec proprie semi-
tertiana dicitur. et Hermiticus
Tertia quando quotidiana intermit-
tens tertiana continua miscet. qua-
ta ubi quotidiana continua tertiana
continua coniungit. semiter-
tiana auctore galeno commentarij de
typis alia est exigua. alia media. alia
magna prima spatium. 24 horarum
interit. Secunda. 36. magna vero
48. quae et continua febris continua est.
Hanc febrem causa et signa ex-
tremis simplicium febrium congru-
unt. similiter et curatio. semper
tamen formidandus est exitus hanc
febrem tanquam suspectus et maxime
periculosus praecipue quando febris me-
lan-

Sanctus alij vniuersque 11-11-

cap. 69. De Febre

Febre febris est quando calor preter naturam non solum in spiritibus et humoribus, sed etiam in partibus solidis consistit. neque pendit ab humorum putredine, neque a calore spirituum. et atque fixus ac confirmatus, difficile ergo est uel quemadmodum habetur. fit ferme semper sensim, et longo tempore, id est non sentit ut irregularis interperies, raro tamen ob patientis affectum, et agentis uehementiam, fit subito, et diuis non precedentibus diuisa et humerali febre, ut contingit in fulmine consumere ferrum in talibus et uo et lana. meris ergo, etia, lassitudo febres ardentes, ieiunia, et omnes diuturnas febres Medicam generant.

incho diffidit ex gressu que in maxima incho incidit ex gressu facillima est quare Febre cum gressu curas non potest, quando uero est sanabilis est incho. id est, dici potest non esse tres species Febre ut Arabes et plures alij asseruerunt, neque necesse est quattuor humiditates cum Auicenna ponere. scilicet nomine carentem, rorem, cambium, et glutem. ob quarum vniuersitatem tres species constitunt Galenus tamen duas tantum constituit

Pis

Tantum febram inhequentem partibus
solidis. que omnes corporis humores ca-
lescit. alteram que Helicam maras-
modes aut simpliciter marasmus no-
minat. hec omnes corporis partes ut
liquat et corrumpit; omnemque cura-
tionem respicit. ut dictum est. cuius
signa robustissima sunt. Alterius ve-
ro notis deprehenduntur ex calore tantum
percepto a cibo. et potu per duas horas
namque admodum aqua calida in-
fusa calorem excitat ita cibi et potus
humiditas a partibus occultis calore
occultum movet et elicit. totius corpo-
ris siccitas, et ariditas. et sordes in ipso
aridus apparere; pinguedo quoque in ex-
crementis videtur. et totius corporis ex-
ternatio. non illa maxima que in ma-
rasmo expectatur. Pulsus tenuis. diu-
debilis. et frequens et velox est. qui
auget adhibitis cibo. calorque videtur
est incedit. caliditas cum primum
manus admovet debilis est. paulo post
acris. et rodens erumpit; acrisque senti-
tur cum dicitur arteriam tetigeris. Si
vero his presentibus notis ventus pro-
fluvium supereminat. et pulsi defluant
mors pro pingua est.

Helica febris primum ad tabem vene-
nat omnimodum curat refrigerantibus

et

Et humilitantibus. Primo aere aite pa-
 iato (si naturalis reperiri nequeat) vi-
 sis neriophiare. visis aqua rosata folijs
 salicis. lactuca. et similibus. cibis bonis suc-
 ci et facilibus conuictu. et sic. hinc etiam
 clyster. vel similis et optimus. Quis
 pulli gallinacei de uictu uis uidei sine
 cortice foliorum uolarum et lactuce
 3. x. cassia fistule preparata 3. iiij -
 mucilaginis seminis cydoniorum 3. iiij -
 vitellos ouorum iiij. Saccari optimi
 3. iiij. misce et fac clyster))

cap. 70. De Febre pestilentij.
 Pestilens febris est febris epidemialis
 perniciosa et uenenosa. quam multi affi-
 ciunt. et pereunt uno tempore. et una
 regione uel ciuitate. a uisitatione uel
 uel auctore est galenus. Lib. de terna ad
 Pisonem pestis quaedam bellua existit no-
 pauca interimens, ciuitates quoque totas
 depascens male conficit. quippe prona
 quaedam aeris ad corruptionem prompta
 inuocatio efficit. et homines cum respi-
 rationis necessitate periculum eluta-
 re nequeant ipsa aera uelut uene-
 num quoddam ad se per os attrahunt.
 Diserimen inter pestem epidemiam. et
 endemiam. siue endemiam demonstrat
 galenus in men. 9. lib. 1. de ratione uultus
 in morbis acutis. in quo docet Hippocrate
 in lib. de aere aqua. et locis esse de eode-
 mo

in morbo et de epidemia in lib. epide
sed de peste nullum peculiarem librum
confecit. quod unum morbum ex epidemi
is esse pestem per libris epidemiarum
monstravit. Et haec de causa. 3. epidem
lib. pestilentes quasdam compertat de
cripsit. Unde infert ex genere esse nul
quam morbum. // // //
quasque sunt plurimae causas pestis tamē
eis tantum quae medice sunt necessa
rii recensentur. quales sunt putre
do aeris quae multipliciter contingit. et
iuxta differentiam recipientium. et
locorum magis aut minus nocet et
diffundit maxime calida et humida quae
pitata. // //
Indicia autem futurae pestis sunt aer
nimis calidus et humidus, multitudo
exanthematum. et papularum. quae
a rostris barbati variis et morbis di
cuntur. multitudo etiam phlegmaticae
nervis. copia carum cubi. multitudo
etiam micrum. Et animalium quae
ex putredine generantur. Si uero uolu
cris aerem proprium fugiant. et in ipso
percaunt presentem constitutionem pes
tilentem ostendunt. Et cum pisces fugi
unt aquam. Et in ipsa moriuntur. ab a
qua esse ortam pestem dicitur.
Quae quae hominem iam correptionem pesti
lentia demonstrant plures sunt febres
scilicet ab initio maxima. quamvis se
pe exteriora fugiant. Et interiora ar
deant

deant. capitis gravitas. oris succitas. ne
 Semeris sitis. Et uelhermens angustia
 difficultas spiritus. uormitit creber. o
 cubrus. Spectus tormus. ac uarius. vi
 gily ec delicia. Aliquando prosperus
 magna in somnium. Interignotas
 est si post aures. aut sub alis aut circa
 inguina potissimum bubones cum fe
 bre parua et magna oriantur. In alijs
 etiam partibz internis ad externas
 si enim in collo appareat tumor puz ter
 naturam cerebrum potissimum male
 affici ostendit. Si alis. est. si uero in in
 guinibz ceur. quod Hippocrates. 6. epi
 demy. part. 2. aphorism. 4. uoluit
 sunt autem et alij ruzqz luce bubones
 non appareant.

Precaue uero pestis fugienda in lon
 gas regiones. uel in inueniente. aere
 non montano. nec pro pinguis aquis
 aut rebus putridis. est autem mior
 nalis deterior. Septentrionalis autem
 melior. uel orientalis. occidentalis e
 rum medius est. Subitatus ad modum
 pro pingua centro et caue ruzsa pessima
 est. Radij solares optimi sunt. Surtz
 uero ruzij. qz putredinem efficiunt. ga
 leno auctore. 3. de diebus decretorijs
 Precaue et cibis facilibus concolu bo
 ni sanguinis. et paucorum excrementoz
 quibz miscerida sunt. gregesi. sunt pu
 tredini. N. g. acetum. Succus limonum suc

cus citri. succus granatorum succus agr
estq. et acetosq. et fructus acidj.
quare in huiusmodi curatore et pro
curatore quinq; maxime nocent. fa
mes scilicet. fatigatio. fructus foemina
flatq. Et alia quinq; maxime iuuant
philebotomia. foetus. furga. frigus fluxq.
ides q; purgandus et uenter quotidie
supposituris aut clistere. si natura id
non faciat //

ephemera pehleris persiculis et a
lijs. ut aliqui non eruditi tradunt
quoniam uenerum uitali spiritui ad
uersat ut Melebori succus sanguinis. et
et cerebrum felis humanus cerebro. et
caritades Vesicae. ides q; si spiritus a
nimus seruiens ueneris afficiat perse
et subido peribit. neq; hinc repugnat
aphorismus 55. libri quarti.

Hec igitur febris curat statim et sum
ma cum festinatione medicamentis
cardiacis internis. et externis. et his
que spirituum calorem praeter naturam
extinguunt. et qualitate ueneris re
sistunt. Et tandem spirituum dissoluti
onem prohibent et ipsos quoniam qua
lia sicut primus gallinae et carletis.
uel succus eius. uel aqua carnis cum
succo agrestis. uel acetosq. uel limoniu
aut citri. etiam si morbus acutissimus
sit. egat q; perse uictu tenuissimo
Deinde purgatione sine uoluntate q;
ma

materia venerea semper est turgida
proprie et perse. uel se emulsionem
statim enim subito coalescit.

quarto exuberantibus et alterantibus
ut syrups confectis omnibusque ac corditis
et electuarijs cardiacis. de quibus di
ximus supra. dragma una thienae
magis usque ad duas est subtilissimum
medicamentum. si detur cum uino aut
liure cardiacis. et quoto mox lecto impo
sito uestibus et stragulis aperto quod su
dor erumpens sanitatis nuncius fuit
sepiissime.

CAP. 71. De exanthematis.

exanthemata graecis Plinw et Latinis
papule sunt tumores et affertur centis quibus
reflorentes. ut manardus de re medica
optime meritis lib. 7. epistola sua
epist. 2. est auctor. quia morborum omni
um minima a nobis recentioribus me
dicis recepta. et ab antiquis prodita ex
plicantur. quem haec in parte. Fuchsij
de morbis bonis disceptationis rursus
meriti. lib. 5. cap. 8. de curandis morbis
sequitur est. quamuis alij aliter sentiant
fuisse papule sanguines seu ualeis uel a
menstruo sanguine materno saltem aliqua ex
parte separabilis credimus. ~
morbilli uero a sanguine bilisissimum gignunt
menstruo tamen aliqua ex parte. et uenero
so adiuuante. in his et uariis proceratidis a
ere uenero. et praua uictus ratione. quare
inter morbos epidemiales numerantur. et fu
tu

terram postem indicant. quicquid huiusmodi
eodem tempore eadem regione corrumpitur
Primum igitur carum signum est dorsi dolor
obst. sanguinis feruorem. Vera enim mag
na ascendens ad modum plena est. partesq
ei proximas. et musculos compressione pon
dere et calore dolore afficit. ut in plethura
experimus. // Secundum est nasi puritas
ascendunt namq. a sanguine effervesce
re vapores acres. Tertium timor in somno
sive est insomnia illis sumis multa. et ipsos
terrent a toto erime vapores ascendunt va
pores et sumi imaginatiorem memoriaq
corrumpentes. quos ut dormientes se
pe clamere. // Quartum est partium sen
tentium uehemens pruritus pruritus
eas. que cuti subiacent. Sanguis enim ar
dens cuiusq. fuliginosus. et ignei vapores cu
tam distendunt doloremq. purgentem ef
ficiunt. Quintum totius corporis pruritus
et tensio a toto sanguine feruente par
tesq. omnes corporis extendente. Sextum
faciei rubor pruritus oculorum et maxillarum
quem ad modum in perimnemoria uidemus
Septimum lacrymę ob vapores a sanguine
ascendente calidos et acres. // Octauum san
guinis et humorum feruor per uniuersum
corpus. Nonum est frequens pariculatione
quam tralicem medicos barbari ex grecis qui
Salim et Salicim uocant nominant. // De
cimum est palpitatio senectutis. // Undecim
est amblyopia compressio. Duodecimum est uox
raulta

rancia. Decimum tertium sputum crassum
 animum de calore. Decimum quartum
 est capitis pondus et gravitas. Decimum
 quintum dolor capitis non solum cum gra-
 vitate sed etiam pungens. Decimum sex-
 tum est palpitatio cordis. Quem ariabes
 capiam. et barbari tremitus cordis vo-
 ciant. fit a febre ardente et ferre per-
 sistenti. Decimum septimum est oris exsie-
 catio et ariditas. Decimum octavum est
 animum perturbaciones. Decimum nonum
 dolor brachii et gutturis. Vigessimum est
 tremor pedum presertim si supra dorsum
 caecat eger. Vigessimum primum est
 febris synochus putrida et ardens III.
 Exanthematum curatio duplex est.
 ante eruptionem scilicet et ab eruptio-
 ne. Prior utriusque est necessaria. altera
 vero tantum uariis que ex sanguine
 non uisio sunt. II II II II II.
 Ante eruptionem sic curatio quattuor
 remediis generibus. Primo uelut tenuis
 parum refrigerante. et humorum mo-
 dum prohibente. ut aere parum frigido
 natura uel arte paratis. cibus frigidus et
 paucis sanguinis. omnia calida nocent.
 Secundo auertentibus ut sanguinis mis-
 sione per uenas sectionem. et per clementem
 et salubrem purgationem. 3° refuge-
 rantibus cardiacis ut syrupo granatorum
 syrupo rosarum de aqua cydoniorum
 myrtillorum. et de acetositate limonum
 4° corroborantibus partes affectas que cura-
 ti

teb; inter quas sepius et magis oculis, pul
mores. Et intestinalia leduntur.

Statim igitur in initio febris ante erupti
onem exanthematum sepe oculis iri
tiller sic autem similis sicut frigidus albu
us aquae rosae. ℞. iij. seminis cydo
norum Sumac. ana. ℞. j. misce / Zaphi
rus lapis oculis suo tactu corroborat
Si incipiant eruptiones exanthematu
adde parum eiusdem medicamenti repel
lentibus, et parum aquae ferientibus

185
175

Index capitum precedentis
Tractatus

cap. 1. de Pulsu decidentia	c. 30. de affirmitate cordis et syncope
cap. 2. de morbo gallico	
cap. 3. de ulceribus capitis et curatio ne pediculis	c. 31. de imbecillitate ueni triculi et eius infla matione
cap. 4. de dolore capitis	
cap. 5. de Phrenitide	c. 32. De singultu
cap. 6. de Lethargo	c. 33. de appetentia immodica
cap. 7. de Vertigine	c. 34. de cibi fastidio
cap. 8. de morbo comitiali	c. 35. de cholera
cap. 9. de melancholia	c. 36. de diarrhoea
cap. 10. de incubone	c. 37. de dysenteria
c. 11. de hisq. amorem sanium	c. 38. de dysenteria
c. 12. de apoplexia	c. 39. de Terismo
c. 13. de paralyssi	c. 40. de illo eccholic dolore.
c. 14. de convulsione	c. 41. de inflam ^e Hepatis
c. 15. de tremore	c. 42. de Hepatis obstructione
c. 16. de ophthalmia	c. 43. de icterico
c. 17. de imbecillo aspectu	c. 44. de Hydrope
c. 18. de albugine oculorum	c. 45. de lienis obstructione
c. 19. de suffusione	c. 46. de suppressione Vrinae
c. 20. de dolore aurium	c. 47. de reniculis et vesicis
c. 21. de profluvio nasi	c. 48. de ardore Vrinae
c. 22. de Rubedine faciei	c. 49. de multo sanguine
c. 23. de dolore dentium	c. 50. de diabete
c. 24. de Angina	c. 51. de Lumbricis
c. 25. de coriza catarrho raucedine et tussi	c. 52. de Hemorrhoidibus
c. 26. de orthopnea Asth mate dyspnea	c. 53. de proidentia amij
c. 27. de Pneumonia et pleuritide	c. 54. de proidentia uterij
c. 28. de sanguinis spatio	c. 55. de immodicis mensibz
c. 29. de empyemate sup puratione et tabe	c. 56. de suppressis mensibz
	c. 57. de uteri suffocatione
	c. 58. de mola uterij

- cap. 59 De Partu laborioso et secundis detentis
 cap. 60 De Ramice
 cap. 61 De artitudine
 cap. 62 synochis
 cap. 63 de febre ardente
 cap. 64 De Tertiana exquisita
 cap. 65 de Tertiana mitis
 cap. 66 De febre quotidiana
 cap. 67 de quartana
 cap. 68 de febribus compositis
 cap. 69 de Meltica
 cap. 70 de febre pestilenti
 cap. 71 de exanthematibus quae a nostris
 medicis variolae et morbilli dicuntur.

Priapismus est cum colis seu urethem
 brum totum in longitudine et circulo au
 getur nullo stimulante ad libidinem ~
 gonorrhoea. Item est omnino involuntaria
 seminis emissio est .g. 6. de lo. 6. de erg
 gonorrhoea ~ 11 ~

Tractatus secundus de
Aphorismis Hippocra-
tis Nicolao Leonice
no vicentino inter-
prete. sectio prim^a
Aphorismus 1

Vita brevis. curis longa. occasu au-
tem preceptis experimentum periculos-
sum et fallax. iudicium difficile. nec
solum seipsum prestare oportet opor-
tuna facientem. sed et egrum. et assi-
dentes et extenua. //.

2°

In Perturbationibus ventris sponta-
neis si talia progerent. quae purgatio-
ni confert et beneferunt. summum
contra. sic et vasorum inanitas si ta-
lis fiat qualis fieri debet confert et be-
ne siue leniter tolerant. summum
contra. inspicere itaque oportet. et regu-
nem. et tempus. et aetatem. et morbos
in quibus conueniat. aut non.

3.

Sabitus exercitatorum qui ad summam
bonitatis attingunt periculosi sunt in ex-
tremo consistere. neque erimpossunt
in eodem permanere. neque quiescere
cum vero non quiescant. neque possunt
proficere in melius. reliquum est igitur
ut decidant in deterius. His de causis bo-
num

32
num habitum statim solvere expedire
ut corpus rursus nutrizi incipiat. neq;
compressores ad extremum ducenda
periculis sum enim; sed qualis natura
fuerit eius qui debet perfere. ad fuedu
cere conuenit: sic et euacuaciones
que ad extremum deducunt periculo
sa. et rursus refectioes cum extremis
fuerint periculosae.

4us

Vultus tenuis atq; exquisitus in mor
bis quidem longis semper, in acutis
uero in quibus non conuenit periculis,
et rursus qui ad extremum deuenit
tenuitatis grauis est. nam et repletio
nes que ad extremum deueniunt gra
ues sunt.

5us

In Tenui vultu egri delinquent quo
sic ut magis ledant. quicunq; enim
error in multo magis maior in hoc
fit q; in paulo pleniori vultu. Pretere
etiam sanis periculosus exultu valde
exquisitus. et constitutus. quoniam
errores grauius ferunt. ob hoc igitur
tenuis vultus atq; ad modum exquisi
tus eo qui sic paulo plenior magis pe
riculosus.

6us

ex Tremis morbis extrema exquisi
ta remedia optima sunt. ubi morbus
peracutus est statim extremis habet

La

187
187

Labores et extreme tenuissimi victu utē
dum est, ubi vero non, sed pleniorē vic-
tū contingat adhibere tantum cibi in-
dulgerendum est, quanto morbus extre-
mus est mollior. 8us // //

quando morbus in suo vigore consistit,
tunc tunc victu tenuissimo utendum
est 9us

conuictari autem oportet aneger cum
victu sufficiat perdurare donec morbus
consuetat, et nunquam prius ille defici-
at, necesse est cum victu perdurare, vel
morbus ante deficiat, atque febetescat -

10

quibus igitur statim morbus consistit, tunc
statim tenuis victus adhibendus est, qui
dum vero postea debet consistere, tunc
et in ipso consistendi tempore, et parum
ante illud cibi subtrahendus, prius
vero ubi vero neeger sufficiat.

11

In accessibus abstinere oportet, nam
cibum dare nocuum est, et quibus perierit
victum sunt accessiones in ipsa accessio-
ne abstinere oportet.

12

Accessiones vero et constitutiones mor-
bi indicabunt, et anni tempora, et circū-
viam successiva incrementa, siue quo-
tidie, siue alternis diebus, siue per maiora
ra

ra interualla fiat. sed ex his quæ max.
apparente iudicia sumuntur. quæ ad mo-
dum in morbo laterali. si circa initia sta-
tim putum appareat morbum breuiat
si uero postea appareat producit. et uiri-
na. et alia excrementa quæcunque apparu-
erunt uel bonam morborum iudicatio-
nem. uel malam. uel breues. aut longos
fore morbos ostendunt. //

13.

Senes facillime ieiunium ferunt. secun-
do loco qui etate in consuetudine habent
minus adulescentes. omnium minime
pueri præsertim qui inter ipsos sunt in-
uidioses.

14

qui crescent plurimum habent cali-
di innati. plurimumque egerit alimento
aliquo corpus absorbit. sensibus uero
parum calidi innati inest. ac propterea
parcus fomitus egerit. quæ a multis ex-
tingunt. hanc etiam de causam febres
non similiter acute fiunt. frigidum
nim eorum corpus.

15.

ventres Syæne et uere natura calidi
sunt. et somni longissimi quare
per ea tempora alimenta copiosiora
sunt exhibenda. tunc etenim calor in-
natus plurimus est. unde et plurimum e-
gerit alimentis. iudicis sunt etates et
cubileta. //

16

16

Vultus humidus omnibus febricitantibus contrahitur. maxime vero pueris et alijs qui tali vultu uti consueverunt.

17.

Et quibus semel aut bis et quibus plura ne aut pauciora particulatim oporteat affere considerandum videtur quidam vero aliquid temporis et regionis et etatis et consuetudinis.

18

Et state et autumnus vultus difficillime ferunt hyeme facillime, secundum locum vero habet.

19

His qui per circuitus accessum non habent nihil dare oportet, neque cogere, sed subtrahere adiectum ante iudicationes.

20

Quae indicantur et iudicata sunt integre neque movere, neque removere aliquid, sed medicamentis, sine aliter imitando, sed sinere.

21

Quae ducere oportet quae maxime natura uerget per loca conferentia esse ducere.

22

Concordia medicari, atque movere non cruda nec in principijs modo non turgere, pluri manere non turgere.

23.

Deiuctiones non multitudine sunt et sternantur, sed si talia de haurire qualia conueniunt et aegri facile tolerant, atque ubi usque ad animum

in defectu expedit ducere facien-
dum si q̄ger passu tolerare.

24

In acutis passionibus raro et in principijs
medicinis purgantibus uti. et hoc cum pur-
gatione facienda.

25

Si qualia oportet purgari purgare conser-
et facile ferunt se contra difficulter.

¶ Sectio 2. Aphorismus 1

In quo morbo somnus laborem facit mor-
tale si uero inuac non mortale.

1

Ubi somnus delirium sedat bonum.

3

Somnus atq; vigilia utraq; si modum ex-
cesserint malum.

¶ In satieta non fames. neq; aliud quidq;
quod modum naturae excesserit.

5

Spontanea lassitudine morbos praerueniat

6

quicumq; dolentes aliqua corporis parte. In-
nimis dolorem non sentiant. Si mens &
gratae

7

quae longo tempore extenuant corpora len-
te reficere oportet. quae uero breui breuiter

8

Si a morbo cibum assumens quis non raro
bonae plura alimenta corpus uti significat
q̄ si non a sumente cibum hoc accedat se in-
oportet q̄ indiget euacuatione.

9

9

Corpora cum quibus pram purgare voluerit oportet fluide facere.

10

Utriusque corpora corpora quanto plus in eis tanto magis laes.

11. facilius est impleri potu qz cibo.

12. quos relinquent in morbis post indicatione recidivas facere consueverunt.

13. quibuscumqz crisis id est indicatio fuerit non grauis ante accessum. quos vice

20. subsequere magna ex parte leuor exilit.

14. In profluuijs alij mutationes excrementum inuane nisi ad mala mutatio fiat.

15. Vbi fauces agrotant aut tubercularias in corpore excretionis inspicere oportet. nam si bilis fuerint corpus uia agrotat si uero si miles sanus tutum est corpus nutrire.

16. Vbi fauces laborandum non est.

17. Vbi cibus praeter naturam plus ingestus est hic morbum facit, obterdit autem sanatio.

18. eorum quos in uersum et uelociter inueniunt ueloces quos sunt excretiones.

19. acutum morborum non omnino sunt certe prognosticationes aut salutis aut mortis.

20. quibus in uenibus adhuc alius humores calet si senescentibus exsiccant. quibus uenibus adhuc alius succa est si senescentibus succa est.

21. famem et horreum id est uini potu soluit.

22. quicumqz morbi ex repletionibus sunt curantur enacuatis. et quicumqz ex enacuatis reple

ple

pletus. Et alium contrarietatis // 23. acuti morbi in quattuordecim diebus
iudicantur.

24. Septimum quartus est index alte-
rius septimanae octavus principium
est accern et undecimus contemplabilis
ipse enim quartus est alterius septimanae
Rursus vero et decimus septimus, contem-
plabilis, ipse siquidem quartus est a quarto
decimo, septimus vero ab undecimo.

25. estis quartanae magna ex parte bre-
ves, acutissimales longae. Et maxime quae
hyemem attingunt

26. febrem convulsivam supervenire me-
lius est quam febri convulsivam. //

27. His qui non ex ratione leviusse habent
non oportet fidere, neque multum formidare
mala, quae praeter rationem eveniunt, plu-
rima enim talia stabilia non sunt, neque
multum durare, et permanere consueverunt

28. febri tantum non omnino leviter
permanere corpus, ac nihil mirum vel etiam
plus quam ratio postulat contrahere malum
sive enim morbi longitudinem, sive enim imbe-
cillitatem significat.

29. cum morbi incipiant siquid movere
videtur, move, cum vero consistunt ac vigent
melius est quietem habere

30. circa initia et fines omnia imbecilliora
cum vero consistunt fortiora.

31. eius qui ex equitudine bene cibae nihil
proficere corpus malum.

32. omnes fere quinquales se habent circa ini-
tia

ha bene cibati neq; quidq; proficientes circa
finem rursus cibum non appetunt, quicce
circa initia cibum ualde non appetunt
postea bene appetentes, si melius euadunt.

33. in quouis morbo mente errare et
bene se habere ad illa que offerunt bonum
contra uero se habere malum.

34. In morbis minus periclitantur quorum
naturę aut etatis aut habitus aut tempo
y magis congruunt morbo q; quibus secundū
nihil bonum congruit.

35. In quouis morbo partes ad umbilicū
et in uentrem altiores crassitudi
nem habere melius est, multum uero ex
ternarū acerrime prauum, sed et
sive quosq; ad inferiores purgationes peruen
tū.

36. qui salubritatem corporis habent per
medicamenta euacuatū cito exoluntur
et qui prauo utuntur cibo.

37. qui bene se habent corpore difficulter
ferunt medicationes.

38. parum deterius potus aut cibus suauis
autem melioribus quidem, sed minus sua
uis est preferendus.

39. seniores uicibus plurimum ago
tancrimus, qui uero morbi ipsi accidunt
briqi. et maxima ex parte comitant adm
tem.

40. Raucedines et grauedines in ual
desenibus uoluntatem non admittunt.

41. qui frequenter ac fortiter absq; causa
ma

- manifesta exolunt de repente in
p. 42. Soluere morbum quem apople
xiam uocant fortiter impossibile debile
uero non facile
43. Strangulati ac dissoluti in idum mo
tuy non referunt quibus spuma circa os
fuerit
44. qui natura admodum crassi sunt ci
lius intereunt, q̄ qui graciles.
45. Inueniuntur ueneres morbo comitibus
Laborant mutatione maxime etatis
et temporum, et locorum et uictuum quo
q̄ liberantur.
46. duobus doloribus simul eundem
cum infestantibus uehementior alterum
obscurae.
47. dum pus configitur dolores ac febres ac
cidunt magis q̄ iam confectis.
48. In omni corporis motu ubi laborare
ceperit quies statim lassitudinem affert
49. qui consueti solitos labores ferre et sustine
runt imbecilles et senes non consuetis fortibus
atq̄ in ueneribus facilius ferunt.
50. Inq̄ ex longo tempore consuetas sunt et
si deteriora sunt insuetis minus moles
tare solent. oportet igitur ad insuetas permutari
51. Plurimum atq̄ repente euacuare
uel replere uel calefacere uel refrigerare
sive quouis alio modo corpus mouere pe
reculosum quoniam omne nimis est naturae

inimicum. Sed quod paulatim fit tutum est; tum alias, tum cum ab altero ad alterum transitus fit.

52 Omnia fecundum rationem facientia, si non succedat secundum rationem non est transeundum ad aliud stantem quod a principio visum est.

53 quicunque alios humidas habent si quidem iuvenes fuerint melius commutantur qui siccas habent, ad senectam uergetur commutant; nam senescentibus magna ex parte exsiccant. //

54 magnitudo corporis iuuenta quidem nec indecens neque illiberalis, senectus uero inutilis et deterius paruitate.

SECTIO 3^a

Aphorismus Primus.

1. Mutationes temporum potissimum parum morbos. In quibusdam temporibus magis mutationes aut frigoris aut caloris et alia pro ratione eodem modo

2. Naturarum sic quidem ad ebrietatem si uero ad hyemem bene male se habent

3. morbi quoque alij ad alia bene uel male se habent, et quaedam etates ad tempora et loca et uetus genera.

4. In temporibus, quando eodem die modo calor modo frigus fit autumnales morbos expectare oportet. //

5. Austri auditum debetantes caligant.

nosse capere grauanter p[er]gru dissoluentes
quando huiusmodi tempestas p[er]grua
siue talia in morbis patiuntur. at si a
quib[us]da[m] fuerit tristes fauces. alij dura[m] dif-
ficultates uirg. horrores. costarum dolo-
res. et pectoris. quando h[ec] tempestas p[er]grua
ualuerit talia in morbis expectare oportet
6. quando q[ui]sta sit ueri similis sudores
in febribus multis expectare oportet.

7. In siccitatib[us] febres acuta sunt et si
annus magna ex parte talis fuerit. qua
lem fecerit constitutionem. tales plurimu[m]
morbos oportet expectare.

8. In constantibus temporibus cum tem-
pestiue tempestiua reddunt morbi constan-
tes et boni iudicij sunt. in inconstantibus
autem inconstantes. et mali iudicij.

9. Autumnus morbi acutissimi atq[ue] ex-
itialis maxima ex parte. uer uersalu-
cerum. et minime exitialis.

10. Autumnus tabidis malus.

11. De temporibus siquidem hiemis sicca
et Aquilonia fuerit uer uersu pluuosus
et australe. necesse est q[ui]state febres acutas
et lippitudines q[ui] opthalmias uocant
et intestinorum difficultates fieri. p[er]gru
p[er]uenire mulierib[us]. et uiris qui nati uer
siue humidiores.

12. Si uer hiemis australis et pluuiosa et
se

Serena fuerit uer autem siccam et aquibus
 multa mulieres quibus partus ad uer in-
 est ex quacumque occasione abortiunt qu
 uero pariter imbecilles et moribidos infan-
 tes parunt. Quare uel statim intereunt
 uel tenues et ualeudinarij uiuunt cete-
 rus uero mortalibus difficultates intesti-
 norij^{et} suppetudines sicca fuerit. Senioribus
 autem distillationes querebto interimunt.

13. Si uero estas sicca fuerit et aquibus
 nua. autumni uero pluuusius et austra-
 lis dolores capitis ad fixam fuerit. et tuses
 rancedines. atqz grauedines; quibusdam
 autem et tabes.

14 Si uero aquibus sit et siccus huius
 quonaturam habent humidorem et mu-
 lieribus confect; reliquis autem erunt
 suppetudines sicca. febres acutae et grauedi-
 nes. nonnullis uero et atregibiles.

15. Ex anni autem constitutionibus
 quod in totum dixerim siccitates imbibit
 sunt salubiores. Et minus mortifera

16 morbi in pluuiazum multitudinemog-
 na ex parte fuerit febres longa alui proflu-
 uia putredines morbi uiciales. et abdo-
 mti. quos apoplexias quereuocant. et angi-
 na. in siccitatibus autem tabitudines suppi-
 tudines articuloz uandolores. Stilleidia uerum
 et difficultates intestinorij.

17. quotidiana autem constitutiones a
 quij

quibus quidem corpora densant contendunt
et bene mobilia coloratiora et melius audientia
faciunt. et alios exsiccant. oculos mordent et
si pectus dolor aliquis obsiderit dolorem augere
austrii dissolunt corpora. et humectant.
audium obtundunt. capita aggrauant. uer
tiginis faciunt. oculis atque corporibus diffi
cilem nutritionem prestare. et alios humectant.

18. Per tempora anni uere quidem et pri
ma estate pueni. et quibus sequuntur estate
optime degunt. et sanis sunt maxime. estate
uere et autumno usque ad aliquod series. reli
quum et hyeme. quum mediam estate habent
19. morbi omnes quidem in omnibus tem
poribus sunt. quidam uero magis in quibus
dam ipsorum. et fieri et exultantur

20. Vere etenim febres et alii bilis et
morbi comitales. et Angina. et grauedines
et rancedines. et Lepre. et tuses. et impetigi
nes. et vitiligines et pustulle ulcerisq. pluri
ma. et tubercula. et articuloz dolores.

21. Estate autem nonnulli horum. et co
munes febres. et ardentes. et tertiane febres et
quartane. et uomitus et alij pro fluxu et
Lepitadines oculorum. et aurium dolores. et
oris ulcerationes. genitalium putredines. et
sudamina.

22. Autumnus uero et plerumque uel est
morbi sunt. et febres quartana erraticae. et
licries. aqua inter cetera. et tabes et stili
dia ueris. et difficultates intestinozum. et
lenitates intestinozum. et coxendicium dolores
et angina. et anhelationes. quas greci asth
mata uocant. illi morbi comitales. fieri
res

res & affligibiles. // 23. Haemorrhoe
 in morbi laterales & pulmonum inflama
 tiones, grauedines, atq; raucedines, tusses
 dolores pectoris, et laterum atq; lumborum
 capitis dolores, & vertigines, et apoplexia.

24. In quatuordecim autem talia contingunt
 paruis et ruperiatis puerulis, oris ulcera
 que aphthae uocantur, uomitibus, tusses, vi
 gilis, uapores, uentris inflammationes, et au
 rum humiditates.

25. In progressu autem cum iam dentire
 incipiunt, in quinquaginta puerigines, febres
 convulsiones, alij profusio, et maxime cum
 caninis edunt foetibus, et his praesertim pue
 ris, qui crassissimi sunt, et alius duras habent.

26. Cum uero iam magis ad seuerum con
 silium, et uertebrae, que in occipite ad interu
 ra luxationes, crebris anhelibus, quos graeci
 asthmata uocant, calculi lumbi, & sturdi
 ascarides, bernea, quas graeci a crochoridonas
 uocant, satyrus, struma, et alia tubercula
 sed praecipue antedicta.

27. Grauidioribus autem etiam accedenti
 bus ad pubertatem plurima ex his, et febres
 diuturnae magis, et ex naribus profusio san
 guinis.

28. Plurimas autem passiones puerulis in
 dicant, nonnullae quidem in quadraginta die
 bus, nonnullae in septem menses, nonnullae
 uero in annis septem, quaedam uero iam ad pu
 bertatem accedentibus, quae uero permanserunt in
 pubertate finierunt puerulis aut foeminis cum
 mensura erumpunt conualescere consueuerunt.

29. Adolescentibus autem sanguinis ex
puitores tabes febres acutę. morbus co
mitialis et alij sed precipue antedicti.

30. Ultra hanc etatem Asthma id est
creber anhelitus. morbi laterales. pul
monis inflammationes. Lethargi prene
tides. ardores. Diuturna profusiva co
lera. difficultates intestinorum. Leuita
tes intestinorum et signoribusides.

31. Senibus sperandi difficultates des
tillationes cum tussi. vniq; stulticia
vniq; difficultates. articubus in doloribus
remun passiones vertigines. apoplexię
malis habitus. prinitus totius corporis. vi
giles alui oculorum. et aurium humi
ditates. visus obtusus. glauccedines. et
auditus graues.

~ Sectio Quarta

Aphorismus Primus

1. Vterq; generidq; sunt medicandq; sima
teria tuzget quarto mense. Et usq; ad sep
timum. sed has minus. Iuniora autem
et seniora uereri oportet.

2. In medicamentis talia educere
e corpore. qualia et sponte prodeunt. et
talialia. quę uero contrariis modis prodeunt
cohibere oportet.

3. Signalia oportet purgari purgent
confert et leniter ferunt. contraria uero
gra

- graniter. // 4. Medicariestate
 superiores magis, hyeme uersus inferio-
 res / 5. subcano et ante canem diffi-
 les sunt medicationes.
 6. graciles et facile uomentes purgare
 superius cauentes hyemem.
 7. Vomentes uero difficulter et medu-
 citer bene carnosos per inferiora, cauen-
 tes estatem.
 8. tubidos uero cauentes ad superiora
 purgationes.
 9. melancholicos plerumque inferiores
 eadem ratione contraria apponentes.
 10. medicari in ualde acutis si mate-
 ria turget eadem die, tardare enim in
 talibus malum est.
 11. quibus torrida et circa umbilicum
 scabores et humidorum dolor, qui neque
 medicamentis neque aliter soluitur in
 aquam inter cutem siccam firmatur
 12. quorum alij intestinorum seruitate
 laborant hyemino tempore supra purgari
 malum.
 13. ad Helleboros quorum facile supra
 purgant eorum corpora ante potum
 pluri cibo, atque quiete humectanda sunt
 14. cum biberit quis helleborum ad ma-
 tio

motiones quidem corporum inducere magis
ad somnum uero atq; quietem mirus
indicat autem ratiogatio turbari mo-
tore corpus.

15. Cum uolueris magis ducere helle-
borum more corpus, cum uero sistere
somnia facito. et ratiogatio

16. carnes sanas habentibus Helle-
borus periculis facit erum conuulso-
nem.

17. si quis febrem non habens abstinere
a cibo. et cordis motum seu uertiginem
patit et eius amaritudinem sentit pur-
gatione indigere per superiora significat.

18. supra precordia dolores purgatione
indigere per superiora significant, quicquid
q; uero inferiora molestant per inferiora.

19. qui in medicamentis purgati non
sitient non quiescent priusq; sitiant.

20. non febricitantibus si tormina acci-
derint et genuum grauitas et lumborum
dolor purgari inferiora oportere significat.

21. deiectiones nigrae qualis est sanguis
niger sponte uenientes, sine cum febre,
sive sine febre per se, et quanto coloris ma-
gis prauis fuerint plures per se, cum medica-
mento uero melius; et quanto coloris plu-
res non prauis.

- 22. morbis quibus sobet incipientibus si at-
trahibilis uel supra uel infra exierit letale
- 23. quibuscuq; ex morbis acutus aut diu-
tius uel ex uulneribus, siue quouis alio
modo extenuatus rigabilis siue ut sa-
nguis niger de subter exierit post diem mori-
unt.
- 24. difficultas intestinorum si ab attrahi-
le inceperit letale est.
- 25. Sanguis quidem supra qualiscunq;
fuerit malus, infra autem bonus est.
- 26. a difficultate intestinorum habitus si
ueluti carunculae exierit letale est.
- 27. quibus in febribus sanguinis fluxe
re multitudo quacunq; ex parte cum re-
ficantur alui his remediari.
- 28. quibus bilisq; deiectiones superueni-
ente surditate cessant, et quibus surditas
superuenientibus bilis deiectionibus cessat.
- 29. quibus in febribus sexto die rigores fi-
unt difficile iudicium sequitur.
- 30. quibus cuq; accessiones fuerint qua-
cuq; hora febris dimisserit si eadem horas
occupauerit iudicium habere difficile.
- 31. Lassitudinem habentibus in febribus
in articulis et circa maxillas potissimum
accessus fuerint.
- 32. quibuscuq; resurgentibus ex morbis
si quid laborauerint hic fuerint abscessus.

33. sed et si ante morbum aliqua parte
doluerit hic morbus firmatur ~

34. si a febre subito turbine non existen-
te in faucibus strangulatis repente super-
uenient letale est ~

35. si a febre subito collum permeatur
et in potest deorsum sine ulla turbine
letale est

36. sudores febri parati si incipiunt bo-
ni tertio die et quinto et septimo et nono
et undecimo et quarto decimo et decimo
septimo et vigesimo et vigesimo septimo
et trigesimo quarto. Si enim sudores indi-
cant morbos quinque sunt laboris
rem significat et morbi longitudinem et
recidivam.

37. frigidi sudores cum acuta quidem fe-
bre mortem cum mitiore acuta longi-
tudinem morbi significant //

38. Ina parte corporis sudor est ibi signi-
ficat morbum. //

39. Et quae parte corporis color aut frigus
ibi morbus.

40. Et ubi motus corpore mutationes
et si corpus refrigeret, vel rursus calefaciat
vel color alter ex altero fiat longitudinem
morbi significat

41. sudor multus ex somno factus absque
causa manifesta corpus uti plura cibo sig-
nificat: si vero cibum non accipienti hoc
accidat, scire oportet quod evacuatione indi-

196
196

42. // Sudor multus calidus uel frigidus superfluens. frigidus magis calidus minus significat morbum.

43. febris quaecumque non intermit-
tes ^{si} tertia die fortiores sunt magis peri-
culosa. quaecumque autem modo intermis-
serunt periculum abesse significatur.

44. quibus febris longae sine tubercula
uel labores in artibus fuerint. //

45. quibus tubercula uel labores in ar-
tibus fuerint. si pleribus utuntur cibis.

46. si rigor incidat febre non deficiente
egro iam debili letale est.

47. excretionis in febribus non intermit-
tentibus. Libida. cruenta. fetida. et biliosa
omnes mala. et si bene exeunt sine per-
iculo. alij excretionem. siue per urinas longae
sine ulla re aliqua eorum. quae in uariis
partibus loca excreuit. malum. //

48. in febribus non intermittentibus
si partes exteriores frigida interiores uer-
tuntur. et sitim habeat letale.

49. in febre non intermitteute si la-
brum uel dentium. uel nasus. uel supercilium
peruertat. uel non uideat. uel non audiat.
iam debili existente corpore. quidquid horum
enerit mors proxima est.

50. Vbi in febre non intermitteute diffi-
cultas spirandi et delirium acciderit letale.

51. in febribus abscessus qui ad primas
indicationes non solvuntur longitudo nam
morbi significant. ~

52. quicumque in febribus vel in alijs mor-
bis sponte illachrimare nihil absurdum
qui vero non sponte absurdus.

53. quibus circa dentes in febribus qui-
dam lentores nascuntur his fortes sunt fe-
bres. 54. Inibus plurimum succus

ser leniter irritantes in febribus arden-
tibus sunt omnium sibi infestantur

55. ex inguinum tumoribus febres omnes
male praeterdiarias.

56. febricitanti sudor superveniens fe-
bre non deficiente malum pro rogatio
enim morbi. Et multa significatio hu-
miditatem.

57. In a convulsione aut distensione
nervorum tenae febre superveniente
berae.

58. a febre ardente habitus rigores
veniente soluto

59. Tertiana exquisita septenis circui-
tibus quod longissimum est indicat ~

60. quibus in febribus aures obsurdue-
runt sanguis ex naribus fluens aut Alveis
turbata solvit morbum.

61. febricitatem nisi diebus imparibus fe-
bris reliquerit solet recidivare.

62. quibus in febribus morbi regius ante
diem

diem septimum accidit malum // ~ // ~ // ~
63. quibus in febribus quotidie rigores sunt
quotidie febris solvantur

64. quibus in febribus morbus regius sep-
timo uel nono uel undecimo uel quarto-
decimo superueniret bonum; nisi destruz
illum obdurerit. si uero non rictu bonum

2/2

65. In febribus circa uentriculum. et fortis
estus. et cordis motus uel dolor malum

66. in acutis febribus convulsiones et circa
viscera dolores fortes malum

67. In febribus ex somnis timores uel
convulsiones malum.

68. in febribus spiritus offerens ma-
lum convulsionem etiam significat.

69. quibus Urinae crasse. gurgulosa. paucis
uoluntate febre multitudine ueritatis ex his
tennis inuat; precipue uero tales ueniunt
quibus ab initio, uel breui sedimen inest.

70. quibus urina perturbata quales sunt
in mentibus suis dolore capitis. uel adest uel
adere.

his nubeculis

2/2

71. quibus septima iudicat ~~Septima~~
Sane Sabee quartadie urina rubeam et
alia ex ratione.

72. quibus urina alba et perspicua ma-
lae. praesertim si in delirantibus appareant

73. quibus uia suspensa murmurantia
corum dolore superueniente. Si alui hu-
mide

mec

mettari nisi flatus erumpant, aut uri-
nae multitudo proveniat. hec vero infe-
bris.

74. quibus sperat abscessum futurum
ad articulos liberat ab abscessu urinamul-
ta crassa. et alba facta qualis in labrio-
sis febribus quarto die quibusdam incipit
fieri. si vero etiam ex naribus fluxerit
sanguis brevia admodum solutus fit.

75. Si sanguinem aut pus mingant aut
renum aut vesicę exulcerationem signis
fiat.

76. quibus in urina crassa existente ca-
vumculę parvas. aut ueluti capillaria ex-
eunt, his a renibus excremitur.

77. quibus in urina crassa furfuracea que-
dam simul exeunt, his vesica scabie la-
borat.

78. quicunq; sponte sanguinem mingunt
his a renibus uenulam ruptam significatur.

79. quibus in urinis aerea subsistunt
his vesica laborat calculo.

80. Si sanguinem mingant aut grumos
uel stitiduum urina habeant. et dolor
in emum incidat ventrem. et pectinem et
femur circa vesicam labor est.

81. Si sanguinem aut pus mingerit aut
squamulas. et gravis odor adsit vesicę
exulcerationem significat.

82

82. Inibus in uicina fistula tuber-
cula nascunt. Si suppuratione facta
et eruptione soluta

83. multo rictu plurima facta paruum
significat deiectionem.

sectio quinta

Aphorismus Primus

1. convulsus ex Helleboro letalis est

2. convulsus ex uulnere letalis est

3. Vbi sanguis plurimum fluxerit sin-
gultus aut convulsus superueniens
malum.

4. ex superflua purgatione convulsus
aut singultus superueniens malum

5. si febris quispiam repente obmutue-
rit convulsus mori nisi febre corripiat
aut ubi ad hunc pervenerit, quia solui-
tur orapula uocem recuperet

6. quicumque a diuturno nec corripiatur
in quattuor diebus pereant, si uersitas
effugerint sani sunt

7. quibuscumque morbi committales fiunt
ante pubertatem mutationem accipiunt
quibuscumque autem vigesimo quarte
dies moriuntur //

8. quicumque morbo laterali laborantes in
quattuordecim diebus non repurgantur
Si ad suppurationem uertunt

9. Tabes fiunt maxime quatuordecim a decimo

octavo usque ad 35. // 10. quicumque ab angina h.
berantur sus ad pulmonem uertit. si uero has ef-
fugerunt in septem diebus pereunt.

11. Qui tabe molestantur si puerum quod dicitur
uere graue oleo medicum carbonibus. et capillis
a capite defluere letale.

12. quibuscumque tabe laborantibus capillis a ca-
pice defluant. si alii pro fluxu superuenien-
te moriuntur.

13. quicumque spumam sanguinem expe-
unt. sus a pulmone educto fit.

14. a tabe subito pro fluxum alij superue-
niens letale.

15. quicumque ex morbo laterali suppuratur
si in quadraginta diebus purgantur a die a
qua fit rupto liberant. si uero non ad tabem
transeunt.

16. calidum sanguis spiritus eductae. si generalia
affert carum effeminatorem, neruorum
incontinentiam, meritis hyporem pro fluxu
sanguinis, animi defectorem, si ad quosdam

17. frigidum autem convulsiones. disten-
siones, tuores, rigores febiles.

18. Frigidum in iocum osibus, dentibus,
neruis, cerebro, spinali medulla, calidum re-
uibile.

19. quicumque refrigerata sunt scilicet
potest: exceptis his quibus sanguis fluxus, aut
fluxus est.

20. Ulceribus frigidum quidem mori duxu
tem obdurae dolorem in suppurabilem facit. li

urzem obducit. rigores febriles. convulsiones
et distentiones.

21. Est autem ubi in distentione sine ulce-
ratione in uere bene cauro. Inter media fri-
gidę aquę multa perfuso calorem reuocat. ca-
lor autem hęc soluit.

22. calidum suppuratum non in omni ul-
cere magnum ad securitatem iudicium. cutē
mollior extenuat. dolorem sedat. rigores con-
uulsiones et distentiones mitigat et ex his
quę ad caput attinerent eius soluit gravitatem
Plurimum autem confert osium fracturis
sed nudis precipue. Et maxime qui in
capite ulcera habent. et quęcumq; a frigore
mruunt. uel ulcerant. et reperiuntur in mesis
sedi pueris uteris vesicę. Et calidam amicum
et iudicari. frigidam iudicium et perimēs

23. In his frigidis utendum. Unde fluit sanguis
aut fuscus est. non ad ipsa. sed circa ipsa unde
influit. et quęcumq; inflammationes. uel in-
flamma ad rubrum et subeuerentem sangui-
ne recenti tendunt. nam ueteribus nigredi-
nem affert. Erysipelas etiam in uulceratione
iuvat. nam ex uulceratione dicit.

24. frigida qualis rix et glacies perbori inimi-
ca. tussis mouent. et sanguinem et distillati-
ones.

25. Tumores articulum atq; dolo-
res absq; ulcere et psoriasis quęcumq; atq; conuul-
sa hęcum plurima. frigida aqua large effusa
leuat et extenuat. soluitq; dolorem. nam in
dicitur corporis dolorem soluit.

26. Aqua quae cito calet et cito refrigerat
rae tenuissima est.

27. qui in lecto vivere appetunt his admo-
dum sitientibus si superdormierint bonum.

28. Suffitus aromaticum mulieribus ducit
sepius vero ad alia utilis esset. trisi capitis
facere gravitatem.

29. gravidas purgare tringente materia
a quarto mense usque ad septimum tring-
turo has. recentiores autem et seniores
vereri oportet.

30. mulierem utero gerentem capiat
aliquis morbo acuto letale est.

31. mulier utero gerens sanguinem
ex vena abortit. et magis si fetus sit ma-
ior.

32. mulieri sanguinem emen-
ti mensuris erumpentibus solutio.

33. mensuris deficientibus sanguis ex
naribus fluens bonum.

34. mulieri in utero gerenti si alius
plurimum profluat periculum est ne
abortiat.

35. mulieri quae uterum molestatur
aut difficulter parit superueniens ster-
ilitatis. bonum.

36. mulieri menses deorsum nec per
idem semper tempus venientes purga-
tionem indicant esse necessariam.

37. mulieri utero gerenti si mammae gra-
vi

ciles repente frant abortit. // 38 mulieri
uteri gerenti si altera mamma gracilis fi
at geminis habenti alterum abortit. et
si quidem mamma dextra gracilis fiat
frarem: si vero sinistra feminam.

39. si mulier quae neque granda est neque
peperit lac habet si uero menstrua de face
runt.

40. quibuscumque mulieribus ad mammas
sanguis colligitur furor significat

41. si uelis noscere an conceperit mulier
cum dormitura est. ex aqua multa imps
tandanda. et si alii uermina patietur
concepit. si uero non concepit.

42. mulier si marrem concepit bene co
brata est. si uero feminam male co
brata.

43. si mulieris granda in utero
fit erysipelas letale.

44. quae cumque praeternaturam tenues
existentes utero gerunt. abortiunt pri
usquam crascescant.

45. quae cumque mediocriter corpora ha
bentes abortiunt secundo aut tertio men
se si uero occasione manifesta. Si acetabu
la uteri plena mucus sunt. et non pos
sunt ex pondere fetus continere, sed der
umpunt. //

46. quae cumque praeternaturam crasse u
concepunt utero. si uero in mentibus uterij
cum

228
comprimat et priusq[ue] extenuent n[on]
concupiant.

47 si uterus in v[er]am uergeris supp[re]-
sac[io] necesse est linamentum fieri

48 fetus in dext[er]is quidem in dext[er]is, femi-
n[ina] uero in sinist[er]is magis.

49 ut secunda procedat sternutatio
apposito, et nares apprehendito, et os.

50 mulieri si uelis membra exhibere
cucurbitulam q[ui] maximam ad mammas
appone.

51 mulieri utero gerente tenas mus
superueniens abortum facit.

52 que utero gerunt h[uius] uteris com-
primuntur.

53 mulieri utero gerente si lac multu[m]
e[st] mammis effluat fetus imbecillum
significat: si uero mammae solid[ae] fue-
runt fetus significat saniozem.

54 que corrupture sunt fetus h[uius] ma-
mae extenuant, si uero uersus d[omi]na fiat
dolor aut mammae aut v[er]as, aut ocu-
los, aut genna infestabit, et non corru-
pet.

55 quibus os uteri d[omi]num est, h[uius] os
uteri comprimere est necessarium.

56 Inueniuntq[ue] utero gerentes a febris or-
iginem, et fortiter calefacere sine occasione
ma

manifesta difficulter parum et cum peri-
culo aut abortum facientes periclitantur

57 Influxu muliebri si cum mulsu et ani-
mi defectus advennerit malum.

58 Si menstrua plura fuerint accidit mor-
bus. et si non fuerint exiit morbus contingit.

59 Rebus incestis aut utero inflammationem
patientem urinae stilledum accidit pe-
renibus prominentis urinae advenit stilledum.
Hepati autem inflammationem pa-
tientis singulis advenit.

60. Si mulier non concepit pure autem
velis si conceptura sit parvis circumstantiam
de subter suffias. Et si odor videat per corpus
ire ad naves et os scito quod ipsa non ex se ipsa
sterilis est.

61. Si mulier utero gerenti purgationes
eant impossibile est fetum esse sanum.

62. Si mulieri cessent purgationes. neque
febris neque rigor superveniat. et fastidium
cedant iudica ipsam in utero habere.

63. quaevisque frigidos et pisos uteros ha-
bent non concipiunt. et quaevisque praefluam-
dos uteros habent. non concipiunt. Extingui-
tur enim in eis genitura. et quaevisque siccis
magis et adurentes. nam ex defectu alimen-
ti concipiunt semen. quaevisque utero ex utroque
medicem habent temperatam siq. felior

de
sunt

64. Similiter autem et in masibus aut
erum propter corporis raritatem spiritus ex
tra fertur. ut semen non transmittat ad os
uel ob spissitudinem humor non exit foras
uel ob frigiditatem non concalescit. ut aut
adhuc colligat locum. uel propter calidita
tem hoc idem accidit.

65. Sic dare capite ad sentibus malum ma
lum uero et febricitantibus. et quibus illa
suspensa mormurant. et siciculosus. malum
autem et quibus in febribus acutis biliosus
sunt delectiores. et quibus sanguinis mul
ta delectio facta est. conuenit autem et ta
bidis dare qui non ualde multum febricitat
Et in febribus longis et paruis. similliam
ex supra dictis signis affuerit. et propter ra
tionem consumptis.

66. quibus tumores in uulceribus apparent.
non conuellunt maxime neque insaniant
Verum his enarrescentibus de repente
quibusdam a tergo conuulsiones et disten
siones fiunt. quibusdam ante insaniam
uel dolor lateris acutus. uel suppuratio
uel difficultas intestinorum. Si tumores
sunt rubicundi.

67. Si in uulnerebus fortibus et grauis tu
mor non appareat ingens malum.

68. molles boni. crudi uero mali.

69. ad lenti partem capitis posteriozem
in fronte recta uena incisa prodest.

70. Rigores incipiunt mulieribus quidem.

ex Lumbis magis et per dorsum ad caput sed
et uisus parte corporis posteriore magis q̄ an
teriore, ueluti femorum cubiti, sed et cutis
rara in uita autem est pilus.

71. a quartana capti non admodum a co
mulsionibus capiunt. Si uero prius capian
tur et quartana superuenierit liberantur

72. quibus cales ^{scilicet} superteridunt aridq̄ et sic
ca sine sudore moriunt. quibus uero laxa et
fara cum sudore intereunt.

73. qui regis morbo laborant non multū
uentosi sunt.

Sectio sexta

Aphorismus Primus

1. In Linguis leuitatibus intestinoꝝ si uultu
accidit fac. qui prius non erat signū bonū

2. quibus nares natura humidiores et
genitura humidior minus integra sanita
te fruuntur. quibus uero contraria salu
bris degunt.

3. In Linguis difficultatibus intestinoꝝ in
edū ex fastidio malum. et cum febre peius

4. Vulnere circumglabra praua sunt

5. Dolores qui sunt in lateribus et pectorib;
atq̄ alijs partibus si multum differant per
discendum.

6. Remum et uesica uitra in senioribus dif
ficulter sanant.

7. Dolores et tumores uentris sublimes leues
res

- res. qui uero non sublimis fortiores ~ 1.
8. Aqua intercutanea laborantibus ulcera in
corpore facta difficulter sanantur.
9. Saepe pustulæ non admodum pruriunt
10. Caput dolens et circumdolenti pus uel
aqua uel sanguis effluens per nares aut
os aut aures morbum soluit.
11. atrabile uexatus et rerum passionibus
Hæmorrhoides superuenientes bonum
12. a diuturnis sanatis Hæmorrhoidibus
si uina non seruat periculum est aquam in
tercutem uel tabernaculum aduenire ~
13. a singulis Sæbitam statim uentis super
ueniens liberat.
14. ab aqua intercutem Sæbita si aqua a
uenis in ventrem defluerit soluitur morbus
15. a longo alui profluvio habito sponta
neus uomitus superueniens morbum soluit
16. a morbo laterali uel pulmonari habito
alui profluvium adueniens malum ~
17. Sæpientem alui profluvium corrumpit
bonum. 18. Vesica discessa aut cerebrum aut
corde aut septo aliquo extenuioribus intes
tinis aut uentriculo aut uentre quælibet
19. cum discessum fuerit os aut cartilago
uel neruus aut gena particula tenuis. uel
proputum neq; augeat neq; ualescat.
20. Si in uentrem sanguis præternaturam

- effundit necesse est suppurari. 21. in
 insanientibus si varices uel Hemorrhoides
 superuenierint insanis solutio.
22. quicumque rupta ex dorso ad cubitum
 descendunt Venae sectis soluit.
23. si timor atque inestitia longum tempore
 habentes perseverent ex eo atrabilis signifi-
 cat.
24. si quod in intestinis gracilium des-
 cendat non ualeat.
25. Erysipelas ab exterioribus uertit ad inte-
 riora non est bonum ab interioribus autem
 ad exteriora bonum.
26. qui in febribus ardentibus tremores
 sunt delirus soluitur.
27. quicumque suppurati aut aquam inter-
 cutem patientes urunt aut fecant si pus
 aut aqua uniuersim effluxerint omnes mo-
 runt.
28. Eunuchis neque podagra laborant neque
 calij sunt.
29. mulier podagra non laborat nisi menses
 tria defecerint.
30. puer podagra non laborat ante usum
 uenerium.
31. dolores oculorum meripotis aut balneum
 aut uicis sectis aut medicamentum epotum
 soluit.
32. balbi ab alui profluuis maxime capiunt.
33. qui accidum eructant non ualde morbo

- Laterales corrumpunt // 34 quicumque cal
uidione his magnis varices non fiunt, quibus
vero calius varices magnae superueniunt h
rursus capillati fiunt.
- 35 aqua inter cutem laborantibus tussis
superuenient malum.
- 36 difficultatem urinae uena scilicet iuu^{at}
secare uers interiores
- 37 ab Angina subito si tumor fiat in collo
bonum, foras enim morbus deducitur.
- 38 caneros oculos somnes melius est non
curare curati enim cito pereunt non cu
rati uers longius tempus perdurant.
- 39 conuulsio fit uel ex repletione, uel
ex inanitione ita uers et singultus
- 40 quibus dolor circa clauum fit absque in
flammatione his febris superueniens mor
bum soluit.
- 41 quibuscumque suppuratione in corpore ex
istens non immutescit, his ob crassitudinem
pueri aut loci non immutescit.
- 42 morbo regio laborantibus sepius prepar
dicium malum.
- 43 quicumque leuosi a difficultate in celi
noria necquere his superueniente longa
difficultate intestinorum aqua inter cutem
aut seritas intestinorum aduenit cernitur
- 44 quibus ex stultis uisus uisus super
ue

uenerit in septem diebus pereunt nisi fe-
bris superueniente satis urina fluxerit.

45. ulcera quaecumque annasunt aut etiam
duntaxat ut abscedere et necessarium
et cicatrices cauas fieri.

46. qui gibbi ex asthmate aut tussifunt
ante pubertatem moriuntur.

47. quibuscumque uena secta uel purga-
tio cum medicamento conueniente huiusue
re purgare uel uenam incidere oportet.

48. Si uisus difficultas intestinum
superuenientis bonum. //

49. quocumque morbo podagrici functi
sedata in quadraginta diebus inflama-
tione firmare.

50. quibuscumque praecidit cerebrum. huius
necesse est febrem et bulis uomitum super-
uenire. //

51. quicumque sani dolores capitis repen-
te capiuntur. et statim multi funt. et
stertunt in septem diebus pereunt, nisi
si febris apprehenderit.

52. oportet uero et considerare oculos
in dormientibus suspensiones. nam si quid
album commissis palpebris subinspicitur
neque ex oculi profusio aut medicamenti
potione istud contingat. malum est signum
et letale ualde.

53. desipientia quae cum risu funt. secu-
riores. quae uero cum stridore periculo siores.

54. In acutis passionibus, quae cum fe-
bre sunt. Luctuosa suspiria malum.
55. dolores podagrici uere et autumno
magna ex parte moriuntur.
56. In morbis melancholicis ad hunc pe-
riodum decubitus. In superiore corporis
uel conuulsorem, uel spazorem, uel legi-
tatem significant. // //
57. apoplexiz autem sunt maxime
a quadragesimo anno usque ad sexage-
simum. // //
58. si omentum excidat necessitas prae-
esit. 59. quibuscumque a coxendicando
bre molestat excidit coxa. et rursus in ei-
die his moros superueniunt.
60. quibuscumque a coxendicando dolore mo-
lestatis diuturno excidit coxa. His crura
turbentur et claudicant, si non uariantur.

— Sectio septima

Aphorismus Primus

1. In morbis acutis fugus partium ex-
tremarum malum.
2. In se egrotante earum subida malum est
3. a uomitu singulari et oculorum rubore
malum.
4. a sudore horrore morborum. // //
5. a furore difficultas intestinum uela
qua interitum, uel mentis alienatio.

- bonum // Si in morbo diuturno fastidium cibi
 et uultus nec sincerum malum.
 7. ex multa potatione rigor et desipientia ma-
 lum. 8. a tuberculo intus ruptione exsolu-
 to vomitu aut animi defectu sic
 9. a profluvio sanguinis desipientia ac con-
 vulsio malum.
 10. Ab illo vomitus singultus desipientia
 uel convulsio malum.
 11. a morbo laterali inflammatione pulmonis
 malum.
 12. a Pulmonis inflammatione phrenitis ma-
 lum.
 13. ab estibus fortibus convulsio aut disten-
 tio malum.
 14. In capite idem ob stupescencia et desipien-
 tia malum.
 15. a sanguinis spatio puris spatum malum
 16. a puris spatio et huius et fluxus cum uero
 spatum retinetur moriuntur.
 17. in Hepatis inflammatione singultus malum
 18. In vigilia convulsio uel desipientia malum
 19. In ossis exustione Herpes pelaeus //
 20. ab erysipelate putredo aut suppuratio
 malum. 21. In veteris tremor malum
 22. a forti in ulceribus pulsu profluvium sa-
 guinis malum.
 23. a uentris dolore diuturno suppuratio
 24. ab electone sincera difficultas intestini
 25. in ossis percussione desipientia si in uacuum
 apprehendat.
 26. ex medicamenti potione convulsio letalis
 est. 27. in forti dolore uentris partium extre-
 marum frigiditas malum.

28. mulieri utero gerenti si censis super
uenare facit abortum.
29. quando os aut cartilago aut nervus abs
cindit in corpore non augetur.
30. qui alba pituita detinet se fortis uentris
flexus superuenient a morbo liberatur.
31. quibus in alij pro fluxijs excrementa
spumosa sunt. his ex capite pituita defluit
32. quibuscumq; febricitantibus in urinis
fiunt sedimina ueluti farina crassior. Con
gam q; guttredinem fore significat.
33. quibuscumq; uirg distantessunt his
trabato forte in corpore fit //.
34. quibus autem bibiosa sedimina supra
terruia acutum morbum significant.
35. quibus in urinis bullae subsistunt morby
renalem, et longum significant.
36. quibus insidens pingue ac simul totum
his renum vitium acutum significatur.
37. quibus autem morbo renali laboranti
bus praedicta accidunt signa, doloresq; circa
ping musculos fiunt, abscessus quisq; exte
rius futuros expectet. Si uero dolores magis
circa loca exteriora frant etiam abscessus
expecta futuros uidebitur.
38. quocumq; euormunt sanguinem si sine
febre quidem salutare, si uero cum febre
malum, curare uero acerbis et refrigeranti
39. distillationes in uentrem superius (69)
rem suppurant intra viginti dies.
40. Si quis sanguinem misserit. Et quomodo
et stillicidio uirg laboree. et dolores uidebitur
in

- inferior et innum uentrem postmanqz
 que circa uesicam male se habere significat
41. Si lingua repente incontinens fiat -
 aut aliqua pars corporis stupore et languore
 tale est melancholicum.
42. Si timor acq; angustia longo tempore
 somnum habentes perseverauerint tale
 est melancholicum.
43. Si semisibus supra modum purgatus sin-
 gultus superuenere non bonum.
44. Si febris non ex bile habeat multa
 aqua calida capiti superinfusa solutio fit
 febris.
45. Mulier ambidexterarum fit.
46. quicumq; suppurati uerunt uel secan-
 tur si pus purum fluxerit et album euadit
 dure si uero subuentum et feculentum
 ac fetidum pereunt.
47. quorum Hepar suppuratum adurit
 si pus purum effluerit et album euadit
 in tunica erunt pus corruptum. si uero
 qualis amurea fluat pereunt.
48. dolores oculorum post meripotionem
 et aqua calida balneum Vena sectione cu-
 rato.
49. Aqua intercutem laborans si a tussi
 habeatur desperatus est.
50. Vrina stultidum et mingendi difficul-
 tatem uiri potio. et uena sectio soluit. me-
 dere autem interiores.
51. ab Angina subito tumor et rubor in pecto-

re superueniens bonum. extra enim uer-
tu morbo.

52. quibus cerebrum est sphacelatum i-
dest corruptum est. in tribus diebus pereunt
si uero hos euaserint sani fiunt.

53. Sternum mentum si ex capite cale-
facto cerebro aut humilitate eoq; in capi-
te inani cretenim intus contemptus ex-
tra erumpit. sonat autem quoniam per
angustum ipsi est exitus.

54. quicunq; hepar circumdolerit si fe-
bris superueniens soluit dolorem.

55. quibus a uenis sanguinem mittere
confert. his uere uenam oportet secare.

56. quibus inter uentriculum et septum
pituita reposita est non habens exitum
neq; ad alterum uentrem. his per uenas
ad uesicam pituita uersa soluit morbus.

57. quibus hepar aqua plenum in omne
tum erupit. si uenter aqua repletur
et moriunt.

58. Alyce. id est anxietudo oscitatio
horror. unum equale equali potum sol-
uit equitudinem.

59. quibus in urinario meatu tubercula
sunt. si suppuratione facta et eruptio-
ne soluit dolor.

60. quibus cerebrum aliqua ex causa co-
cusion fuerit necesse est statim multos sic

61. corporibus carnes habentibus humiditas
fa

famem ad habere conuenit famem enim cor
pora succat. 62. si a febre habito timore
exultante in faucibus stranguilatis repen
te superueniat. & nisi iuxta deuorare non pos
sit letale.

63. Si febricitans collum peruenit ut de
uorare non possit sine ulla colla timore ex
cessum est.

64. ubi in toto corpore mutationes et cor
pus refrigerat et uisus calefit aut colorem
alium ex alio commutat. Longitudo morbi sig
nificat.

65. sudor multus calidus uel frigidus
semper fluens summum abducit, robusto qui
dem supra, debili uero infra significat.

66. febris quaecumque non intermittens tertio
die uehementiora sunt periculisque quaecumque
autem modo intermiserint securitatem in
esse significatur.

67. quibus febris longa sit uel usque uel
in articulis dolores decumbunt.

68. quibus uermes ducturae aut in articulis
dolores ex febre decumbunt si cibus plenus reuertun
tur. 69. si quis cibum febricitanti dederit ut sa
no robur sic laboranti morbus.

70. quae per vesicam excedunt inspicere o
portet si talia qualia sanis exceduntur, quae
eque minime similia sunt his. si enim robusto
ra, quae uero sunt sanis similia sique minime
morbo.

71. Quibus deiectiones si stare permiseris et
non moueris reclusi strigmenta subsistunt et
si

si pauca paucus est morbus, et simulta mul-
tus. His confert alij purgatio, q, si alius no
purgata dederis sorbitiones, quanto plures
dederis tanto magis nocebis.

72. quibuscumq; infernus cura de feciunt
ab attrabile sunt si plura pluri si pauca
pauciorj.

73. excretiones in febrib; non intermitte-
tib; liuida sanguines, biliosa et fetida om-
nia mala: cum uero bene excrementa bonu
est et per uentrem, et per uesicam: et ubi
aliquid secedens steterit no purgatum, malu

74. Corpora oportet ubiq; purgare uolu-
ent fluida facere. Si supra suster aluor
si uero infra summare.

75. Somnus uigilia utraq; modum ex-
cedentia morbo.

76. in febribus non intermittentib; si ex-
terius frigeri interiora urunt, et febris ha-
bita est

77. In febre non intermittente si labrum
aut nasus aut oculus aut superciliu per-
uerit si non uideat, si non audiat, et iam
debilis sit, quod quid si uanfuerit morus pro-
pe est.

78. a pituita alba aqua intercutem superuenit

79. ab alui profluuo difficultas intestinoy

80. a difficultate intestinoy leuitas intesti-
norum superuenit.

81. a corruptione abscessus osis. // //

82. a sanguinis vomitu et hinc et puris pur-
gatis supra a tunc fluxu ex capite a fluxi-
one alij profluum ab alij profluum ad
multis purgatis superioris ab adstructione

83. a sanguinis puto puris puto
et liberato, cum uero salina retinet moriun-
ter.

84. qualia fuerint uesicis aut alij ex-
crementa et ex carnibus, et sicubi alij a na-
tura corpus exierit. si parum paucus est mor-
bus, si multum multum; si ualde multum
tale est.

85. quicunq; supra quadragimum an-
num insanabilem, si uero diu conuales-
cent minus enim periclitantur, quibus pro-
prie nature et glori morbus fuerit.

86. quibus in egestudine oculi pro arbitrio
illaesymantur bonum, quibus autem non ex
arbitrio malum.

87. In febribus quartanis sanguis ex
naribus fluxerit primum.

88. sudores in decretorijs diebus uehementes
et ueloces facti periculosi.

89. expulsi a fronte stillarum instar et
scaturigenum, et frigidi uehementer et mul-
ti sunt sudorem etiam eiusmodi necesse est
uislenter et cum labore summo et elisione diu-
turna exire.

90. In morbo diutius uentris depressio mala
est.

91. quicunq; medicamentis non curantur
ferri curae que ferro non curantur ignis curae
que igne non curantur ea existimare oportet im-
me

10. Sequis sensum rabie quadam efferat, sequis
non cognoscit, non audit, non intelligit, morti
ferum est.

11. Pauls post mortuum signa hęc sunt clara
magis, ventriculus si tollatur, tumescunt et
inflantur.

12. Terminus vero mortis hęc est cum animę
calor supra umbilicum presidięq; recurrat, et
ascendat: ac omnem humidum humorem ex
uret, et succat. Cum autem cor palmasq; humi-
ditatem caloris collati mortiferis in se sen-
tiant totum caloris spiritum efflant unde
totum in toto consistit. Preterea quidem par-
tem per carnem, partim per spiracula capitis pi-
rant quod vivere dicuntur, corporisq; capsula
et alienum anima frigidum mortuumq; una
simulacrum relinquit, sanguinisq; bilis, et
pituitę et carni concedit.

nota ex facie.

310.
310

¶ In acutis morbis sic considerare oportet, imprimis quidem egi faciem, an sanorum faciesq; maxime vero susceptus similes sic ea enim optima censenda est, quae toto maxime ducumine ab hac similitudine rece- dit gravissimum periculum portendit, cuius sig sunt nota, nares acuta, oculi conuulsi, col- lapsa tempora, frigida contractaq; aures et omnes partib; seruer uersq; cutis circa fro- tem dura interita et arida. Totus faciei co- lor aut niger, aut pallidus, aut leuens, aut plumbeus. ¶ ~ ~ ~ ~ ~

¶ Si inter morbi intra huiusmodi facies ap- pareat neq; ex alijs indicijs coniectura sumi possit, inquirendum est an vigiliae aut ven- tris uehemens resolutio, aut ingrua praesente- rit, quorum si quid praendepriherideris nihil periculi timeendum est, atqui si huiusmodi ob- causas, siq; faciei species orta est una die nocte q; firmo, si uenit eas praesessisse eger neq; uenit- ditiusq; iam duob; tempore, siq; forma dura uerit, sine licet eum morti proximum esse.

¶ Ipsi in acutis morbis iam triuo quatuor- ue talis est inquirenda siue ea signa, quae su- pra proposita sunt ad huc reliqua quib;q; indicia non solum ex facie uerum etiam ex reliquis corporis partib; perpendenda sunt, praecipue ex oculis.

Nota ab oculis

¶ Nam si lumen refringunt et illachrymāt idq; praeter uoluntatem, aut peruertunt, aliter q; ex his minor est, et quae in ipsis alba esse de- bent rubescunt, aut genae pallent, atq; in- eisdem uenule nigricant, aut lippitudo in-

na

natans tandem angulis intigree aut frequen-
ter est oculorum motus. Siqz aut uehementē
ter subsederunt aut fricti humidiores sunt
fueritqz aspectus horridus obscurusqz ac
qz uniuersę faciei color mutatq. hęc omnia
signa mala perniciosaqz putanda sunt
9. quinetiam oculorum per somnum sus-
pensiones obseruandę sunt. ubi enim pal-
pebra nō circumstantur sed inter has ex al-
bo oculorum aliquid apparet, neqz id flu-
ens alius aut medicamenti potio processit
presertim si quis non sic dormire consue-
uerit primum hoc signum letaleqz ad mo-
dum est.

10. Si palpebra aut labrum aut nasus re-
torquatur aut palles aut linore inficitur
accidens qz priam reliquorum signorum
equum morti proximum esse haud dubitā-
dum est. mortem etiam portendunt labra
resoluta. suspensa frigida et candidantia
nota a decubitu.

11. Deprehendus est eger in dextrum si-
nistrumue latus cubans. brachijz ceruicę
et cruribus paulum reductis. ac uniuersis
corpore molliter affecto. qui fere sani quę
qz raris hęc sunt. quippe cum opti-
mus sit ille decubitus. qui a sanorum con-
suetudine non uariat

12. Sed non laudat decubitus quo bra-
chia ceruicę et crura extenduntur ~

13. ad gravius est si seipsum eger contine
re non valens ad pedes subinde delabit
14. ubi pedes nudat neque hinc calor subest
ubi brachia cervicem et crura iniqua
biliter dispergit ac nudat mali morbi an
gustus signum est.
15. Periculosum est ubi hians quis assid
ue dormit. aut ubi supinus iacet cruribus
vehementer contractis complicatisque
16. Si prorsus caecat is qui per bonam via
letudinem sic dormire non consueverit
aut delirium aut ventris dolorem porten
dit. 17. Vbi residere nult eger in ipsa vi
gore morbi, malum quidem iudicium est
in omnibus acutis affectibus. sed longe pe
simum pulmonibus laborantibus

— II. Nota a stridore dentium

18. Stridor dentium per febres praeter
suetudinem a teneris contractam insa
ritam significat. e mortem. ac quibus
cuiusque futurum periculum denuncian
dum est. Si vero iam deliranti stridor
quisque accedit iuxta aliamque pernicissimam
invenies notam.

ab viscere

19. Viscus siue ante succinipis morbo
nationem est observari debet. nam si moritu
rus est homo aridum et siccum aut palli
dum ante mortem apparet

— a gesticulatione
manuum.

ex

20. ex manumulatione huiuscemodi
diuotas perpende in acutis febribus in
peripneumonia, phrenitide, capitis do-
lore. Signus eas faciei admouere, aut
inde supernacue uener, aut festucas car-
pat, aut a ueste floccos, aut a pariete
palleas auellat, omnesque males letales
quod sunt. a Spiratione

21. Spiritus frequens aut dolens aut
inflammationis in partibus septo transuer-
so superioribus inditum est, magnus et
ex lingua internallis delirium declarat.
frigidus ex naribus et ore prodicens letalis
admodum est. facilius spiratio in acutis
moribus, quibus febris copulatur, quicquid in
tra quadraginta dies firmisoleni mag-
num habet ad salutem momentum.

a sudore.

22. sudores saluberrimi censeantur in
omnibus acutis moribus, si indubius de-
cretiuis oriantur febremque firmant, aut
ubi toto corpore equaliter insudant et
per morbum facilius sustinere uidetur
contra inuites qui id efficere non ualent
pesimi omnium sunt frigidi, et ubi co-
pue duntaxat aut facies, aut ceruix in-
sudat, quippe qui in acuta quidem febre
mortem, in mitiore uero morbum diu-
turnum fore significant. Et qui per totum
corpus eodem modo sunt, quocirca caput

quod

qui autem in illis instat et circa collum
dumtaxat funne malj. qui uero guttatum
ex salando q3 boni. // Considerare ue
ro oportet sudorem in uniuersum. alij
erum propter corporum exsultationem, a
lij propter inflammationis uehementiam
sunt ~~apud~~

A Pregordijs

23. atq3 inter optima iudicia sunt
pregordia ubi sine ulla sensu doloris in
utraq3 parte equaliter molliasunt, in
flamata uero dolentia et interita, et
ubi aliter in dextra aliter in sinistra par
te afficiunt suspecta Saberi debent //

24 Pregordiorum uera si pulsant aut
trabaturam aut delirium ostendunt
sed eorum qui sic affecti sunt oculos as
picere oportet, quippe frequens illoymo
tus insaniam committit

A' Tumorebus

25. Pregordia tumida dura, dolentia
si in uniuersum sic affecta sunt maxim
um malum portendunt. Si uero altera
parte dumtaxat ex sinistra minus pe
riculum est.

26 ceterum eiusmodi tumores in prin
cipio quidem proxima mortem denun
ciant: ubi uero viginti dies excesserint ne
q3 quiescente febre neq3 tumore remisso
ad suppurationem conuertuntur; atq3 in
ter

212
ter plurimus circuitus sanguis e naribus fluens
non mediocri opus presidio est. sed tunc sanguis
eruptus expectari debet cum interrogatiunc
caput dolere, aut oculos caligare forteantur.
ad uero humoribus uidelicet circa quintum et
trigesimum annum plerumque euenire so-

27 Mollis tumor dolorem non inferens
dignis cedere longiori tempore finitur. sed rursus
ita graue ab eis periculum pendet, quod si intra
sexaginta dies, neque febris desinit neque tu-
mor recedit suppurationem expectare o-
portet. idem haud secus in reliquis quibus
uenteris partibus perpenditur.

28. Itaque durus magnusque tumor dolore
crucians mortis periculum non multo post
fore denunciat. mollis uero et sine dolore
quique premeriti digito cedit longius esse solet.

29. Venteris tumores non tam crebro ut hi
qui in praesidijs oriuntur abscessum efficiunt
quod si sub umbilico constituantur nequaquam ad
suppurationem conuertentur, sed ex superioribus
maxime sedibus sanguinis fluxum ex-
pectare oportet, in quibus omnis humor diu-
tius ad suppurationem ferre solet.

a Suppuratione.

30. Itaque suppurationum observatio sic acci-
pienda est. carum enim quae in exteriorum par-
tem erumpunt optime sunt parue admodum
eminentes, atque in acutum fastigiatum peti-
mque sunt quae maxima quaque planissima
sunt

31. Sed illarum que intus existant optima
 consistunt que exteriorum eadem non desolant
 sed contrahunt. nullasque dolores cruciant atque
 ubi exteriorum eorum color manet uniformis.

32. primum illud optimum est quod album esse
 necesse est. et haudquaquam fletum. quod uero ab hoc
 uariat pessimum est.

Siber secundus.

De aqua intercute.

1. si ex acuto morbo cepit periculosa est neque
 nunquam febrem soluit. sed doloribus torquet, et
 interficit; cum uero magna ex parte, uel
 ab ilibus et lumbis, uel a iecinoze.

2. sed ubi ab ilibus lumbisque ortum contra
 xie pedes humidus reddit fluxum diuturnum
 inducit qui neque lumborum uel uentris do-
 rem soluit, neque uentrem efficit molliorem.

3. at quibus a iecinoze aqua intercutem pro-
 ficiscit si tussi uexantur, sed qua pene nihil
 exhalat pedes trahunt. delecta dura coactaque
 est circa uentrem tumores modo in dextra
 modo in sinistra parte attollunt deinde de-
 scendent.

4. mali etiam morbi signum est caput et
 pedes manusque frigidas habere. lateribus et
 uentre calentibus. securitatem pollicis corpus
 quod equaliter molle et calidum est.

5. grauitas uero que uel manus et pedes uel
 reliquam quaque corpus premit periculum sig-
 nificat. quod si cum grauitate unguis quoque ac di-
 giti suore afficiant continuo perniciem expec-
 ta

110
peltare oportet ac omnino nigri tumidique
tunc pedes minus q̄s luentes periculum porce
dunt. sed tunc ad reliqua signa refugere o por
tet. etenim si eger facile malum sustinet ad
suntq̄ alia quaedam iridicia que securitatem
polliceri solent suppurationem sperabis atq̄
superstes manebit eger. sed demigrata corporis
partes decident.

6. testis uti p̄videndaq̄ retracta uehementes
dolores atq̄ letale periculum significant

DE SOMNO

7. quod uero ad somnizationem pertinet
quemadmodum sanis etiam solent interdum
vigilare nolunt uero dormire oportet. a quacū
suetudine si quis aberrauerit peiorerit somno
qui inter quartam horam et noctem q̄s qui
matutinis temporibus ad quartam; pessimima
men est si somnus neq̄ nocte neq̄ interdum
accedit. id enim ob dolorem laboremq̄ accedit
uel delirium futurum significat. //

De alui excrementis

8. Alui excrementa inter bona iudicia sunt
si mollia se figurata sunt si eodem fere tempo
re quo in secunda uale tudine delicia solebant
excernunt. si sius que ingerunt proportione
respondent. ut pote que inferiorem uentrem
recte ualere declarant.

9. Si uero siqua defuerint prestat ut sine sti
dore neq̄ frequenter neq̄ ex breuibus inter
uallis deiciant. etenim fatigat eger secretis
surgit. uigilijsq̄ consumitur. cum uero affa
tum

pellare oportet ac summis rigit tum digiti tu
pedes minus qz licentes periculum portendunt
Sed tunc ad reliqua signa refugere oportet etenim
si gger facile malum sustinet, ad similia aliaque
dam iudicia qz securitatem polliceri solent
Supplicatorem sperabis atqz superstes manes
bit qz: sed denigrate corporis partes decedant

Sim sepeqz delictu ne animus eum deficiat pe
riculum est.

10. Conuenire debent excrementa si que as
sumunt et bis terne interdiu nocturne se
mel delicti id qz maxime matutinis tempori
bz pccuiusqz consuetudine

11. ad finem iam tendente morbo bonum est
si crassiora reddant ac ruffa et odorifera diti
te sanis hominis aluum tum uehementer ex
cedant.

12. Iumbrices etiam in excrementis subfi
ne morbi descendisse nihil nocet.

13. Venter in quouis morbo uacuis corpulen
tiusqz esse debet

14. Perculsum steruus est quod perliquidum
alvicans pallidum uehementer ruffum aut
spumans est.

15. Item malum est quod exiguum glutinos
sum, idemqz subpallidum est.

16. Omnium maxime letiferum est nigrum
pingue. Si ueris aut quod peioris est odoris qz
pccuiusqz consuetudine.

17. Varia excrementa qzqz diutius mortem
differunt tamen minus sunt letalia, hu
iusmodi. et ramentosa sunt biliosa et nigra
atqz porri colorem imitant.

18. Inter omnia signa est flatus qui neqz stre
pen

pendo neq; pederendo emittit. q; q; enim sa-
tius est ipsum cum strepitu exire q; includi
tamen huiusmodi prodens aut abire aut
delirare q; q; significat nisi sua spon-
de flatum ipsum emisserit.

19. In cordis morbo repentes quidem dolores
gubbosq; nisi inflammati quosq; accesserit
micromer in ipsis exortum soluit. ac una
cum stercore et urinis atq; flatu egrediu-
r quod ubi non contingit si tamen ex sede
sua transferat bonum signum est, id q; ma-
gis si ad inferiora descendit.

De Urinis

20. Urina illa optima est. in qua per totum
morbi decursum residet album leue equa-
le. hęc enim securitatem breuemq;
morbum significant. q; si aliquid hirtum
deest. ut modo liquidasit modo album le-
ueq; in ipsa resideat. hęc ut longiorem morbum
denunciat ita securitatem minorem polli-
cet.

21. Subrubra urina in qua subrubrum
leueq; residet. q; q; superiore morbum diu-
tius moram, eundem tamen salubrem tem-
pe declarat.

22. mala est urina cum id quod residet
partim farinę crassiori simile est. Peior vero
si lanius. ac vituperat quosq; alba tenuisq;
q; q; longa manus periculum illa portendit
in qua quędam tanq; fursura resident.

23. nebulę in urina suspense albę quidem
bonę, nigre vero male sunt.

24. ceterum quod urina ruffa tenuisq;

apparuerit cruidum morbum significat
 q̄ si diutius talis permanserit. ne prius q̄ ma-
 bus quiescat. egerminibus destitutus succum
 hac periculum est. perniciosa summa est urina
 que mali odoris et diluta et tenuis, et nigra
 et crassa est.

25. In uiribus quidem et mulieribus nigra
 in pueris uero tenuis et diluta deterrima est

26. Si urina tenuis et cruda sic deferatur
 ne reliqua signa salutaria sint plerumq̄ in-
 tra septimum transuersum abscessus oriri so-
 let.

27. neq̄ leuiter terere nos debet urinae
 pinguedo telis araneorum similis imitatur.
 quippe que somnium tunc consumi significat

28. rubecularum positum supremis
 cum an infimum teneant obseruare oportet
 nam que in una parte constitunt, cum ubi
 69. quos supra proposuimus boni sunt atq̄ lau-
 dant. que uero sursum abstrahunt male ac
 vituperandae sunt.

29. Sed caue ne uesica quocumq̄ modo affecta
 si huiusmodi reddiderit urinas te decipiat. ta-
 les enim non ad uerum corpus. sed ad ip-
 sam duntaxat uesicam referri debent ~

De Vomitu ~

30. Per se utilis est uomitus, qui bilem pi-
 tuitq̄ mixtam habet sineq̄ crassie neq̄
 multitudine ad modum excedat. nam si uere
 pituita, bilisue Vomitus periculosus est

31. si uero uiridis aut luidus aut niger est
 quilibet horum colorum acciderit vitiosus
 est.

32. Sineis omnes affatum in eodem apparat
mortis periculum valde timerendum est ~

33. ad ultima ventum esse testat Sanguis
vomitus, precipue si malus in hoc odor est
si quidem si quod res in quibus vomitu malisuo

De Sputo ~

34. In pulmonis costarumque doloribus
oportet ut sputum celeriter facileque excre
atur, et eius sputa vehementer misceatur
eterum si multo post doloris initium aut
eventum aut rufum, aut rorsum in
ta tussi neque ad id corymbum exquitur vi
tium censetur.

35. quippe eventum si sincerum quodque fu
erit periculum subesse testat, albumice
ro viscidum et rotundum inutile est.

36. mali etiam morbi testimonium est quod
admodum viside, quodque spumosum est

37. id vero omni alio deterius est quod sic
est sincerum ut nigrum quodque videtur
neque tunc est sputum quod non expurgat
nec producit ipsum pulmo, sed obrumiam
plenitudinem facit in gutture ~

38. In omnibus morbis pulmonis de illa
to, sternutamentumque periculum, ster
dicit, quodque in ceteris morbis, vel periculis
simis utilitate carent ~

39. Sputum eventum cui paulum sangui
nis admixtum est in morbo principis infla
mati pulmone pro electum securitatem atque
auxilium pollicet, quod vero ad septimum
usque diem longioris spatii tale apparere non

ades tutum est // A O. omne sputum quod
dolorem non mitigat malum est. nigrum
ut supra demonstravimus pessimum est
sed longe saluberrimum est. id quod dolo
remplacet

De suppuratione.

41. Dolores in dictis sedibus quos neque spu
ti purgatio neque soluta alius neque sa
guinis missio neque medicamentum ne
que vultus rati sedare potuit, seire licet
est ad suppurationem tendere.

42. Suppuratio erumpens sputo ad huc
bilioso appearance, sine bilis seorsum, sine
urina cum pure sputatur ad modum perni
ciosa est. praesertim si a decimo morbi septimo
inceperit pur ab huiusmodi sputo pro
cedere. itaque timendum est ex quo si ex
pure ne decima quarta die moriatur
nisi salutarium aliquid indicium in
terea superveniat.

43. Porro bonae spei signa sunt. si eger
bene sustinet morbum, si facile sputat
si dolor levatus est, si sine difficultate
excreat, si corpus equaliter molle et
calidum est; neque sit infestus. Praete
rea urina alij sedimina somnij sudores
ut de singulis supra dictum est probe
respondent. quorum si nullum deest ha
ud quaque eger morietur. contra si intol
lerabilis est morbus, si halitus magnus
et frequens est. neque mitigatus est dolor

vix

vix spiritum reddat, si tu uehementer
eritua febris iniqua lites corpus affi
cit. Si deniqz uenter et latera uehemen
ter calent, fronte manibz et pedibz
frigore affectis, atqz urina et alij ex
crementa, et somni et sudores ex su
pra positis notis periculum minant
quid quid horum iam dicto putis super
ueniret aut non, aut undecimode
egrum moriturum significat, itaut
decimum quartum non queat attinge
re. Huiusmodi coniectura Galienus pu
tum esse qui oportet q, uide licet ad
decimum quartum diem egrum uice
re non permittit | ex predictis itaqz si
gra tum bona tum mala est perpendere
ac subinde futura predicere oportet

44 Reliqua autem uicem mag
na ex parte contingunt, sed alij in die
vigesimo, alij trigesimo, alij quadra
gesimo, nonnulli ad sexagesimum
usqz perueniunt

45 Proinde suppurationis initium
obseruare oportet, quod ab eodie putan
dum est, quo primum quis aut febrici
tatis aut intorruet, aut pro dolore
grauitatem illius partis sensit, quam
antea dolor infestabat, nam talia in sup
purationum principis accidere solent
ab hoc eiqz tempore usqz ad iam defi
ni

mita spacia uormicarum eruptiones spec
tandae sunt.

A6 An uero alteram diuinitatem par
tem uormica occupet ex his fere notis
perpendere licet. Si alterum latus do
lore cruciat, et alterum calidum est atq;
ubi in partem sanam aliquis decubuit
interrogatus moram eam uelut ex
pondere aliquo respondeat. quibus cog
nitis in eo latere suppurationem esse
condiées cui grauitas incubuit

A7 Suppuratio somnes sine pacto depre
hendit. Si febris non dimittit eaque in
terdum leuior est uolui inerescit multo
sudor oritur tussis eridit cupiditas est. Sed
nihil pene exeret. oculi cauantur ma
la rubent. unguis in manibus curuan
tur, digiti maximeq; sicini calent. pe
des trahunt. cibi fastidium est pustulle
in toto corpore nascuntur atq; diuitiarum
uormicarum hae sunt nota. quibus haud
dubia fides adhibenda est. sed quae breuis
in spacio duratura sunt. ex eisdem no
tis deprehendunt. atq; ex his quaeq; quae
in principio apparere solent simul si
spiritus maiori cum difficultate trahit
tur

A8 celeriore et tardiore uormica erup
tionem ita condiées. Si protinus ab initio
tussis fuerit et spiritus difficultas, atq; spu
ti exeretio uormica intra viginti die
erumpet. Si uero non adeo uehemens fue
rit

ut dolor etiamque illi ex proportione res
pondeant serius ruptura sequatur, quo tem-
pore et dolorem et spirandi difficultatem
nisi atque spiritus excreatum incescere ante
videlicet puris eruptionem necesse est -
49. ceterum a periculo tuti sunt quibus
eodem die quo eruptio facta est febris
sequitur. Deseruntque urgere cibi fastidium
et sitis: alius exigua quaedam et figurata
redit pus album simpliciter. Leue et si-
ne pituita est. atque sine dolore leui tussi-
cula eicitur. hys uero rursus periculosiores
que celesiter liberant hominem, ab his
securitatem quoque pollicentur. que ad ipsas
proxime accedunt. at certe in periculo sunt
si febris non quiescit, aut post quietem re-
petit. Item si sitis est. si cibi fastidium, si
uenter liquidus. si pus est liquidum aut
pallidum si nihil nisi spumantem pituita
eger excreat; Itaque seruari non possunt quin
bus omnia hec accidunt. quibus uero non
omnia alij quidem moriuntur. alij uero post
longa temporum interualla serui euadunt
Ex omnibus autem iam propositis conue-
tiens reliquarum quoque affectionum signa
considerare oportet.

De abscessibus ~

50. quibus ob laborantem pulmonem abs-
cessus secundum aures oritur, et in partibus
inferius suppuratione ac fistulam efficiunt
his secunda ualētudo contingere solet -

51. In quibus huiusmodi uisus ob serua-

bus si febris non quiescit neq; dolor mitiga-
tur. Si sputum non pro ratione esticitur si
alius neq; biliosa neq; liquida neq; sine cra-
exerit. Si in urina admodum exigua re-
sident multa. ac reliqua quocq; signa omni-
a securitatem pollicentur. Quomodi absces-
sus expellendi sunt.

52. qui alijs quidem eueniunt in partib;
inferius si quodammodo inflamata fuerint
procordia alijs uero in superioribus si procor-
dia neq; tumore neq; dolore infestantur sed
accidit pro tempore spiritus difficultas. que
deinde sine ulla euidente occasione quiescit.

53. In uelamenti percussisq; percipien-
tioria non inutiliter in cruribus nascuntur
abscessus. nec potest aliud quicq; melius ac-
cidere presertim si mutato spiritu sic appa-
reant siue erunt tumor siue dolor sentitur
spiritu eruento in pus iam conuerso. excretio
q; tutissimum id indicium est. nam eger
a periculo liberat. et abscessus doloris ex-
pessit celerrime et quiescit. at si neq; sputu
probe exerit neq; nihilq; residet in urina
quod bonam spem fulcire uideat ne ex eo arti-
culo claudicat eger. uel plurima certe susti-
neat neq; pericula periculum est.

54. Si uero subsederunt abscessus sed rursus
repetunt. non prodeunte sputo ac perse-
uerante febre grauis timor est ne delirium
subeat eger. aut moriatur.

55. Sane ex suppurationibus quas pulmonis
morbus incitantur fere senes moriuntur ex-
erit

terius in uires // 56. Sumborum inferiorum
q; partium dolores quibus febris quoque acce-
dit si ad septum transversum transcurrere
sunt inferioribus admodum periculosi sunt.
Animaduertenda tamen reliqua quoque in-
dicia sunt. Si enim periculosum aliquid
signum accesserit. Scimmem a spe deponit
cum uisum suppurati. Si purus fluxerit pu-
rum candidum. & sine febre seruantur
succero suberuentum ceruiciumq; perierit
si ad septum transversum malum ascende-
re nullo reliquorum signorum periculum
ostendente futurae suppurationis indubitata
spes est ~

ex Vesica nota ~

57. Vesica dura dolens graue periculum est
calcaque immixta. idq; si continua quoque febris
accesserit. nam uesicę dolores ualidissime
candi uim obtinent. quę tempore alius e-
triam nihil reddere nisi dura quędam acne
ea quidem nisi cogatur.

58. at uero uisina purulenta procedens in
qua residet albam et seue metram detrahunt

59. q; si ab huiusmodi uisina dolor lenatus
non est. neq; uesica molliore facta est neq;
febris conuenit laborantem per primos mor-
bi circuitus moriturum denunciantem est

60. id uero pueris a septimo anno ad decimū
quintum prescipue accidere solet ~ // ~ //

Libez 3. Pessagiorum, 112

1 febris sine sanis ab ipis quibus euadant si
ue percat equali dieum numeris finiunt
2 ut enim saluberrime febris quae scilicet
tutissimus fideleunt raris die quarto uel an
tea quiescere solent. ita peritra quaeq. et
quibus periculosissima adsunt signa die
quarto uel citius interfiniunt.

3. Primus itaq. eorum insultus ita finitur
alter in septimum diem producitur tertius
in undecimum quartus in decimum quartus
quintus in decimum septimum, sextus in
vigintiimum. Igitur accessiones ipsae ex acutus
simus morbus per quattuor in viginti aut
finiunt. Verum huiusmodi supplicatio
per dies integros minimum fieri non potest
quae per unum nec annus nec menses ipsi inte
gris numerentur diebus.

4. Deinde eadem ratione atq. additione pri
mus circuitus ad quattuor et triginta, al
ter ad quadraginta. Tertius ad sexaginta
dies peruenit.

5. Sed huiusmodi morbos qui longiori spa
cio firmi debent ad initia admodum diffi
cile est discernere, q. simillima sunt eorum
principia. Animaduertere tamen a prim
die oportet atq. singulis dieum quater ni
onibus observare. Si enim haud obscure scies
quod se aruerit huius morbus: ac quartum
quosq. conditis eundem hunc seruat ordinem.

6. Morbi autem tempore brevissimo firmi
attingentes facilius dignoscuntur ut pote quoniam
rimis protinus ab initio distinguunt differentijs
si quidem ad salutatem tendentes facile sperant
non dolere dormiri uolunt ac reliqua quosq. sig
na maximam eius securitatem pollicentur perula

et uero difficulter perire delirare uigilare
ceteraque id genus pauca signa eis accedunt
7. Ut qui huiusmodi morbos ad
iudicium tendentes cum uictura consequi o-
portet et ex tempore. et ex singulis ad-
ditis morbis, ita eadem quoque ratione in mu-
lieribus morborum iudicia a partu nume-
randa sunt.

8. Capitis in febre uehementes perpetui
que dolores accedente letalium instaurum
aliqua ualde sunt perniciosa. Si uero
nullis talibus signis apparenite diem uige-
simum dolor excesserit, neque febris exigu-
escat ex naribus sanguinis fluxum, aut
in partibus inferiorem abscessum expecta-
bimus. Similiter de huiusmodi recentis sa-
guinis profusus ex naribus, aut suppuratione
superueniente, si dolor ueteris et tempo-
ra et frontem infestauerit.

9. Maxime uero sanguinis fluxus expecta-
da est in ueneribus, qui quintum et trig-
esimum annum transierunt superauerunt, quod
maioribus ratu suppuratione fecerunt.

10. Acutus dolor acutus cum febre uariante
mutterte uehementique graue periculorum
nati, nam et mentem turbat. Et tumorem
rapit. Cum igitur accipit huiusmodi re-
a primo postmodum die omnibus signis acuta
ce arum in adhibere oportet. Ex his enim ca-
su in uires quidam intra septimum diem
seniores uero multo tardius moriuntur

quod

quippe quæ non magnas febres experiantur
neque adeo insanunt. ac proinde sustinere
possunt donec suppure affectus, quæ si morbus
in hac parte revertatur magna ex parte inter
ficere solet. Sed immunes antequam suppu-
ret pereunt, nisi prius candidum ab ea de-
fluens secretum polliceat, præsertim ubi
salutarium quoque signorum aliquod appa-
reat.

11. Neque leniter terere debemus ubi fe-
bricitanti fauces exulcerantur, cuius salubritas quo-
que ex malis quæ supra declaravimus accessit
ut in periculis somnium uentis denuncian-
dum est.

De Angina ~

12. Angina periculosissima est celeriterque
enecat. si neque in faucibus neque in cervice
quodque apparet. si ad laryngem est si uix
spiritus trahit et ceterum eodem die iugulat
licet interdum usque ad secundum aut ter-
tium aut etiam quartum protrahatur.

13. quæ in reliquis quidem non minore
dolore afficit. in faucibus autem tumorem ru-
boremque excitat superiori non minus peri-
culosa est sed longius spatium habebit præ-
cipue si uicineris fuerit rubor.

14. sed tunc maxime malum prolongat
cui non solum fauces sed cervicem quo-
que rubor occupat præcipue tamen ab ea potest
secunda ualeat contingere si rubor simul
et cervicem et pelliculis comprehendat. neque ad
incarnare uertat erysipelas

15. Cum uero deletur erysipelas sed non in

de

decretorijs diebus. Neqz in exterioribus partibus
conuertitur tumor, neqz puse exeret gger
sed leuis. et a dolore in manus uidetur. id
autem mortem significat aut dolorem reuer
sum.

16. Instans est et tumor in ruborem in
exterioribus maxime partibus conuertitur. si uero
ad pulmonem conuersio fiat dementiam
excitabit qz qz omnium sic affecti magna
ex parte suppurant.

17. quicquid secundum ruborem tumescit sine
pediculo procedi non potest. et erit infla
matus sanguinisqz profusus ei accedit ac
proinde fatuus est alijs quibusdam auxi
lijs uti quibus extenuari possit. cum uero
pallidior efficitur una nominari solet
qz si tunc una eius pars crassa et stunda
summa uero tenuis uideat inter se de procedi
debet saluus tamen fuerit antea qz manus
adhibeat alium uacuare si tempus ita
permittat, ut interim suffocatio firmiter
non preoccupet.

18. quibus febres neqz salutaribus motus
apparentibus neqz in diebus decretorijs con
quiescunt, hi reuersionem timere debent

19. In longa febre ex qua tamen gger liber
rari potest. si neqz ob inflammationem neqz
ob aliam ullam manifestam causam dolor
infestus aut tumidum, aut dolorum in
articulis abscessum expellere oportet. prae
sertim in imis partibus. maxime uero in illis qz
lib

lib; qu; triginta annos non exasserunt eius
modi abscessus nasci consueverunt. idq; in tem-
pore breviori.

20. non tamen expectandus est abscessus do-
nec vigesima diem febris preterierit. is na-
tum diorib; raro accidit. quamvis Longospa-
cio duree febris.

21. solet etiam continuus febril; abscessus
superuenire interpollata uero febris eadem
q; errabunda in quartanam mutabitur precip-
ue si autumni proximus est.

22. atq; ut abscessus oritur in his qu; triginta
annis minores sunt ita quartana eos qui
trigesimum annum aut agunt aut exesse-
runt precipue corrumpit.

23. igit scire licet abscessus hyeme magis ac-
cidere serius finis. sed non facile reuertit.

De Vomitione spontanea

24. sequipiam in non legitur febre capite dolet
aut ante oculos obscuraque quaedam obvertuntur aut
cordis dolor accidit is bilem euomet. si uero
horruerit. et inferiores precordiorum partes
frigore afficiant citius ad uomitionem pro-
perabit q; si eo tempore quodpiam aut biberit
aut ederit. id quicq; q; celessum euomet //

25. quibus itaq; a primo postinus die dolor
superueniret his quartis sequentes die ingraues-
cit. max in septimo liberant. sunt non pauci
qui in tertio die dolere incipiunt. quibus maxi-
me molestare. deinde nono uel undecimo
tuti euadunt. sed quos dolor quintis die uexa-
re cepit reliqua ex proportione respiciant
his decimo quarto die finitur morbo. Neq; tunc
uirus tum mulierib; sed intertians maxime
contingere assolat. uirioribus uero cum in
his

25. suscipis tunc precipue cum continuis febribus, atque tertianis sineceris.

26. quibus ergo huiusmodi febre capite dolat, oculi uero obscuras illas imagines non uident, sed caligat ut ne sebetantur aut splendens quaedam cernere se putant; aut precordis dolore in alterutra parte precordi a tendunt, ne neque dolor infestat, neque inflammatio, his pro uomitibus sanguis etia rebus profluat. idque precipue in iunioribus accidit. si uero trigessimum annorum uel agunt, uel superauerunt vomitum potius, quod sanguinis fluxum expellimus.

De Convulsione

27. si puerus in acuta febre alius nihil deicit, neque somnus accedit, sed terrene flet color mutat, ut modo pallidus, modo liuidus aut ruber efficiat, nemorum dubentis timeri debet, ut pote quos pueros, qui septimum annum nondum excesserunt quod proptissime inuadit: grandis uero ueteris pueros atque adultos non adeo in febribus uerborum distantisprehendit nisi uehementis, ad modum malicie signum aliquod affuerit, qualia scilicet in phreneticis uidentur //

28. ergo ex omnibus signis ut de singulis morbis singula prescripta sunt, et monentur eos qui ad bonam ualeitudinem redire poterunt, siue pueri sint, siue naturam uerborum secundum dicere oportet //

29. atque hec de acuto morbo atque de his que ab eis nascuntur dixisse uelim.

30. ceterum si recte discernere uolueris, et

moriturus, et eos qui a periculo tuti sunt. et
 quos morbus longus, et quos brevis spacio
 finit. discere omnium signorum inter se collato
 rum vires. ut supra demonstratum est a
 curate iudicare. tum aliorum. tum precipue
 ut vixit ac spuit. cum seilicet simul cepit
 et bilem eger excreat. Item superuenien
 tum quodque morborum impetum, ac tem
 porum anni conditionem accurate obser
 vare necesse est.

31. Postremo quod ad coniecturas reliqua
 que signa pertinet haudquaquam vel ignoran
 tiam vel negligendum est. quod quousque anno
 et quousque anni tempore, mala signa timo
 rem utilia vero bonam sperem denunciant
 etenim in Lybia et Delo. atque Sicilia pro
 posita iam signa vera esse comprobatum est.

32. Unde sane licet in eisdem terris mul
 to plura quam supra proposuimus illum facile
 assequi posse, qui ea recte et iudicare, et per
 pendere didicerit.

33. Sed nullus morbus huc more descripti no
 men desiderandum est. Nam omnes qui in
 dictis temporum spacijs morbi finiunt. iisdem
 quodque iudicijs discernunt. atque hactenus de
 presagijs.

Para entender Las receptas y el
modo de receptar se aduertira

323
323

que esta señal. Y es recipe /

Libra se señala así lib

onca — / 31 media B

Dragma — 31 media B

escrupulo — 31 medio B

grano — gr

pagillo — P.

manipulo — m.

Decadactila — Ana, uel singulorum

Xarave — Sirup.

electuarios — elect.

composicion — dia

tabletas — tabular.

Poluos — plis.

Trociscos — Trociscoz

pillullaz —

quantidades de queros se pueden subir para mingun =
sugeto =

Pildoras usqz. 31 B.

Xaraves — 31

Purgatiuos — 3 uy usqz ad. v.

Agua en los xaraves 3 uy galosimo hacen como con las

dos dichas //

elty —	diacatholicon —	3 1 usqz 3. x.
	diaphenicon —	3 1
	confectio Amecis —	3 1 simple 3 1
	Compuesta —	3 vi
	Diaseu —	3 1
	Diaprunis Simplex —	3 1. uel. 3. x.
	compuesto —	3 vi
	depsillio —	3 vi
	Indio —	3 vi
	Decimo de rosas —	3 vi
	rosado de mesue —	3 vi

Aduertase que a quistos uan mezcla
dos aucces con canafistula. v. xaranes
de sen o de nueue infusiones v otros el
lectuarios. y se pueden añadir de dos a tres
oncas de los xaranes a la cantidad que
ua escrita de ellectuarios.

Item quatro granos de trigo meduerez
hacen una silicua —
tres silicuas hacen un ouolo —
dos ouolos hacen un escrupulo —
tres escrupulos hacen una dragma —
ochos dragmas hacen una onca —
doce oncas hacen una libra.

Libri octavus De Legibus

Et Canonibus

Tractatus Primus de His quae commu-
nia sunt istae materiae

cap. I De auctoribus Legum

Moses genti hebraeae primus omnium divi-
nas leges sacris litteris explicavit. Phoroneus
Rex graecus primus leges iudiciaque constituit
Mercurius Transiagus primus leges Egyptijs
tradidit Solon primus Atheniensibus leges
dedit. Lycurgus primus dedit leges Laedemo-
nijs. et iura ex Apollinis auctoritate confir-
xit. Numa pompilius qui Romulo successit
in regnum primus leges Romanis constituit.
Deinde cum populus sedecios magistratus
ferre non posset decemvirs legibus scriben-
dis creavit, qui leges ex libris Solonis in latinum
sermonem translatae duodecim tabulis ex-
posuerunt fuerunt autem hij. Appius Claudius
I. genucius, I. sextus, Spur. veterius. C. Lu-
lius. A. manlius. Ser. Iulpius. P. curvicius
I. Romulus, Spur. Posthumus, Hi decem vi-
ri Legum conscribendam electi sunt.

Leges autem redigere in libros primus consul
Pompeius instituisse voluit, sed non persevera-
vit obtrectatus a nemine. Deinde Cessar cepit
id facere sed ante quod perficeretur interfecit
Paulatum autem antiquae leges vetustate et
ineuria sunt exoletae, quarum etsi iam nullus
usus est notitia tamen necessaria videtur
Nunc a Constantino Cessare ceperunt et reliquis
succedentibus, erantque permixtae et inordinatae et

Postea Theodosius minor Augustus ad si-
militudinem gregorianam et Hermogeni-
ani edictum factum Constitutionum a Cons-
tantini temporibus sub propria cuiusque Im-
peratoris titulo disposuit, quem a suo no-
mine Theodosianum appellavit.

1. CAP. 2. De Legibus Divinis et Humanis
Omnes autem Leges aut Divinae sunt aut Hu-
manae. Divinae natura. Humanae moribus con-
stant. id est quae discrepant quoniam aliae a
Lij gentibus placent.

Fas Lex Divina est. Jus Lex Humana. transire
per alienum fas est ius non est.

Cap. 3. quid differant inter se Jus
Leges, et mores.

Ius generale nomen est. Lex autem iuris
est species. Jus autem dictum quasi iustum.
omne autem ius Legibus et moribus constat.
Lex est constitutio scripta, mos est vetusta
et probata consuetudo. Sive Lex non scripta.
nam Lex a legendo dicta est quia scripta reperit
mos autem a lingua consuetudo est de moribus
tracto. tantum modo. Consuetudo vero est ius
quoddam moribus institutum, quod pro Le-
ge suscipit. Cum defuit Lex, nec differunt scrip-
tura an ratione consistat, quandoquidem
et Legem ratio commendat. Porro si ratione
Lex consistat Lex erit iam omne quod ratio-
ne consistere duntaxat quod religio non
quae, quod disciplinae conveniat, quod sa-
luti proficiat, ius ratio autem consuetudo

qz in cōmuni est usu // ~ // ~ // ~ // ~

Caput 4 De Iure ~

Ius aut naturale et aut civile aut gentium
Ius naturale cōmune est omnium
nationum. et quod ubiqz instructu natu
rę non constitutione aliqua habeat. ut in
27 et fœderinqz cōmunitis. Libero iuris
ceptis et educatis. cōmuni omnium posse
sio et omnium una libertas. acquisitis
eorum que cœles. terra. mariqz capiuntur.
Item de posita re vel cōmodate restituta
volentia per vim repulsa. nam hoc autqz
quod tunc simile est nunqz iniustum. sed
naturale equitatqz habetur.

Ius civile est quod quisqz populus vel
civitas sibi pro sua Summa diuinaqz
causa constituit.

Ius gentium est sed non occupatio edificatio
tr. iuratus. bella. captiuitates. seruitu
tes. postliminia. fœdera. paces inducia.

Legatorum non violandum reliquos con
trahia inter alienigenas prohibita. et in
de ius gentium quod eo iure omnes fœderat
tes utuntur.

Ius militare est belli inferendi solemnitas
fœderis faciendi nexu. signis dato egressio
in hostem. vel pugne cōmissio. Item signis
dato receptio. Item flagitij militaris disci
plina. si locus deseratur. Item stipendij
modus. dignitatum gradus premij ho
nor. veluti cum corona vel virgines donant

Ius canonicum seu
Pontificum est quod
Pontificum consilij
tutionibz ad minus
terra ecclesiastica
sanctum est ~

Item

Item proda decisis et pro personarum qua-
litatibus et laboribus iusta decisis. Item
Principis portio.

Ius publicum est in sacris et sacerdotibus
et magistratibus.

Ius quiritium est proprie Romanorum
quod nulli tenent nisi quiritibus id est Ro-
manis. tanquam de legitimis hereditatibus
decretis tribus de tutellis de usucapio-
nibus. que iura apud nullum alium pro-
prium reperiebantur. sed propria sunt Ro-
manorum. Et in eisdem solis constituta
constat autem ius quiritium ex legibus
et plebis scitis. Senatus consultis. cons-
titutionibus principum. et edictis siue pru-
dentium responsis.

De II. cap. 5. de lege

Lex est constitutio populi quam maiores
iure simul cum plebebus aliquid sanc-
erunt.

Scita plebis sunt que plebes tantum cons-
tituunt et vocata scita. que ea plebs sciat
uel que sciscit ut aucti rogata sunt.

Senatus consultum quod tantum Senato-
res populi consulendo decernunt
Constitutio uel edictum quod Rex uel
imperator constituit. uel edicit

Responsa sunt que iuris consulti respon-
dere dicuntur consulentibus. unde et respon-
sa Pauli dicta: fuerunt enim quidam pru-
dentes et arbitri equitatis qui instituerunt
res

res civilis iuris compositas ediderunt
 quibus dissidentium lites contentiones
 qz solverent.

quidam etiam leges dicunt ab his qui
 eas condiderunt ut consulares, tribunicia
 Juliq. Cornelia. nam et sub Octavianis ces
 sare suffecti consules Papius et Poppaeus
 legem tulerunt. quae a Romanis eorum
 appellat Papii Poppaei continens patrum
 premia pro suscipiendis liberis. sub eo
 dem quoqz Imperatore falcidius tribunus
 Plebis legem fuit ne quis plus testame
 to legaret qz ut quarta pars superesset
 heredibus. ex quo ~~Ma~~ auctoris nomine Lex
 falidia nunciata est. Aquilius quo
 qz legem condidit. quae trieteris Aquilia
 nunciata

Satyræ vero Lex est quae de pluribus rebz
 simul eloquitur. dicta a copiarum
 et quasi a saturitate unde et satyrarum
 scribere est varia poemata condere. ut
 Horatij. Iuvenalis. et Persij.

Rhodiae Leges navalium commerciorz
 sunt ab insula Rhodo nominatae in qua
 antiquitus mercatus sumus fuit.

Privilegia autem sunt leges privatae
 quasi privatae Leges. nam privilegium
 inde dicitur. q. in privato ferat.

Omnis autem Lex aut permittit aliquid
 ut vir fortis petat premium, aut vetat ut
 saceratum virginum nuptias nulli petere

152
Siccat, aut punit ut qui eodem fecerit
capite plectatur. eius erum premium
aut poena vita moderat humanam.
facte sunt leges ut eorum metu huma
na correccatur audacia. tutaq; sit inter im
probos innocentia. et in ipsis improbis for
midato supplicio referret nocendi facul
tas. Erat autem lex honesta, iusta, pos
sibiles secundum naturam, secundum
patris consuetudinem. Lex temporibus
veniens, necessaria, utilis, manifestis
q; ne aliquid per obscuritatem in captio
nem contineat, nullo privato errore
sed pro communi civium utilitate cons
cripta. **capit. 6. De causis**

Pragma græcum est quod Latine dicitur
causa unde et pragmatana negocia dicunt
et auctor causarum. et negotiorum prag
maticus nuncupatur

cap. 7. De Testibus

Testes quisquis ante iudicium sibi placitis
obligat ne cui sit postea liberum aut dis
simulare aut subtrahere se. Unde et obli
gati appellantur. Item testes diligentes
testamento adhiberi solent, sicut signatarii
q; testamenta signant.

capit. 8. De legalibus instrumentis
Voluntas generalis in omnium lega
lium instrumentis, que generalis sedes
sunt accipit, id est talis in mente accepit

Testamentum vocatum quod nisi testa-
tor mortuus fuerit, nec confirmari potest
nec sciri quid in eo scriptum sit quod clamum
et ob signatum est et inde dicitur testame-
tum quod non valet nisi post testatoris mo-
rumentum. unde Apollonius testamen-
tum (inquit) in mortuis confirmatur.
Testamentum sane in scripturis sanctis
non solum dicitur quod non valet nisi
testatoribus mortuis, sed omne pactum
et placitum et testamentum vocabatur.
nam Saban et Iacob testamentum fece-
runt, quod utique inter vivos valet et
in psalmis legitur aduersum te testamen-
tum deposuerunt, hoc est pactum et immu-
merabilia talia.

Tabule testamenti, id est appellata sunt quod
ante cartam et membranam utrumque in tra-
bulis volatis non solum testamentum, sed
etiam epistolarum aliquam scribebantur
unde et portitores earum tabellarij dicuntur
testamentum iuris civilis est quingentes-
tum subscriptione firmatum. testamentum
iuris pretorij est septem testium signis sig-
nationum, sed illud apud ciues fit inde civile
istud apud pretores inde iuris pretorij.
testamentum autem signare notari est
ut notum sit quod scriptum est.

Holographum testamentum est manu
auctoris totum conscriptum atque subscrip-
tum, unde et nomen accepit, quod greci enim o-
lon totum, graphum litteram dicunt.

25
tutum testamentum est si is qui testatus est capite deminutus est, aut sine rite factum est.

in officio sum testamentum est quod fructu liberis exheredatus sine officio raturae suspectatis in extraneas personas redactum est.

Ruptum testamentum inde vocatur quod nascente posthumo, neque exheredatio nominatum, neque si quidem instituto dimum petier.

Suppresum testamentum est quod in fraudem heredum vel legatariorum seu libertorum non est palam prolatum, quod non latet, tamen si prodictis personis non preferatur suppressum videtur.

nuncupatio est cum in tabulis ceris quod testator recitat dicens. hec ut in his tabulis ceris quod scripta sunt, ita do, ita lego, ita quos tuos Romani testatorum mihi prohibete. et sic dicitur nuncupatio nuncupare enim est palam nominare et confirmare.

ius liberorum est coniugum sine liberis inuicem vel pupillorum si exhereditatis alterna conscriptio.

codicillum ut veteres aiunt sine dubio ab auctore datum, qui hoc scriptura quod instituit, est autem scriptura nulla in digens sollemnitate verborum, sed solate tabulis voluntate quacumque scriptura significatione expressa, cuius beneficiis voluntatibus defunctorum constat esse sub

uentum propter legulum Verboꝝ diffi-
cultatem, aut certe propter necessitate
adhibendorum solemnium: ut aut qui ti-
tulum scribit eiusdem scriptura codicilli
uocet. Sicut autem codicillus fit uicet
tamenti, ita epistola uice codicillorum.
Cretio est certus dierum numerus, in quo
instituitur heres, aut adit hereditatem
aut finito tempore cretionis excluditur
nec liberum est illi ultra capere heredita-
tem. Cretio uero appellata est quasi de
cretio id est decernere uel instituire
ut puta ille mihi heres esto. additurq;
centio q; intra dies tot. ad eundem au-
tem hereditatem centessimus statutus
erat dies quibus non esset cretio addita
Fides commissam dictum ut fiat quod a
defuncto commissum. nam si des dicta esq; fi-
at: quod tamen non directis uerbis sed
presertim exposuit.

Pactum dicitur inter partes ex pace conueniens
scriptura legibus ac moribus comprobata
et dictum pactum quasi ex pace factum. ab
eo quod est paco unde et pacoget.

Placitum quoq; sum dicitur ab eo q; placet a
lij dicitur pactum esse, quod uolens quisq; fa-
cit ad placitum uero etiam nolens compelli
ent. ueliam quando quisq; paratus sit in iudi-
cis ad respondendum quod ueris potest di-
cere pactum sed placitum.

mandatum dictum q; olim in commissione
quo alter alteri mandatum dabat.

Ratum uero quasi ratumabile et ratum

1 pactum
x placitum

Unde et qui pollicetur dicit rationes esse
profiteri siue est firmum atque perpetuum
Rite autem esse non recte sed ex more
obrogatum. id est manu conscriptum
cautus. id est cautus actus

Emptio et uenditio est rerum commutatio
atque contractus ex conuenientia ueniens
Emptio autem dicitur quae a me tibi fit. uel
dicitur quasi uenditio id est dnum
dms.

Donatio est cuiuslibet rei transactio. dicitur
tam autem dicitur donationem quasi.
donationem et dotem quasi. Item
precedente enim in nuptijs donatione dos se
quitur. nam antiquis nuptiarum erat ritus
quod seruus et uxor inuicem emebant ne
uideretur uxor ancilla sicut habemus in iu
re. unde est quod precedente donatione uxor se
quitur dos uxoris.

Donatio usufructuaria id est dicitur quod dona
tor ex ea adhuc usufructum retinet seruo
to cui donatum est iure

Donatio directa id est nuncupatur quod et iure et
usu statim transiit in alterum nec ultra
inde aliquid ad ius donatoris retorquetur
Conditiones testium sunt proprie et dicitur
conditiones a condicendo. quasi conditio
nes quoniam ibi testis unus iurat sed uel duo
uel plures. non enim in unius ore sed in
duorum aut trium testium. Itaque uerbu
Item conditiones quae inter se conueniant ser
mo testium. quasi conditiones.

Stipulatus est promissus uel sponsus. unde
et

Et promissores stipulatores uocant. Vltima
 autem stipulatio a stipula ueteres enim
 quando sibi aliquid promittebant stipulas
 tenentes frangebant quam iterum iungen-
 tes sponsiones suas agnoscabant. Sive q. s. h.
 pultum iuxta Paulum iudicium firmum
 appellauerunt. // // //

Sacramentum est pignus sponsionis uocat
 autem sacramentum. quia uolunt quid quisq.
 promittit. perfidus est. //

Capit. 9. De Rebus

Hereditas est res que morte alicuius ad a-
 lium peruenit nec legatate. tametsi nec
 possessione retenta. Vltima autem hereditas
 a rebus adites sive ab aere. quibus possidet
 agrum. et censum soluit inde heres

Res sunt que in iustis iure consistunt iura
 autem sunt que a nobis iuste possidentur
 nec alienasunt.

Vltima autem res a recte habendo. ius a ius-
 te possidendo. hoc enim iure possidet quod iuste
 hoc iuste quod bene. quod autem male possi-
 det alienum est. male autem possidet. quis
 uel suis male utitur. uel aliena presumit.
 possidet autem iuste qui non irretit cupidita-
 te; qui autem cupiditate tenet. possessus est
 non possessor.

Bona sunt honestorum seu nobilium. que
 proinde bona dicuntur ut non habeant turpem
 usum. sed ipsi homines ad res bonas utantur
 Percussio proprie minorum est personarum
 sive seruorum. Nam percussio est quod pater
 uel dominus filium suum. uel seruum pro sua

o tractare patit. Peculium autem a pe-
cudibus dicitur, in quibus uelorum contra-
bat uniuersa substantia.

Bonorum possessio est ius possessionis certo
ordine, certisq; titulis acquisita.

Intestata hereditas est quae testamentum
est scripta, aut si scripta sit, iure tamen ne
quaq; est adita.

Caduca ita dicuntur quibus heredes ceci-
derunt.

Familia heriscunda est diuisio heredita-
tis inter heredes. Heriscunda enim apud ue-
teros diuisio nuncupatur.

Communi diuisio est inter eos quibus co-
munes res sunt, quae alio subter postulantibus
suis arbitrium dant; cuius arbitratu res diui-
dat.

Finium regundorum alio dicitur ea, per
eam regantur fines utriusq; ne dissipentur du-
modo non angustiore quinq; pedum loco ea
controversia sit.

Locatio est res ad usum data cum definitio-
ne mercedis.

Conductio est res uel rei usus accepta
cum constituta mercede.

Res credita est quae in obligationem ita de-
ducta est ut ex tempore quo contrahatur
certum sit eam debere.

Usura est incrementum feneratoris ab usu eius
crediti nuncupata.

Comodatum est id quod nostri uisus est, et ad
alterum temporaliter translatum est, cum
modo temporis quatinus apud eum sit, non
de et comodatum dicitur.

Pignus est dum picee creditor rogatus p
 mittit debitorem in possessione fundi sibi
 obligati demorari et ex eo fructus capere et
 dictum pignus qz picee aditur quasi picee
 aditur. r. pro d. Littera commutata
 mutuum appellatur qz id quod a metib;
 dat ex mutuo fit
 Deposition est pignus commutatum ad tempus
 quasi depositum. deponere autem quis videt
 cum aliquid meti fuerit, incendij autem fra
 gij apud alium eiusdem causa deponit
 Incer est autem in loquendi usu inter pignus
 et arram nam pignus est quoddam propter
 rem creditam que dum reddere statim pignus
 aufert. Arra vero est que primum pro re bona
 fidei contrahitur empti ex parte dantis et postea
 completur. est enim arra completura non aufe
 renda. Unde qui dabit arram non reddet si
 eius pignus. Sed desiderat plenitudinem et
 dicta arra a re pro qua tradit. Item inter
 pignus et fiduciam et hypothecam hoc in
 cer est.

Pignus enim est quod propter rem creditam
 obligat. cuius rei possessionem solam ad te
 pus consequitur creditor. eternum dominium
 penes debitorem est.

Fiducia est cum res aliqua sumendi mutui
 pecunie gratia vel mancipat vel in usum
 dicitur.

Hypotheca est cum res commoda sine deposti
 tione pignoris. pignoris vel cautione sola in
 terveniente.

Momentum dicitur a temporis brevitate
 ut qz cito qz statim salus negotij reformetur
 nec in ullam moram produci debeat. quod re

petit. sicut nec ullum pacium est mome
ti eius tam brevis et temporis perit. ut
in aliquam modum nullis modo producat.
Instrumentum est ^{quod} unde aliquid constructum
ut culter quod calamus preparat. et securis quae fit
instrumentum quod per instrumentum efficitur ^{secundum}
ut baculus ~~quod per tabula~~ per dolabram
Vnus quod se instruitur ut in baculo in
niti in codice legere. in tabula lude
sed et ipse fructus agri quod ex utruque usus
ueatur. ^{Ita}
Vnus fructus autem vocatus quod solo usu habet
eius fructus manere apud alium iure
Vnus caput et adeptus domini per contrua
tionem iure possessoris. uel biennij uel alij
cuius temporis.
Manupatus dicta est quod res manupatice
unde oportet enim qui manupatus accipit eo
prehendere id ipsum. quod est manupatus
cessus est proprius concessio sicut est illud
cedo iure pro pinguitate. cedere enim dicimus
quasi concedere id est quod propria sunt rem
aliena restituitur non cedimus.
Interdictionum est quod a iudice non in perse
tuum. sed pro reformando momento ad tem
pus intermedium. salua pro positione actionis
eius. Precium uocatum est quod pro illud da
mus ut pro eius uice rem quam appetimus pos
sidere debemus.
Commercium dicitur a mercibus quod uenare
res uenales appellamus. unde et mercatus dicitur
et equus multorum hominum. quod res uendere
uel emere consueuerunt.
In rebus restituitur est causa uel rei reparatio
cau

causa redintegrat quae in potestate expletand
 est. Res redintegratur quae in potestate ab
 lata a quo extorta est

cap. 10. de criminibus in lege
 conscriptis

crimen a carendo nominatur ut furtum fal
 sitas est quae non occidit sed infamare
 Facinus dicitur a faciendū malum quod no
 ciat alteri

Flagitium a flagitandū corruptelam libidi
 nis quae nocet sibi siquid sunt genera om
 nium peccatorum

Vis est virtus potestatis per quam causas ue
 res uel auferit uel extorquetur

Vis priuata est si quisq; ante iudicium ar
 matis somnibus q; longianatus detrahit
 uel expugnat uerit

Vis publica est si quis euenit ante populum
 uel iudicem uel Regem appellat eum neca
 uerit aut torserit siue verberauerit uel
 iurauerit

Dolus est mentis calliditas ab eo q; deludat
 aliud enunquat et aliud simulat. Petrus
 aliter existimat dicens quod est iudices dolus
 nimirum ubi aliquid factum est quod leges
 lat. habetis delum accipite nunc malum

Calumniā est iniquum alienū sitis a caluen
 do id est decipienda dicta

fulsitas appellata a fundo aliud q; uerum est

Iniuria est iniustitia siue est apud cornicos in
 iuris qui audee aliquid contra ordinem iuris

Seditio dicitur dissensio civium q; seorsum alij ab a
 lijs erunt. namtu maxima turbatione reserunt
 et turbulenti gaudent.

Sacrilegium proprie est sacrarium rei factus

pus

Postea et in idolorum cultu fuisse hinc nomen
Adulterium est illius alicui coniugij quod
qz alter alterius thorum cōmactū nē adul
terij nomen accepit

Stuprum est virginis uolatio per uictum
Raptus etiam proprie dicitur illicitus coitus.
a circumperdo dicitur. Unde Vergilius rap
to potitur.

Homicidij uocabulum coniungit ex homine
et eade qui enim eadem in hominem fecisse
comperitur erat homicidam ueteres uocabant
Parricidij actus non solum in eundem dabatur
qui parentem (id est patrem uel matrem in
terfecisset. sed et in eum qui fratrem occide
rat. et dicitur parricidium quasi parentis
cedes.

Interficiendi iudicium in eum dabatur qui
falsum testamentum fecerat. et ob id homi
nem occiderat. accusatorem eius bonorum pos
sessor sequerebat. Interficij autem significa
tio est quasi hominis quendam in eadem qz
propositionem. inter. ponebant antiqui pro
e. Neuis. mare inter bibere. et Plautus
inter bibere mare id est ebibere et cluere.

Furtum est rei aliena clandestina contra
tu a furis. id est fures uocabatur qz in obsequio
fit. furtum autem apud maiores capitale
crimen fuit ante poenam quadruply.

Peruasio est rei aliena manifesta presumptio
furtum autem earum rei fit que de loco in
locum transferri possunt peruasio uero et ea
rum que transferunt. et earum. que immobily
les sunt. Inficiatio est negatio debite rei cum

a creditore deponit. idem et abjuratio. id est.
rei creditae abnegatio.

Ambitus iudicium in eum est qui largitione
suorum caput et ambit amittens dignita-
tem quam munere inuadet.

Peculatus iudicium in eos datur qui fraude
gravi fruuntur pecuniarumque publicam inter-
uertunt. nam a pecunia peculatus est dicitur
non autem sic iudicium finitum publicae rei.
sicut rei privatae nam ille sic iudicatur ut sa-
cilegius quod factus est sacerdos.

Repetundarum accusatur qui pecunias a socijs
cepit. In hoc iudicio reg. si ante moriatur in
bona ipsius iudicium vertitur.

In casti iudicium in Virgines sacratas uel
propinquas sanguine constitutum est quae
ceruicibus talibus miscentur in casti. id est. in casti
habent.

maiestatis reatu tenentur hi qui regiam ma-
iestatem leserunt uel insultauerunt. uel
qui Rempublicam prodiderunt. uel eorum
liberos senserunt.

Praeulium dicitur quod ex praepotest. comis-
sa sunt enim quae erant quod quod ordine ex pra-
da.

CAP. II. De legibus Poenis in Legibus constitutis

Dupliciter malum appellatur. Vnum quod
suum facit. Alterum quod patitur. quod facit
peccatum est. quod patitur poena. malum uice-
ro tunc plerumque est. cum et praetentum est
et impendit ut sic. et dolor et metus //

Poena uero quod poenat est autem epitheton
necessarium. et sine adiectione non habet

ple

plenum sensum. Ad Ius poena carceris, pra
ria exilij, poena mortis et implet sensum
Supplicium proprie dicitur Non quod quis
quod quis modo punit. Sed cum ita damna
tur, ut bona eius consecrentur. Et in publico
redigantur. nam supplicia dicebantur supp
licamenta. Et supplicium dicitur decimus
damnatione dicitur aliquid deo. Unde Et
supplicare

Octo genera poenarum in legibus conti
nere. Pilius scribit. Damnum Vincula
verbera Tallionem ignominiam exilium
servitutem, et mortem. His namque poenis
vindicta omne peccatum perpetratum.

Damnum a diminutione rei vocatum.
Vincula a vincendo, id est arctando dicta
eo quod constringant atque retineant, aut gravi li
gant.

Compedes diti quod continent pedes. Pedicessum
Laguer quibus pedes allaqueantur, et a pedibus
capiendis.

Catenae autem quod accipiunt teneant utraque res
tigna ne progrediantur. Item catenae quod se
capiendo teneant plurimum modis.

Manicae sunt vincula quibus manus capiuntur
Sicut et manicae tunicarum sunt.

Nemus etiam. Pedum vinculum appellatur.

Boia est torques damnatorum quasi in quo
in bove accipiendo ex genere vinculo est.

Carcer locus in quo custodiuntur noxij. et
dicitur carcer quod eo Somites cohercentur inclu
dantur. quasi arcer ab arcendo scilicet. Quibus
autem in quo servantur noxij Carcerem dicitur
suis numeris tantum singulari. Unde dicitur

habet qualiter deliquit. Hoc enim et natu-
ra et lege est institutum, ut quod dentem simi-
lis uindicta sequatur. Unde et illud est legis
oculum pro oculo, dentem pro dente, tallo
autem non solum ad iniuriam referendam
sed etiam pro beneficio reddendo ponitur. Et
etiam cominus sermo et iniuriis et benefi-
centiis. Ignominium dictum est, desinat
habere honestatis nomen, is qui in aliquo cri-
mine deprehenditur. Dicitur autem igno-
minium quasi sine nomine, sicut ignorantia
sine scientia et ignobilis sine nobilitate.
Hoc quoque et infamium, quasi sine boni fa-
ma. fama autem dicta quod fando id est lo-
quendo peruenit, per traduces lingue carum
et aurium serpens. Est quoque nomen et malorum
reum et bonarum, nam fama felicitatis inter-
dum est ut illud est Illustis fama quod la-
us est, malorum ut Virgilius fama malorum
qua non aliud uelens ullum. Fama uero
nomen certe locum non habet, quod plurimum
mendax est ad faciens, minuentis, uel demu-
tant multa de ueritate; quae tardius uinit
quandiu non probat ac ubi probaueris esse
cessat; et exinde res nominal non facit.
Exilium dictum quasi extra solum, nam ex-
ul dicitur qui extra solum est. Unde post li-
minium redierunt hic est de exilio redi-
ceris, qui sunt ceteri iniuria extra limen
patriae. Diuidit autem exilium in rele-
gatus et deportatus.
Relegatus est quem bona sua sequuntur depor-
tatus quem non sequuntur.

Proscriptio exilij procul damnatio quasi proscriptio scripta
 Item proscriptus qz palam scriptus
 metallicum est ubi exules deprecantur ad eruendam
 ueniam. inuamoraqz seruanda inuoluta

Seruitus a seruando uocata apud antiquos
 enim qui in bello a morte seruabant serui
 uocabantur. Hec est sola malorum omnium
 postrema quz liberis omnibus supplicis grauior
 est. nam ubi libertas perit uia ubi perire
 uult et omnia.

Mortuum uero dixerunt casus ex quibus crux
 uel patibulum in quo homines appensi
 cruciari uel patiuntur. Unde et nominata
 bene. Patibulum enim uulgo furca dicitur
 quasi ferens caput. Suspendium enim et
 angulatum ex eo examinatur. Sed patibulum
 minor poena qz crucis. Nam patibulum appen-
 sos statim examinatur. crux autem suffixa
 dum cruciatur. Unde et in euangelio. Sacerdotes
 ut morerentur et deliquit ante sabbatum de
 ponerentur cura confixata sunt, qz ligno sus-
 pensi cito mori non poterant.

In ipso quoqz genere necis differt crudelius
 est enim in aqua spiritum torquentem ex-
 tinguere. ignibus uis. frigore et fame ne-
 cari. caribus. et bestijs exponi. nam ferro
 mori. etas quoqz maior optatur. gladius e-
 nim sine maiori cruciaturu compendioso mor-
 te uitam finire uoluit.

Culleus est parricidale uasculum ab occulen-
 do. id est claudendo dictum. est autem uerex
 ex corio factus. in quo parricidqz cum simia et
 gallo et serpente inclusi. in mare precipita-
 ti. omnium autem istarum mortium generus
 animaduersio nominatur.

Animaduersio enim est quando iudex reus
 pu

purit et dicit animadvertere id est
 mium illuc adverteze intendere nimiru
 ad puriendum rem. qz iudex est. id est
 in Romani aqua et Aquie interduebant
 quibusdam damnatis qz aer et aqua uentis
 patere. et omnibus data sunt ut illi non
 fruerentur quod omnibus per naturam co
 cessum est

[Faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

Tractatus 2° De Regulis
utriusq; iuris

Titulus. 17. Libri. I. Pandectarum
Per ordinem alphabeti

caput. 1

Ulpianus. Lex. 183.

Absentia eius qui Respublice causa abest
neq; ei neq; alij damnosa esse debet
Papinianus. Lex. 88

Actus legitimi qui non recipiunt diem nec
conditionem. sicuti emancipatio accepti.
latus. si hereditatis aditus. serui optio. latus
tutoris in totum utriusq; per tempus. nec
conditionis ad electionem. nonnunquam tamen
actus supra scripti tacite recipiunt quas
cite comprehenduntur. nam
si acceptum ferat ei. qui sub conditione
promissit. non demum negisse aliquid accep
ti latus intelligit. se obligatum conditione
existere. q. si Verbu nominationis accepti
latus comprehendat nullius momenti
faciet actum

Ulpianus. Lex. 199

Ad ea que non habent auctoritatem faciens
us uel sceleris in his ignoscit. seruis si uel
dominus. uel his qui uice dominorum sunt
ueluti tutoribus et curatibus. si contempserit
uerit. semper qui dolo fecit quominus ha
beret pro eo est habendus ac si haberet. In
contractibus successores ex dolo eorum quibus
successerunt. non tantum in id quod ad eos
peruenit. uerum etiam in solidum tenentur.
sive et tunc unusquisq; pro ea parte. quater
est conueniat

Idem. Lex. 121.

Aliud est uendere aliud uendenti consentire. re
ferre ad uniuersos. quod publice fit per maiorem
partem

partem. Absurdum est plus iuris habere,
cum cui legatus sit fundus, quod si heredem
aut ipsum testatorem si iurere.

Paulus. Lex. 50.

Alterius circumventio alij non prodest actio
nem. Iustus. Lex. 53.

Bona fides non patitur ut idem bis exigatur

Paulus. Lex. 179

Bona fides tantum possidenti praestat quae
tamen veritas quod si lex impedimento non
est.

Ulpianus. Lex. 129

Capienda occasio est quae praebet benignius res
positum. quod factum est cum in obscuris sit
ex affectu nec cuiusque caput interpretatio

Idem. Lex. 43

Consilij non fraudulenti nulla obligatio est
ceterum si dolus et calliditas intercesserit &
dolo actus competat. Socij mei socius socius
meus non est.

Idem. Lex. 24

Contractus quidam dolum malum duntaxat
recipiunt. quidam et dolum et culpam. &
Suum tantum depositum et precarium. Do
lum et culpam mandatum, commodatum
uerditum, pignori acceptum, locatum. Item
dotis datus, tutelle negotia gesta in his quidem
et diligenter. sed et societas et rex commutatio
dolum et culpam recipit sed haec ita rursus si
quid nominatum convenit. vel plus. vel mi
nus in singulis contractibus. nam hoc sena
bit. quod iuris convenit. Legem enim contrac
tus dedit. excepto eo quod Celsus putat, non va
lere si convenerit ne dolum praestet. Haec
non bona fides iudicio contrarium est. et
ita

ita utitur. Animalium vero casus mortalesque que
sine culpa accidunt. fugae seruoque. qui eiusmodi
solent. rapinae. tumultus. incendia. aquarum mag
nitudines. impetus prodorum. a nullo prestari

Gaius. Lex. 119

11

creditor qui permittit rem uenire pignus dimittat

Paulus Lex. 190

12

cuius effectus omnibus prodeat eius et partes ad
omnes pertinet.

Idem Lex. 54

13

Cuius per errorem dati repetitio est eius consulto
datis donatis est

Ulpianus. Lex. 124

14

Causa est donandi eadem et ueridendi et concedē
diuise.

Idem Lex. 37

15

culpa caret qui se se sed prohibere non potest.

Pomponius Lex. 51.

16

Culpa est miscere se rei ad se non pertineti

Paulus. Lex. 35

17

Cum amplius solutum est quam debebatur cuius
pars non inuenit que repeti possit totum esse
indebitum intelligitur. manente proutina o
bligatone. / si natura debet. qui in re genero
um dare oportet. cuius fidem secuti sumus

Ulpianus Lex. 196

18

Cum per delictum est duorum semper oneratur
petitor. et melior habet possessoris causa / sicut
fidei cum dolo excipitur petitoris. recuperanda
et talis actio replicatio petitoris. si non reijquis
in ea re dolo actum sit / illud debet perimulthi pre
nam petere qui in ipsam non incidit.

Paulus Lex. 170

19

Cum Protor in huiusmodi dat actionem. quatenus
ad eum peruenit sufficit si uel in momento ad eum
peruenit ex dolo defuncti.

Idem Lex. 139

20

Cum principalis causa non subsistat plerumque ne

¶ ea que sequuntur locum habent // ~ // ~ //

Ulpianus Lex. 126

Cum quis potest alienare potest et aliena
a se consentire cui alicui donaverit con
cedit probandum erit: nec si donationis cau
sa consentere ratam eius uoluntatem ha
berendam

Ulpianus Lex. 108

Cum seruis nulla ratio est // ~ // ~ // ~ //

Paulus 17

Cum tempus in testamentis ad Iuris creden
dum et pro lege adiectum, nisi alia fue
rit mens et statutus, sicut in stipulationi
bus promissoris gratia tempus ad Iuris

Ulpianus Lex. 29

Deus Pius receperit eos qui ex liberalita
te sua conuerterunt, in id quod facere pot
sunt condemnandos.

Idem. Lex. 62

Domus suam respicere unicuique licet dum
officiat inuito alicui inquisitor non habet

Papinianus Lex. 83

Donari uidebitur quod nulli iure cogente con
cedit

Iulianus Lex. 66

Ea est natura cavillationis, quam gregi so
phisma uocant ut ab euidenter ueris per
brevissimas mutationes disputatis ad ea
que euidenter falsa sunt perducatur

Ulpianus Lex. 178

Ea que ad dandum impossibilia sunt uel
que in re natura non sunt, pronon ad
uictus habent

Iulianus Lex. 65

Ea que raro accidunt non temere in agendis
ne

Negocijs computant. / Marcellus Lex. 153.
 ea que in partes diuidi non possunt solida
 a singulis heredibus debentur / in redi-
 cia benigniorem interpretationem sequi
 non minus iustus est q̄ tutius.

Hermogenes Lex. 98.

30 ea sola de poenitentia sententia aufert que
 ad fiscum perueniunt.

Paulus Lex. 3.

31 eius est nolle qui potest et uelle ~

Marcellus Lex. 144

32 Et si nihil facile mutandum est ex solemnibus
 legibus, tamen ubi equitas euadens exposcit sub-
 ueniendum est.

Ulpianus Lex. 59.

33 ex poenalibus causis non solent actus in patre
 de peculio dari.

Idem Lex. 192

34 ex qua persona quis suum caput eius fac-
 tum prestare debet

Modestinus Lex. 150

35 expressa nocent non expressa non nocent

Ulpianus Lex. 132

36 Factum a iudice quod ad officium eius non
 pertinet ratum non est.

Paulus Lex. 197

37 Factum cuius suum non aduersarius non
 cere debet. non uidetur nisi facere qui iure suo
 utitur. Et ordinaria actione experitur. in poe-
 nalibus causis benignius interpretandum est

Gaius Lex. 158

38 favorabiliores res potius q̄ actores habentur

Paul.

Paulus Lex 109

fare in omnibus poenalibus iudicijs et grati
et imprudentis succurratur. 39

Idem Lex 196

fare quibuscumque modis obligamur eis de
in contrarium alius liberamur. cum qui
cuiusmodi acquirimus ijs dem in contrari
um alius amittimus. ut igitur nulla possessio
acquiri nisi animo et corpore potest. ita
nulla amittit nisi iniqua utriusque inco
trarium alium est. 40

Metianus Lex 94

filius familias neque retinere neque recipere
neque adipsius possessionem rei pcedit
ausu dicit. 41

Ulpianus Lex 7.

foeminae ab omnibus officijs civilibus vel
publicis remotae sunt. et ideo nec iudices
esse possunt nec magistratum gerere. nec
postulare. nec pro alio intervenire. nec pro
curatores existerere. Item impuberes omni
bus officijs civilibus debent abstinere. 42

Papinianus Lex 80

fraudis interpretatio semper in iurium
non ex eventu dumtaxat. sed ex consilio
quoque considerat. 43

Labolenus Lex 72

Fructus neque et vel pignori dari licere. 44

Pomponius Lex 41

Fructus vel eius cuius bonis uti interdicitur
Laevolentis est. 45

Papinianus Lex 79

generaliter cum de fraude disputat. non
videt sciat aliter. sed quid per adversarium
scire non potuit considerandum est. 46

Ulpianus Lex 60

47 Heredem eiusdem potestatis iurisq[ue] esse
cuius fructus defunctus constat

Ulpianus Lex 63

48 Hereditas ritualiter est q[ui] successio in unum
cessum ius quod defunctus habuit tempo-
re mortis. Ulpianus Lex 195

49 Hoc iure utitur ne quid quid omnino per
sum fiat aut in ius publicum aut privat[um] cri-
men incidat. De sec[ur]o et qui ius iussu uel
mandante uel ratum habuit rati enim
habito mandato comparat. In contracti-
bus in quibus doli praesentis uel bonae fidei
inest si quis insolentem tenet.

Pomponius Lex 11

50 id quod nostrum est sine factis nostris ad ali-
um transferri non potest.

Paulus Lex 16

51 Imaginaria uereditio non est precis acceden-
te

Gaius Lex 174

52 Imperitia culpe numeratur

Marcellus Lex 145

53 Impossibile nulla obligatio est

Metianus Lex 97

54 In ambiguis orationibus maxime ser-
uentia eius exoptanda est qui eas protulit

Paulus Lex 36

55 In ambiguis pro dotibus responderem ch[er]i
est. Non est iurium ut quis semel utili-
ter constituta sunt durent. Sicut ille casus
existit ut a quo mutuum capere non potue-
runt. Igitur aequitatem desiderij rati-
onalis ratio aut dubitatio iuris morat. nullus
decretus res temperanda est.

VI

Ulpianus. Lex 124

In condemnatione personarum quae in id // 56
quod facere possunt damnantur non totum
quod habent extorquendum est. sed ipsarum
ratio habenda est ne egeant / cum verbum
Restituas in lege inuenit et si non respecta
Sicet de fructibus additum est tamen etiam
fructus sunt restituendi / Vnicuique suam
rationem quod et in dubiis rebus promittendi
di observatur / Dolo facit qui petit quod
restituendum est.

Idem Lex 135

In contrahenda uenditione ambiguum // 57
pactum contra uenditorem interpretan-
dum est / Ambigua autem intentio ita
accipienda est ut salua res sit auctoris.

Paulus Lex. 111

In eo quod plus sit semper inest minus // 58
nemo alienae rei ex promisso idoneus uidet
nisi cum satis datione / Pupillus patris posse
non intelligitur // ubi uerba conuulsa
non sunt sufficit alterutrum esse factum
ut uerbis tunc succurrendum est cum
defraudant non ut facilius calumniant

Pomponius Lex 34

In eo quod uelis qui petit uel is a quo petit // 59
Sicet causa facturus est. dubior causa est pe-
titoris Ulpianus Lex 122

In iure ciuili receptum est quod si per eum // 60
cuius interest conditio non impleri
fiat quod minus impleat perinde haberi ac
si impleta conditio fuisset / quod ad liber-
tatem et legatum et ad heredem instituta

nes

nes perducit quibus exemplis stipulatio-
nes quoque committuntur cum per promissione
factum esset quominus stipulator conditio
ni parere. Paulus. Lex. 5.

61 In negocijs contrahendis alia causa habita
est futurorum alia eorum qui fieri possunt
quamvis adum rei non intelligant nam
fictus nullum negocium contrahere po-
test // Pupillus omnia negotia tutore ac-
tore agere potest. //

62 Ulpianus Lex. 140
In obscura voluntate manumittentis fa-
uendum est libertati -

Paulus Lex. 115
63 In obscuris inspicitur quod uerisimile est
aut quod plerumque fieri solet.

Idem Lex. 69
64 In omnibus causis id obseruatur ut ubi perso-
nae conditio locum facit beneficium ubi defici-
ente ea beneficium quoque deficiat ubi uice-
ro genus actionis id desiderat ubi ad quem
uis prosecutio eius aduenire non deficiat
ratio auxilij. Pomponius Lex. 40

65 In omnibus causis pro facto accipit id in qui-
bus alium perhorrescit quominus fiat -
Idem Lex. 14

66 In omnibus obligationibus in quibus dies
non apponit presentis die debetur
Ulpianus Lex. 136

67 In omnibus officijs que fieri per liberales per-
sonas Leges desiderant seruus interuenire
non

non potest // Non debet melior conditio
nisi esse q̄ auctor meus a quo ius in me tran-
sijt Paulus Lex 91 ~

In omnibus quidem maxime tamen in 68
iure equitas expectanda est.

Paulus Lex 131.

In paucis causa possessor potior haberi debet 69
Ita qui in universum ius succedunt si quod
locus habent

Ulpianus Lex 23

In personam servilem nulla cadit obligatio 70
generaliter probandum est ubicunq; in bo-
nis fidei iudicijs conferre in arbitrium do-
mini vel procuratoris eius conditio probo-
ri iuri arbitrio habendum esse.

Paulus Lex 12

In testamentis plerumq; voluntates testan- 71
tium interpretamur.

Papinianus Lex 7

In toto iure generi per speciem derogatur 72
et illud potestimum habet: quod ad speciem
directum est.

Ulpianus Lex 114

In toto et pars continetur ~ ~ ~ 73

Papinianus Lex 47

In totum omnia que animi destinatione 74
ne agenda sunt non nisi vera et certa scie-
tia perfici possunt.

Ulpianus Lex 193

In iuris nemo cogitur defendere / cuiusdam 75
actionem eadem exceptionem impetere
multo magis qui dixerit. // Cum quis in al-
cuius locum successerit non est eorum q̄
no

nocere sive quod adversus eum non dicitur in
cuius locum successerit

Plerumque emptoris eadem causa debet esse
circaspetendum ac defendendum. quae fuit
auctoris // quod cuiusque proes prestatur inuito
non tribuitur. Paulus Lex. 70

76 Inuito beneficium non datur //
Ulpianus Lex. 130

77 Is damnum datur qui iubet dare, eius ve
ro nulla culpa est cui parere necesse sit //
quod pendet non est pro eo quasi sit

Pomponius Lex. 3

78 Iura sanguinis nullo iure civili derogari possunt
Ulpianus Lex. 206

79 Iure naturae equum est neminem cum alterius
detrimendo. et iniuria fieri locupletiorern //
Pomponius Lex. 7.

80 Ius nostrum non patitur eundem in paganus
et testator. et intestator decessisse // earumque re
rum interesse naturaliter pugnat est testatus
et intestatus. Paulus Lex. 107.

81 Libertas inestimabilis res est. //
Gaius Lex. 16

82 Libertas omnibus rebus favorabilior est
Ulpianus Lex. 66

83 Marcellus aut desine debitor esse is qui nat
tus est excepto nemine tam nec ab equitate
naturali abhorrentem.

Gaius Lex. 175

84 Melior conditio nostra per se magis fieri potest
deterior fieri non potest.

Pomponius Lex. 205

85 Minus est actionem habere quam rem //

Paulus

Paulus Lex. 28

Negz ex pretorio negz ex solenni iure pri- 86
uatum conuentione quidqz immutandum
est. quamuis obligationum causqz actione
possint mutari. et ipso iure et per pactum
uenti exceptionem; quactionum modus
uel lege. uel per pretorem introductz pri-
uatum pactis non infirmatur. nisi
tunc cum inchoat pacto inter eos conue-
nit.

Ulpianus Lex. 166

Nemo alicui nomine agere potest / tempo 87
raria permutato in provincia termino
uat.

Paulus Lex. 194

Nemo damnum facit nisi qui id facit quod 88
facere ius non habet.

Idem Lex. 103

nemo de domo sua inuitus extrahi debet 89

Ulpianus Lex. 96

nemo dubitat solueris iudex eum qui de 90
fenditur Paulus Lex. 88

nemo enim persequendo deterrere cau- 91
sam. sed melius rem facit. Deniqz post litem
contestatam heredi quozqz prospicitur. et
heres tenet ex omnibus causis.

Ulpianus Lex. 44

nemo ex his qui negant se debere prohibe- 92
tur etiam alia defensione uti. nisi lex impe- 93
diat // quoties concurrunt plures actiones e-
iusdem rei nomine unam tantum quis ex-
periri debet. Idem Lex. 131.

Nemo id obligat qz recepturus est ab alio 94
quod praeiterit. Paulus. Lex. 163

nemo plus in modis heredi suo relinquit qz ipse ho- 95
bit

Ulpianus Lex. 55

96 Nemo plus iuris ad alium transferre potest q̄ ipse habeat. Idem Lex. 55

97 Nemo potest gladij potestatem sibi datam vel cuiusvis alterius evertionis ad alium trans ferre Papinianus Lex 76

98 Nemo potest mittere consilium suum in al terius iniuriam. Ulpianus Lex. 169

99 Nemo p̄cedo est qui precium numeravit / C̄ supletor non est factus. qui liberum acquisitit // cum de lucro duo sum quatuor meliore est causa possidentis.

100 Idem Lex 188

Nemo qui condemnare non potest absolueri potest. Idem Lex. 38

101 Nemo iudex fraudare eos qui sciunt et conse- tuant. Labolenus Lex. 159

102 neq; in interdito neq; in ceteris causis pupil C̄ nocere oportet. Adsum tutoris sine I uendo est. sine non est.

Ulpianus Lex. 46

103 neq; pignus neq; depositum neq; precarium neq; emptio neq; locatio suę rei consistere potest. Prauariorum conuentio ini publici C̄ non derogat.

Celsus Lex. 152

104 Neratus consultus an quod beneficium da re se quasi uiuentis Cessar rescipserat iam defuncto dedisse existimaret? Respondit no- uiden sibi principem quod ei quem uiuere exis timabat concessisse defuncto concessisse quem tamen modum esse beneficij sui uellet ipseus est

Estimationem esse // Ulpianus Lex. 117
Nihil consensus tam contrarium est quae
bonae fidei iudicia sustinet quae uis atque metus
quem comprobare contra bonos mores est
non caput qui eius publicum sequitur non
videtur consentire qui errant ~

Paulus Lex. 172
Nihil de bono creditur facere qui suum recipit //
cum principalis causa non consistat nec ea
quidem quae sequuntur bene habent ~

Idem Lex 113.
Nihil interest ipso iure quis actionem non ha-
beat an per exceptionem infirmetur ~

Celsus Lex 147.
Nihil peti potest ante id tempus quo per re-
vocationem per solui possit. et cum soluerit
prius obligationem additur nisi ex praesente pe-
ti non potest //

Nihil tam naturale est quae eodem genere quo
quae dissoluitur quo colligatum est. id est quae ver-
borum obligatio uerbis tollit // unde uolens
suis obligatio contrarium consensu dissoluitur
Idem Lex 162

Non alienat qui duntaxat amittit posses-
sionem.. Idem Lex. 22

Non debet alibi licere quod res non gerunt
tunc // In re obscura melius est fauere repetitis
re quam aduentibus lucro.

Papinianus Lex 75
Non debet alteri per alteram iniqua conditio
inferri. Ulpianus Lex. 22
Non debet cui quod plus est licet quod minus
est

113 est non licere. Idem Lex 137
 non est singulis concedendum quod per ma-
 gistratum publice possit fieri. ne occasio sit
 maioris tumultus faciendi. infirma et
 confirmata libertatis et necessitudinis.

Idem Lex 177
 114 non fraudantur creditores cum quid non acqui-
 rit a debitore. sed cum quis se bonis diminuit
 et non ex suo delicto meliorem suam con-
 ditionem facere potest.

Paulus Lex 108
 115 non omne quod licet honestum est. in aliquo
 latronibus et tempus expellat quod con-
 trahimus. Iulianus Lex 260

116 non potest dolo carere qui imperator magis-
 tratus non obtemperat.

Paulus Lex 208
 117 non potest uideri defuisse habere qui nunquam
 habuit. Bernulius Lex 100

118 non potest uideri improbus qui ignorat quā-
 tum solvere debeat.

Paulus Lex 87
 119 non solum de testibus et conditis fieri eorum qui
 litem contestati sunt. quam si non essent
 sed plerumque melior.

Ulpianus Lex 95
 120 non solum qui abundant nitrare scripturas

Idem Lex 13
 121 Non uidetur esse qui per exceptionem
 remouet a petitione.

Idem Lex 53
 122 non uidetur defendere tantum qui latitat
 sed et qui praesens negat se defendere. aut non
 uult superare actores.

Paulus Lex 52

Non videtur quis quod id capere quod ei necesse est alij restituere. 123

Papinianus Lex 74

Non videtur rem amittere cuius propriarius fuit. Ulpianus Lex 128 124

Non videtur data quae ex tempore quodam accipientis non sunt qui iussu iudicis aliquid facit non videtur dolo male facere quod parere necesse habet. 125

Paulus Lex. 120

Non ut ex pluribus causis deberi nobis idem potest. ita ex pluribus causis idem potest non vult esse. 126

Ulpianus Lex. 6

Non vult heres esse qui ad alium transfertur vel hereditatem. 127

Sequola. Lex. 99

Nulla intelligitur mora ubi fieri ubi nulla petitio est. Idem Lex. 56 128

Nullus videtur dolo facere qui in se suo vitio. 129

Paulus Lex. 110

Nullum crimen patitur qui non prohibet cum prohibere non potest. 130

Ulpianus Lex. 173

Nunquam actiones praesertim poenales de eadem re concurrentes alia aliam consumunt. 131

Idem Lex. 31.

Nuptias non conubitus sed consensus facit. 132

Paulus Lex. 182

Omnes actiones quae morte aut tempore pereunt semel inclusae in iudicio saluae permanent. Non videtur perfolte cuiusque id esse quod ex causa auferri potest. cel. 133

Celsus Lex. 154

134 Omnia fere iura heredum perinde habentur
ac si continuo sub tempore mortis heredes
existissent. Ulpianus Lex. 201.

135 Omnia quae ex testamentis proficiunt
ita statim euentus capiunt si initium qui
dem sine vitio ceperint.

136 Omnia quae iure contrahuntur contrarius
reperuntur. Gaius Lex. 101.
Iabolenus Lex. 73

137 Omnia quae cuiusque causae cognitionem deside-
rante per libellum expediri non possunt //

Ulpianus Lex. 202
138 omnis definitio in iure civili periculosa est
Rarum est enim ut subiecti possit.

139 Omnis hereditas quamvis postea ad eam
tamen cum tempore mortis continuatur,
namque ex post facto crescit praeteriti delicti
estimatione. Ulpianus Lex. 193

140 Parem esse conditionem oportet eius qui quid
possideat uel habeat, atque eius cuius dolo ma-
lo factum sit, quominus possideret aut ha-
beret. Idem Lex. 205.

141 Plerumque fit ut etiam ea quae a nobis possunt
abire perinde in eis statu sint ac si non essent
eius conditionis, ut abire possint. Et ides quae
ad fisco obligantur, et uendicare interdum
et alienare, et seruitutem praedii impone-
re possunt.

142 Plus cautus est in rebus quam in personam
Paulus Lex. 125

Pae

Poenalia iudicia semel accepta in heredes
transmitti possunt. 143

Paulus Lex. 118

Præter bonorum possessorem in heredes locum
in causa habet. 144

Modestinus Lex. 157

Præiudicia causæ quædam sunt, quædam per
sona, et idem quidem ad heredes transmitti
unt, quæ causæ sunt, quæ personæ sunt ad
heredes non transeunt. 145

Celsus Lex. 150

Pupillus nec uelle nec nolle in ætate rursi
apposita tutoris auctoritate creditur, nam
quod animi iudicio fit in eo tutoris auctori-
tas necessaria est. 146

Gaius Lex. 112

Pupillum qui proximus pubertati sit capa-
cem esse, et furandi et iniuriæ faciendæ con-
tat. In heredes non solent actiones transi-
re, quæ poenales sunt ex maleficiis, ueluti
furti, damni iniuriæ, ut bonorum raptorum. 147

Sicinius Lex. 210

quæ ab initio inutilis fuit instituta tempo-
ris tractu conualescere non potest. 148

Papinianus Lex. 82

quæ de probationis tollendæ causa contractibus
inserunt ius commune non ledunt. 149

Pomponius Lex. 18

quæ legata mortuis nobis ad heredes nostros
transierunt eorum commodum per nos. His qua-
rum in potestate sumus eodem casu acquirimus
aliter atque cum stipulati sumus, nam et sub-
conditione stipulantes omnimodo eis acquiri-
mus etiam si libertate nobis præstita a domi-
nis

151 / nis conditio existat. Paulus Lex. 123
 que propter necessitatem recepta sunt, non
 debent in argumentum trahi, quando pos-
 sit valere testamentum tandem legitimus he-
 res non admittit.

Idem Lex. 25

152 / Quatenus cuiusque interest in factis non in ju-
 re consistit. Idem Lex. 15

153 / qui actionem habet ad rem recuperandam ip-
 sam rem habere videt.

Ulpianus Lex. 180

154 / qui auctore iudice comparavit bona fidei pos-
 sessor est Idem Lex. 20

155 / qui cum alio contrahit vel esse debet vel est
 non ignarus conditionis eius. Hæredi autem
 hoc imputari non potest cum sponte cum lego-
 tariis contrahat // non sicut doli exceptio no-
 cere his, quibus insipientia testatoris non refra-
 gat.

Paulus Lex. 174

156 / qui dolo deservit possidere pro possidente
 damnatur, quia pro possessore dolus est.

157 / Gaius Lex. 43.

qui in alterius locum succedunt iustam ha-
 bere causam ignorantem an id quod deberet
 peteret. fidei iussores quoque non minus quibus
 res iustam ignorantiam possunt allegare
 Hæc ita de herede didasunt si cum eo agatur
 non etiam si agat. nam plane qui agit certus
 esse debet quod sit in potestate eius quando vellet
 experiri, et ante debet rem diligenter explo-
 rare et tunc ad agendum procedere.

158

Ulpianus Lex. 133 //

qui in jus dominiumve alterius succedit iure
 eius uti debet. Memovideat doli facere qui ignorat
 causam cui non debeat petere

Idem

Idem Lex. 161

qui in seruitute est usucapere non potest. nam
cum possideat possidere non uidet

Paulus Lex. 163

qui non facit quod facere debet iudex facere
aduersus ea que non facit. at qui facit quod
facere non debet non iudex facere id quod
facere iustus est.

Modestinus Lex. 155

qui per successionem quamvis longissimam
defuncti heredes exstiterint. non minus he-
redes intelliguntur q̄ qui principaliter he-
redes exstiterint.

Ulpianus Lex. 135

qui potest facere ut possit conditioni parere si
posse uidetur. quod quis si uelit habere non
potest id repudiare non potest.

Idem Lex. 27

Qui potest inuitis aliquibus alienare in iud-
icio magis et ignorantibus et absentibus potest

Paulus Lex. 127

qui rem alienam defendit nunquam locuples
habet.

Julianus Lex. 64

qui sine dolo malo ad iudicium prouocat non
iudex iuriam facere.

Paulus Lex. 135

qui tacet non itaque fatetur sed tamen uerum
est eum non agere.

Ulpianus Lex. 103

qui uetante Prætoris fecit hoc aduersus edictum
fecisse proprie dicitur / eius est actionem de-
negare qui possit et dare.

Paulus Lex. 49

quod quod calore iracundia uel sic uel dicitur
non prorsus ratum est q̄ si perseverantia appa-
uerit iudicium animi fuisse. id est q̄ breuiore
uer

obligatus ualeat efficere. Paulus Lex 289
quod quis cum seruis esset eque proficere libertis
facto non potest.

Pomponius Lex 203
quod quis ex culpa sua damnum sentiat non intel-
ligit damnum sentire.

Idem Lex 21
quod res dubia est interpretatus libertatis secun-
dum libertatem Respondendum erit.

Paulus Lex 92
quod res duplici iure defert alicui successio re-
iudicatio non iure quod ante defert super-
re uetus. Ulpianus Lex 98

quod res idem seruis duas sententias exprimit
illa potissimum accipiet que rei gerendae aptior
est.

Idem Lex 200
quod res nihil sine cautione inuestigari potest
eligendum est quod minimum habeat iniquitatis.

Hermogenes Lex 99
quod res utriusque causa iurata ueritatem pre-
ferendum est cuius in lucro causa tempore proce-
dit.

Benuleius Lex 1.
Regula est que rem que est breuiter enarrat
non ut ex regula ius sumatur. Sed ut ex iure
quod est regula fiat. per regulam igitur breuiter re-
rum narratio traditur. Et ut ait Sabinius qua-
si causae coniectis que simul cum in aliquo iudicio
ta est. perdit officium suum.

Ulpianus Lex 207
Res iudicata pro ueritate accipitur.

Paulus Lex 10
Secundum naturam est comoda cuiusque rei eum
sequi. quem sequuntur incommoda.

Gaius Lex 190
semper generalibus specialia insunt.

Modestinus Lex 158
Semper in conuenientibus non solum quod licet
considerandum est, sed et quod honestum est.

1 9 0 Semper in dubijs benigniora preferenda sunt
Ulpianus Lex. 9

1 9 1 Semper in obscuris quod minimum est se
quitur. Idem Lex 35

1 9 2 Semper in stipulationibus & in ceteris con
tractibus id sequimur quod actum est. Vn
de si non appareat quid actum est consequens
erit ut id sequamur quod in regione in qua
id actum est frequentat. quid ergo si neque re
gionis mos appareat? quatuor sunt, ad id
quod minimum est redigenda summa est
Gaius Lex 61.

1 9 3 Semper qui non prohibet pro se intervenire
mandare creditur. sed et qui ratum habue
rit quod gestum est obstringit mandati actio
ne. Ulpianus Lex. 209

1 9 4 Seruitutem mortalitatis esse comparamus
Paulus Lex 211

1 9 5 Republicae causa seruus abesse non potest
Pomponius Lex 19

1 9 6 Si filius familias sub conditione stipulatus e
mancipatus fuerit deinde steterit conditio
patris alio competit qd in stipulationibus
id tempus spectat, quo contrahimus.

1 9 7 Ulpianus Lex. 105
Si in dubijs actioibus alibi summa maior alij
qum infamia est proponenda est causa & stima
tus. Vbi autem equiparantur famosa in
dicia et si summam disparant habeant pro
paribus tamen accipienda sunt.

1 9 8 Scellosa Lex 93.
Si Librarius in transcribendis stipulationis
verbis errasset nihil nocere, quod minus et reg
es fidei iusor teneant.

M. Ulpianus. Lex 142

Si

Si nemo subit hereditatem omnium testam^{en}ti soluetur. 199

Pomponius Lex 39

Sicuti poena ex delicto defuncti. Siquis tenerej non debet, ita neq; lucrum facere, siquid ex ea re ad eum peruenisset. 200

Paulus Lex. 116

Siquis obligatione liberatus sit potest uide^{ri} accepisse. non potest uideri accepisse qui stipulatus potest exceptione subinueniri. 201

Celsus Lex. 143

Siquis pregnantem uxorem reliquit non uideatur sine liberis decessisse. 202

Ulpianus Lex. 35

Toties in heredem datus actionem de eo quod ad eum peruenit, quoties ex dolo defuncti uenit, non quoties ex suo. 203

Celsus Lex 146

Vani timoris non iusta excusatio est. 204

Paulus Lex 102

Ubi lex duorum mensium fecit mentionem, et qui sexagesimo primo die uenerit audien^{di}us est, ita enim Imperator noster Antoninus cum duo fratres rescripsit. 205

Ulpianus Lex 157

Ubi non uoce sed presentia opus est mutus, si intellectum habet potest uideri respondere idem et insurdus. Sic quidem respondere potest furiosus absens locus est, et ita Pomponius libro primo epistolarum scribit. 206

Celsus Lex. 149

ubi pugnantia inter se in testamentis inue^{niuntur}, neutrum ratum est, quae rerum natura prohibent nulla lege confirmata sunt. 207

Paulus Lex 106

208

Ubi cuiusque causa cognita est. ubi Regulae
suderat. Ulpianus Lex 4

209

Uelle non creditur qui obsequit imperio patris
uel domini. Idem Lex 32

210

Verum est neque pacto neque stipulatione factum
posse tolli. quod enim impossibile est neque pac-
to neque stipulatione potest comprehendi. ut
utilem actionem aut pactum efficere possit

+
caput 2

Sequuntur regulae iuris cano-
nicae ex decretalibus 27

a
1

Joannes Chrysostomus

Omnis res per quas cuiusque causas nascitur per
easdem dissoluitur.

2

Beda in Homilijs

Quod sit misericordes sicut est. siue locorabat
aliquid nobis precepti existimo. nisi ut ea facta
que dubium quo animo fiare in meliore
partem interpretemur, quod enim scriptum
est ex fructibus eorum cognoscetis eos de
manifestis delictum est, que non possunt bo-
no animo fieri. ut stuprum blasphemiam
furtum ebrietas, et similia. de quibus no-
bis permittit iudicare.

3

Idem

Qui scandalizauerit est utilius scandaliz
nasci permittit quod que veritas relinquitur

a
4

Idem

Quod non est licitum in lege necessitas facit
licitum, nam et sabbatum custodiri pre-
ceptum. Macchabej tamen sine culpa sua in
sabbatis pugnaverunt. sic et hodie signis
ieiunium pregerit egrotus reus voti non tra-
getur

5

Gregorius

quod

quod Latenter aut per vim alias illicitè intro-
ductum est nulla debet stabilitate subsistere.

6

Idem

Variensis episcopus cum in contemplatione
et infra in ipso casuq; imtio non est a questis
nib; inchoandum.

Stephanus papa

7

que multoties et infra. quid quid in sacras
res rebus et episcopus iniuste agitur pro sa-
cilegis reputat qz sacra sunt et quicq; vio-
lari non debent.

8

Augustinus

qui ex timore facit preceptum aliter qz de-
bet facit. et ides iam non facit.

Idem in libro de poenitentia

9

Defleat peccator qz offensus in uno factu
est omnium reus.

10

Gregorius in registro

quamvis casus et infra. non potest esse pas-
toris excusatio si lupus oves comedit et
pastor nescit.

Lucius Tertius

11

indignum est et a consuetudine Romanæ
ecclesie alienum ut pro spiritualib; face-
re quis hominem compellatur

Re

Regula decretalium Bo
nifacii octavi +

sexty

- 1 Accessorium naturam principalis sequi oportet
- 2 Actus legitimi non recipiunt diem recessus detractionem
- 3 Beneficium ecclesiasticum non potest legitime sine institutione canonica obtineri
- 4 Bona fides non patitur semel exaltum iterum exigatur.
- 5 certum est quod is consultat in legem qui verba legis amplexus contra legis voluntatem
- 6 Data Roma apud sanctum Petrum quinto nonas marci Pontificatus nostri anno quarto
- 7 Contra eum qui legem dicere potuit aperius est interpretatio facienda.
- 8 Contractus ex conditione legem accipere dignoscuntur.
- 9 Cui licet quod est plus licet utique quod est minus
- 10 Cum non stat per eum ad quem pertinet quod minus conditio impleatur haberi debet ac si impleta fuisset
- 11 Cum quod prohibet prohibent omnia que sequuntur ex illo
- 12 cum id una via prohibet alij ad id alia non debet admitti.
- 13 cum quis in ius succedit alterius instans pariter causam censet habere.
- 14 Cum suo partium iura obscura res potius quod auctori faciendum est
- 15 Damnum quod quis sua culpa sentit sibi non alij imputare debet

Decet beneficium a Principe concessum esse
mansurum. 16

Delictum persona non debet in detrimentum
ecclesie redundare. 17

Dolo facit qui petit quod restituere oportere
idem 18

ea que sunt a iudice si ad eius non spectat
officium viribus non subsistunt 19

ei qui certus est certiorari ulterius non
oportet. 20

Exco non debet quis fructum consequi quod
iusus extitit impugnare 21

exceptionem obiciens non videt de inten
tione aduersarij confiteri. 22

Factum legitime retractari non debet sicut
casus postea eueniat a quo non potuit in
choari. 23

frustra quis sibi postulat fidem ab eo serua
ri cui fidem a se prestitam seruare recu
sat. 24

generi per speciem derogatur. 25

ignorantia facti non iuris excusat. 26

imputari non debet ei per quem non stat si
non facit quod per eum fuerat faciendum 27

In alternatiuis debitoris est electio et suff
ficiat alterum impleri. 28

In argumentum trahij neguerunt que abj
quando propter necessitatem sunt concessa 29

In generalij concessione non uerunt ea que
quis non esset uerisimiliter in specie concessa 30

Surus

In iudicijs non est acceptio personarum habenda 31

In mala promissis fidem non expedit obseruari 32

- 33 In obscuris minimum est sequendum //
- 34 in pari delicto aut causa potior est conditio possidentis
- 35 In poenis benignior est interpretatio facienda
- 36 In re communi potior est conditio prohibentis
- 37 In toto parte non est dubium contineri.
- 38 Indultum a iure beneficium non estalicui auferendum
- 39 Infamibus potest non pateant dignitates
- 40 Inspicimus in obscuris quod est uerisimile aut quod plerumque fieri consuevit.
- 41 is qui in ius succedit alterius eo iure quo ille uti debet.
- 42 is qui tacet non fatetur sed neque utique negare uidetur
- 43 Locupletari non debet aliquis cum alterius iniuria uel iactura.
- 44 mora sua civilis est nocua //
- 45 mutare consilium quis non potest in alterius detrimentum.
- 46 nemo potest ad impossibile obligari //
- 47 non potest quis plus inuis transferre malum quam sibi competere dignoscatur.
- 48 non debet aliquis alterius odio pergrauari
- 49 non est in mora qui potest exceptione legitima se tueri
- 50 non est obligatum contra bonos mores prestatum iuramentum .j.
- 51 non est sine culpa qui res que ad ipsum non pertinet se immisceat
- 52 non famat tractu temporis quod de iure in
- pium

principio non subsistit	54
non licet alteri quod res licitum non exiit	55
Non probat impedimentum quod de iure non sortitur effectum.	56
Nullus ex consuetudine dum modo non fuerit frau- dulentum obligatur.	57
Nullus pluribus defensionibus uti prohibetur	58
Odia restringi fauores conuenit ampliare	59
Peccatum non dimittitur nisi restitua ablati	60
Peccati uenia non datur nisi correatur	61
Pluralis locutio duorum numero et contenta	62
Plus in se semper continet quod est minus	63
Possessor male fide ulli tempore non prescribitur	64
Potest quis per alium quod potest facere per seipsum	65
Presumit ignorantia ubi scientia non probatur	66
Privilegium personale personam sequitur et extinguitur cum persona.	67
Pro possessore habetur qui dolo desijt possidere que a iure communi exorbitant nequaquam ad consequentiarn sunt trahenda.	68
que contra ius fiunt debent utique pro infectis haberi.	69
qui ad agendum admittitur est multo magis ad excipendum admitterendus.	70
qui contra iura mercatorum presumit bonam fi- dem non habere.	71
qui facit per alium perinde est ac si faciat per se ipsum.	72
qui prior est tempore potior est iure	73
qui sentit sentire debet et commodum et occurrere	74
qui tacet consentire uidetur.	75
quod alicui gratiose conceditur ab alijs non de- bet trahi in exemplum.	76
	77

- 7 3 Quod alicui suo non licet nomine neq; alieno
 licebit.
- 7 9 quod in gratiam alicuius concedit non est in eius
 dispendium retorquendum;
- 8 0 quod omnes tanquam debet ab omnibus approbari
- 8 1 quod quis mandato iudicis facit dolo facere non
 videtur cum habeat parere necesse.
- 8 2 quod semel placuit amplius displicere non potest
- 8 3 Rati habitorem retrahit et mandato non
 est dubium comparari.
- 8 4 Rationi congruit ut succedat in ordine qui sube-
 runt in honore.
- 8 5 Ratum quis habere non potest quod ipsius nomi-
 ne non est gestum.
- 8 6 Scienti et consentienti non fit iniuria neq; dolus
- 8 7 Semel dea dictatum non est ad usus humanos ul-
 terius transferendum;
- 8 8 Semel malus semper presumitur esse malus -
- 8 9 sine culpa nisi subsit causa non est aliquis pu-
 niriendus.
- 9 0 sine possessione prescriptio non procedit.
- 9 1 Utile non debet per inutile vitari.

¶ Data Roma apud sanctum Petrum
 quinto nonas maij Pontificatus nos-
 trj Anno quarto

Alia sententia ex

+
Caput. F.

- utroque iure +
Amicitia presumitur inter omnes non autem
immunita. 1
- Amicus interius potest accusare de iniuria ill
sua amicus quoque ipse iniuria dicitur 2
- Absens dicitur qui tantum distat ut verbaliter
querentis non possit audire. 3
- Absens tenet scire etiam id de quo est publi-
ca fama. 4
- Abstinentis est etiam qui comedit. 5
- Accusator presumitur calumniari statim
quod non probat. 6
- Accusatio non tenet nisi consistat de persona
que produxerit illam. 7
- Accusatio est iustus metus fuga 8
- Accusatio de crimine non consummato fieri
potest. 9
- Accusatus vel in crimine deprehensus seci-
dens se ipsum presumit ex conscientia cri-
minis fecisse. 10
- Accusatus non est reus nisi sit convictus. 11
- Acquirere aliud est quam non amittere. 12
- Actio iniuriarum competens filio non potest
remitti per filium. 13
- quod non apparet presumitur non esse. 14
- quod fieri debet de proximo habet effectum 15
- quod differere non aufert 16
- quod merum est nulli legari non potest 17
- Ratio contra vim parum valet. 18
- Ratio legis est anima legis / 19
- Ratio naturalis sufficit pro lege. 20
- Reparatio est facilior quam constructio 21
- Reprehensus fieri debet postquam persequentis
facta est Rex

- 22 Rex est lex confirmata in regno suo -
 23 Saluti propriæ non presumit quis immensa
 24 Sapiencia in homine longo tempore reperit.
 25 Pluribus intentis minor fit ad singulas res
 26 Senectas commendat nisi nimia -
 27 Semel dicit quod concordat in multis licet in
 28 aliquo discrepet
 29 vox unius vox nullius
 30 Actor sequit forum Regi
 31 Actor universitatis non dicit actor singulorum
 32 Adolescentia est ad malum propensa sicut ad
 33 Lucapax
 34 Adversarij & inimici facile mentuntur
 35 Adultera semel semper presumit adultera
 36 Affinitas facit presumi homicidium casuale
 37 Affirmantibus magis quæ negantibus credere
 38 Afflictus non est danda afflictio
 39 Alimenta qui negat videt necare
 40 Alimentorum causa dilatoriam recipit
 41 Ambiguitas sive potest per successorem declarari
 42 Amicus inimici mei est mihi suspectus.
 43 Animus primum linguas oportet fieri eruditus.
 44 Amicus presumit ex consuetudine
 45 Animus considerat ut quis in poenam incidat -
 46 Antiquus presumit sapienter
 47 Approbata personam non potest eam amplius reprobare
 48 Approbata dicit a pari confirmata que fit a superiori
 49 Arbitrarius in causa propria quis esse non potest.
 50 Arbitrarius qui esse desiderat bifidus est
 Arbitrarius non debet aliter iudicare quæ iudicium in se
 iudicari. Ars arte deludit.

- Argumentum imitat eius naturam cuius
 crescit. 51
 Auxilium legis frustra implorat qui committit
 in legem. 52
 Auxiliator potest condemnari licet principa
 lis absoluat. 54
 Benefacere quis iniustus non compellitur
 benefacere non sufficit nisi debitor modo fiat
 caput si dolet cetera membra dolere. 55
 causa presumitur que in preteritum causa fuit
 casus fortuitus non est cui diligenter sumus pro
 vidisset. 56
 causa in principa presumitur. 57
 causa subtilis non debet committi grossis iudicij
 causam morbi ignorans morbum curare non
 potest. 60
 cedens bonis remanet obligatus naturaliter
 tantum qz ab obligatione civis liberat. 61
 census non solvere est usurpatio libertatis
 cognominas solent apponi quando ex nomine
 proprio rediuidat incertitudo. 62
 collegium totum est suspectum quando caput
 eius est suspectum. 63
 collegium secretum ad aures factum facit pre
 summi mandatum si statim sequat maleficium. 64
 commendatise causa non debet quis alteri de tra
 here. 65
 concedere quod sine difficultate fit. 66
 concedere meris in omnibus attendenda est
 concessio facta ratione necessitatis expirat ne
 cessitate cessante. 67
 concessio non valet de eo quod est prohibitum in
 petraij. conditus cuius eventus nihil operat non
 debet spectari. 68

- 74 Creditus personarum semper inspicit.
- 75 Creditus de feculis habet pro impossibilibus
- 76 confederati debent se in invicem defendere nisi in bello inuito
- 77 Confessio Pars est plenissima probatio
- 78 Confessio in suspectis non est stantidum
- 79 Coniectura declarant qualis fuerit animus
- 80 Coniectura est semiplena probatio
- 81 Consanguineus bonae religionis et fame potest esse testis pro consanguineo
- 82 Consanguineus presumit scire de consanguineo
- 83 Consanguinei testes habent pro uno idoneos
- 84 Consilium mutare in melius pulchrum est
- 85 Constitutio nova publicata non obligat absentes et infirmos tempore publicationis
- 86 Consuetudo quod quid est semper presumitur
- 87 Consuetudo est optima legum interpretis
- 88 Consuetudo quae sine peccato servari non potest non valet
- 89 Consuetudo habet potestatem principis
- 90 Consuetudo facit contractum usurarium haberi pro non usurario
- 91 Consulter perdit memoriam si sibi non solvat debita merces
- 92 Contemptus nascit ex conversatione et qualis
- 93 Continentia suaderi potest impetrari non potest
- 94 Contumax habet pro praesenti
- 95 Conversatio mala facit suspectum presumi
- 96 Conversatio obligat ad mores
- 97 Corruptum cum corrupto misceri potest
- 98 culpa non est facere quod facit maior pars hominum
- 99 crudelitas non est punire malos cum auctoritate iuris

Crueliter est qui negligit famam fidem consuetudinem	100
Curat et sollicitudo quod animae proce	101
Dammum est cuiusmodi amissio	102
Dammum qui certat evitare potior est eo qui certat lucrum capere.	103
defendere dominum famulus tenet	104
Delinquens in uno factus est omnium Reus.	105
delictum non potest excusari propter ignominiam	106
Delinquens et consentiens pari poena puniuntur	107
delinquendi materia debet praevide	108
Dicens aliud quam quod vult non videtur dixisse	109
difficile est quod sine licentia principis expediri non potest.	110
Dignitatem habens a Principe dignior reputat.	111
Dignus est quem Princeps eligit	112
Discipulus debet excusare sententiam magistri	113
diuturnum tempus facit presumi consensum.	114
Duxes non presumunt nisi probe.	115
Levis dicitur qui de facili credit quod non potest probari	116
Libertatem non recipit quod animatum.	117
Liberalis nemo existit in necessitatibus	118
Libertas est nulli necessitati servire	119
Libertatis privilegium renunciari non potest	120
Locupletur dicitur factus etiam si non est factus pauper	121
semel malus semper presumitur malus saltem in eo dem genere malis	122
malum quod est minus est eligendum	123
malus qui percutit non est crudelis sed de minimis	124
ter / mali tolerandi sunt pacis causa	125
malum unum est causa multorum	126
mendax in uno et in alio presumitur mendax	127

- 128 Meum firmum est quod ex virte mea habes -
mira periculosa est.
- 129 motu preceptum importat.
- 130 motus firmi non sunt in vestra potestate.
- 131 mulierum genus amarissimum presumitur
- 132 multa simul possunt que singula non inveniunt
- 133 multi dicunt pauci habito respectu ad plures.
- 134 mutatio consilij sapientia est.
- 135 natura ad propriam rem facile revertitur.
- 136 necessitatis tempore omnia sunt communia.
- 137 viles pro maiori parte sunt superbi
- 138 viles metus punire qm ingratis
- 139 vnum factum vnum consilium expetit
- 140 obediens in gravibus vtilis punire
- 141 opera de mare melior est qm de terra
- 142 Pax in pacem non habet imperium.
- 143 Patientia non nocet ei qui contradicere non potest
- 144 Patre mores etiam ab inuis observandi sunt
- 145 Presume quis habilis ad matrimonium contrahendum.
- 146 Presume ex preterita vita in presenti?
- 147 eligens presume scire qualitates electi
- 148 equitas inter mercatores servanda est non autem ordo et solemnitas iuris
- 149 error est sequi subtilitates iuris et equitatem s. mittere
- 150 exemplis non est iudicandum sed legibus.
- 151 exempla inducunt ad confirmationem.
- 152 factum lege permittente non est punibile.
- 153 Fama probat semper
- 154 favorabilis debet esse iudex in absolvendo qm in condemnando
- 155 fides non servat frangentis fidem.

120.

fidelis presumit is qui assumit ad officium - 157
Iura humana variantur secundum temporis vari
etatem. 158
Iura naturalia sunt immutabilia 159
Iucerus dignior aut doctor preferat seniori - 160
Iustus sepe punit pro iniusto 161
Scire est res per causas cognoscere 162
consuetudo exit in legem et est altera lex - 163

157
158
159
160
161
162
163

[Faint, illegible handwritten text in a cursive script, likely a historical or scientific record.]

[Faint handwritten word or signature at the bottom of the page.]

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

~ no ~ tanda ~
~ methodus librorum utriusq;
~ iuris, canonici scilicet et civilis ~

356
256

Seu Cessarej. et
Pontificij.

Son los libros principales del derecho
canonico cinco. es a saber decretos. de
cretales. sexto. clementinas. y extraua
gentes.

Tiene el decreto tres partes. 1.ª. 2.ª. y 3.ª.
fue su autor graçiam monge benito
La primera parte tiene cuent distincio
nes. las quales se diuiden por capitulos
o canones. desde el canon primero de
la distincion quinta en adelante se añ
de algunas veces (Patria) o porque es m
bre de autor que añades algunas de
quellas cosas. o porque es tanto como
pallen en quęs que se añan tanto como
Purum. / La segunda parte del decre
to se diuide en 36. causas. y estas en 9.
y las quęstiones en canones o en capitulos
y en la causa 33. esta inserido el tractado de
pria diuidido en siete distinciones

La 3.ª parte del decreto tiene el titulo de
consecratione diuidido en cinco distinciones
y estas en canones o capitulos. y si no es ma
de uno el capitulo allegase. capite unius
sin referir el uno en preca

Para la diuision dicha del decreto hacen
esto sucesos / decretum dicitur centum ^{et} distincionibus
triginta causas et sex addit tibi mixtas / dis
tin

7 Distinguit Septem, poenitentia consecrat
quinq; Auctorem quarum, tibi declaro
gratiam.

Decretales -

Las decretales se dividen en cinco libros
parciales y estos en Rubricas o titulos
que por cada uno son quarentay uno de dife-
rentes materias estos se dividen en ca-
pitulos. allegase assi. extra. cap. tal. de
suma trin. et fide cath. §. y versiculos
se allegan antisimons si es el capitulo
Largo y simon ay mas de un capitulo dice
se cap. vnico, dicese en el capitulo et
infra dexando lo demas que la episto-
la o constitucion de via por no referir
las no siendo necesarias y assi poder pas-
sar adelante

el sexto de las decretales compilo
Bonifacio Papa octavo. procede antisimons
por titulos que son doce y estos por capitu-
los. los libros parciales deste son cinco
nunca se allega el libro diciendo prime-
ro o segundo libro. sino es en los tres ulti-
mos de los doce del codigo. sic. l. siue
C. de dignite. lib. 12

Las clementinas que se siguen
de clemente quinto tiene cinco libros
par

parciales. procede antismismo por onze
 titulos. y a quales por capitulos. en estas
 mismas Clementinas esta incorporado
 y se siguen las extravagantes Del Papa
 Juan. 22. y en fin de estas en el mismo
 libro andan otras extravagantes com
 munes a diversos Pontifices post sextus
 edita proceden por titulos y capitulos y
 asi se citan como las Clementinas mu
 dando el nombre de Clementina en extra
 vagante. Si se citan muchos capitulos de
 un mismo titulo dicese despues del prime
 ro es de m. 1. / y si muchos capitulos in
 muerian de una misma manera citante
diciedo primero. o el segundo //

glossas -

La que anda con el decretos fue Bartho
 lomeo Brixienze y Juan Thierotonic
 etty. La que anda con las decretales fue
 un canonista llamado Bernardo cano
 nigo Bobmense / La del sexto y Clementi
 nas fue el gran canonista Juan Andres
 y algunas interpretos Bartholomeo Brixie
 se. y quica otros / el modo de buscar estas
 glossas all se insinua por letras de las mar
 genes y del texto. allegase la glossa dicen
 do. glossa in cap. sequis. i. q. 7. et. Si a un
 proposito se allegan lugares de ambos derechos
 Pri

Primero se deuen citar los del canonico

El Derecho civil
tiene quatro libros principales es a saber
Digesto. Código. Instituta. y autenticos
el emperador Justiniano fue recopilador
del digesto que llamo Pandecta en unaley
del código

Digesto

contiene tres partes principales es a saber
el ^{viejo} nuens, el infructo (cuadraginta y tres
ca) y el digesto nuens / el digesto viejo
tiene 24 libros parciales. el infructo. 14
el digesto nuens 12. que hacen por todo 50.
libros. los quales libros se dividen por rubricas
Las rubricas por leyes Las leyes por. §. §. y gra
do son largas allegase asi. l. 1. ff. de legi
bus. §. tal / código es la 2ª parte

etc

este rees qm Justiniano de tres codigos q
antes avia (que eran Theodosiano Her
mogoniano. y gregoniano) y llamado es
dex Justiniano. tiene doce libros parciales
divididos en Rubricas y leyes como los ff.
digestos

Instituta

el volumen donde ella esta (que asi se
llaman) contiene quatro obras es a saber
instituta. y los tres ultimos libros del edi
go que llaman volumen parvum (aunq
estien con los primeros en otro volumen)
La 3ª es el autentico. La quarta de los fe
udos. Autor de la instituta es tambien el
emperador Justiniano. es muy para prin
cipales. y dividese en titulos y estos en §
§. allegase assi inst. de donat. §. este
alio. ella se divide en quatro libros par
ciales y es introductoria para la iuris pruden
cia ante del derecho canonico como civil
y declara sus terminos / no se allega libro
sino es en los tres ultimos de los doce del edi
go. assi. l. siue pro poris. de dignit. lib. 6

el Autentico

es la quarta parte principal del derecho
civiles y es suma de digestos y codigo divi
dese en nueve collaciones, y estas en titulos
y estos en leyes sino en paragraphos / Au
thentica foemenim no es libro como el auten
tico

de possi -

tres sino paragraphs o ley añáda al
antiquo derecho e incorporada en el código
el autentico se allega así. autentice.
de armis s. hoc autem. y las autenticas
femeninas del código así. autentice. hoc
autem. e de epis et clericis.

De foerdis

es la quinta parte principal del derecho
civil. y es la decima collacion y ultima
tiene dos libros paruales que se dividen
en titulos y estos en capitulos, por s. s.
allegase así. in lib. foerid. de prohibe
foerid. alie. cap. quoniam

Para entender bien las allegaciones es
necessario tener noticia de quales sean
los titulos de todas las collaciones. y pa
ra este effeto es muy a proposito un libro
que se intitula en latin tituborum in
rus adonde estan todas las rubricas del de
recto. Pontificis y Cesaris. con el qual se
hallaran las allegaciones y se entenderan
las abreniaturas.

Las allegaciones de la glosa de Bartolo
y de otros qualesquiera que ayán escrito
sobre el derecho civil no tienen difficul
tad

Las cathedras que ay en Salamanca de
canones son. La de prima, La de vyperas
La de decretos. Una de decretales. La de sexto
La

La de Clementinas ~ || Las cathed
ras que ay de leyes son de Prima, de
vysperas, de instituta, deCodigo. de di
gesto veyo. y de volumen que son los tres
Libros delCodigo que queda dicho ~

[Two handwritten signatures or initials in cursive script]

[Faint, illegible handwritten text at the top of the page]

[Two large, ornate handwritten signatures or initials in brown ink]

[Faint handwritten text, partially obscured by the stamp]

[Faint, illegible handwritten text at the bottom of the page]

